

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ปริญญาพันธ์
ของ
พจนีย์ มั่งคั่ง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุชะฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
กุมภาพันธ์ 2549

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

ปริญญาพันธ์
ของ
พจนีย์ มั่งคั่ง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุชะฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
กุมภาพันธ์ 2549
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาโทฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความเมตตาอย่างยิ่งของ ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ประธานควบคุมปริญญาโท รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ กรรมการควบคุมปริญญาโท ที่ท่านได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ด้วยการให้คำชี้แนะ ให้ความเอาใจใส่ แนะนำแนวทางตรวจสอบแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนให้ความรู้ในการดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยซาบซึ้งในทุกคุณค่าที่ท่านอาจารย์ทั้งสามได้มอบให้ จึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง มา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ และ ดร.จักรพรรดิ วัฒนา ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการในการสอบปริญญาโท พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการจัดปริญญาโทฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ จนทำให้ผู้วิจัยนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ในคณะกรรมการบริหารหลักสูตรบริหารการศึกษาระดับปริญญาเอกทุกท่าน ที่ได้ชี้แนะทางให้แก่ผู้วิจัย จนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาเสียสละเวลาตรวจสอบเครื่องมือในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อการทำวิจัยอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ นายประภต เยี่ยมสกุล ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก นายทองหล่อ ชัยวงษา ผู้อำนวยการสำนักวิทยพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนครนายก ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกที่ได้มีส่วนร่วม ส่งเสริม สนับสนุน ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจนทำให้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ และ น้องๆ ปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษากทุกท่าน ที่ได้ให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน ให้ความหวังโยกับผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบพระคุณพี่ชาย พี่สาว หลาน ๆ ทุกคน และคุณสุเมธ ใจข้า ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และคอยเป็นกำลังใจผู้วิจัยมาตลอด

คุณงามความดีของปริญญาโทฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณ และผู้คอยสนับสนุน ให้กำลังใจ ให้ความเมตตา ช่วยเหลือ จนผู้วิจัยสามารถสร้างงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาและนำไปใช้ได้เป็นอย่างดี

พจนีย์ มั่งคั่ง

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ปัญหาการวิจัย	7
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
	ความสำคัญของการวิจัย	8
	ขอบเขตของการวิจัย	8
	นิยามศัพท์เฉพาะ	9
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
	ตอนที่ 1 โครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	13
	ความเป็นมา	13
	แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร	14
	แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 1 (พ.ศ.2535 - 2539)	14
	แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 2 (พ.ศ.2540 - 2544)	15
	แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 3 (พ.ศ.2545 - 2549)	17
	สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กับโครงการตามพระราชดำริ ฯ	20
	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก กับโครงการตามพระราชดำริ	23

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) ตอนที่ 2 แนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน	
และยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน.....	32
ความหมายการมีส่วนร่วมกับชุมชน	33
ความสำคัญของการมีส่วนร่วม	35
องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม	38
กระบวนการมีส่วนร่วม	39
ปัจจัย/เงื่อนไขที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม	42
ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของชุมชน	46
การสร้างการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน	46
แนวคิดยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมกับชุมชน.....	48
ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน	52
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน	53
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว.....	57
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง	59
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ	61
ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน	68
การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ	68
การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร	70
การให้ความช่วยเหลือในการเรียนการสอนที่บ้าน	71
ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน	73
การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความร่วมมือกับชุมชน.....	73
กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน	75
กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน	78
การประเมินความร่วมมือกับชุมชน	79
ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัวชุมชนและโรงเรียน	80

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม	82
	ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรฝึกอบรม	82
	รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร	82
	องค์ประกอบของหลักสูตร	86
	การประเมินผลหลักสูตร	87
	แนวคิดการฝึกอบรม	90
	ความหมายของการฝึกอบรม	91
	องค์ประกอบของการฝึกอบรม	92
	ประเภทของการฝึกอบรม	92
	กระบวนการฝึกอบรม	93
	เทคนิคการฝึกอบรม	94
	หลักจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม	97
	การประเมินผลการฝึกอบรม	99
	ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	101
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	119
3	วิธีดำเนินการวิจัย	122
	ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม	126
	ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	126
	ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม	128
	ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม	135
	ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม	141
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
	ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	142
	ตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม	147
	ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม	152
	ตอนที่ 4 ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม	165

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5	
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	166
วิธีดำเนินการวิจัย.....	166
สรุปผลการวิจัย.....	168
อภิปรายผล.....	171
ข้อเสนอแนะ.....	179
บรรณานุกรม	181
ภาคผนวก	201
ภาคผนวก ก.....	202
ภาคผนวก ข.....	219
ภาคผนวก ค.....	224
ภาคผนวก ง.....	229
ประวัติผู้วิจัย	396

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา	41
2 ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน	51
3 กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์ การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน.....	121
4 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์ การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน.....	125

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สภาพทั่วไปของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ	25
2 กรอบแนวคิดยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน	50
3 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน	150
4 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ในการพิจารณาโครงสร้าง หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน	151
5 ผลการประเมินจากการผ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ในแต่ละหน่วย	153
6 ผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยวัดความรู้ ความเข้าใจ ยุทธศาสตร์การสร้าง การมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการทดลอง ใช้หลักสูตรฝึกอบรม	156
7 ผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง	157
8 ผลงานการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการตามพระราชดำริ ฯ	159

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

บทคัดย่อ
ของ
พจนีย์ มั่งคั่ง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
กุมภาพันธ์ 2549

พจนีย์ มั่งคั่ง. (2549). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วม
กับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม : ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, รองศาสตราจารย์
ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมี
ส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ เพื่อให้
มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตลอดจนมีเจตคติที่ดี
ต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน สามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน
ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริฯ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็น
การดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาเพื่อจัดเตรียมข้อมูล
พื้นฐานที่จำเป็น ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษาเอกสาร งานวิจัย
ที่เกี่ยวข้อง และการจัดกลุ่มสนทนากับผู้บริหารสถานศึกษา ผลจากการศึกษาทำให้ทราบปัญหา
และความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา แนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน กำหนดยุทธศาสตร์
การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตลอดจนองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย
หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของ
หลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม
หลักสูตรนี้มี 7 หน่วย ในแต่ละหน่วยประกอบด้วย คำอธิบายหน่วยการฝึกอบรม วัตถุประสงค์
การฝึกอบรม เนื้อหาการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและ
ประเมินผลการฝึกอบรม จากการประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน
9 คน พบว่าค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 3.89 - 4.56 มีระดับมากถึงมากที่สุด และค่า
ดัชนีความสอดคล้องขององค์ประกอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.89 - 1.00
ซึ่งมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ จากนั้นได้นำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่ปรับปรุง
จากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปให้ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ
จำนวน 2 โรงเรียน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในภาษาที่ใช้ จิบเวลาในการทำกิจกรรม แล้ว
นำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่สมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๗ จำนวน 18 คน รูปแบบการทดลองเป็นแบบ One-Group Pretest-Posttest Design มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบทดสอบ และแบบวัดเจตคติ ระหว่างการทดลองมีการประเมินการผ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมแต่ละหน่วยโดยใช้แบบทดสอบ แบบประเมินผลงานและแบบประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผลการทดลองพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ หลังการทดลองมากกว่าก่อน การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนหลังการทดลองมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถผ่านวัตถุประสงค์ทุกหน่วย คิดเป็นร้อยละ 80 ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ คิดเป็นร้อยละ 85

ตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการฝึกอบรมมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมให้มีความสมบูรณ์ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

THE TRAINING CURRICULUM DEVELOPMENT
ON COMMUNITY'S PARTICIPATORY BUILDING STRATEGIES
FOR ADMINISTRATORS IN SCHOOL PROJECT INITIATED
BY HER ROYAL HIGHNESS PRINCESS
MAHA CHAKRI SIRINDHORN

AN ABSTRACT
BY
POJANEE MANGKANG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education Degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University

February 2006

Pojanee MangKang. (2006). *The Training Curriculum Development on Community's Participatory Building Strategies for Administrators in School Project Initiated by Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn*. Dissertation, Ed.D. (Educational Administration). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Prof. Dr.Sermsak Wisalaporn, Assoc. Prof. Dr.Wichai Wongyai and Asst. Prof. Dr.Phairojana Klinkularb.

This research aimed to develop the training curriculum on community's participatory building strategies for administrators in school project initiated by Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn to have the knowledge and good understanding of community's participatory building strategies, to build the good attitudes on community's participation and to apply the knowledge after the training to set up the performance guidelines accordance to the objectives of the project. There are four steps on research and development (R&D) to develop the training curriculum as follows:

Step 1 : To Study and to Analyze the Data Basis : By interviewing the administrators, studying the documents and researches concerned and arranging the administrators' focus group discussion. After the studies, the problems and the administrators' needs, the concepts of community's participation, the strategies of building the community's participation and the components of the training curriculum were perceived.

Step 2 : To Develop the Training Curriculum : Starting from the backgrounds, the objectives, the structures, the activities, the medias, the measurement and the assessment of the training curriculum covering through the seven units of which each unit composed with the explanations, the objectives, the contents, the activities, the medias, the measurement and the assessment of the training. After evaluated by the nine professional experts, the draft of the training curriculum was found out that the means of the appropriateness were 3.89 - 4.56 at the level of high to the highest and the index of harmonious of all components were 0.89-1.00. Being adjusted accordance to the experts' suggestions, the draft of the training curriculum was investigated of wording comprehension and activity timing arrangement with the two school project administrators for the sake of more appropriateness of the training curriculum.

Step 3 : To Assess the Efficiency of the Training Curriculum : With the eighteen school project administrators through the model of One-Group Pretest - Posttest

Design. They were tested before and after the experiment both by the questionnaires and the attitude measurement. While on the process of the experiment, the achievement of each unit objectives was assessed by the questionnaires, the workshop and the performance behaviors. The findings were the trainees had the knowledge, the good understanding and the better attitudes towards the community's participation significantly increased at .001 after the experiment. Moreover, the objectives of all training units were achieved: considered as 80 % and the trainees could apply the knowledge to set up the performance guidelines accordance to the objectives of the school project: considered as 85 %.

Step 4: To Adjust the Training Curriculum: To be more appropriate after the experiment, the training curriculum was adjusted in the areas of the backgrounds, the structures, the activities, the medias, the measurement and the assessment.

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สถานศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่ทำให้เกิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคมแก่คนในชุมชนต่างๆ สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์กันในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน เป็นสถาบันที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาทางด้านการศึกษาในระบบแก่เด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามสถานศึกษาหรือโรงเรียนต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนว่าโรงเรียนและนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ซึ่งรวมทั้งครอบครัวและชุมชนด้วย (Sanders & Epstein. 1998 : Online) การศึกษาของไทยในอดีตก่อนที่จะมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียน ครอบครัว วัด และชุมชนจะเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนจะถ่ายทอดความรู้ค่านิยมและวิธีการดำรงชีวิตให้แก่บุตรหลานซึ่งเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นพ่อแม่ไปสู่รุ่นลูกหลาน ทำให้กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนมีการสืบทอดสะสมและพัฒนาเป็นองค์ความรู้ ทำให้ครอบครัว วัด ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างใกล้ชิด (วุฒิชัย มูลศิลป์. 2529 :1) โรงเรียนเป็นการลงทุนทางสังคมที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งจัดเตรียมเยาวชนที่มีความพร้อมเข้าสู่สังคม (Susan, et.al. 2000 : Online) ชุมชนจึงเป็นแหล่งที่มาของปัจจัยนำเข้า (Input) และแหล่งรองรับผลผลิต (Output) ของโรงเรียน ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของโรงเรียนรวมทั้งสมาชิกชุมชนมีอิทธิพลต่อการศึกษาของนักเรียนและมีประโยชน์ต่อชุมชน (Baum. 2000 : Online; Brook, et al. 1995 : Online) ดังนั้นการทำหน้าที่ของโรงเรียนจึงต้องอาศัยความร่วมมือหลายๆด้านจากชุมชน ในสังคมและบ้านเมืองที่มีความพร้อมสูง สังคมและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา แต่ในชุมชนที่ห่างไกลและยากจนและมีความจำกัดของทรัพยากรย่อมยากที่จะพึ่งพาตนเองและเกื้อหนุนโรงเรียนได้ ดังนั้นนักเรียนในถิ่นทุรกันดารจึงมีความเป็นอยู่ที่น่าเป็นห่วงทั้งด้านสุขภาพอนามัย ด้านสติปัญญาและด้านจิตใจ เนื่องจากขาดอาหารและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต (ฉันทนา ภาคบงกช และ วรณรัตน์ รัตนวรงค์. 2547 : 1)

โครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มุ่งเน้นที่จะช่วยเหลือราษฎรโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ยังไม่มีโอกาสหรือที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สืบเนื่องมาจากปัญหาหลายอย่างของราษฎร ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ปัญหาการทำมาหากิน หรือปัญหาสุขภาพอนามัย หากคนมีสุขภาพไม่ดี เจ็บไข้ได้ป่วยไม่แข็งแรง จะไม่สามารถปฏิบัติงานได้ และถ้าเป็นนักเรียนก็ไม่สามารถเรียนหนังสือได้ดี (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541:1) การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ เริ่มทดลองทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 3 โรงเรียน เมื่อปี พ.ศ.2523 ในปัจจุบันมีพื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 40 จังหวัด โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 16 จังหวัด ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา "แม่ฟ้าหลวง" สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 3 จังหวัดภาคเหนือ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาเด็กวัยเตาะแตะ จำนวน 3 จังหวัด โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 1) มีการดำเนินโครงการทั้งสิ้น 8 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน 2) โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา 3) โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 4) โครงการฝึกอาชีพ 5) โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน 7) โครงการส่งเสริมสหกรณ์ และ 8) โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 12, 19 - 39)

หลักการพัฒนาโครงการตามพระราชดำริฯ ประการแรกคือ การพึ่งตนเอง โดยเน้นให้เด็กและเยาวชนรวมทั้งประชาชนในชุมชนเข้าร่วมในทุกกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการลงมือปฏิบัติ ประการที่สอง คือ ความร่วมมือจากทุกส่วน ในการส่งเสริมหรือสนับสนุนส่วนต่างๆ ที่ชุมชนไม่สามารถผลิตได้หรือขาดแคลน ดังเช่น เทคโนโลยี ความรู้ วัสดุอุปกรณ์งบประมาณ ต้องได้รับความร่วมมือและประสานงานจากทุกส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2545 : 29) สำหรับด้านการบริหารจัดการและมาตรการในการดำเนินงาน มีคณะทำงานเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่น ชุมชน สถานศึกษา องค์กรเอกชนมีส่วนร่วมดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการเผยแพร่ผลงานและประชาสัมพันธ์ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2545 : 29 - 30)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ได้จัดทำโครงการที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนทางด้านโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา อาชีพ ตลอดจนสภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่โดยใช้ชื่อว่า โครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2544 : คำนำ) เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ.2529 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สันพระทัยเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยรอบๆ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และพบว่าประชาชนยังมีปัญหาความยากจน นักเรียนมีปัญหาขาดสารอาหารเป็นจำนวนมากและยังมีความขาดแคลนด้านอื่นๆ จึงให้จัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันขึ้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2543 : 4; สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2544 : 3) ปัจจุบันมีโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ จำนวน 20 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่อำเภอเมืองนครนายก 16 โรงเรียน

อำเภอบ้านนา 2 โรงเรียน และอำเภอองครักษ์ 2 โรงเรียน มีการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ๗ โครงการหลัก 3 โครงการ คือ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน และโครงการส่งเสริมสหกรณ์ โครงการเสริม 3 โครงการ คือ โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการฝึกอาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหารและโรคติดต่อของนักเรียนเพื่อส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพที่ดีของนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะทั้งในด้านวิชาการและการอาชีพ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียน และเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2546 : 6)

การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ๗ เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ชุมชนในท้องถิ่น ผู้มีจิตศรัทธาหลาย ๆ ด้าน เช่น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครนายก สำนักงานเกษตรจังหวัดนครนายก สำนักงานประมงจังหวัดนครนายก สำนักงานสหกรณ์จังหวัดนครนายก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายก กรมสัตวแพทย์ โรงพยาบาลนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สำนักพระราชวัง ผู้ปกครองและชุมชน เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน พัฒนาการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ มอบวัสดุอุปกรณ์เกษตร พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ รวมทั้งการอบรมให้ความรู้ และเอื้อเพื่อการศึกษาดูงาน ให้กับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมเกษตร กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยนักเรียน การให้ความร่วมมือในการนิเทศติดตามและประเมินผล เพื่อกำหนดดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ๗ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2544 : 44 - 48; สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2545ก : 38 - 49)

ผลการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ๗ ที่ผ่านมามีได้แก้ปัญหาโภชนาการลงได้ในระดับที่น่าพอใจ แต่ปัญหาดังกล่าวยังไม่หมดสิ้น ดังจะเห็นได้จากในปีการศึกษา 2546 อัตราการขาดสารอาหารของนักเรียน มีร้อยละ 6.43 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2546 : 2) และอัตราการมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ มีร้อยละ 7.79 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครนายก. 2547 : 10) ในด้านการผลิต โรงเรียนสามารถผลิตเนื้อสัตว์ ถั่วเมล็ดแห้ง ผัก ผลไม้ ยังไม่เพียงพอ กับความต้องการของเด็กนักเรียน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2545ก : 54) ปัญหาดังกล่าวเริ่มต้นมาจากครอบครัวของนักเรียน สาเหตุมาจากความยากจนหรือขาดความรู้ความเข้าใจ หรือขาดทักษะความเป็นผู้ปกครอง เพราะไม่มีเวลา มีภาระต้องทำงาน ทั้งนี้อาหารหลักของนักเรียนทั้ง 2 มื้อ อยู่ในความรับผิดชอบของครอบครัวโดยตรงรวมทั้งการเลี้ยงดูในวันหยุดและระหว่างปิดเทอม (บุญทัน มั่งคั่ง ; สีนวน ทองประมูล และปรีชา ย้อยศิริ. 2547 : สัมภาษณ์) ในการดูแลด้านโภชนาการของนักเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่และผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการดูแลโภชนาการของนักเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ๗ ทั้งนี้เพื่อช่วยป้องกันภาวะการขาดสารอาหาร พลังงานและลดอัตราการมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานแก่นักเรียน (สุรินทร์ ขอนแก่น. 2543 : 2)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าโครงการตามพระราชดำริ ฯ ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ แต่จากการศึกษาเบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่า การบริหารจัดการโครงการตามพระราชดำริ ฯ ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างแท้จริง เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน กระบวนการตัดสินใจในกิจกรรม การมาร่วมประชุมหรือพูดคุยกันอยู่ในระดับน้อยและไม่ต่อเนื่อง จึงทำให้ไม่ทราบปัญหาที่แท้จริง การช่วยเหลือในบางครั้งจึงไม่ตรงตามที่ต้องการได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การเกษตร พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น แต่การจัดส่งวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น พันธุ์พืชบางอย่าง ไม่ตรงความต้องการของโรงเรียน เนื่องจากเป็นวัสดุอุปกรณ์ และพันธุ์พืชชนิดเดิมๆ เช่นทุกปี ได้แก่ พันธุ์ผักบุ้ง พันธุ์คะน้า และพันธุ์ผักกาด เป็นต้น เมื่อได้เสนอขอวัสดุตามที่ต้องการ เช่น ตาข่ายคลุมแปลงผัก หรือบัวรดน้ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถจัดหาให้ได้ เนื่องจากขาดงบประมาณในการจัดซื้อ ปัญหาดังกล่าวมาจากการขาดการวางแผนการจัดซื้อจัดหาร่วมกันระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเพียงเข้ามามีส่วนรับทราบ แต่ไม่ได้เข้ามาร่วมดำเนินการอย่างจริงจัง (บุญทัน มั่งคั่ง และเจตน์ สาราณสุข. 2547 : สัมภาษณ์)

สำหรับด้านความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ต้องการได้รับความรู้เกี่ยวกับแนวทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน หลักการร่วมมือทำงานกับชุมชน เพื่อนำไปใช้ปฏิบัติงานร่วมกับชุมชนและร่วมกันพัฒนาโครงการตามพระราชดำริฯ ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากการมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ (พิพัฒน์ บุญเคลิ้ม; บุญทัน มั่งคั่ง; สังคม หนองแสง; ชัยชนะ ดีช่วย และเจตน์ สาราณสุข. 2547 : สัมภาษณ์) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการตามพระราชดำริ ฯ สอดคล้องกับสภาพปัญหาตามที่กล่าวมา ได้แก่ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานต่างๆ ขาดการประชุมวางแผนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความต่อเนื่องและขาดความร่วมมือในกิจกรรมของโครงการ ตลอดจนผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร (จินตนา หมู่มิ่ง. 2534 : 65 - 76; เพ็ญศรี นิยมศรีสมศักดิ์. 2535 : 36 ; สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2545ข : 4) ปัญหาดังกล่าวสามารถลดลงได้ถ้าหากได้รับความร่วมมือจากชุมชน ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน หน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบโครงการ ฯ เพราะการร่วมมือจากชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ประสบความสำเร็จ

การดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องประกอบด้วยความเข้าใจในเป้าหมายอุดมการณ์ของผู้ดำเนินการโครงการ การประสานงาน ความมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา (อภิสิทธิ์ พึ่งพร. 2536 : 90-94 ; อารยา พิบูลย์นครินทร์. 2537 : 130) ความร่วมมือกับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การได้รับการสนับสนุนหรือช่วยเหลือจากชุมชนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง (วิสุทธิ์ ราตรี. 2532 : บทคัดย่อ ; อัญชลี โกพลรัตน์. 2536 : 76 ; ยุพิน ธรรมศิริ. 2545 : 99) ขณะที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของ

ผู้ปกครอง ชุมชน ครู นักเรียน การได้รับการสนับสนุนจากสังคม ชุมชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานปกครองในท้องถิ่น (Brighthouse & Wood. 1991 : 145 - 151; Lunenburg & Ornstein. 1996 : 348; Hoy & Miskel. 2001 : 301; citing Scheens & Bosker. 1997) นอกจากนี้จากการศึกษาของศูนย์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษา (Center for School Change) ของประเทศสหรัฐอเมริกา (Scheie & Williams. 2001 : 1) ซึ่งให้เห็นว่าการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ทำให้เกิดผลดี คือ ช่วยให้ได้มาซึ่งทรัพยากรเข้าสู่โรงเรียน เชื่อมโยงนักเรียนและโรงเรียนสู่ชุมชน สร้างความภาคภูมิใจต่อชุมชนของนักเรียนและสมาชิกในชุมชนทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงการให้บริการของโรงเรียน และทำให้เกิดการรวมทรัพยากรในการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อโรงเรียนและชุมชน

การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน มีความสำคัญต่อนักเรียนโรงเรียนและชุมชน ให้ผลลัพธ์ในเชิงบวก ได้แก่ ผลลัพธ์ต่อนักเรียน ผลลัพธ์ต่อโรงเรียน และผลลัพธ์ต่อครอบครัวและชุมชน (Southwest Education Department Laboratory -- SEDL. 2001 : ix) ผลลัพธ์ต่อนักเรียน คือ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น ทำให้นักเรียนได้รับการดูแลที่ดี มีทัศนคติที่ดี มีการศึกษาต่อในระดับสูงมากขึ้น อัตราการจบเพิ่มขึ้น ลดความรุนแรงและพฤติกรรมทางสังคม (Clark. 1993 : 85; Dauber & Epstein. 1993 : 53; Griffith.1996 : 31;) ขจัดอุปสรรคต่อการเรียน สร้างเครือข่ายสนับสนุนการเรียนรู้ และสร้างโอกาสการเรียนรู้ (SEDL. 2001 : 17) ผลลัพธ์ต่อโรงเรียน ได้แก่ ทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาเสริมสร้างบรรยากาศโรงเรียน ส่งเสริมแหล่งทรัพยากร และส่งเสริมต่อการพัฒนาหลักสูตร (SEDL. 2001: 19) ผลลัพธ์ต่อครอบครัว ชุมชน ได้แก่ การพัฒนาทักษะ และความรู้กับผู้ปกครอง ชุมชน การสนับสนุนแหล่งทรัพยากร การเพิ่มศักยภาพและการพัฒนาชุมชน (SEDL. 2001 : 20) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองสามารถพัฒนาผลการเรียนของนักเรียนตั้งแต่อ่อนเข้าเรียนจนถึงระดับสูง (Epstein. 1991: 261 - 267; Reynolds, et.al. 1991 : 241; Lontos. 1992 : 221; Henderson & Berla. 1994 : 370) นักเรียนที่มีผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม (Bernstein. 2003 : 1; citing Handerson & Mapp. 2002 : 1)

หัวใจของการบริหารสถานศึกษาอยู่ที่ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เปรียบเสมือนแม่ทัพหน้าของการจัดการศึกษา การจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับ ความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา (ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์. 2537 : 5) การสร้างร่วมมือกันนั้น ผู้บริหารในฐานะผู้นำควรมีลักษณะสำคัญคือ มีทักษะในการจัดการกับความคลุมเครือและความซับซ้อน มีความยืดหยุ่นในการเผชิญหน้ากับอุปสรรคโอกาสต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด มีทักษะในการติดต่อกับเครือข่ายชุมชนที่ช่วยเหลือเกื้อกูล มีทักษะในการทำงานกับผู้ใหญ่ดีเท่ากับการทำงานกับนักเรียน และทำงานเป็นทีมได้ดีเท่ากับทำงานคนเดียว จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด ในการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา และการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ เมื่อผู้ปกครอง

สมาชิกชุมชนเห็นคุณค่า และให้ความตระหนัก ในทางตรงกันข้ามหากผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน
เฉื่อยชา ขาดความไว้วางใจ จะทำให้เกิดความล้มเหลวต่อการมีส่วนร่วมเพื่อการศึกษา (SEDL.
2000 : Online) เมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว
และชุมชนประสบความสำเร็จ (Bernstein. 2003 : 20) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์
การสร้างการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ (Bernstein. 2003 : 22;
Brittle. 1995 : 3692 ; Reeves. 1995 : 788)

สำหรับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา
นำไปใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน เป็นการ
สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยเริ่มจากการศึกษาชุมชนของตนเอง ศึกษาผู้นำชุมชน หน่วยงาน
ในชุมชน ผู้นำภูมิปัญญา (SEDL. 2000 : Online) 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน ซึ่ง
การติดต่อสื่อสารกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
(SEDL. 2000 : Online) การติดต่อสื่อสารจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญที่สุด (Bernstein.
2003 : 344) 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน เป็นการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมกับ
ชุมชนเพื่อกำหนดเป้าหมายโรงเรียน (SEDL. 2000 : Online) โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการ
สนับสนุนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม อารมณ์และสติปัญญาของนักเรียน ผู้บริหาร
สถานศึกษาควรช่วยเหลือผู้ปกครองในการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้าน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของ
นักเรียน รวมทั้งโรงเรียนมีบทบาทเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ปกครองและการช่วยเหลือสนับสนุน
สมาชิกในชุมชนให้เข้ามาเป็นอาสาสมัครในโรงเรียน (Dietz. 1997 : 25 ; citing Epstein. 1995)
4) ยุทธศาสตร์ ความร่วมมือกับชุมชน การร่วมมือกับชุมชนเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ
ในโรงเรียน (Dietz. 1997 : ix) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความร่วมมือกับชุมชนเป็นกิจกรรม
เพื่อการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Leadership for Better School. 1998 : Online) และ 5) ยุทธศาสตร์
การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน การจัดบรรยากาศของโรงเรียนสามารถ
ลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนควรให้การต้อนรับที่ดีแก่ชุมชน
อันเป็นผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น (SEDL. 2000 : Online)

เมื่อพิจารณาความสำคัญของการบริหารและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการมี
ส่วนร่วมกับชุมชน พบว่า การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการ
บริหารจัดการโครงการพระราชดำริฯ มีความจำเป็นที่ผู้บริหารต้องมีความรู้และทักษะในกระบวนการ
สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นอย่างมาก แต่ในปัจจุบันพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่
ประสบกับปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการดำเนินการที่
ไม่ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมที่ชัดเจน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้อง
ได้รับการพัฒนา จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการได้รับการพัฒนา
วิธีการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันมีหลายวิธีการ วิธีการที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง ได้แก่การ
ฝึกอบรม (เมธี ปิยะกุล. 2547 : ออนไลน์) การฝึกอบรมเป็นการพัฒนาบุคลากรโดยการส่งเสริม

ให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ เจตคติ และประสบการณ์เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (दनय เทียนพุมิ. 2539 : 45) การฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน หลักการร่วมมือทำงานกับชุมชน แก่ผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้สามารถนำความรู้ หลักการ ทฤษฎีไปใช้ปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน และร่วมกันพัฒนาโครงการตามพระราชดำริฯ ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากการมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ ดังนั้น การฝึกอบรมให้มีความรู้ ประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีเพิ่มขึ้น

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยมีจุดเน้นสำคัญในการใช้ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารงานโครงการตามพระราชดำริฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นหลักสูตรที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างเป็นระบบ และมีความต่อเนื่อง

ปัญหาการวิจัย

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ
2. เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน 5 ยุทธศาสตร์ ผลจากการดำเนินการวิจัยจะทำให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. ได้หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
2. เป็นแนวทางให้หน่วยงานระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ไปพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครู ชุมชนที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ สามารถนำผลการวิจัยหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ไปพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียน ให้เหมาะสม สอดคล้องตามบริบทของโรงเรียนและชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ
1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน 4) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน และ 5) ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

2. วัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ได้กำหนดไว้ 5 ประการ คือ 1) ลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหารและโรคติดต่อของนักเรียน 2) ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพดีของนักเรียน 3) เสริมสร้างความรู้และทักษะ ด้านวิชาการและการอาชีพ 4) สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียน และ 5) ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา พ.ศ.2548 จำนวน 131 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ปีการศึกษา 2548 จำนวน 18 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ผู้วิจัยนิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรม ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

2. หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นตามกระบวนการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มีองค์ประกอบของหลักสูตร 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ซึ่งมีโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม 7 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 การมีส่วนร่วมกับชุมชน หน่วยที่ 2 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน หน่วยที่ 3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน หน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน หน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน หน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน และหน่วยที่ 7 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

3. ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถ

3.1 มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน หลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรม

3.2 มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน หลังการฝึกอบรม มากกว่าก่อนการฝึกอบรม

4. ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง วิธีการ แนวทาง หรือ กระบวนการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ

4.1 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน หมายถึง วิธีการในการศึกษาชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การศึกษาผู้นำชุมชน หน่วยงานในชุมชน ผู้นำทางภูมิปัญญา และกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น (SEDL. 2000 : Online)

4.2 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน หมายถึง วิธีการในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองและชุมชน ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง และ 3) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ (Dietz. 1997: ix; SEDL. 2000 : Online; Bernstein. 2003 : 44-69)

4.2.1 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว หมายถึง วิธีการในการติดต่อสื่อสารกับชุมชน ได้แก่ จดหมายข่าว เว็บไซต์โรงเรียน โทรศัพท์สายด่วน และการสื่อสารผ่านคนอื่น/ประกาศในการประชุม

4.2.2 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง หมายถึง วิธีการในการติดต่อสื่อสารกับชุมชน ได้แก่ การโทรศัพท์ การประชุมอย่างไม่เป็นทางการ /การประชุมวางแผน และการเยี่ยมบ้าน

4.2.3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ หมายถึง วิธีการในการติดต่อสื่อสารกับชุมชน ได้แก่ การฝึกอบรมสำหรับครู การสร้างทีมงานเพื่อดูแลการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

4.3 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน หมายถึง วิธีการในการช่วยเหลือชุมชน ได้แก่ การช่วยเหลือเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ปกครอง การช่วยเหลือสมาชิกของชุมชนให้เข้ามาเป็นอาสาสมัครในโรงเรียน และการช่วยเหลือการเรียนการสอนนักเรียนที่บ้าน (Dietz. 1997: ix ; SEDL. 2000 : Online)

4.4 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน หมายถึง วิธีการในการร่วมมือกับชุมชน ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการประเมินความร่วมมือของชุมชน (Dietz. 1997 : ix ; Leadership for Better School. 1998 : Online ; SEDL. 2000 : Online;)

4.5 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน หมายถึง วิธีการในการสร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียนเพื่อลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน (SEDL. 2000 : Online)

5. การมีส่วนร่วมกับชุมชน หมายถึง ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล ของการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ

5.1 ชุมชน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียน ผู้แทนหน่วยงานและสมาชิกในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

5.2 โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

6. โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ที่ได้รับพระราชทานเข้าร่วมโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

7. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้นำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 โครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

1. ความเป็นมา
2. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ฯ
3. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกับโครงการตามพระราชดำริ ฯ
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก กับโครงการตามพระราชดำริ ฯ

ตอนที่ 2 แนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชนและยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน
 - 1) ความหมายของการมีส่วนร่วมกับชุมชน
 - 2) ความสำคัญของการมีส่วนร่วม
 - 3) องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม
 - 4) กระบวนการมีส่วนร่วม
 - 5) ปัจจัย/เงื่อนไขที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 6) ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 7) การสร้างการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน
2. แนวคิดยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
 - 1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน
 - 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน
 - 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน
 - 4) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน
 - 5) ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

- 3.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรฝึกอบรม

3.2 รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร

3.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

3.4 การประเมินผลหลักสูตร

3.5 แนวคิดการฝึกอบรม

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการตามพระราชดำริฯ

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการอื่น

4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 1 โครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

1. ความเป็นมา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพบเห็นปัญหาความยากจน ความขาดแคลนอาหารและสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ประชาชนเป็นโรคขาดสารอาหารและสุขภาพอ่อนแอเจ็บป่วยไม่แข็งแรง ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ดี โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ทำให้พระองค์มุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือประชาชนเหล่านั้นให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (อภิสิทธิ์ พึ่งพร. 2536 : 6 ; กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน. 2539 : 148) พระองค์ทรงเริ่มงานพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2523 โดยทดลองทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 3 โรงเรียน เมื่อโครงการทดลองดำเนินการจนเป็นผลแล้ว จึงให้ดำเนินโครงการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 เป็นต้นมา นอกจากจะพัฒนาด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัยแล้ว ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาทางด้านอื่นควบคู่ไปด้วย ได้แก่ การพัฒนาด้านการศึกษา ดำเนินการโครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ โครงการฝึกอาชีพ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โครงการส่งเสริมสหกรณ์ โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 2 - 7)

โครงการตามพระราชดำริฯ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2523 พื้นที่เป้าหมายประกอบด้วย โรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนใน 40 จังหวัด (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2545 : 13) โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 16 จังหวัด จำนวน 131 โรงเรียน ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนใน 3 ภูมิภาคเหนือ จำนวน 237 ศูนย์ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2546 : 1 - 3) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาเด็กวัยเตาะแตะในพื้นที่จังหวัดสกลนคร น่านและตาก

จำนวน 17 ศูนย์ และโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามใน 3 จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ นราธิวาส ยะลาและปัตตานี จำนวน 6 โรงเรียน (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2545 : 13)

การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ มีหน่วยงานหลายหน่วยมาร่วมดำเนินงานได้จัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้ทุกๆ ฝ่ายสามารถดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 - 2539

2. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2.1 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 1 (พ.ศ.2535 - 2539)

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารฯ ระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่ทุกข์ยากอย่างเร่งด่วนสนับสนุนการศึกษาและวิจัย เพื่อหารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร การประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนหรือเสริมการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การดำเนินงานประกอบด้วย 5 แผนงานหลักคือ แผนงานด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัย แผนงานด้านการศึกษา แผนงานด้านเศรษฐกิจ แผนงานด้านสิ่งแวดล้อมและแผนงานบริหารแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริฯ (สำนักพระราชวัง. 2535 : 5 - 9) ผลการดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารในระยะที่ 1 คือ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 8 - 11)

1) ด้านอาหาร โภชนาการและสุขภาพอนามัย สามารถแก้ไขปัญหาโรคขาดสารโปรตีนและพลังงานช่วยลดอัตราการมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของเด็กนักเรียน ช่วยทำให้อัตราคอกพอกในเด็กนักเรียนลดลง

2) ด้านการศึกษา เปิดโอกาสให้นักเรียนในท้องถิ่นทุรกันดาร ได้พัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการศึกษาของตนเองมากขึ้น

3) ด้านเศรษฐกิจ โรงเรียนในโครงการทั้งหมดได้มีกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสหกรณ์ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่เน้นให้นักเรียนได้ทดลองทำจริง ด้านการฝึกอาชีพได้มีการเตรียมอาชีพให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนซึ่งมีอยู่ในหลักสูตรอยู่แล้ว และมีวิทยากรจากภายนอกเข้าไปอบรมเป็นครั้งคราว

4) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ส่วนในด้านคุณภาพในแง่ของจิตสำนึก ความตระหนัก ทศนคติ ยังไม่สามารถวัดผลได้ เด็กนักเรียนและประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 2 (พ.ศ.2540 - 2544)

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ระยะที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กำหนดเป้าหมายเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารไว้เป็น 3 ระดับอย่างต่อเนื่อง คือ ระดับที่ 1 เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการเต็มศักยภาพ มีสุขภาพแข็งแรงสามารถอ่านออกเขียนได้ ระดับที่ 2 เด็กมีความรู้พื้นฐานอย่างเพียงพอ สามารถพึ่งตนเองได้ ระดับที่ 3 เด็กสามารถเรียนต่อในชั้นสูงต่อไปได้ แผนงานหลักในการดำเนินการ ประกอบด้วย 4 แผน คือ แผนงานด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัย แผนงานด้านการศึกษา แผนงานด้านเศรษฐกิจ และแผนงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 12 - 16)

มาตรการในการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริฯ ระยะที่ 2 กำหนดมาตรการในการดำเนินงานไว้ดังนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 14 - 16)

1) การจัดทำแผนปฏิบัติงานและแผนสนับสนุนงบประมาณ โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายเงินให้สอดคล้องกัน โดยให้โรงเรียนบูรณาการทุกกิจกรรมของโครงการตามพระราชดำริฯ เข้าด้วยกัน

2) การพัฒนาระบบการประสานงาน ให้มีองค์กรประสานงานโครงการเป็น 2 ระดับ ประกอบด้วย ระดับส่วนกลาง ระดับจังหวัด และระดับปฏิบัติงานในพื้นที่

3) การนิเทศติดตามงาน จัดทำคู่มือการนิเทศติดตามงานและกำหนดบุคคลที่จะเข้าไปติดตามงาน

4) การพัฒนาระบบสารสนเทศโครงการ พัฒนาระบบฐานข้อมูลและเผยแพร่การใช้ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงข้อมูลลงสู่ระดับปฏิบัติการให้มากที่สุด

5) การพัฒนาผู้ปฏิบัติงาน จัดให้มีการพัฒนาผู้ปฏิบัติการ จัดอบรมครู และสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน

6) การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ เสริมสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะระหว่างผู้ปฏิบัติงานในโครงการทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าว/บทความเกี่ยวกับงานของโครงการแก่ประชาชนทั่วไป โดยผ่านทางสื่อมวลชน

7) ความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ สนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่นั้นๆ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการ ด้วยการเสริมสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจที่ดีกับประชาชนในพื้นที่

8) การวิจัยและการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการค้นคว้าวิจัย เพื่อแสวงหารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนการศึกษาหาเทคนิค วิธีการพัฒนาโครงการ และกิจกรรมเพื่อนำความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงาน

9) การประเมินผล พัฒนาตัวชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงาน และให้มีการประเมินผลการดำเนินงานในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง

ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริฯ ระยะที่ 2 พ.ศ.2540 - 2544 สามารถสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2545 : 12)

1) ด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัย ในภาพรวมของการเกษตรให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น เป็นการช่วยแก้ปัญหาการขาดอาหารโดยเฉพาะอาหารกลางวันของโรงเรียน ทำให้เด็กทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันทุกวันเรียน และอาหารมีคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง ส่งผลให้ภาพรวมของการขาดสารโปรตีนและพลังงานในเด็กเล็กและเด็กนักเรียน มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ในการควบคุมและป้องกันการขาดสารไอโอดีนภาวะคอพอกของนักเรียนในภาพรวมลดลง

2) ด้านการศึกษา การส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีการพัฒนาครูตำรวจตระเวนชายแดน การพัฒนาห้องสมุด การศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น การพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ การสร้างและปรับปรุงอาคารเรียน มีการก่อสร้างและปรับปรุงอาคารเรียน โรงอาหาร บ้านพักครูและบ้านพักนักเรียนบ้านไกล เพื่อให้เพียงพอและปลอดภัย รวมทั้งการสนับสนุนครุภัณฑ์และอุปกรณ์การศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เด็กและประชาชนชาวไทยภูเขาสามารถอ่านออกเขียนได้และสื่อสารกับผู้อื่นได้

3) ด้านเศรษฐกิจ ได้มีการจัดการฝึกอบรมอาชีพโดยสถาบันการศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษาเป็นประจำทุกปี มีการจัดหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ งานเกษตร และอาชีพช่างพื้นฐาน ในด้านการส่งเสริมสหกรณ์มีการอบรมความรู้เรื่องสหกรณ์ให้แก่ครูและนักเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมร้านสหกรณ์ กิจกรรมออมทรัพย์ พร้อมทั้งมีการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาดูงานสหกรณ์ในพื้นที่ใกล้เคียง

4) ด้านสิ่งแวดล้อมมีการอบรมให้ความรู้ในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศึกษา พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสิ่งแวดล้อมศึกษาให้กับครูเพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และยังมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การส่งเสริม

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำแต่ยังขาดกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความตระหนัก ให้แก่เด็กอย่างเป็นรูปธรรม

การบริหารจัดการ

ได้มีการบริหารจัดการการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

- 1) การจัดทำแผนปฏิบัติการ
- 2) การประสานงานของหน่วยงานและการติดตามและประเมินผล
- 3) ระบบสารสนเทศโครงการ ได้มีการพัฒนาระบบข้อมูลขึ้นสู่ระบบเครือข่าย เพื่อให้สามารถสืบค้นได้ง่าย รวดเร็วและทันกาล และสามารถใช้ได้แพร่หลาย
- 4) กระบวนการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ได้มีการอบรมครูผู้ปฏิบัติงานเป็นประจำทุกปี เพื่อสร้างความเข้าใจและทราบแนวทางปฏิบัติ
- 5) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ มีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีการจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจและผลงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
- 6) การมีส่วนร่วมจากทุกภาคี ในการดำเนินงาน ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา นอกจากนี้ชุมชนยังเข้ามามีบทบาทร่วมกระบวนการพัฒนามากขึ้น

7) การสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครู

2.3 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะเวลาที่ 3 (พ.ศ.2545 - 2549)

ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้กำหนดเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร มีโภชนาการดี สุขภาพแข็งแรง มีความซื่อสัตย์ เสียสละ สามัคคี และเมตตาผู้อื่น มีความรู้และทักษะทางวิชาการและการอาชีพ ที่เป็นรากฐานของการพึ่งตนเองและพัฒนาท้องถิ่นได้ นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพของตนเอง เป็นคนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541: 26)

การดำเนินงานในช่วงแผนฯ ระยะเวลาที่ 3 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการพัฒนาดังต่อไปนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 27)

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหารและโรคติดต่อที่สำคัญของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
- 2) เพื่อส่งเสริมโภชนาการดีและสุขภาพดีของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์

3) เพื่อเสริมสร้างความรู้ และพัฒนาทักษะทั้งทางวิชาการและการอาชีพที่เป็นรากฐานของการพึ่งตนเองให้แก่เด็ก ได้แก่ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การเกษตรการงานอาชีพอื่น ๆ และสหกรณ์

4) เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

5) เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ

เป้าหมายหลักของการพัฒนา

1) เด็กทุกคนได้รับการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาการขาดสารอาหาร ได้แก่ โรคขาดโปรตีน และพลังงาน โรคขาดสารไอโอดีน และโรคขาดจุลโภชนาการอื่น ๆ ที่เป็นปัญหาในท้องถิ่น และโรคติดต่อที่เป็นปัญหาในท้องถิ่น เช่น โรคมาเลเรีย เป็นต้น

2) เด็กได้รับการบริการอนามัยแม่และเด็กขั้นพื้นฐานตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เด็กเล็กได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา

3) เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาเพื่อสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่การมีโภชนาการดีและสุขภาพดี

4) เด็กนักเรียนมีความรู้และได้รับการพัฒนาทักษะทั้งทางวิชาการและการงานอาชีพที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตด้วยตนเองได้

5) เด็กนักเรียนได้รับการปลูกฝังให้มีลักษณะนิสัยในการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามอุดมการณ์สหกรณ์

6) เด็กนักเรียนได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าและรู้จักรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน รวมทั้งวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นด้วย

7) เด็กนักเรียนในทุกระดับชั้นได้รับการส่งเสริมและพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อให้สามารถศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น

นอกจากนี้ในการดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ระเบียบที่ 3 กำหนดหลักการ คือ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระรัตนราชสุตา ฯ สยามบรมราชกุมารี. 2545 : 29)

1) การพึ่งตนเอง เน้นให้เด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนในชุมชนเข้าร่วมในทุกกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการลงมือปฏิบัติ และในที่สุดสามารถดำเนินการพัฒนาได้ด้วยตนเอง

2) ความร่วมมือจากทุกส่วน ในการพัฒนาจำเป็นต้องเสริมหรือสนับสนุนในส่วนต่างๆ ที่ชุมชนไม่สามารถผลิตได้เองหรือขาดแคลน ดังเช่น เทคโนโลยี ความรู้ วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณดำเนินการบางส่วน ซึ่งทั้งหมดนี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและประสานงานจากทุกส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

การดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ฯ จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย โดยการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

อย่างประหยัดและให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในช่วงของการพัฒนาตามแผน ฯ ระยะที่ 3 ได้กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการและมาตรการในการดำเนินงานไว้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. 2545 : 29)

1) การประสานงาน ให้มีคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานของภาครัฐในส่วนกลางที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ทั้งหมด มีการประชุมเพื่อประสานแผนและงบประมาณระหว่างหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการประสานการปฏิบัติงานกับหน่วยงานในพื้นที่

2) การมีส่วนร่วมจากชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่นและสถานศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3) การมีส่วนร่วมจากภาคเอกชน ส่งเสริมให้ภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศมีส่วนร่วมมากขึ้น

4) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร แนวทางการดำเนินงานและเผยแพร่ผลงานแก่ประชาชนทั่วไป

5) การพัฒนาเครื่องมือช่วยในการถ่ายทอดความรู้ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครื่องมือเพื่อให้สถานศึกษาสามารถถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีแก่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

6) การสร้างเครือข่ายของการศึกษาและพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสถานศึกษา

7) การติดตามและประเมินผล ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่สามารถติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

8) การพัฒนาปรับปรุงระบบสารสนเทศโครงการ มีการพัฒนาปรับปรุงระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน ฯ

9) การสร้างขวัญและกำลังใจ ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานได้ศึกษาเพื่อเพิ่มคุณวุฒิตลอดจนศึกษาดูงานเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กับ โครงการตามพระราชดำริ ฯ

ในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 5)

1) เพื่อแก้ไขภาวะทุพโภชนาการ ให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยที่ดี

2) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพของนักเรียน

3) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีคุณภาพ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข

4) เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น

แนวดำเนินงาน โครงการตามพระราชดำริ ฯ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดแนวการดำเนินงาน โครงการตามพระราชดำริ ฯ จำนวน 4 แผนงาน 8 โครงการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 8 - 9)

1) แผนงานด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัย จัดทำโครงการ 3 โครงการ คือ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน โครงการส่งเสริม โภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร

2) แผนงานด้านการศึกษา ได้จัดทำโครงการ 2 โครงการ คือ โครงการส่งเสริม คุณภาพการศึกษา โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

3) แผนงานด้านเศรษฐกิจ จัดทำเป็นโครงการ 2 โครงการ คือ โครงการฝึกอาชีพ โครงการส่งเสริมสหกรณ์

4) แผนงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดทำเป็น 1 โครงการ คือ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินงาน ของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

การดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีผลการดำเนินการ ในแต่ละด้าน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 8)

1. ด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัย

1.1 โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ผลการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมการเกษตรเพื่อใช้ผลผลิตมาประกอบอาหารกลางวันได้เพียงพอ กับความต้องการ มีการฝึกการใช้ชีวิตวิถีในกระบวนการผลิตทางเกษตร จัดกลุ่มนักเรียนร่วมกันรับผิดชอบ การผลิตอาหาร โดยมีครูเป็นผู้นำให้คำปรึกษา แนะนำและกำกับดูแล ปัญหาในการดำเนินการ พบว่า สภาพดินที่ใช้ในการเพาะปลูกมีความอุดมสมบูรณ์น้อย ขาดแคลนน้ำ ทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอ กับความต้องการ นักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ไม่ได้รับประทานอาหารเช้าครบทุกมื้อ จึงทำให้มี อัตราการขาดสารอาหารในระดับสูง บางพื้นที่เช่น พื้นที่ภาคใต้ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ที่ลุ่ม น้ำท่วมขัง ทำให้ผลผลิตเสียหาย ได้ผลน้อย ปัญหาการขาดอาหารกลางวันในช่วงเดือนถือบวชของศาสนา อิสลาม ไม่ได้รับประทานอาหารเช้าเนื่องจากผู้ปกครองออกไปกรีดยางแต่เช้ามีด เป็นเหตุให้ นักเรียนมีปัญหาด้านภาวะทุพโภชนาการในระดับสูง ภาคกลางมีปัญหาต้นทุนการผลิตสูง

1.2 โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าภาวะการขาดสารไอโอดีนของนักเรียนในภาพรวมดีขึ้นตามลำดับ แต่ปัญหาการขาดสารไอโอดีนในพื้นที่ทุรกันดารเหล่านี้ ยังคงมีอยู่ ในการดำเนินงานมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน ดังเช่นสำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สถานีอนามัยสาธารณสุขอำเภอ เป็นต้น

1.3 โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร มีการดำเนินโครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร เพื่อช่วยให้เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการได้เต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะ เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต โดยได้ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแม่และเด็กที่หลากหลาย ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเห็น ความสำคัญของการดูแลอนามัยแม่และเด็ก เป็นต้น

2. ด้านการศึกษา

2.1 โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การให้โอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การปลูกฝังการรักภาษาไทย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน คือ การสอนแบบบูรณาการ การเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยโครงการ การมีประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงท้องถิ่น นอกจากนี้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายในห้องสมุด ทำให้นักเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษา นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ทำให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการคิด แก้ปัญหา และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้

2.2 โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ ได้รับพระราชทานทุนการศึกษาเพื่อศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการให้โอกาสนักเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ได้ศึกษาเล่าเรียนเช่นเดียวกับคนอื่น

3. ด้านเศรษฐกิจ

3.1 โครงการฝึกอาชีพ โครงการฝึกอาชีพที่โรงเรียนดำเนินการ ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัว การถนอมอาหารและแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร การส่งเสริมยุวเกษตรกรในโรงเรียน การส่งเสริมหัตถกรรม การส่งเสริมกิจกรรมด้านช่าง การทำอาหาร ผลจากการพัฒนาอาชีพทำให้ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจในอาชีพ ตามความสนใจและความถนัดทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ โครงการฝึกอาชีพจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการประกอบอาชีพของนักเรียนในอนาคต และที่สำคัญเป็นความหวังของผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานมีอาชีพในท้องถิ่นของตน

3.2 โครงการส่งเสริมสหกรณ์ การจัดกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน ได้จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยให้ผสมผสานความรู้ในกิจกรรมจากโครงการตามพระราชดำริ ๕ คือ กิจกรรมการเกษตร กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมส่งเสริมสหกรณ์ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัย ผ่านกระบวนการสหกรณ์ สามารถพัฒนาผู้เรียนคือ ปลูกฝังค่านิยมเรื่องการประหยัด การออมทรัพย์ ได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นการฝึกให้นักเรียนช่วยเหลือกัน เพิ่มทักษะในการบริการและปลูกฝังการเสียสละ และช่วยเหลือกัน

4. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ได้จัดกิจกรรมเพื่อบำรุง ปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นโดยบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ได้แก่ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์ทรัพยากรดิน การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำ การปรับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน การบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกกับโครงการตามพระราชดำริ ๕ ความเป็นมา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นพระอาจารย์ ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เมื่อปี พ.ศ. 2529 พระองค์สนพระทัย เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรที่อาศัยรอบๆ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ทรงพบว่าประชาชนยังมีปัญหาความยากจน นักเรียนมีปัญหาคารขาดสารอาหารเป็นจำนวนมาก มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย นักเรียนส่วนหนึ่งไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน โรงเรียนยังมีความขาดแคลนด้านต่างๆ พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริ ให้จัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันขึ้นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองนครนายก สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก บริเวณใกล้เคียงกับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 เป็นต้นมา และได้ขยายต่อไปยังตำบลใกล้เคียงในปี พ.ศ.2538 โดยมีพระราชดำริที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนทางด้านโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา อาชีพ ความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อม (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2544 : 1) พระองค์พระราชทานเงิน สิ่งของ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วัสดุอุปกรณ์การเกษตร และอุปกรณ์ประกอบอาหารให้แก่โรงเรียนในโครงการดำเนินการ

หลังจากที่มีการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ ๕

ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก ปรากฏผลเป็นรูปธรรม คือ ทุกโรงเรียนที่จัดโครงการตามพระราชดำริ ๒ มีผลการดำเนินงาน 3 ประการ คือ มีอาหารกลางวันให้เด็กรับประทาน มีการทำเกษตรโดยนักเรียนเพื่อให้ได้วัตถุดิบในการประกอบอาหารกลางวัน และมีการประกอบอาหารกลางวันอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการ ในปี 2542 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกได้จัดโครงการ ๒ โครงการหลัก คือ 1) โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน 2) โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน 3) โครงการส่งเสริมสหกรณ์ นอกจากนี้ ได้ให้โรงเรียนจัดทำโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เป็นโครงการรองอีก 1 โครงการ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2544 : 1 - 2)

การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ๒ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก มีการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านการเกษตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านบุคลากร ด้านการสนับสนุนติดตามกำกับโดยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสหกรณ์จังหวัด เป็นต้น (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2545 : 4) นอกจากนี้ ในการดำเนินงานโครงการในระยะเริ่มต้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยี่ยมการดำเนินงานโครงการ ๒ ของโรงเรียนทุกปี ในครั้งแรกเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2530 เสด็จเยี่ยมการดำเนินงานโครงการ ๒ ของโรงเรียนวัดสุทธธรรมาราม ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ต่อมาในปี พ.ศ.2535 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก โดยสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองนครนายก ได้จัดนิทรรศการผลงานการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริฯ ขึ้นเป็นครั้งแรก ในวันที่ 26 ธันวาคม 2535 ที่โรงเรียนวัดสันตยาราม ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก และกำหนดจัดนิทรรศการแสดงผลงานของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๒ ในวันที่ 26 ธันวาคม ของทุกปี โดยพระองค์เสด็จทอดพระเนตรนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๒ ทุกโรงเรียนและพระราชทานสิ่งของแก่โรงเรียนที่จัดนิทรรศการพร้อมทั้งพระราชทานเกียรติบัตรแก่ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมดีเด่นในโครงการตามพระราชดำริ ๒ ซึ่งได้แก่ กิจกรรมงานเกษตร งานอาหารกลางวัน งานส่งเสริมสุขภาพอนามัย งานส่งเสริมสหกรณ์ และโรงเรียนที่จัดกิจกรรมและพัฒนาการดีเด่น จากการเสด็จเยี่ยมโรงเรียนในโครงการและเสด็จเยี่ยมชมนิทรรศการแสดงผลงานของโรงเรียน การนิเทศติดตาม และความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นทำให้โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๒ ได้รับคำแนะนำและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างโรงเรียน มีการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน แนวความคิด วิธีการ และนวัตกรรมในการดำเนินโครงการ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2545 : 3 - 5)

วัตถุประสงค์ของโครงการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ระยะที่ 3 (พ.ศ.2545 - 2549) 5 ประการ คือ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2546 : 6)

- 1) ลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหาร และโรคติดต่อของนักเรียน
 - 2) ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพดีของนักเรียน
 - 3) ส่งเสริมความรู้และทักษะทั้งด้านวิชาการและการอาชีพ
 - 4) สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียน
 - 5) ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ
- โรงเรียนเป้าหมาย**

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ในโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มีจำนวน 20 โรงเรียน ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองนครนายก จำนวน 16 โรงเรียน อำเภอบ้านนา จำนวน 2 โรงเรียนและอำเภอองครักษ์ จำนวน 2 โรงเรียน ซึ่งมีสภาพทั่วไปของโรงเรียน ตามตาราง 1

ตาราง 1 สภาพทั่วไปของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด	จำนวนครู	พื้นที่การเกษตร (ไร่-งาน-ตร.วา)
--------------	----------------------	----------	---------------------------------

1. วัดท่าด่าน	354	18	5-0-5
2. วัดท่าชัย	86	7	3-0-0
3. วัดวังยายฉิม	128	10	0-0-71
4. วัดหุบเมย	44	4	0-2-0
5. วัดโคกลำดวน	46	4	2-3-80
6. วัดวังปลาจืด	154	11	0-3-22
7. วัดโยธีราษฎร์ศรัทธาราม	164	10	0-2-0
8. วัดธรรมปัญญา	137	15	2-0-0
9. วัดหนองเตย	141	10	0-0-50
10. วัดเอี่ยมประดิษฐ์	103	8	1-0-0
11. วัดสันตยาราม	668	38	31-0-0
12. วัดเขาน้อย	132	10	0-3-0
13. วัดสุทธธรรมาราม	264	14	2-2-0
14. วัดพรหมณี	178	10	0-2-0
15. วัดสมบุญนสามัคคี	272	18	0-1-0
16. วัดหนองกันเกรา	154	10	1-0-0
17. บ้านคลอง 14	237	15	0-1-0
18. วัดเกาะกระชาย	158	10	2-0-0
19. บ้านเขาส่องกล้อง	211	14	2-2-2
20. วัดพลอยกระจ่างศรี	196	14	1-0-0
รวม	3,827	250	57-5-25

ที่มา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. (2545). พระราชดำริที่ทรงคุณค่า
พระมิ่งขวัญการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก ปีที่ 14. หน้า 52.

: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2546)
โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาชั้นพื้นฐาน. หน้า 4 – 5.

แนวทางการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ได้ดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ
จำนวนทั้งสิ้น 6 โครงการ (โครงการหลัก 3 โครงการและโครงการเสริม 3 โครงการ) ดังนี้
โครงการหลัก ประกอบด้วย

1. โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
2. โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน

3. โครงการส่งเสริมสหกรณ์

โครงการเสริม ประกอบด้วย

1. โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา
2. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. โครงการฝึกอาชีพ

ในแต่ละโครงการกำหนดจุดเน้น แนวทาง การดำเนินงานให้บรรลุผลตามแนวพระราชดำริ ๙ อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ดังนี้

1. โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน มุ่งเน้นให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ร่วมกันทำเกษตรในโรงเรียน นำผลผลิตที่ได้มาประกอบอาหารกลางวัน และนักเรียนได้รับความรู้และทักษะด้านการเกษตรแผนใหม่ มีกิจกรรมดำเนินการ คือ

1.1 การกำหนดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

1.2 การผลิต อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการในโรงเรียน ได้แก่ เนื้อสัตว์ ปลา ถั่วเมล็ดแห้ง พืชผักและผลไม้

1.3 ส่งเสริมการถนอมอาหาร

1.4 การประกอบอาหารกลางวันและอาหารเสริม

1.5 การเฝ้าระวังติดตามทางโภชนาการ

1.6 การตรวจสุขภาพและปรับปรุงภาวะโภชนาการของนักเรียน

1.7 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรและโภชนาการในสถานศึกษา

ให้สอดคล้องกับกิจกรรมโครงการ

2. โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน มุ่งเน้นควบคุมป้องกันและแก้ปัญหาโรคขาดสารไอโอดีนในพื้นที่ กิจกรรมดำเนินการ คือ

2.1 การจัดน้ำดื่มเสริมไอโอดีนเป็นประจำทุกวัน

2.2 การส่งเสริมการใช้เกลือเสริมไอโอดีนโดยการตรวจคอพอกในนักเรียน

2.3 อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคขาดสารไอโอดีน

3. โครงการส่งเสริมสหกรณ์ มุ่งเน้นส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะและอุดมการณ์ทางด้านสหกรณ์และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสหกรณ์รูปแบบต่างๆ ในโรงเรียน มีกิจกรรมดำเนินการ คือ

3.1 การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสหกรณ์

3.2 การจัดกิจกรรมสหกรณ์ภาคปฏิบัติ เช่น กิจกรรมร้านค้า กิจกรรมออมทรัพย์ กิจกรรมเกษตร เป็นต้น

3.3 การจัดให้มีการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสหกรณ์ตัวอย่าง

4. โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา มุ่งเน้นส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน สนับสนุนขอหนังสือ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน การสร้างและปรับปรุงห้องสมุดให้เป็น แหล่งข้อมูลที่สำคัญและเป็นแหล่งการเรียนรู้ มีกิจกรรมดำเนินการ คือ

4.1 การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครู

4.2 การปรับปรุงอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

4.3 การจัดหาวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นและจัดหา

แบบเรียนที่ทันสมัย

4.4 การจัดกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชนและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.5 การจัดให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรโดยเน้นการเกษตร อาชีพ

การสหกรณ์ การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.6 การจัดห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย

5. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นปลูกฝังให้นักเรียนมี จิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมดำเนินการ ดังนี้

5.1 การจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในสถานศึกษา

5.2 การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

และชุมชน

6. โครงการฝึกอาชีพ มุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ มีวิชาชีพติดตัว สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ มีกิจกรรมดำเนินการ ดังนี้

6.1 การพัฒนาความรู้และฝึกทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียนในโรงเรียน

6.2 การส่งเสริมอาชีพแก่เยาวชนในท้องถิ่น

6.3 การส่งเสริมความร่วมมือจากภาคเอกชน

ลักษณะสำคัญของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

ลักษณะสำคัญเพื่อพัฒนาโรงเรียน ให้เป็นจุดรวมและเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน ในโครงการตามพระราชดำริ ฯ 5 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 7; สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2543 : 9)

1. มีการจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงามและสามารถจัด กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน มีการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่นำความทันสมัย ความเป็นเมืองหรือ ความสะดวกสบายเข้าไปในโรงเรียนมากเกินไป จนขัดกับความรู้สึกหรือขาดความสอดคล้อง กับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน

2. มีกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการแก้ไขภาวะทุพโภชนาการ และสุขภาพอนามัยของนักเรียนทุกด้านอย่างจริงจัง มีข้อมูล การบันทึกผลการดำเนินงานอย่างชัดเจนเป็นระบบมีการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันอย่างต่อเนื่อง นำผลผลิตมาประกอบอาหารให้นักเรียนรับประทานได้ตลอดปี และอีกส่วนหนึ่ง จำหน่ายให้เกิดรายได้ มีการหมุนเวียนของเงินในการดำเนินงาน จนสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

3. จัดห้องสมุดในโรงเรียนได้อย่างมาตรฐานมีหนังสือที่มีคุณภาพสำหรับการศึกษาค้นคว้า สำหรับนักเรียนและครูผู้สอน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชนที่สนใจเข้ามาศึกษา และมีการจัดห้องหรือมุมสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่แสดงถึงพระมหากษัตริย์คุณและความห่วงใยที่ทรงมีต่อพสกนิกรทุกหมู่เหล่าอย่างทั่วหน้าและเสมอภาคกันโดยมีการจัดรูปแบบที่เหมาะสม

4. มีการสอนอาชีพให้แก่นักเรียน อย่างน้อยคนละ 1 อาชีพ โดยเน้นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนมีทักษะความชำนาญ รวมทั้งมีการอบรมสั่งสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบอาชีพควบคู่ไปในการสอนตลอดเวลา และหากเป็นอาชีพที่ใช้ทักษะฝีมือต้องมีการเน้นเรื่องความละเอียด ประณีตและสวยงามเป็นพิเศษ

5. มีการประสานงานกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ชุมชนให้เข้ามาร่วมปฏิบัติงานสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการปฏิบัติงานของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542: 6) กำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ดังนี้

1. ศึกษาพระราชกระแสรับสั่ง ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงเรียนและแนวพระราชดำริต่าง ๆ ที่ปรากฏ ให้เข้าใจชัดเจนและลึกซึ้ง

2. จัดทำแผนงาน โครงการ/กิจกรรม ให้สนองพระราชดำริ ในแต่ละด้านโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียน และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

3. ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยยึดหลักการ ดังนี้

3.1 ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ สื่อ และอุปกรณ์

3.2 ผนึกกำลังชุมชน

3.3 เน้นคุณภาพกิจกรรมการเรียนการสอน

3.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมตามโครงการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ

4. ประสานงานกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ร่วมดำเนินงานให้บรรลุผล

5. บันทึกข้อมูลที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานไว้อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง รวมทั้งจัดทำบัญชีรายการสิ่งของ วัสดุ ครุภัณฑ์ และงบประมาณที่พระราชทานให้แก่โรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการรายงาน เพื่อทราบฝ่าละอองพระบาท และผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ

6. รายงานผลการดำเนินงานตามลำดับ ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามระยะเวลาที่กำหนด

การสนับสนุนจากชุมชน

โครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นโครงการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์ ดังนั้นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม จึงเป็นงานสำคัญที่ต้องพิจารณา แนวทางในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการตามพระราชดำริฯ มีดังนี้ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2545 : 45)

- 1) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งมีบทบาทในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน เสนอแนะ ร่วมแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาโครงการให้บรรลุเป้าหมาย
- 2) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริจาคด้วยความเต็มใจ ในด้าน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์หรือช่วยเหลือในด้านความรู้
- 3) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้จากการเชิญเป็นวิทยากร เรียนรู้จากสถานประกอบการ และแหล่งความรู้ต่างๆ ที่ไม่สามารถจัดได้ที่โรงเรียน
- 4) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ การทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม อันจะช่วยให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จากโครงการได้ดียิ่งขึ้น
- 5) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาและจัดกิจกรรมโครงการฯ ซึ่งทำให้ชุมชนรับรู้เข้าใจและเลื่อมใสศรัทธาต่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอีกด้วย

หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2544 : 43 - 48)

- 1) สำนักงานเกษตรจังหวัดนครนายก ให้การสนับสนุนวัสดุแปรรูปและถนอมอาหาร อบรมให้ความรู้แก่ครู ผู้รับผิดชอบกิจกรรมงานเกษตร และศึกษาดูงานผลงานการเกษตรโรงเรียนในโครงการฯ ออกตรวจเยี่ยม ดูแล ให้คำแนะนำกิจกรรมงานเกษตรแก่ครูและนักเรียน ตลอดทั้งร่วมประเมินผลความก้าวหน้ากิจกรรมงานเกษตร
- 2) สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครนายก สนับสนุนวัสดุการเกษตรและวัสดุทางการแพทย์ ติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน อบรมครูผู้รับผิดชอบโครงการ และร่วมติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของกิจกรรม

3) สำนักงานประมงจังหวัดนครนายก สนับสนุนการก่อสร้างบ่อซีเมนต์เลี้ยงปลา
มอบพันธุ์ปลา อาหารปลา ให้ความรู้ คำแนะนำการดูแลรักษาในการเลี้ยงปลา การให้อาหาร
และอื่น ๆ

4) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายก สนับสนุนการบริการอนามัย โรงเรียน
การส่งเสริมสุขศึกษา การจัดสิ่งแวดล้อม และการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน อบรมผู้นำนักเรียน
ส่งเสริมสุขภาพ

5) สำนักงานสหกรณ์จังหวัดนครนายก สอนวิชาสหกรณ์ให้นักเรียนมุ่งเน้นหลักการ
วิชาสหกรณ์ แนะนำการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ โดยเน้นการสร้างวินัยและพฤติกรรมแบบสหกรณ์
ไม่มุ่งเน้นเป็นธุรกิจ ฝึกให้เด็กจัดทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง แนะนำการจัดมุมสหกรณ์ จัดอบรม
บัญชีโครงการสหกรณ์ให้แก่ครูสหกรณ์ ครูเกษตร ให้การศึกษาอบรมเกี่ยวกับสหกรณ์และส่งเสริม
การรวมกลุ่มกับศิษย์เก่า ผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป ตลอดจนการตรวจเยี่ยมประเมินผลความ
ก้าวหน้าของโรงเรียน

6) กรมสัตว์ทหารบก โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สนับสนุนการแปรรูปนม
พร้อมดื่ม

7) สำนักพระราชวัง ให้การสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์การประกอบอาหาร
ปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการตาม
พระราชดำริฯ สามารถสังเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ
จำแนกเป็น 4 ด้าน คือ

1) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการวางแผนยังไม่
สมบูรณ์และไม่เป็นระบบ ขาดแผนยุทธศาสตร์เพื่อการดำเนินงาน การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ขาด
การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เจ้าหน้าที่
ของรัฐและหน่วยงานต่างๆ ขาดการประชุมวางแผนร่วมกัน ขาดการนิเทศติดตามอย่างเป็นระบบ
ไม่ต่อเนื่อง งบประมาณมีจำกัด ขาดแหล่งเงินทุน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
และไม่ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดความสมบูรณ์ ชำรุด ไม่ตรง
ตามที่ต้องการพื้นที่ทำการเกษตรของโรงเรียนมีจำกัด ไม่ได้ใช้เนื้อที่ให้ประโยชน์อย่างเต็มที่
สถานที่เลี้ยงสัตว์ขาดความเหมาะสมสภาพดินขาดความสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตได้ผลไม่เต็มที่
แหล่งน้ำ ขาดแคลนในบางฤดูกาล หรือมีน้ำท่วมในฤดูฝน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
นครนายก. 2542 : 4 - 5 ; จำเนียร นำศรีเจริญกุล. 2542 : 7; เพ็ญศรี นิยมศรีสมศักดิ์. 2535 : 36)

2) ด้านบุคลากร ขาดการให้ความสำคัญต่อโครงการ และความเข้าใจบทบาท
หน้าที่ในการบริหารงานตามโครงการของผู้บริหาร บุคลากรขาดความรู้ในการดำเนินงานเฉพาะ
ทาง ครูมีภาระการสอนและงานพิเศษมาก บุคลากรขาดความตระหนักและเจตคติที่ไม่ดีต่อ
กิจกรรม โครงการ ครูขาดขวัญกำลังใจจากผู้บริหารสถานศึกษา ขาดความร่วมมือในกิจกรรม
โครงการ (เพ็ญศรี นิยมศรีสมศักดิ์. 2535 : 36; บัวลำ ไร่บุตดา. 2541 : 117 - 118)

3) ด้านการจัดการเรียนการสอน ไม่บูรณาการกิจกรรมเข้าสู่การสอน ขาดการวางแผนการสอนร่วมกัน

4) ด้านนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการน้อยและไม่ทั่วถึง นักเรียนมีสุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์เนื่องจากพันธุกรรม ทางบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ขาดแคลนอาหารกลางวัน มีภาวะทุพโภชนาการ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2542 : 4 - 5 ; สมคิด เขียวรจนา. 2540 : 93)

จากสภาพปัญหาอุปสรรคดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ยังพบอุปสรรคในการดำเนินงาน โดยเฉพาะด้านบริหารจัดการ ซึ่งพบว่าขาดความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ปกครองไม่ให้การสนับสนุน ขาดการวางแผนร่วมกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคที่จะทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการบริหาร ต้องประสานงานร่วมมือกับชุมชน โดยการระดมการมีส่วนร่วมจากชุมชน หน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมาร่วมพัฒนาการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษาให้ได้รับการพัฒนาโดยจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

ตอนที่ 2 แนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน และยุทธศาสตร์การสร้าง การมีส่วนร่วมกับชุมชน แนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน

การมีส่วนร่วม (participation) เป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่ม เป็นตัวกระตุ้นให้ทำงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย (involvement) การช่วยเหลือและทำประโยชน์ (contribution) และการรับผิดชอบ (responsibility) (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2537 : 182 ; อ้างอิงจาก Davis & Newstrom. 1989 : 232) อีกทัศนะหนึ่ง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกัน 3 ลักษณะคือ เป็นการช่วยเหลือ เป็นการให้อำนาจและเป็นงานขององค์กรโดยย้มาถึงความสำคัญของการให้อำนาจว่าเป็นความหมายของการมีส่วนร่วม การให้อำนาจเป็นการเพิ่มหรือพัฒนาทักษะหรือขีดความสามารถในการบริหาร การมีส่วนร่วมจึงมีความสัมพันธ์กับการให้อำนาจ องค์กรเป็นปัจจัย พื้นฐานของการให้อำนาจ และมักจะเป็นรากฐานสำคัญของการให้ความช่วยเหลือด้วย ดังนั้นการช่วยเหลือ การให้อำนาจ และงานขององค์กรจึงมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม (ทัศนาศ แสงศักดิ์.

2539 : 15 ; อ้างอิงจาก Oakley. 1991: 8 - 9) นอกจากนี้ พุดดี (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2537 : 183; อ้างอิงจาก Putti. 1987: 305) กล่าวถึงแนวคิดหลักในการมีส่วนร่วมมี 4 ประการ คือ 1) เป็นการเกี่ยวข้องกับทางจิตใจและอารมณ์มากกว่าจะเป็นกิจกรรมทางกาย 2) เป็นการกระตุ้นให้ช่วยเหลือและทำประโยชน์ 3) เป็นการส่งเสริมให้รับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ 4) ในการพัฒนา การมีส่วนร่วมนั้น ควรจะต้องตระหนักให้มีความสมดุลระหว่างการมีส่วนร่วมอย่างไม่แท้จริงกับการมีส่วนร่วมที่มากเกินไป จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อหน่วยงาน และภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2537 : 183)

การบริหารงานยุคใหม่ จำเป็นต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งในองค์กร และนอกองค์กรเพื่อให้เกิดการยอมรับศรัทธาและทุกคนมีความร่วมมือในการทำงานไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย (Downey, Frase & Peter.1994 : 13; Kurtus. 2001 : Online) การทำงานควรคำนึงถึงการให้ทุกคนทำงานอย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดทำโครงการ การประเมินผล และมีการเรียนรู้แลกเปลี่ยน ปรึกษาหารือกัน (Fitzgerald. 1999 : Online) นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า รวมทั้งช่วยระดมทรัพยากรทั้งในด้านปัจจัย สื่อ อุปกรณ์ต่างๆ มาพัฒนาโรงเรียน (Lankard. 1995 : Online) ในการบริหารงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ได้มีหลักการดำเนินงานประการหนึ่งคือการมีส่วนร่วมจากชุมชน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมกับชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนเป็นวิถีทางที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการให้ชุมชนหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจึงเป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน ไว้ดังนี้

โคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff. 1977 : Online) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมในแง่ของการพัฒนา การมีส่วนร่วมรวมถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ การปฏิบัติงานโครงการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากโครงการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สอดคล้องกับกาย (Gray. 1992 : 75) กล่าวถึงว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการ ของการมีผลประโยชน์ ความต้องการ ร่วมกัน

เพียส และ สตีเฟล (Pearse & Stiefel. 1979 : Online) การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับองค์กรในการเพิ่มการควบคุมการใช้ทรัพยากร รวมทั้งกฎระเบียบ ในสถานการณ์ต่างๆ ส่วน ไกย์ และ เวสเทนดรอฟ (Ghai & Westendroff. 1993 : 89) มองการมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดของ

การเพิ่มพลังอำนาจ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์องค์กร ทัวทั้งองค์กร เป็นการเพิ่มพลังอำนาจกับผู้ที่เกี่ยวข้องโอกาส ยากจน โดยยึดหลักประชาธิปไตยมีอิสระในการร่วมตัดสินใจ เกิดการยอมรับตนเอง

อรพินท์ สพอโชคชัย (2538 : 2) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการพัฒนาของภาครัฐหรือหมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านในการดำเนินการพัฒนาของภาครัฐหรือกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ประชาชนยินดีมาร่วมซึ่งเป็นการร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมลงทุนลงแรง

กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 99) อธิบายความหมายการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงว่า จะต้องเป็นการมีส่วนร่วมชนิดที่ประชาชนเป็นตัวตั้งคือเป็นเจ้าของโครงการ ส่วนบุคคลภายนอกเป็นฝ่ายสนับสนุน ชาวบ้านเป็นผู้วางแผนดำเนินตามรูปแบบและวิธีการที่ชาวบ้านคุ้นเคย ตัดสินใจเมื่อต้องการทางเลือกแบบต่างๆ ในการแก้ปัญหา ภูมิรัฐ ภูมิปัญญาและภูมิธรรมรวมทั้งด้านตัวบุคคล ในการระดมความคิดในการแก้ปัญหา ต้องมาจากชุมชนเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งเป็นผู้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือความขัดแย้งอันอาจจะเกิดขึ้นตามวิธีการของตนเองด้วย

ชูชาติ พวงสมจิตร์ (2540 : 15 - 17) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใดๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวประชาชนสอดคล้องกับ อภิชาติ พันธเสน (2539 : 165) ซึ่งกล่าวไว้เช่นกันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีอำนาจการตัดสินใจที่เน้นในเรื่องอำนาจและการควบคุม โดยการมีกิจกรรมร่วมกันของประชาชนที่ไม่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องกัน

ศิริกาญจน์ โกสุม (2542 : 15 - 17) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะแตกต่างกัน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนที่เคยถูกกีดกันออกไปให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อได้รับประโยชน์จากทรัพยากร และสังคมร่วมกัน โดยการร่วมกันค้นหาคำปรึกษา วิธีการแก้ปัญหา วางแผนงาน ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ 2) ด้านวาทกรรมทางภาษา การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรและออกกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม โครงการจากการริเริ่มของรัฐซึ่งแตกต่างจากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้นเน้นการมีส่วนร่วมทั้งการริเริ่ม การดำเนินการ การตรวจสอบ การรับผลประโยชน์ 3) ด้านลักษณะการมีส่วนร่วมมีสองลักษณะคือ ลักษณะแรก การมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ กระบวนการตรวจสอบ และการร่วมรับผลประโยชน์ ลักษณะที่สอง หมายถึง ให้ประชาชนได้มีความริเริ่ม ใช้ความพยายาม และมีความเป็นตัวของตัวเองในการดำเนินการ การควบคุมการใช้ทรัพยากร ซึ่งเป็นการดำเนินการอย่างแข็งขัน 4) ด้านการรวมพลังและทรัพยากร เป็นความหมายของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการรวมพลังและความพยายามที่จะช่วยกันระดมทรัพยากรในทุกๆด้านที่มีอยู่เพื่อนำมาใช้ดำเนินการจนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นความร่วมมือกันอย่างแข็งขันของผู้มีส่วนร่วม

ส่วนบุคคลอื่นเข้ามาวางแผน ควบคุมการดำเนินการ เป็นเพียงเข้ามามีส่วนร่วมอย่างผิวเผินจะ
ไม่ถือเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543 : 138 - 139) กล่าวถึงความหมายการมีส่วนร่วม
ร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนาว่าเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ
พัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ
การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้ง
การรับผลประโยชน์จากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต
และวัฒนธรรมชุมชน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 3) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมได้เป็น 4 ลักษณะ
คือ 1) การมีส่วนร่วม หมายถึงการเข้าไปได้รับอำนาจ ที่จะคิดจะทำมากขึ้น 2) การมีส่วนร่วม
ต้องร่วมกันอย่างมีอิสรภาพเสมอภาค เท่าเทียมกันและควรมีส่วนร่วมด้วยอย่างแท้จริง/เข้มแข็ง
(active) มีใช้ร่วมอย่างผิวเผินเฉื่อยชา (passive) 3) การมีส่วนร่วมต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของ
กระบวนการจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ 4)การมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่องที่ผู้ด้อยโอกาส ขอแบ่ง
อำนาจ จากผู้มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตตนให้ดีขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ การมีส่วนร่วมกับชุมชน หมายถึง ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับ
โรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการ
ดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล ของการ
ดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ

2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน มีความสำคัญต่อนักเรียน
โรงเรียน และชุมชน ดังต่อไปนี้

2.1 ผลลัพธ์ต่อนักเรียน (Outcome for Student) ได้แก่

2.1.1 ความสำเร็จทางวิชาการ ถ้าหากครอบครัวและชุมชนสร้างความสัมพันธ์
กับโรงเรียนจะมีผลต่อผลสำเร็จทางวิชาการของนักเรียน (Keith & Keith. 1993 : 474 – 496;
Sui-Chu & Willms. 1996 : 126 - 141)

2.1.2 ความสำเร็จด้านอื่นในโรงเรียน เช่น ด้านการดูแลรักษา และด้าน
การศึกษาต่อ (Trusty. 1999 : 224 – 233 ; Miedel & Reynolds. 1999 : 379 - 402)

2.1.3 หน้าที่ทางสังคม หน้าที่ทางสังคมของนักเรียนอาจได้รับผลกระทบ
มาจากความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและชุมชน เช่น พฤติกรรมนักเรียน แรงจูงใจ ความสามารถ
ทางสังคม แรงจูงใจภายใน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน ครู และเพื่อน การควบคุมตนเอง
เป็นต้น (Sanders. 1998 : 385 - 409)

2.1.4 ลดอุปสรรคต่อการเรียน เช่น สุขภาพอนามัย ปัญหาสุขภาพ
สามารถบรรเทาลงโดยการมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน (Newman. 1995 : 165;
Wynn, et al. 2000 : 90)

2.1.5 การสร้างเครือข่ายสนับสนุนการเรียนรู้ เครือข่ายทางสังคมทั้งภายในชุมชนเดียวกันและต่างชุมชน สามารถสร้างเครือข่ายให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนสนับสนุนในการเรียนรู้ของเด็กและวัยรุ่น (SEDL. 2000 : Online; citing Bernard. 1990)

2.1.6 การส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น วัด องค์กรต่างๆ ในชุมชน (Sanders.1998 : 389 ; Wynn. et al. 2000 : 94)

2.2. ผลลัพธ์ต่อโรงเรียน (Outcomes for Schools) ได้แก่

2.2.1 การปฏิรูปโรงเรียน การปฏิรูปโรงเรียนเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัวและชุมชนประการหนึ่ง (Shirley. 1997 : 287; Desimone, Finn-Stevenson & Henrich 2000 : 269)

2.2.2 เสริมสร้างบรรยากาศที่ดีแก่โรงเรียน การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนส่งเสริมบรรยากาศที่ดี และทำให้โรงเรียนมีวัฒนธรรมแบบเปิดมากขึ้น (Desimone. Finn-Stevenson.& Henrich. 2000 : 323)

2.2.3 สนับสนุนแหล่งทรัพยากร ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างโรงเรียน และสถาบันวิชาชีพต่างๆ เช่น สถานประกอบการ มหาวิทยาลัย จะมีประโยชน์ต่อโรงเรียนในการส่งเสริมแหล่งทรัพยากร (Merchant. 1996: 85) นอกจากนี้ยังสนับสนุนทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ เช่น ครู นักฝึกอบรมสำหรับครู และผู้ช่วยเหลือสนับสนุน เป็นต้น (Wynn, et al. 2000 : 90)

2.2.4 พัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยกับโรงเรียน รวมทั้งสถาบันการศึกษาอื่นๆ มีประโยชน์ต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม (Restine. 1996 : 31 - 40)

2.3 ผลลัพธ์ต่อครอบครัวและชุมชน ได้แก่

2.3.1 พัฒนาทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษา (Sanders, Epstein & Connors -Tadors. 1999 : Online; Bauch. 2000 : 126)

2.3.2 สนับสนุนแหล่งทรัพยากร องค์กรต่างๆ ในชุมชนสามารถเข้ามาเรียนรู้แหล่งทรัพยากรโรงเรียน (Wynn, et al. 2000 : 91)

2.3.3 ส่งเสริมศักยภาพและการพัฒนาชุมชน โรงเรียนเป็นสถานที่ให้บริการแก่ชุมชนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Lewis. 1999: Online)

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น ทำให้นักเรียนได้รับการดูแลที่ดี มีทัศนคติที่ดี มีการศึกษาต่อในระดับสูงมากขึ้น อัตราการจบมากขึ้น ลดความรุนแรงและพฤติกรรมทางสังคม (Clark. 1993 : 85; Dauber & Epstein. 1993 : 53; Griffith. 1996 : 31) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองสามารถพัฒนาผลการเรียนของนักเรียนตั้งแต่ก่อนเข้าเรียนจนถึงระดับสูง ไม่ว่าจะครอบครัวดังกล่าวจะมีฐานะหรือมีการศึกษาหรือไม่ (Epstein. 1991 : 261 - 267; Reynolds, et al.1991 : 241; Lontos. 1992 : 221; Henderson & Berla.1994 : 370) ทำนองเดียวกันนักเรียนที่มีผู้ปกครองเข้ามา

มีส่วนร่วมกับโรงเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม (Bernstein. 2003 ; citing Handerson & Mapp. 2002 : 1)

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 10 - 11) กล่าวถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย

- 1) ประชาชนอยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ รับทราบและเผชิญปัญหานั้น ๆ โดยตรง
- 2) ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่จำกัด ทุกคนมีความหวังใย จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วม
- 3) เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความสุจริต และยุติธรรม ภายใต

ระบอบประชาธิปไตย

4) ทำให้เกิดฉันทามติที่คนทั้งหลายทราบเหตุผลของกันและกัน ก็มักเห็นพ้องที่จะเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

5) เพื่อให้ชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้นๆ

6) ประชาชนอาจเป็นต้นเหตุของความล้มเหลวของโครงการได้ ถ้าไม่ให้

ความร่วมมือ

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (ไชยรัตน์ ปราณี. 2545 : 25 ; อ้างอิงจาก ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. 2531 : 24 - 30) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับชุมชนในด้านของการบริหารไว้ 5 ประการ คือ 1) ช่วยให้ชุมชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชน 2) สมาชิกของชุมชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น 3) การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากชุมชนมากขึ้น 4) โครงการจะให้ประโยชน์แก่ชุมชนมากขึ้น และ 5) ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนมากขึ้น

ทาวน์เซนด์ (Townsend.1994 : 157) ได้ให้เหตุผลในการที่ต้องให้ชุมชนหรือบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน คือ 1) บุคคลในชุมชนตระหนักดีว่าการที่พวกเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับทางโรงเรียนมีความสัมพันธ์ต่อผลผลิต (Output) ทางการศึกษาของโรงเรียน 2) บุคลากรในชุมชนเชื่อว่าชุมชนจะได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการตัดสินใจหรือการเข้ามามีส่วนร่วมของพวกเขา 3) บางครั้งพวกเขาอาจได้รับการขอร้องหรือได้รับมอบหมายให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน

อรุณ รักธรรม (2536ก : 271) กล่าวถึงผลของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1) นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงาน เมื่อองค์การมีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้ว การยอมให้การมีส่วนร่วมของผู้ตามมีบทบาทสำคัญในการบริหารงาน ก็จะทำให้การบริหารงานนั้น นำไปสู่ความสำเร็จขององค์การ

2) นำไปสู่ผลประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับมากที่สุด ในหลักการนี้การยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน หากได้มีการนำเอาความรู้ความสามารถแต่ละคนเข้ามาทำงานร่วมกันแล้ว ย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อองค์กรมากที่สุด

3) นำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ การที่ผู้นำและผู้ตามมีบทบาทร่วมกันในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับองค์กร และร่วมกันปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารงาน ให้มีความเหมาะสม การปรับบทบาททั้งของผู้นำและผู้ตามเข้าหากันจะทำให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ทงศกดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540 : 94) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับชุมชน ไว้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคนที่เราเคารพให้การยอมรับและยกย่องโดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา

2) งานพัฒนา เป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับสมาชิกของชุมชนเป็นจำนวนมาก เราจำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้ได้มีสิทธิ์มีเสียงในการแสดงออก

3) กลยุทธ์ทั้งหลาย ในการพัฒนาที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มสมาชิกของชุมชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน

4) ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยวิธีให้ชุมชนมีส่วนร่วมในรูปของการรวมกลุ่มและการจัดตั้งองค์กรประชาชน

5) การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่ม หรือของกลุ่ม อันเป็นผลมาจากความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาร่วมเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขา และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6) การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งสมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใดยิ่งแสดงว่าชุมชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

7) สมาชิกของชุมชนย่อมรู้ว่าตนเองกำลังทำอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะทำอย่างไร ถ้าให้โอกาสแก่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาย่อมช่วยให้โครงการต่างๆ ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้ดีกว่า

3. องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 129) พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนาและสมาชิกชุมชนในการทำงานร่วมกันจะมีลักษณะเฉพาะตัว คือ มีความสัมพันธ์แบบความเป็นหุ้นส่วน ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ลักษณะ คือ

1) มีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน

2) มีความเท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน

3) มีความสัมพันธ์ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นผลประโยชน์ที่ไม่ขัดแย้งกัน

หากแต่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ อรุณ รัชธรรม (2536ข : 129) กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยองค์ประกอบ อย่างน้อย 4 ประการ คือ

- 1) การไว้วางใจเชื่อใจกัน ได้แก่ การยอมรับ ไว้วางใจ รับผิดชอบ ยินดีที่จะทำ ร่วมมือ คบหาสมาคม เปิดเผยข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานร่วมกัน
- 2) การติดต่อสื่อสารและเปลี่ยนให้ข้อมูลทั้งแนวดิ่งและแนวนอน เพื่อจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ปรับปรุงงาน และพัฒนางานด้านต่างๆ เพื่อผลสำเร็จของงาน มิใช่ยึดตัวบุคคลเป็นหลัก
- 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันโดยยึดเป้าหมายเป็นหลัก และมีความรับผิดชอบร่วมกันในผลการตัดสินใจนั้นๆ
- 4) การทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานโดยรวมเอาบุคคลหลายฝ่าย หลายหน้าที่ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจทั้งการศึกษาวัตถุประสงค์และเข้าใจปัญหา การแก้ปัญหาความขัดแย้งร่วมกันขององค์การ การตัดสินใจและการติดต่อสื่อสารเพื่อความมุ่งหมายร่วมกันขององค์การ

4. กระบวนการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543 : 143) กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ประการ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกัน เรียนรู้สภาพชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงานและร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุน ด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลพัฒนา เพื่อที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

บัญญัติ แก้วส่อง (2531 : 17) แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดความต้องการของ ชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางในการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทรัพยากรมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือโดยการบริหารหรือประสานงานตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากโครงการ หรือผลเสียที่อาจเกิดจากโครงการซึ่งผลประโยชน์นี้อาจเป็นทั้งด้านวัตถุและจิตใจก็ได้

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการพัฒนาที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจจะเป็นการประเมินผลย่อย ซึ่งเป็นการประเมินความก้าวหน้าของโครงการที่ทำกันเป็นระยะๆ (Formative evaluation) หรือประเมินผลโครงการรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมทั้งโครงการ

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff. 1977 : 7 - 26) ได้สร้างกรอบพื้นฐานและนำเสนอการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่ออธิบายและวิเคราะห์ตามขั้นตอนการพัฒนา 4 ประเด็น คือ

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร หรือเรียกว่าประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม ซึ่งมีด้วยกัน 4 ประเภทคือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in decision - making)
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Participation in implementation)
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Participation in benefits)
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation)

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม คุณลักษณะของบุคคลที่ควรพิจารณา คือ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา การแบ่งกลุ่มสังคม อาชีพ รายได้ ฯลฯ

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นอย่างไร มีประเด็นที่ควรพิจารณา 4 ประเด็น คือ พื้นฐานของการมีส่วนร่วม รูปแบบของการมีส่วนร่วม ขอบเขตของการมีส่วนร่วมและประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 214 - 215) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม ซึ่งมีประเด็นที่ต้องพิจารณา ต่อไปนี้

1. ร่วมทำไหม เป็นจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วม การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เป้าหมายทั่วไปของการมีส่วนร่วม เช่น เพื่อพัฒนาการศึกษา แต่จุดมุ่งหมายเฉพาะของการมีส่วนร่วมคืออะไร เช่น เพื่อกำหนดนโยบาย วางแผนปฏิบัติการ การบริหารบุคคล สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

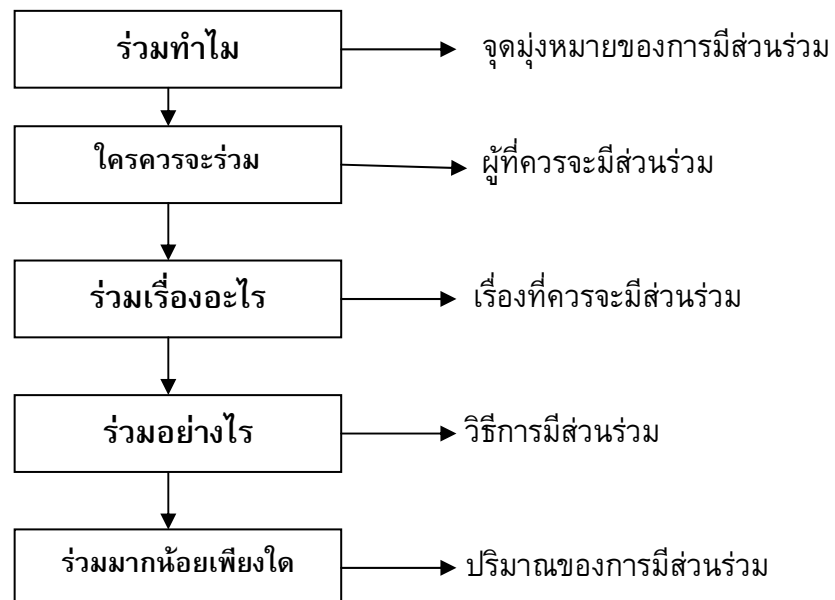
2. ใครควรจะเข้าร่วม จะต้องพิจารณาผู้ที่ควรจะมีส่วนร่วม นั่นคือพิจารณาบุคคลให้เหมาะสมกับภารกิจที่ต้องปฏิบัติ ประกอบด้วย ความรู้และทักษะ ความสามารถที่จะทำประโยชน์ มีเวลาพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

3. ร่วมเรื่องอะไร ในแต่ละภารกิจหลักของการมีส่วนร่วมนั้นจะมีภารกิจย่อยๆ ด้วย เช่นถ้าภารกิจหลักคือการบริหารงานบุคคล ภารกิจย่อยอาจประกอบด้วย การสรรหา การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง การพัฒนาบุคลากร เป็นต้น ดังนั้นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมควรพิจารณาว่าเรื่องอะไรที่ควรจะมีส่วนร่วม

4. ร่วมอย่างไร การมีส่วนร่วมนั้นมีหลายวิธี ทั้งการมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมมีหลายวิธีเช่นกัน เช่นร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเสนอความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เป็นต้น รูปแบบหรือวิธีการมีส่วนร่วมจำเป็นจะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคคลและภารกิจ

5. ร่วมมากน้อยเพียงใด เป็นการพิจารณาปริมาณการมีส่วนร่วม ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารในปริมาณที่เหมาะสมกับภารกิจ ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม (pseudo - participation) หรือการมีส่วนร่วมที่มากเกินไป (Excessive participation) การมีส่วนร่วมของชุมชนอาจมีมากน้อยต่างกัน

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาสามารถแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 : แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา

ที่มา : เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2537). ปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา.

ใน สัมมนาปัญหาและ แนวโน้มทางการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 5 - 8. หน้า 215.

จากแนวคิดที่หลากหลายดังกล่าว สามารถสรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยอาจเป็นการตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มต้นซึ่งเป็นการแก้ปัญหาและความต้องการ และการตัดสินใจในการร่วมวางแผน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยอาจเข้าร่วมสนับสนุนด้านทรัพยากรหรือการเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือรวมถึงการเข้าร่วมในการลงแรงและร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างควบคู่กันไป

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยอาจเข้าร่วมในการติดตาม ประเมินผล และนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

5. ปัจจัย /เงื่อนไขที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2542 : 130 - 132) กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม ไว้ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการจัดการ ประกอบด้วย

1.1 พัฒนาการให้เกิดการมีส่วนร่วมในพันธกิจและเป้าหมาย

1.2 ส่งเสริม (ด้วยสื่อต่าง ๆ) ให้เกิดความเข้าใจของการที่ต้องพึ่งพากัน

หรือร่วมกัน

1.3 หาความเห็นชอบร่วมกันในงานที่แต่ละฝ่ายจะรับไปทำ

1.4 สร้างความไว้วางใจเชื่อใจกัน

1.5 ลดการแข่งขันของแต่ละฝ่าย

1.6 สร้างความมั่นใจว่าแต่ละฝ่ายจะได้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมกัน

ทำงาน

2. ปัจจัยด้านการสื่อสาร การสื่อสารเพื่อการสนับสนุนการมีส่วนร่วม นั้น คือเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเองและสร้างความมั่นใจให้กับคนในชุมชน จนสามารถกล้าแสดงความรู้สึกนึกคิดการระดมปัญหาการวิเคราะห์ปัญหา และหาวิธีการแก้ไขให้ได้ ลักษณะการสื่อสารที่สำคัญ ได้แก่ สร้างความไว้วางใจเชื่อใจซึ่งกันและกัน ใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มีความหลากหลาย เป็นการสื่อสารทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นต้น

3. ปัจจัยทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม

4. ปัจจัยของโครงการนั่นเอง ได้แก่

4.1 โครงการให้ความสะดวกกับประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

4.2 ให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการนั้น คือ มีโอกาส มีอิทธิพลต่อ

การตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ

- 4.3 ให้การพัฒนาความรู้สึกและทักษะการมีส่วนร่วมแก่ประชาชน
- 5. ปัจจัยด้านฟ Facilitator (facilitator) ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้
 - 5.1 ฟ Facilitator ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม
 - 5.2 ค้นหาผู้นำ แล้วช่วยกันกระตุ้นการมีส่วนร่วมในชุมชน
 - 5.3 รวมกลุ่มชุมชนเพื่อร่วมกันค้นหาและหาแนวทางแก้ไข
 - 5.4 สนับสนุน ข่าวสาร กำลังใจ และมีส่วนร่วมแก้ปัญหาอุปสรรคการมี

ส่วนร่วม

- 5.5 มีความจริงใจ เป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธาของชุมชน
- 6. ปัจจัยด้านผู้นำ ได้แก่ ต้องมีความจริงใจที่จะช่วยเหลือชุมชน ต้องได้รับการยอมรับในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ถ้าจะให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารควรคำนึงถึงแนวทางต่อไปนี้ (ทัศนาศาสตร์, 2547 : 16)
 - 6.1 ดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ (Integrity)
 - 6.2 ทำอย่างต่อเนื่อง (Continuity)
 - 6.3 ทำด้วยความเรียบง่าย (Converged)
 - 6.4 ดำเนินด้วยการสร้างสรรค์ (Constructiveness)
 - 6.5 รู้จักปรับตัวเข้าหากัน (Adaptability)
 - 6.6 ดำเนินการด้วยความยืดหยุ่น (Flexibility)
- 7. ปัจจัยด้านสังคม – จิตวิทยา ได้แก่ การกระตุ้นให้ชุมชนมีความสนใจ และห่วงใยปัญหานั้นๆ ร่วมกันจนเป็นเจ้าของปัญหา ก็จะเข้ามามีส่วนร่วม และต่างตกลงใจที่จะร่วมกันแก้ปัญหา

อมรวิชัย นาคทรพร และคนอื่นๆ (2545 : 20 - 25) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษากับวิถีชุมชน พบว่าปัจจัยที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน มี 4 ประการ คือ

- 1. มีผู้นำในชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มุ่งมองที่ประโยชน์ของส่วนรวม
- 2. ความคุ้นเคยส่วนตัวระหว่างครูกับชุมชน
- 3. จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของชุมชน
- 4. องค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น อบต. กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน เป็น

แกนกลางสำคัญในการพัฒนาความร่วมมืออย่างดีระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา

อุทัย ดุลยเกษมและอรศรี งามวิทย์พงศ์ (2540 : 84 - 92) และ สมศักดิ์ศรีสันติสุข (2536 : 179 - 181) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขหรือปัจจัยที่จะทำให้โรงเรียนสามารถทำงานร่วมกับชุมชน ต้องมีเงื่อนไขหรือปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือและเกื้อกูลกัน แบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ เงื่อนไขที่จำเป็น และเงื่อนไขที่เพียงพอ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

- 1. เงื่อนไขที่จำเป็น (Necessary conditions) ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 บุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องมีทัศนคติที่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของตนเอง และการเรียนรู้ที่ดี

ที่สุดทางหนึ่ง เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติ ทักษะคิด
ดังกล่าวมีผลให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเห็นว่า ความร่วมมือก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร แก่ตนเอง
และคนทั้งหมดที่ร่วมมือกัน ทำให้เกิดแรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น

1.2 บุคลากรมีทัศนคติที่เคารพเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาตนเองของ
มนุษย์ โดยไม่ยึดติดตามคุณค่าหรือค่านิยมที่สังคมกำหนดในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่อง
ของความรู้ การเห็นคุณค่าและมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกัน ย่อมเอื้อให้เกิดความ
ร่วมมือระหว่างกัน

1.3 บุคลากรมีทัศนคติที่เชื่อว่าความหลากหลายเป็นลักษณะแท้จริงของ
ธรรมชาติและมีประโยชน์ในเชิงพัฒนาความเชื่อดังกล่าวนอกจากจะหนุนเสริมทัศนคติในข้อ
1.1, 1.2 แล้วยังเสริมให้บุคคลยอมรับความแตกต่างระหว่างกัน มีความคิดเห็น ที่ยืดหยุ่น ใจ
กว้าง ยอมรับความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันได้ มีทัศนคติที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือ ลดความขัดแย้ง
แบบแตกหัก รุนแรง และส่งเสริมให้ความร่วมมือดำเนินไปโดยราบรื่น

2. เงื่อนไขที่พอเพียง (Sufficient conditions) ประกอบด้วย

2.1 การมีวิสัยทัศน์ในเรื่องการศึกษาชุมชนร่วมกัน

2.2 การมีส่วนร่วมและความสนับสนุนจากภาคีอื่นๆ การแสวงหาความ
ร่วมมือและความสนับสนุนจากภาคีอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นเงื่อนไขที่ทำให้
โรงเรียนและชุมชนร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้มากขึ้น

2.3 โครงสร้างของการจัดการศึกษา มีลักษณะ ดังนี้

2.3.1 ลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชน ชุมชนที่มีความสัมพันธ์แบบ
ปฏิมุมุมิ รู้จักกันเป็นญาติพี่น้อง การมีส่วนร่วมจะดีกว่าชุมชนที่มีประชาชนจากหลากหลายแห่ง
และต่างวัฒนธรรมอยู่ด้วยกันโดยมีฐานะความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแบบทุติยภูมิ

2.3.2 โครงสร้างของประชากร ชุมชนที่มีโครงสร้างประชากรวัยแรงงาน
มากจะมีส่วนร่วมมากกว่าโครงสร้างชุมชนที่วัยแรงงานย้ายไปทำงานที่อื่น

2.3.3 วัฒนธรรมชุมชนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เช่น คนในชุมชนมีความ
เห็นอกเห็นใจและเห็นความสำคัญในการช่วยเหลือผู้อื่น จะทำให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมกันใน
ชุมชนมากกว่าชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่

2.3.4 ค่านิยมของชุมชน เช่น การนับถือผู้นำอาวุโสหรือผู้นำชุมชน
ทำให้ผู้นำชุมชนเป็นแกนนำที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้

2.3.5 คุณภาพของประชากร ชุมชนที่มีประชากรมีคุณภาพดี เช่น
รายได้ดี การศึกษาดี มีทัศนคติที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความตื่นตัวในการพึ่งตนเอง จะ
เอื้ออำนวยให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของชุมชนมากกว่า

2.3.6 โครงสร้างของอำนาจ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจของกลุ่มในชุมชน เช่นผู้นำชุมชน ซึ่งโดยมากมักมีฐานะดี มีความรู้และประสบการณ์มากกว่าคนอื่น ถ้าผู้นำเห็นแก่ประโยชน์ในการมีส่วนร่วม ก็จะเป็นแกนนำในการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.3.7 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ถ้าชุมชนตั้งถิ่นฐานมีลักษณะเป็นกลุ่มจะทำให้ประชาชนรู้จักกันและทำกิจกรรมร่วมกันมากกว่าชุมชนที่ตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจายยากต่อการรวมกลุ่ม

2.3.8 ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชน ชุมชนใดมีทรัพยากรและมีสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี เช่น เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตชลประทาน หรือประชาชนมีการศึกษาดี มีรายได้จากการเกษตรสม่ำเสมอทุกปี จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและความต้องการของชุมชนดีกว่าชุมชนที่ขาดทรัพยากรและมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี

2.4 นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน

2.5 ชุมชนมีเงื่อนไขพื้นฐานเพื่อการพัฒนา กล่าวคือ ชุมชนยังคงมีความเข้มแข็ง หรือมีทรัพยากรพื้นฐานคงเหลืออยู่ เช่นผู้นำตามธรรมชาติ ความสัมพันธ์เชิงสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรืออื่นๆ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ทั้งโรงเรียนและชุมชนได้ร่วมมือกันพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นได้

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า มีปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเข้ามามีส่วนร่วมของนักรการเมืองท้องถิ่นกับโรงเรียน ลักษณะพื้นฐานนิสัยคนไทย 2) กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วงบุตรหลาน ความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน ความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียน ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน เครือข่ายชุมชน ผู้นำชุมชน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นความสำคัญของตนเองและเห็นแก่ความเจริญของส่วนรวม และ 3) กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียน คือ การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์กับชุมชน

ทำนองเดียวกันงานวิจัยของ ศิริกาญจน์ โกสุม (2542 : 171 - 178) พบว่าเงื่อนไขที่สนับสนุนต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ 1) เงื่อนไขเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ การที่มีการรวมกลุ่มกันเองในชุมชน การมีสถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลาง ผู้นำทางศาสนาให้การสนับสนุนและเห็นความสำคัญของการศึกษา ผู้นำชุมชนมีความกระตือรือร้นในการทำงาน 2) เงื่อนไขเกี่ยวกับคณะครู ได้แก่ การมีครูเป็นคนในท้องถิ่น คณะครูให้ความสำคัญและไปร่วมงานที่เป็นกิจกรรมของชุมชนและของคนในสังคม 3) เงื่อนไขเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมีศักยภาพในการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ความโปร่งใสในการบริหารงานด้านงบประมาณและการเงินโรงเรียน การเปิดโอกาส

ให้บุคลากรในชุมชนและนอกชุมชนเข้ามาให้บริการต่างๆ ของโรงเรียน 4) เงื่อนไขเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ การเป็นคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหารโรงเรียน การเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นคนที่ มีพื้นฐานทางครอบครัวอยู่ในชุมชน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว จึงเห็นได้ว่ามีปัจจัยที่สนับสนุนต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ปัจจัยด้านบุคคล หมายถึง บุคคลที่อยู่ในโรงเรียน ได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้บริหารโรงเรียน และบุคคลที่อยู่ในชุมชน ซึ่งบุคคลดังกล่าวต้องมีคุณลักษณะ คือ

1.1 มีทัศนคติที่เห็นคุณค่า และความสำคัญของการเรียนรู้ เคารพ และเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาดตนเองของมนุษย์ และเชื่อว่าความหลากหลายเป็นลักษณะที่แท้จริงของธรรมชาติและมีประโยชน์ต่อการพัฒนา

1.2 มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ศรัทธา ผูกพัน และคาดหวังต่อโรงเรียน และชุมชน

1.3 เห็นความสำคัญของตนเองและความเจริญของงามของส่วนรวม

1.4 มีวิสัยทัศน์ร่วมในการจัดการศึกษา

2. ปัจจัยด้านโครงสร้างหรือสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนและโรงเรียน

2.1 โรงเรียนและชุมชนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และเป็นแบบแนวราบ

2.2 โครงสร้างของความสัมพันธ์ของชุมชนเป็นแบบปฐมภูมิ

6. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ศิริกาญจน์ โกสุม (2542 : 175 - 178) ศึกษาพบว่าเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) เงื่อนไขเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ คนในชุมชนขาดความรู้เรื่องการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะเรื่องการเรียนการสอนและขาดความสนใจของคนในชุมชนในเรื่องการเรียนการสอน 2) เงื่อนไขเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนไม่สามารถให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญแก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง แม้ว่าได้พยายามปรับปรุงการทำงานหรือพยายามเข้าถึงชุมชนแล้ว และ 3) เงื่อนไขเกี่ยวกับระบบราชการ ได้แก่ การกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรจากส่วนกลาง และการทำงานตามระบบราชการ

นอกจากนี้ สฤษดี มินตระ (2536 : 169 - 171) สรุปอุปสรรคของการมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาด้านแนวคิด ได้แก่ ความคิดแบบแยกส่วนหรือแบบกลไก ความคิดตามกระแสพัฒนาแบบทันสมัย ความคิดแบบอำนาจนิยม ความคิดแบบราชการ ความคิดแบบยอมจำนน

2. ปัญหาด้านการปฏิบัติงาน ได้แก่ ขาดผู้ปฏิบัติงานในเชิงรุก กระแสพัฒนาแบบทันสมัยครอบงำชนชั้นนำ สร้างแบบและคุณค่าแห่งการนิยมวัตถุ สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาระบบราชการ ปัญหาคอนกรีตอำนาจ

7. การสร้างการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน

จากประสบการณ์ในหลายโรงเรียนได้แสดงถึงลักษณะการมีส่วนร่วมที่ประสบผลสำเร็จ พบว่า โรงเรียนควรเน้นที่ความสำเร็จของนักเรียน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบร่วมกันทั้งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร ครู ผู้นำชุมชน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนควรตั้งทีมงานเฉพาะกิจ เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน (Funkhouser, Gonzalez & Moles. 1997 : Online)

การมีส่วนร่วมต้องตรวจสอบความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกันทั้งรายบุคคล และเป็นกลุ่ม โดยส่วนใหญ่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบเบื้องต้นในการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและครอบครัว โรงเรียนต้องลงทุนเพื่อพัฒนาความเป็นวิชาชีพ ในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับครอบครัว ให้เวลากับบุคลากรที่ทำงานกับผู้ปกครอง จัดหาทรัพยากรที่จำเป็น ออกแบบยุทธศาสตร์ที่สนองความต้องการของครอบครัว ชุมชน ตลอดจนจัดหาข้อมูลที่มีประโยชน์ ในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน

แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมนั้น อาจมีหลายยุทธศาสตร์ แนวทางการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย (Funkhouser, Gonzalez & Moles 1997 : Online)

1. การมีส่วนร่วมไม่มีสูตรสำเร็จทุกโรงเรียน การมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เหมาะสม เริ่มต้นจากจุดแข็ง ความสนใจ ความต้องการของครอบครัว นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียน และออกแบบยุทธศาสตร์ที่ให้เกิดความเข้มแข็ง ความสนใจและความต้องการ ดังกล่าว

2. การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งที่สำคัญ การมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งของโรงเรียนและครอบครัวโดยการพัฒนาความเป็นมืออาชีพและฝึกอบรมให้กับบุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ครอบครัว บุคคลดังกล่าวต้องการความรู้ทักษะเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันได้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน

3. การติดต่อสื่อสารเป็นพื้นฐานการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องภาษา วัฒนธรรม แม้ว่าจะมีการวางแผนที่ดี ก็สามารถล้มเหลวได้ ถ้าการสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ

4. คำนี้ถึงความยืดหยุ่นและความหลากหลาย การมีส่วนร่วมกับครอบครัวที่มีประสิทธิภาพต้องมีหลายรูปแบบ ไม่ใช่แค่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือพบปะ ที่โรงเรียน การสนับสนุนผู้ปกครองเพื่อช่วยเด็กในการเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นในโรงเรียน ที่บ้าน หรือที่อื่นๆ ในชุมชน

5. โครงการที่จะให้เกิดการฝึกอบรม การช่วยเหลือ หากอยู่ที่อยู่นอกโรงเรียน ประกอบด้วย เขตพื้นที่การศึกษา องค์กร ชุมชน หน่วยงานสาธารณะ โรงเรียน มหาวิทยาลัย สามารถทำงานร่วมกันและเพื่อให้การสนับสนุน

6. การเปลี่ยนแปลงใช้เวลา การมีส่วนร่วมต้องใช้ความพยายามตลอดเวลา

7. การประเมินประสิทธิผลการมีส่วนร่วมใช้ตัวบ่งชี้หลากหลาย ประกอบด้วย

ตัวบ่งชี้ของครอบครัว บุคลากรในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชน กับความพึงพอใจในการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน การวัดทั้งประสิทธิภาพปฏิสัมพันธ์โรงเรียน ครอบครัว และความก้าวหน้านักเรียน

แนวคิดยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

การมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นยุทธศาสตร์นำไปสู่ความสำเร็จ การสรรหาคณะบุคคลเข้ามาเป็นผู้นำ เป็นกลยุทธ์สำคัญต่อความสำเร็จของโรงเรียน (Leadership for Better School. 1998 : Online)

โครงการตามพระราชดำริ ฯ เป็นโครงการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายตั้งแต่วางแผน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก กำหนดแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์ร่วมบริจาด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ช่วยเหลือด้านความรู้ มีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความสำเร็จของการจัดการศึกษา และจัดกิจกรรมโครงการตามพระราชดำริ ฯ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2545 : 45) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ มีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริฯ ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัวและชุมชนประสบความสำเร็จ (Bernstein. 2003 : 20) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (Bernstein. 2003 : 1; citing Handerson & Mapp. 2002 : 1) ทำให้นักเรียนได้รับการดูแลที่ดี คะแนนสอบสูงขึ้น มีทัศนคติที่ดี ผลการเรียนรู้สูง มีผลถึงการศึกษาคือในระดับสูงขึ้น ความรุนแรงและพฤติกรรมทางสังคมลดลง (Bernstein. 2003 : 1; U.S. Department of Education. 2001; SEDL. 2000 : Online)

ในการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตามแนวคิด SEDL (2000 : Online) เสนอยุทธศาสตร์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมไว้ 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1.1 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน (Know Your Community)

1.2 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองและชุมชน (Get Smart about Communicating with Parents and Community Members)

1.3 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือพิเศษแก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครอง (Provide Extra Help for School Staff and Parent)

1.4 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน (Bridge the Gap between Families Communities and Schools)

1.5 ยุทธศาสตร์การประเมินความร่วมมือของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (Regularly Evaluate Your Public Engagement)

2. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและชุมชนตามแนวคิดของ ไดเอช (Dietz. 1997 : ix) ที่ได้พัฒนามาจากแนวคิดของ เอปสไตน์ ประกอบด้วย 6 รูปแบบ คือ

- 2.1 การมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ปกครอง
- 2.2 การมีส่วนร่วมเพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนและบ้าน
- 2.3 การมีส่วนร่วมในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร
- 2.4 การมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนการสอนที่บ้าน
- 2.5 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการบริหารจัดการ
- 2.6 การมีส่วนร่วมในการร่วมมือกับชุมชน

3. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของเบอร์นสไตน์ (Bernstein. 2003 : 44 - 69) ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือ

- 3.1 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว
- 3.2 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง
- 3.3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ

4. กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตามแนวคิดของ Leadership for Better School (1998 : Online) ประกอบด้วย

- 4.1 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 4.2 กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน

จากการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชนที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน หมายถึง วิธีการในการศึกษาชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การศึกษาผู้นำชุมชน หน่วยงานในชุมชน ผู้นำทางภูมิปัญญา และกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น (SEDL. 2000 : Online)

2. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน หมายถึง วิธีการในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองและชุมชน การมีส่วนร่วมเพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนและบ้าน ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง และ 3) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ (Dietz. 1997: ix; SEDL. 2000 : Online; Bernstein. 2003 : 44 - 69)

3. ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน หมายถึง วิธีการในการช่วยเหลือชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ปกครอง การมีส่วนร่วมในการเข้ามา

เป็นอาสาสมัคร และการมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนการสอนที่บ้าน (Dietz. 1997: ix; SEDL. 2000 : Online)

4. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน หมายถึง วิธีการในการร่วมมือกับชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการประเมินความร่วมมือของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (Dietz. 1997 : ix; Leadership for Better School. 1998 : Online ; SEDL. 2000 : Online)

5. ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน หมายถึง วิธีการในการสร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียนเพื่อลดช่องว่างระหว่างครอบครัวชุมชนและโรงเรียน (SEDL. 2000 : Online) ดังปรากฏตามตาราง 2

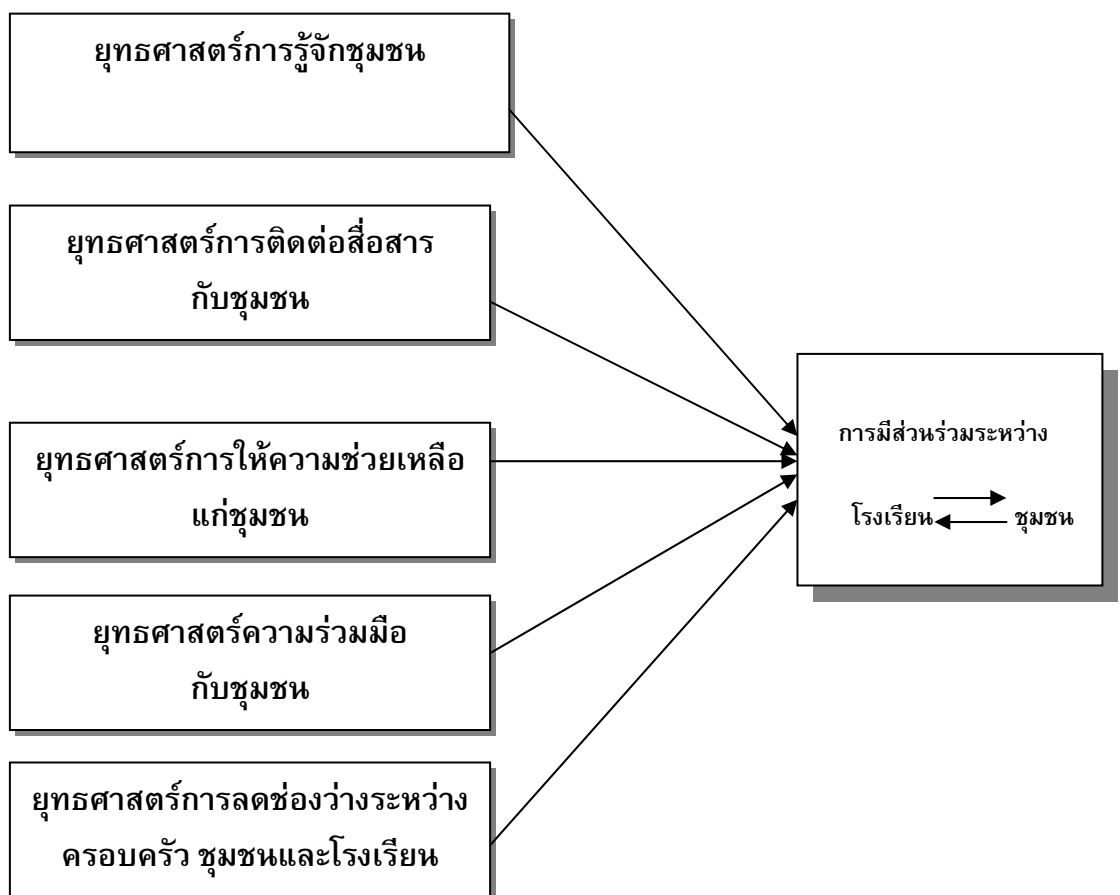
ตาราง 2 กรอบแนวคิดยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน	ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน	ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน	ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือกับชุมชน	ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัวชุมชนและโรงเรียน
<p>1.การรู้จักชุมชน (SEDL.2000: Online)ได้แก่</p> <p>1.1 การศึกษาผู้นำชุมชน</p> <p>1.2 หน่วยงานในชุมชน</p> <p>1.3 ผู้นำทางภูมิปัญญา</p> <p>1.4 กลุ่มแม่บ้านเป็นต้น</p>	<p>1.การติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองและชุมชน (SEDL. 2000 : Online)</p> <p>2. การมีส่วนร่วมเพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนและบ้าน (Dietz.1997 : ix)</p> <p>3. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว (Bernstein. 2003 : 47)</p> <p>4. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง (Bernstein. 2003 : 49)</p> <p>5. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ (Bernstein. 2003 : 54)</p>	<p>1.การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ปกครอง (Dietz. 1997 : ix)</p> <p>2.การมีส่วนร่วมในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร (Dietz. 1997 : ix)</p> <p>3.การมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนการสอนที่บ้าน (Dietz.1997 : ix)</p>	<p>1.กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Leadership for Better School. 1998 : Online)</p> <p>2.การประเมินความร่วมมือของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (SEDL. 2000 : Online;)</p>	<p>การลดช่องว่างระหว่างครอบครัวชุมชน และโรงเรียน (SEDL.2000 : Online) ได้แก่ การสร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียน</p>

ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน (Strategies for Knowing Community)
2. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน (Strategies for Communication Community)
3. ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน (Strategies for Provide Extra Help for Community)
4. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน (Community Collaboration Strategies)
5. ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน (Bridge the Gap between Families, Communities and Schools Strategies)

โดยยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ต่างมีจุดเน้นสำคัญร่วมกันคือ การมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมสองทาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ดังแสดงตามภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
ยุทธศาสตร์ ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน (Strategies for Knowing Community)

การรู้จักชุมชน เป็นการสร้างความร่วมมือให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบด้วย การศึกษาผู้นำในชุมชน โดยการจัดให้มีการสนทนากับผู้นำองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เช่น วิทยาลัยชุมชน วัด มูลนิธิ และหน่วยบริการทางสังคม คณะกรรมการการเมือง เจ้าของธุรกิจ กลุ่มและธุรกิจที่อยู่ในท้องถิ่น การศึกษาผู้นำชุมชนเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียน (SEDL. 2000 : Online)

ผู้นำชุมชนที่ควรศึกษา เช่น ผู้นำทางภูมิปัญญา และกลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ เป็นต้น ควรมีการศึกษาเชิงลึก เนื่องจากผู้นำชุมชนเหล่านี้จะช่วยสร้างแรงจูงใจ (Motivate) ของการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับของสมาชิกชุมชนที่มีต่อโรงเรียน

ข้อที่ควรคำนึงถึงประการหนึ่งคือ ผู้ปกครองและชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ก็ต่อเมื่อพวกเขาเห็นว่าการศึกษาส่งผลที่สำคัญที่สุดต่อชีวิตของตนเอง

การติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน ควรจะมีข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิรูปโรงเรียน ข้อมูลด้านประชากร ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและปฏิทินของการปฏิบัติงาน

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน ได้แก่ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียน การเรียนการสอน ตลอดจนร่วมบริจาคทุนสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน

SEDL (2000 : Online) กล่าวถึงวิธีการศึกษาผู้นำในชุมชน ดังนี้

1. ศึกษาองค์กรด้านศาสนา วัฒนธรรม การเมือง การพัฒนาและทางด้านสังคม ที่ทำงานเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาสและผู้มีรายได้น้อยในชุมชน

2. ศึกษาผู้นำชุมชนจากผู้ปกครอง ผู้สนับสนุนชุมชน และผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับการเคารพและยกย่อง

3. จัดทำบัญชีรายชื่อ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำชุมชน องค์กรให้เป็นปัจจุบันและประเด็นที่ผู้นำดังกล่าวสนใจ

4. จัดการประชุม พบ ปะ กับผู้นำหรือกลุ่มผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอเพื่อหาแนวทางในการทำงานร่วมกัน

5. ติดตาม ให้ข้อมูลข่าวสารกับผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากการศึกษาผู้นำชุมชนดังกล่าวแล้ว ควรมีการศึกษาถึงความสนใจของชุมชน ซึ่งมีแนวทางดังต่อไปนี้ (SEDL. 2000 : Online)

1. สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาจใช้แบบสำรวจหรือถามด้วยวาจา เช่น ให้ครูผู้สอนถามผู้ปกครอง ถึงความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร ผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนด้วยวิธีใด มองโรงเรียนอย่างไร เป็นต้น

2. จัดประชุมผู้นำในชุมชนเดือนละครั้ง ให้ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้ปกครอง สมาชิกชุมชนและธุรกิจ เพื่อถามประเด็นที่พวกเขาสนใจ รวมทั้งมุมมองที่พวกเขา mong กลุ่มอื่นในชุมชน

3. การเยี่ยมบ้านและสถานประกอบการ เพื่อสำรวจมุมมองของพนักงานและ

เจ้าของกิจการที่คิดเกี่ยวกับโรงเรียน

ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน จึงเป็นวิธีการในการศึกษาชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การศึกษาผู้นำชุมชน หน่วยงานในชุมชน ผู้นำทางภูมิปัญญาและกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปกำหนดไว้เป็นเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม

2. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน (Strategies for Communication Community)

การติดต่อสื่อสารกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนแต่ไม่ควรบ่อยมากนัก ยกเว้นกรณี เกิดปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนในชั้นเรียน ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้อันของนักเรียน ควรให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจให้ผู้ปกครองและชุมชนช่วยกำหนดทิศทางของโรงเรียนปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เช่น มีรายได้ต่ำ มีเวลามาโรงเรียนน้อย ผู้ปกครองบางคนไม่มีประสบการณ์ในโรงเรียน หรืออาจพูดไม่เก่ง จึงต้องหาวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (SEDL. 2000 : Online) ได้แก่

1) การเยี่ยมบ้าน (Neighborhood walks) ได้แก่ การไปเยี่ยมบ้านผู้ปกครองพร้อมกับครูในหลายๆ ระดับชั้น เพื่อสอบถามเกี่ยวกับความสนใจของนักเรียนและข้อมูลอื่นๆ

2) โทรศัพท์ไปที่บ้าน (Phone home) ให้อาสาสมัครโทรศัพท์ถึงผู้ปกครองและเชิญเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน อาจทำเป็น Hotline สำหรับผู้ปกครองติดต่อกับโรงเรียน และติดตั้งไว้ในห้องเรียน ผู้ปกครองสามารถพูดคุยกับครูได้โดยตรง

3) ใช้สื่อหลายๆ อย่าง (Tap different media outlets) เพื่อเผยแพร่ผลงานกิจกรรมของโรงเรียน ผ่านทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น

4) จัดทำจดหมายข่าวโรงเรียน (Create a school newsletter) เพื่อให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนติดตามข่าวสารที่ทันสมัยเกี่ยวกับโรงเรียนทั้งรายสัปดาห์และรายเดือน

5) ถ่ายภาพหรือวิดีโอ (Camera ! Film !) จัดทำวิดีโอสั้นๆ เกี่ยวกับโรงเรียนในประเด็นที่ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนสนใจ

6) พัฒนาแฟ้มข้อมูลผู้ปกครอง (Develop parent folders) จัดทำแฟ้มข้อมูลที่ช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนมากขึ้น เช่น พันธกิจ เป้าหมายและนโยบายโรงเรียนรวมทั้งปฏิทินกิจกรรม

7) การเยี่ยมครอบครัว (Visit families) เพื่อพบปะกับผู้ปกครองในสถานที่ที่สะดวก อาจเป็นที่บ้านหรือที่อื่น

8) ส่งปฏิทินการปฏิบัติงานไปที่บ้าน (Send home a district calendar) เพื่อให้ข้อมูลผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการนัดหมาย การประชุมของโรงเรียน

เมื่อผู้ปกครอง ครู แบ่งปันข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันเกี่ยวกับนักเรียน จะเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดต่อความสำเร็จของนักเรียน ผู้ปกครองและครู ควรให้คำแนะนำและร่วมมือกันสร้างบรรยากาศเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียน (Dietz.1997 : 38) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับครอบครัว ได้แก่ การต้อนรับที่ดีและสนับสนุนครอบครัว เช่น การสื่อสารสองทางเกี่ยวกับ

โปรแกรมโรงเรียนและความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นผลที่ติดต่อผลสำเร็จของนักเรียน (Davis. 2000 : 8)

วิธีที่ผู้บริหารโรงเรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ การติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียน - ชุมชน และการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้าน-โรงเรียน (Dietz. 1997 : 39) ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

1. การติดต่อสื่อสารระหว่าง โรงเรียน - ชุมชน

โรงเรียนต้องมีการติดต่อสื่อสารกับชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มนักธุรกิจชุมชน หน่วยงาน หน่วยบริการ ผู้แทนสื่อ และผู้แทนในชุมชน มีรูปแบบการติดต่อสื่อสาร ดังต่อไปนี้

1) จดหมายข่าว (Crafting Quality Newsletters) จดหมายข่าวที่ดีต้องรู้จักผู้ฟัง พิมพ์หลายภาษา เป็นเรื่องที่จำเป็น ให้ความสนใจทั้งเรื่องผู้ปกครองและนโยบาย ใช้รูปแบบการอ่านที่ง่าย วางแผนล่วงหน้า มีการตรวจทาน ใช้สัญลักษณ์โรงเรียน

2) การให้ข่าวสารกรณีมีเหตุการณ์เร่งด่วน (Providing Urgent Information through Release)

3) การติดต่อสื่อสารเป็นรายบุคคล (Establishing Individual Contact)

4) การแจ้งข่าวสารทางคู่มือ (Supplying Information through Effective Handbooks)

5) การประชุมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและครู ในการประชุมควรมีการเตรียมพร้อมในเรื่องเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง รับฟังข้อมูลจากผู้ปกครอง จัดหาข้อมูลให้ผู้ปกครอง สรุปและติดตามผล

6) การให้ข้อมูลข่าวสารทางเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต วีดีโอ เป็นต้น

7) การพัฒนาสื่อ สื่อที่ดีต้องกะทัดรัด (Succinctness) เนื้อหามีคุณค่า น่าสนใจ มีข้อมูลเพียงพอ และมีความเหมาะสม

8) การติดต่อสื่อสารกรณีเหตุการณ์วิกฤต (Communication in crisis situation)

2. การติดต่อสื่อสารระหว่าง บ้านกับโรงเรียน (Home-to-school communication)

วิธีการติดต่อสื่อสาร (Methods of communication) ประกอบด้วย

1) การเปิดการอภิปราย (Open forum)

2) การจัดทำข้อมูลโทรศัพท์ (Clip-out telephone information)

3) การทำบัตรเชิญ (Published invitations)

4) การนำเสนอต่อชุมชน (Community presence)

5) การสำรวจกลุ่มบุคคลสำคัญที่ต้องติดต่อสื่อสาร (Key communicators group)

6) การสำรวจชุมชน (Community survey)

เดวิส (Davies. 2000 : 8) กล่าวถึง ข้อควรคำนึงถึงการส่งเสริมการติดต่อสื่อสาร และยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการสื่อสารกับครอบครัว ไว้ ดังนี้

ข้อควรคำนึงถึงการส่งเสริมการติดต่อสื่อสาร

- 1) ความคาดหวังที่ชัดเจน
- 2) การติดต่อสื่อสารเชิงบวก
- 3) การติดต่อสื่อสารต้องแสดงถึงการต้อนรับทุกคน
- 4) การส่งข่าวสารที่ดีถึงผู้ปกครอง

สำหรับยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการสื่อสารกับครอบครัว ได้แก่ 1) กระตุ้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับครอบครัวอย่างเข้มแข็ง 2) จัดเวลาเยี่ยมบ้าน 3) ส่งเสริมองค์กรธุรกิจเพื่อพัฒนาการติดต่อสื่อสาร 4) ร่วมแสดงความคาดหวังโรงเรียน 5) จัดให้ครูมี e-mail address 6) พัฒนารูปแบบจดหมายข่าวโรงเรียน 7) มีเครื่องมือหลากหลายเพื่อขอความคิดเห็นจากผู้ปกครอง นักเรียนและครู 8) สื่อสารเรื่องเกี่ยวกับข้อมูลความสำเร็จของนักเรียน 9) ส่งข้อมูลข่าวสารให้ผู้ปกครองนักเรียน 10) กำหนดเครื่องหมายต่างๆ ให้เป็นปัจจุบัน ทำนองเดียวกัน ไดเอช (Dietz. 1997 : 53) เสนอยุทธศาสตร์สำคัญในการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ 1) รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น 2) แสดงความคิดเห็นและมีข้อเสนอแนะอย่างสุภาพ 3) สามารถเข้าถึงโรงเรียนและพบบุคลากรในโรงเรียนได้อย่างสะดวก 4) ช่วยเหลือผู้ร่วมงานให้มีทักษะการติดต่อสื่อสาร และ 5) วางแผนการติดต่อสื่อสารยามวิกฤต

ผู้บริหารควรมียุทธศาสตร์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชนเพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (Bernstein. 2003 : 2) ยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งผู้บริหารสามารถใช้เสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชนคือยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร (Bernstein. 2003 : 2; citing Shaw. 1985; McDonald. 1993 : 759) หลักสำคัญเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครอง คือ เพิ่มการมีส่วนร่วมกับชุมชนทางด้านการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Davison. 2003 : 368; citing Vandergrift & Greene. 1992)

โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและครูพบปะและสร้างสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน (Baker & Soden. 1998 : Online) ถ้าผู้ปกครองและโรงเรียนร่วมมือทำให้นักเรียนมีความสุขทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน เมื่อโรงเรียนมีการติดต่อสื่อสารอย่างเปิดเผยและบ่อยๆ ผู้ปกครองมีความรู้สึกอยากเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นการมีส่วนร่วมต้องมีเป้าหมายที่นักเรียน กิจกรรมของความเป็นหุ้นส่วนระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองสามารถนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้ (Davidson. 2003 : 368)

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างโรงเรียนและครอบครัว การติดต่อสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญในการทำงานร่วมกับครอบครัว (Caplan. 2001 : 32) พื้นฐานสำคัญของการสร้างความเป็นหุ้นส่วนคือการติดต่อสื่อสาร (Sweeney. 1988 : 10; National Parent Teacher Association. 1997; U.S. Department of Education. 2001: viii ; Fiore. 2002: xv) ผู้บริหารในโรงเรียนที่ดีที่สุดในระดับปฐมวัยมัธยม หรือสถาบันการศึกษาขั้นสูง พบว่าพฤติกรรมติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารปรากฏอยู่ในลำดับต้น จึงควรให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสาร (Fiore. 2002 : xv) ถึงแม้ว่าจะมีการวางแผนที่ดี การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนอาจจะล้มเหลวได้ถ้าการ

สื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ (U.S. Department of Education. 2001 : viii) ซึ่งสวีนี่ (Sweeney. 1988 : 13) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารระหว่างครอบครัวและโรงเรียนต้องดำเนินไปด้วยกันเพราะบุคคลที่เกี่ยวข้องจะได้ทราบข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ การสื่อสารจากโรงเรียนไปครอบครัว บางครั้งเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง และบ่อยครั้งเป็นข้อมูลข่าวสารของผู้ปกครอง (Epstein. 2001 : 42, 159) ดังนั้น เป้าหมายการสื่อสารที่ดีคือทั้งครอบครัวและโรงเรียนต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน (Weishaar & Borsa. 2001 : 213)

วิธีการหลากหลายที่โรงเรียนจะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการศึกษาของนักเรียน ขณะเดียวกันต้องยอมรับว่าหลายครอบครัวไม่สามารถมีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้ สิ่งแรกที่โรงเรียนต้องคำนึงถึงคือการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง (Whitaker & Fiore. 2001 : 184) วิธีที่ดีที่สุดสำหรับผู้บริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพคือการติดต่อสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างปกติและสม่ำเสมอ นอกจากนี้ต้องมีกิริยาท่าทางสุภาพ (Whitaker & Fiore. 2001 : 66) ส่วนเดกเกอร์และเดกเกอร์ (Decker & Decker. 2003 : 257) เห็นด้วยที่โรงเรียนสื่อสารกับครอบครัวกรณีเหตุจำเป็นรีบด่วน เช่น นักเรียนสอบตก สภาพอากาศไม่ดี เป็นต้น ถ้าโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือจากครอบครัวและชุมชน จะต้องมีการสื่อสารบ่อยครั้งอย่างต่อเนื่องไม่ใช่เฉพาะเหตุการณ์วิกฤติเท่านั้น

การติดต่อสื่อสารเป็นเรื่องยากที่จะแยกออกจากกระบวนการบริหารอื่นๆ ดังเช่น การตัดสินใจ การจูงใจและการนำ (Hoy & Miskel. 2001 : 357) การสื่อสารทางเดียว เป็นเรื่องการกระทำข้างเดียว กระทำโดยผู้พูด และสิ้นสุดที่ผู้ฟัง ส่วนการสื่อสารสองทาง เป็นการตอบสนองซึ่งกันและกัน เป็นกระบวนการที่มีปฏิริยาตอบสนองกันทั้งสองฝ่ายของผู้เกี่ยวข้อง ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการรับข้อมูล (Hoy & Miskel. 2001 : 356) เบิร์นสไตน์ (Bernstein. 2003 : 46) มีความเห็นว่ายุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร คือการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายโรงเรียน และโปรแกรมการเรียน โดยการส่งข้อความต้อนรับผู้ปกครองและการคาดหวังว่าผู้ปกครองจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษา รวมถึงการจัดทำจดหมายแสดงการต้อนรับข้อมูลของโรงเรียน คู่มือบ้านและโรงเรียน การเปิดบ้านต้อนรับ ข้อตกลงระหว่างโรงเรียนและครอบครัว และปฏิทินกำหนดการของโรงเรียน

สนิพ (Snipes. 1995 : 2071 A) ศึกษาพบว่ากิจกรรมการติดต่อสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองที่ผู้บริหารปฏิบัติบ่อย ได้แก่ 1) การส่งงานของนักเรียนไปบ้าน 2) การประชุมร่วมกับผู้ปกครองในการแก้ปัญหาต่างๆ 3) การส่งจดหมายไปถึงบ้าน 4) การจัดงานคืนสู่เหย้าของโรงเรียนและเปิดบ้านต้อนรับ และ 5) การจัดงานในโอกาสพิเศษต่างๆ

สไคร์เนอร์ ยังและเพดโตรซา (Scribner, Young & Pedroza. 1999 : 36 - 40) ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าวิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและครอบครัว ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2) การโทรศัพท์ 3) การเยี่ยมบ้าน และ 4) การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี

รูปแบบยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร

แคปแลน (Caplan. 2001 : Online) กล่าวถึงรูปแบบการติดต่อสื่อสาร คือ การเผชิญหน้า (face to face communication) ได้แก่ การประชุมผู้ปกครอง-ครู การประชุมผู้ปกครอง-ผู้บริหารโรงเรียน การเยี่ยมบ้าน และการเรียนรู้ที่บ้าน

เบอร์นสไตน์ (Bernstein. 2003 : 44-69) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา 3 รูปแบบ คือ 1) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว (One - Way Communication Strategies) 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง (Two- Way Communication Strategies) 3) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ (Action-Based Communication Strategies)

1) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว (One – Way Communication Strategies)

การติดต่อสื่อสารทางเดียว (One - Way Communication Strategies) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลหนึ่งบอกบางสิ่งกับอีกคนหนึ่ง เป็นการกระทำเพียงฝ่ายเดียวเริ่มจากผู้พูดและสิ้นสุดที่ผู้ฟัง (Hoy & Miskel. 2001 : 360)

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว ประกอบด้วย การบันทึกส่วนบุคคล (Personal Notes) จดหมายข่าว (Newsletter) เว็บไซต์โรงเรียน (School Website) โทรศัพท์สายด่วน (Phone Hotline) การสื่อสารผ่านบุคคลอื่น/ ประกาศในการประชุม (Communication Throught Others / Announcement at Meetings) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การบันทึกส่วนบุคคล (Personal Notes)

รีฟ (Reeves. 1995 : 788) กล่าวว่ากิจกรรมที่ใช้บ่อยๆ ในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน คือ การบันทึก และจดหมายจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนนอกจากนี้ ฟิโอเร่ (Fiore. 2001 : 51) กล่าวเช่นกันว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวัฒนธรรมเชิงลบมีเวลาการติดต่อสื่อสารน้อย โดยเฉพาะการเขียนหนังสือ การบันทึกส่วนตัวเป็นเรื่องที่ดีมีพลัง เพราะว่าการใช้เวลาเขียนจดหมายจะให้ผลในระยะยาว

1.2 จดหมายข่าว (Newsletter)

จดหมายข่าวเป็นวิธีที่นิยมมากที่สุดในการสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน (Hiatt - Micheal. 2001 : 39) จดหมายข่าวเป็นการให้ความรู้หลากหลาย เป็นวิธีที่ไม่ยุ่งยากในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง สามารถให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ บรรณาธิการ ผู้รายงาน นักออกแบบ (Caplan. 2001 : 33) ฟิโอเร่ (Fiore. 2002 : 1) อธิบายว่าสิ่งสำคัญในการใช้วิธีเขียนเพื่อการสื่อสารต้องคำนึงถึงผู้อ่านที่มีหลายประเภท เช่น 1) ผู้อ่านประเภทดูเฉพาะชื่อเรื่อง หัวข้อ รูปภาพ 2) ผู้อ่านที่ดูเฉพาะหัวข้อและอ่านทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งเขาสนใจ และ 3) ผู้อ่านที่อ่านทุกเรื่องตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย

ฟูลเลอร์และโอเซน และ โมเลส (Fuller & Olsen. 1998; Moles. 1996 : 25) กล่าวว่า จดหมายข่าวเป็นกลยุทธ์ที่สามารถทำได้ตลอดปีและสามารถส่งข่าวสารจากโรงเรียนไปบ้าน สวาพ (Swap. 1993 : 73) อธิบายว่าผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งจดหมายข่าวเป็น

รายเดือนเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ ความสำเร็จ แจ้งการประชุม แจ้งกิจกรรมการเรียน และประกาศ เรื่องสำคัญให้ทราบ เครช (Bernstein. 2003 : 48; citing Krech. 1995) ยังพบเช่นกันว่าการ ส่งจดหมายข่าวรายสัปดาห์ไปยังบ้านเป็นการสร้างความศรัทธาสอดคล้องกับ โบไทร์และเวนเจอร์ (Botrie & Wenger. 1992 : 53) พบว่าวิธีการส่งจดหมายข่าวรายเดือนเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างบ้านและโรงเรียน

1.3 เว็บไซต์โรงเรียน (School Website)

โรงเรียนมักใช้ voice mail และ website เพื่อการติดต่อสื่อสารกับครอบครัว (Epstein. 2001 : 436) ในปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสารทุกคนอยู่กับเทคโนโลยีเพื่อให้ได้ข้อมูล ตามที่ต้องการ (Fiore. 2002 : 2) เขตพื้นที่การศึกษาต้องเสนอข้อมูลทาง อินเทอร์เน็ตเพื่อให้ สมาชิกในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสาร (Gallagher, Bagin, & Kindred. 1997 : 128) ไฮเอท - ไมเคิล (Hiatt - Michael. 2001 : 51) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารทางเดียวโดยใช้ อินเทอร์เน็ตมีข้อเสีย ประการหนึ่งคือไม่ได้มีอินเทอร์เน็ตทุกบ้าน

1.4 โทรศัพท์สายด่วน (Phone Hotline)

การใช้โทรศัพท์สายด่วนบ่อยครั้งพบว่าเกี่ยวข้องกับการบ้านของนักเรียน และ ครูใช้เพื่อติดต่อสัมพันธ์กับโรงเรียนอื่น (Moles. 1996: 30)

1.5 การสื่อสารผ่านบุคคลอื่น/ ประกาศในการประชุม (Communication

Through Others / Announcement at Meetings) การติดต่อสื่อสารผ่านบุคคลอื่นหรือการ ประกาศให้ทราบในที่ประชุมเป็นวิธีการติดต่อสื่อสารทางเดียวที่ผู้บริหารสถานศึกษานิยมใช้กัน มาก ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านยอมรับว่าการสื่อสารภายในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญ (Decker & Decker. 2003 : 154) สิ่งสำคัญต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือผู้บริหารการศึกษา สามารถเข้าใจและเข้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลในชุมชน วางแผนความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียน กับชุมชนเกี่ยวกับ ความเข้มแข็ง กฎระเบียบ การสื่อสารอย่างมีเป้าหมายทั้งภายในและภายนอก ชุมชนของโรงเรียน (Fiore. 2002 : 9) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอก ด้วยทัศนคติที่ดี (Bradshaw. 1999 : 38 - 47) นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ ของการสื่อสารภายใน เนื่องจากต้องใช้การสื่อสารภายในกับสมาชิกครอบครัวและชุมชน และ ส่งข้อความโดยผ่านตัวแทน อาทิเช่น ครู นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน และโดยการประกาศใน ที่ประชุม (Gallagher, Bagin & Kindred. 1997 : 130)

2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง (Two – way Communication Strategies)

การติดต่อสื่อสารสองทางเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของผู้ส่ง ข่าวสารและผู้รับข่าวสารเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการส่งข่าวและการรับข่าว (Hoy & Miskel. 2001 : 361) ไฮเอท - ไมเคิล (Hiatt - Michael. 2001 : 39) เน้นถึงบทบาทเบื้องต้นของ นักการศึกษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวด้วยการสื่อสารสองทางคือการเปิดโอกาส ให้กับบ้านและโรงเรียน การสื่อสารสองทาง สร้างความเชื่อมั่นและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สวาพ (Swap. 1993 : 77) แสดงความเห็นว่ เป้าหมายที่สำคัญของการสื่อสารสองทางคือเพื่อนัก

การศึกษาและผู้ปกครองต้องมีเวลาพร้อมกันเพื่อมาแบ่งปันข้อมูลแสดงความคิดเห็นหรือพิจารณา
ร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน และตัวบ่งชี้การติดต่อสื่อสารสองทางที่มีประสิทธิภาพ
ที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมจากหลายครอบครัว 2) ครอบครัวสามารถเข้ามามี
ส่วนร่วมหลายวิธี และ 3) การมีส่วนร่วมเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่าย

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง ประกอบด้วย การโทรศัพท์ (Phone Calls)
การประชุมอย่างไม่เป็นทางการ/การประชุมวางแผน (Informal Meetings / Planned Meetings)
การเยี่ยมบ้าน (Home Visits) อีเมล (E- Mail) ดังมีรายละเอียดตามที่กล่าวถึงต่อไปนี้

2.1 การโทรศัพท์ (Phone Calls)

รีฟ (Reeves.1995 :788) ได้ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ
ของโรงเรียนและกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้ามาเกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ 1) โทรศัพท์บอกข่าวดี
2) มีข้อความบอกสิ่งดีๆ ของนักเรียน 3) การช่วยเหลือในชั้นเรียนและห้องสมุด ไชมอน (Simon.
2001 : 3949) พบว่า 67% ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับมัธยม ต้องติดต่อผู้ปกครองเกี่ยวกับ
การขาดเรียนของนักเรียนโดยการโทรศัพท์ไปที่บ้าน 89% โทรศัพท์ไปที่ทำงาน 67% หรือทาง
ระบบคอมพิวเตอร์ 25% ไฟโอเร (Fiore. 2002 : 10) เสนอแนะวิธีการโทรศัพท์ที่ดี คือ 1) ต้อง
พูดจาสุภาพ 2) หลีกเลี่ยงการขัดขวาง 3) ควรเขียนร่างก่อน 4) จัดเตรียมข้อมูลให้พร้อม และ
5) รอฟังคำถาม และอย่าลืมว่าทุกครอบครัวไม่มีโทรศัพท์ การใช้จดหมาย การเยี่ยมบ้าน
จึงเป็นสิ่งที่สำคัญด้วยเช่นกัน (Fuller & Olsen. 1998 : 267)

2.2 การประชุมอย่างไม่เป็นทางการ/ การประชุมวางแผน (Informal Meetings / Planned Meetings)

การสนทนาอย่างเผชิญหน้ารวมถึงการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการอาจเกิดขึ้นได้ใน
ที่ต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ตามทางเดิน หรือนอกโรงเรียน เป็นการสนทนาเกี่ยวกับการประชุม
การนัดหมาย การปรึกษาหารือ หรือการเยี่ยมบ้าน (Bernstein. 2003 : 51) การปรึกษาหารือเป็น
วิธีการเผชิญหน้ากันที่ดีที่สุดและเป็นวิธีการที่ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม โมเลส (Moles. 1996 : 16)
กล่าวว่า โอกาสที่ดีที่สุดสำหรับครูเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวของนักเรียนคือการพบกันเวลา
ประชุมอย่างเผชิญหน้ากัน พบตัวต่อตัว เป็นวิธีที่ดีที่สุด สวอป (Swap. 1993 : 78) พบว่าการ
ประชุมเป็นกิจกรรมการสื่อสารที่ดีที่สุดในโรงเรียน เชื่อว่าการประชุมระหว่างผู้ปกครองและนักการศึกษา
เป็นการสื่อสารสองทางที่มีประสิทธิภาพการประชุมเป็นการฟังและการร่วมแสดงความคิดเห็น
เป็นการทำงานเป็นทีม (Moles. 1996 : 17; Simon. 2001 : 3949) พบว่า 27% ของผู้บริหาร
สถานศึกษาโรงเรียนมัธยมได้รับรายงานว่าผู้ปกครองมีการประชุมเกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียนหรือ
ผลงานวิชาการ สวอป (Swap. 1993 : 78) พบกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาใช้ในการ
ประชุมคือ 1) การพัฒนารูปแบบและกำหนด การประชุมอย่างเหมาะสม 2) เน้นความสำคัญของ
การประชุม 3) อำนวยความสะดวกในการประชุม 4) เตรียมการสำหรับผู้ปกครอง 5) จัดบริการ
บุคคลหรือบริการเทคนิคการประชุม และ 6) จัดสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการประชุม

2.3 การเยี่ยมบ้าน (Home Visits)

การเยี่ยมบ้านเป็นการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง หลักสำคัญในการเยี่ยมบ้านควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัวและโรงเรียน รูปแบบเป็นทางการน้อยกว่าการประชุม (Caplan. 2001 : 29)

ผลสำเร็จของความร่วมมือขึ้นอยู่กับ การติดต่อสื่อสารที่ดีและกำกับติดตามกิจกรรมอย่างระมัดระวัง ผู้ปกครองต้องมีความรู้สึกว่าได้รับการต้อนรับที่ดีเมื่อมาเยี่ยมโรงเรียน และการเข้ามามีส่วนร่วม และครูมีความรู้สึกว่า เขาสามารถไปเยี่ยมบ้านตามที่เขาต้องการได้ สมาชิกในชุมชนต้องเป็นส่วนหนึ่งของการติดต่อสื่อสาร ทุกคนต้องรู้สึกได้รับการต้อนรับจากโรงเรียนและมีอิสระที่จะให้ข้อเสนอแนะ (Barbour & Barbour. 2001 : 276) การเยี่ยมบ้าน สามารถใช้กับการต้อนรับครอบครัวใหม่ เสนอความเห็นเกี่ยวกับนโยบายโรงเรียน รายงานความก้าวหน้านักเรียน การจัดกิจกรรมเรียนรู้ในบ้าน และช่วยแก้ปัญหา (Decker & Decker. 2003) โมเลส และ คูเปอร์ (Moles. 1996 : 32; Cooper. 1999 : 4 - 8) อธิบายว่า การจัดโปรแกรมการเยี่ยมบ้าน แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนออกไปมีส่วนร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อการศึกษาของนักเรียน คณะที่ออกไปเยี่ยมบ้านประกอบด้วย ครู ที่ปรึกษาโรงเรียน คณะกรรมการบ้าน-โรงเรียน ตลอดจนกลุ่มอื่นๆ กิจกรรมการเยี่ยมบ้านสามารถลดอัตราการขาดเรียนของนักเรียน และผู้ปกครองมีความรู้สึกว่าโรงเรียนช่วยเหลืออย่างแท้จริง (Epstein & Sander. 2000 : 285)

2.4 อีเมล (E-Mail)

อินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งง่ายสำหรับโรงเรียนเพื่อให้ข้อมูลกับผู้ปกครองและให้โอกาสในการติดต่อสื่อสาร (DiCamillo. 2001 : 153) การใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ช่วยครอบครัวสามารถถามคำถาม เสนอความคิดเห็น แต่ทุกครอบครัวยังไม่มีคอมพิวเตอร์ จดหมายข่าวอิเล็กทรอนิกส์ และการสื่อสารทางอีเมล ดังนั้นเทคโนโลยีไม่ใช่วิธีที่ทำให้ทุกครอบครัวได้รับข่าวสารจากโรงเรียน (Bernstein. 2003 : 54; citing Sheldon. 2001)

3) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ (Action-based Communication Strategies)

มีการศึกษาน้อยมากที่ได้แสดงถึงการปฏิบัติการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและแสดงถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม สวาท (Swap. 1993 : 60) ให้ความเห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษา สามารถเสนอข้อค้นพบจากงานวิจัย สนับสนุนการฝึกอบรมและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชน การส่งข่าวสารโดยการพูดและที่ไม่ใช่การพูด ต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอเพื่อความเข้าใจที่มีประสิทธิภาพ (Hoy & Miskel. 2001 : 366) ผู้นำทุกระดับ อาทิ รัฐบาล องค์กรส่วนท้องถิ่น และโรงเรียน ต้องการพัฒนาการสื่อสารกับครอบครัวและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์กับนักเรียน (Epstein. 2001: 36)

ผู้บริหารการศึกษาควรพัฒนากลยุทธ์ให้ก้าวไกลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Parette & Petch-Hogan. 2000 : 4) ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศของโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับหลายๆ วิธี ด้วยการกำหนดนโยบายของโรงเรียนซึ่งสนับสนุนการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับของผู้ปกครอง โดยการให้ครูทำงานร่วมกับผู้ปกครอง มีการประเมินความสำเร็จรายบุคคลในการทำงานร่วมกับครอบครัว และพัฒนารูปแบบที่ประสบผลสำเร็จไปสู่ผู้ปกครอง (Swap. 1993 : 64)

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการของผู้บริหาร (Bernstein. 2003 : 54) ประกอบด้วย

3.1 การบริการฝึกอบรมสำหรับครู (In-service Teacher Training)

นักวิจัยหลายคนให้ความสำคัญกับความต้องการของครู เพื่อฝึกอบรมการบริการการมีส่วนร่วมร่วมกับครอบครัวและชุมชน (Bernstein. 2003 : 55 ; Epstein. 2001 : 38) การฝึกอบรมในระยะแรกนั้นเน้นที่กระบวนการการสอน การแก้ปัญหา และการพัฒนาบุคลากร (Metts. 1995 : 3479) การฝึกอบรมครูส่วนใหญ่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยเน้นการพัฒนาทักษะการติดต่อสัมพันธ์ของครูและ ผู้ปกครอง (Swap. 1993 : 65) ชาตันและคนอื่นๆ (Shartran, et al. 1997 : 89) กล่าวถึงรูปแบบของการฝึกอบรมครูเพื่อการมีส่วนร่วมร่วมกับครอบครัว 7 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมร่วมกับครอบครัวโดยทั่วไป 2) ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวโดยทั่วไป 3) การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน 4) การมีส่วนร่วมของครอบครัวกับกิจกรรมการเรียนรู้ 5) การสนับสนุนโรงเรียนของครอบครัว 6) การสนับสนุนครอบครัวของโรงเรียน และ 7) ครอบครัวเป็นเสมือนหน่วยงานการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ สวาพ (Swap. 1993 : 66) พบว่า การฝึกอบรม ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมร่วมกับครอบครัวต้องอบรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3.2 ศูนย์ทรัพยากรครอบครัว (Family Resource Center)

โรงเรียนควรจัดสถานที่เฉพาะสำหรับสมาชิกครอบครัวและชุมชน ดังเช่น ศูนย์ทรัพยากรครอบครัว เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากขึ้น (Bernstein. 2003 : 56; citing Johnson. 2001; DiCamillo. 2001 : 180) ศูนย์ทรัพยากรครอบครัวสามารถส่งข้อมูลเชิงสร้างสรรค์ให้กับผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนรวมทั้งได้รับการต้อนรับที่ดี (Moles. 1996 : 35) ศูนย์ทรัพยากรครอบครัวแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองมีความสำคัญต่อโรงเรียน และการเรียนการสอนและศูนย์ทรัพยากรครอบครัวนี้ เป็นการสื่อสารที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ยังใช้เป็นแหล่งที่สมาชิกของครอบครัวและชุมชนเชื่อมโยงกับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารและการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ (Johnson. 2001 : 85) จอห์นสัน (Johnson. 2001 : 96) กล่าวถึงเหตุผลเบื้องต้นของการจัดตั้งศูนย์ทรัพยากรครอบครัว คือ 1) เพื่อให้ผู้ปกครองมีสถานที่ทำงานโดยเฉพาะ 2) เพื่อให้ครูและครอบครัวมีสถานที่เพื่อทำงานร่วมกัน และ 3) เพื่อการปฏิบัติตามนโยบายของท้องถิ่นอันนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง

ศูนย์ทรัพยากรครอบครัวภายในโรงเรียนได้พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อว่าโรงเรียนสามารถเชื่อมโยงการบริการที่หลากหลาย (Decker & Decker. 2003 : 76) ศูนย์

ทรัพยากรครอบครัวในโรงเรียนยังสามารถเป็นศูนย์รวมการรวมตัวมากกว่าการสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียนและการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์ปฏิบัติการในการแก้ปัญหา มีความสะดวกสบาย และพัฒนาการสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน (Johnson. 2001 : 102)

ศูนย์ทรัพยากรครอบครัวในโรงเรียนสามารถสนับสนุนผู้ปกครองให้เป็นทั้งผู้เรียนรู้และครู และมีวัตถุประสงค์สำหรับผู้ปกครองใช้ร่วมกันที่จะเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่บ้าน ผู้ปกครองสามารถใช้อุปกรณ์การศึกษา การฝึกอบรม การประชุม หรือแม้แต่การบริการอื่นๆ จากชุมชน (Moles.1996 : 35) ดิคาเมลโล (Dicamillo. 2001 : 163) ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ปกครองมีความรู้สึกที่ได้รับการต้อนรับและเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน และมีสถานที่ที่ติดต่อกันได้ในโรงเรียน ไฮแอท - ไมเคิล (Hiatt - Michael. 2001 : 40; Swap. 1993 : 67) สนับสนุนว่าบรรยากาศที่น่ายินดี ที่ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกเป็นบรรยากาศแบบต้อนรับ คือ การติดประกาศต้อนรับผู้มาเยือน มีดอกไม้ มีผลงานแสดงให้เห็น มีกาแฟ มีน้ำดื่มต้อนรับ ส่วนโบทท์และเวเนอร์ (Botrie & Wenger. 1992) เสนอแนะว่าวิธีเดียวที่ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน คือ มีบอร์ดของผู้ปกครอง เพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของโรงเรียน ข่าวชุมชน เผยแพร่รูปภาพ โปรแกรมการรับประทานอาหาร

ศูนย์ทรัพยากรครอบครัวหลายแห่งที่จัดโปรแกรมการศึกษาให้กับผู้ปกครอง เช่น การอบรมเฉพาะเรื่อง ซึ่งทำให้ผู้ปกครองเพิ่มทักษะของผู้ปกครอง ทักษะเชิงวิชาการ สังคม และสุขภาพของนักเรียน นักเรียนได้รับประโยชน์จากโปรแกรมการศึกษาของผู้ปกครองเกี่ยวข้องกับนักเรียนและผู้ปกครอง ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองมีเวลาอยู่ด้วยกันเพิ่มขึ้นโปรแกรมการศึกษาของผู้ปกครองทำให้เพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและบ้านและทำให้เรียนรู้กันมากขึ้น (Dicamillo. 2001 : 164)

3.3 การจัดตั้งกองทุนสำหรับ การมีส่วนร่วมของครอบครัวและโรงเรียน

(Funding for Family and Community Involvement)

การจัดตั้งกองทุนจัดสรรทรัพยากรมาจากแหล่งต่างๆ เป็นบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการเพิ่มความเกี่ยวข้องกับครอบครัวและชุมชน (Epstein. 1996 : 10; Baker & Soden. 1998 : Online) งบประมาณมีความจำเป็นเพื่อสนับสนุนการทำงานและค่าใช้จ่ายสำหรับโปรแกรมความเป็นหุ้นส่วนของแต่ละโรงเรียน

3.4 การประเมินโปรแกรมความเป็นหุ้นส่วน (Evaluation of Partnership Program)

เมื่อโรงเรียนมีการประเมินโปรแกรมความเกี่ยวข้องของครอบครัวและชุมชน ทำให้โรงเรียนรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีการพัฒนา (Swap. 1993 : 78; Davies. 2002 : 388) เดวิส (Davies. 2002 : 389) กล่าวเน้นว่า โปรแกรมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนต้องแสดงให้เห็นว่าส่งเสริมด้านสังคมและพัฒนาด้านวิชาการของนักเรียนโดยผ่านการประเมินโปรแกรม สวาพ (Swap.1993 : 79) เสนอแนะวิธีการสร้างโปรแกรมสำหรับครอบครัว

คือ 1) ประเมินความต้องการของผู้ปกครอง 2) กิจกรรมต้องประสานสัมพันธ์กัน 3) ประเมินโปรแกรมการเรียน และ 4) สร้างอยู่บนจุดแข็งของโรงเรียน รีฟ (Reeves. 1995 : 788) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียน พบว่า 71% ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำในการวางแผน นำแผนไปปฏิบัติ กำกับติดตาม และการประเมินโปรแกรมการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับครอบครัวของโรงเรียน เอปสไตน์และแซนเดอร์ (Epstein & Sanders. 2000) กล่าวว่าต้องประเมินความสำเร็จของนักเรียนระหว่างการเรียนรู้อีเมท (Metts. 1994 : 3479) พบว่าการประเมินระยะยาวเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อตัดสินระดับการปฏิบัติงานของการฝึกอบรมสำหรับการมีส่วนร่วมร่วมกับครอบครัว เฮนเดอร์สัน มาร์เบอร์อกและโอม (Bernstein. 2003 : 61; citing Henderson; Marburger & Ooms. 1986 : 96) เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการประเมินทั่วทั้งโรงเรียนเพื่อค้นหาคุณภาพของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านกับโรงเรียนและเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ดังกล่าว

3.5 การให้บริการพิเศษเพื่อขจัดอุปสรรค (Providing Extra Services to

Overcoming Barriers)

ถ้าโรงเรียนจัดบริการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับสมาชิกของครอบครัวและชุมชน ทำให้สามารถขจัดอุปสรรคการมีส่วนร่วมได้ (Bernstein. 2003 : 62; citing Heymann & Earle. 2000) รีฟ (Reeves. 1995 : 788) อธิบายว่าครอบครัวขาดความเข้าใจของการให้ความสำคัญต่อการเข้ามาโรงเรียน โรงเรียนต้องสร้างบรรยากาศต่อการต้อนรับครอบครัวใช้กลยุทธ์เพื่อโน้มน้าวให้เข้ามามีส่วนร่วม (Bernstein. 2003 : 62; citing White - Clark & Decker. 1996) นอกจากนี้ รีฟ (Reeves. 1995 : 788) พบอุปสรรคของการเข้ามามีส่วนร่วม คือ 1) ผู้ปกครองไม่เต็มใจมาโรงเรียน 2) ผู้ปกครองขาดความเข้าใจต่อความสำคัญในการมีส่วนร่วมกับการศึกษาของนักเรียน และ 3) ผู้ปกครองขาดความสนใจ

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเข้าใจสิ่งที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ปกครอง ได้แก่ สร้างความคุ้นเคยกับผู้ปกครอง สร้างความสนใจ ความรู้ ทักษะ และ พัฒนาความร่วมมือ จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อขจัดอุปสรรคต่าง ๆ (Williams & Chavkin. 1986 : 1)

กลยุทธ์เพื่อใช้ขจัดอุปสรรคต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

1. การบริการ ได้แก่ การจัดบริการอาหาร เครื่องดื่มในโอกาสพิเศษ สำหรับครอบครัวที่ไม่มีเวลาทำอาหารก่อนที่เขาจะเข้าร่วมกิจกรรมถือเป็นกลยุทธ์หนึ่ง ให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น (Swap. 1993 : 76)

2. บริการแปลภาษา

3. บริการรถรับส่ง การบริการรถรับส่งเป็นกลยุทธ์เพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในโอกาสต่าง ๆ มากขึ้น (Swap. 1993 : 78; Cooper. 1999 : 4 - 8; Starkey & Klein. 2000 : 658)

4. การบริการเลี้ยงดูเด็กเล็ก

5. การจัดโปรแกรมในวันเวลาต่างกัน

โรงเรียนสามารถจัดปัญหาอุปสรรคได้ดังนี้ (Cooper. 1999 : 8) จัดเวลาการประชุมให้เหมาะสม จัดเหตุการณ์สำคัญให้บ่อยมากขึ้น ส่งวาระการประชุมให้ผู้ปกครองที่ไม่สามารถ

มาร่วมประชุมได้ จัดการประชุมให้ใกล้บ้านที่สุด นอกจากนี้ สวาพ และ โมเลส (Swap. 1993 : 85; Moles. 1993 : 35) เห็นสอดคล้องกันว่าทำให้ความสำคัญกับกำหนดเวลาการประชุมอย่างน้อยบางเหตุการณ์ อาจเป็นวันหยุด ก่อนหรือหลังเวลาเรียนหรือสัมพันธ์กับเวลาการทำงานของผู้ปกครอง

6. จัดโปรแกรมวางแผนของผู้ที่มีส่วนร่วม เบนดิก (Blendick. 1997 : 3331) พบว่ารูปแบบการสื่อสารกับครอบครัว ต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โปรแกรมที่ประสบความสำเร็จเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ตรงตามความต้องการของครอบครัวและชุมชน (Henderson & Mapp. 2002 : 43) โลเปส (Bernstein. 2003 : 63; citing Lopes : n.d.) พบเกณฑ์สำคัญเพื่อเสริมสร้างโปรแกรมการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับครอบครัวให้สำเร็จ คือความผูกพันที่ไม่เปลี่ยนแปลงกับการสนองความต้องการที่หลากหลาย

วิธีที่ดีที่สุดในการพัฒนาความสนใจของผู้ปกครอง คือการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมในลักษณะเครือข่ายที่มีความหลากหลาย (Swap. 1993:97) นอกจากนี้ คาเรย์ เลวิสและเฟอริส (Bernstein. 2003 : 64; citing Carey, Lewis & Farris. 1998) สํารวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา 900 คนในโรงเรียนประถมศึกษาและศึกษากับผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของนักเรียนและการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ปกครองเข้ามาโรงเรียนเมื่อต้องการติดต่อกับครูเกี่ยวกับบุตรหลานของเขา

3.6 ทีมงานเพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วน/ จัดบุคลากรเพื่อรับผิดชอบการมีส่วนร่วม (Teams for Partnerships / Designated Person in Charge of Involvement)

ผู้บริหารสถานศึกษามักจะมอบหมายให้ครูสร้างการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับสมาชิกของครอบครัวและชุมชน (Davis. 2000 : Online) การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องสำคัญต้องทำให้ชัดเจน ลอมเมอร์ริน (Lommerin. 2000 : 834) อธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องคัดเลือกบุคลากรเข้ามาเพื่อดูแลการมีส่วนร่วมกับครอบครัว ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชน ต้องมีความถูกต้อง ชัดเจน บุคลากรเพียงคนเดียวหรือโปรแกรมอย่างเดียว ไม่สามารถพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของโรงเรียนครอบครัวและชุมชนได้สำเร็จ ต้องเป็นความพยายามของทุกคนในโรงเรียน ถ้าผู้บริหารโรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง นักการศึกษา จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้ด้วยดี (Bernstein. 2003 : 64; citing NPTA. 1997 : 2)

3.7 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision - Making)

เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัว และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เขาต้องสื่อสารข้อมูลเพื่อให้ทราบว่ามีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ และการเข้ามาร่วมตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน (Bernstein. 2003 : 65; citing; Trarp. 2000; Simon & Epstein. 2001 : 20; Griffith. 2001 : 180 ; Davies. 2001 : 107) การมีส่วนร่วมกับผู้ปกครอง เป็นองค์ประกอบสำคัญในการปฏิรูปโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและผู้ปกครองสนับสนุนโรงเรียนเมื่อเขามีโอกาสเข้ามาแสดงความคิดเห็น (Bernstein. 2003 :

65; citing Ganner. 1997) เมื่อหุ้นส่วนแต่ละคนได้รับการยอมรับและมีอำนาจในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เป็นการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนที่มีประสิทธิภาพ (NPTA.1997 : 33) โรงเรียนที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับการตัดสินใจ นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และได้รับการสนับสนุนจากชุมชนมากกว่าโรงเรียนที่ผู้ปกครองไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (NPTA. 1997 : 34) บราวน์ เพอร์รี่ และแมคอินไทร์ (Bernstein. 2003 : 66; citing Brown, Perry & McIntire. 1995) ทำการศึกษาโรงเรียนที่มีการพัฒนา จำนวน 15 โรงเรียน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องการให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สวาพ (Swap. 1993 : 68) กล่าวถึงวิธีการที่ผู้ปกครองเข้ามาสนับสนุนโรงเรียนด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ดังต่อไปนี้

- 1) เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการเฉพาะกิจ
- 2) เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการอย่างถาวร
- 3) เข้ามาร่วมเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการโรงเรียน
- 4) เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานการบริหารการใช้โรงเรียนเป็นฐาน

เอปสไตน์ (Epstein. 1995 : 704) กล่าวถึง แนวทางให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโรงเรียน คือ

- 1) มีสมาคม องค์การ เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู ฯ
- 2) มีกลุ่มอิสระที่ช่วยพัฒนาหรือปฏิรูปโรงเรียน
- 3) มีสภาหรือคณะกรรมการระดับเขตพื้นที่เพื่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
- 4) ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งตัวแทน ทั้งระดับโรงเรียนและเขตพื้นที่
- 5) มีเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงทุกครอบครัวกับตัวแทนผู้ปกครอง

นอกจากนี้ เอปสไตน์ (Epstein. 1995 : 706) กล่าวถึง ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้ปกครอง ดังนี้

- 1) ผู้ปกครองมีนโยบายว่าจะช่วยการศึกษานักเรียน
- 2) ผู้ปกครองมีความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโรงเรียน
- 3) ผู้ปกครองตระหนักว่าตนมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจของโรงเรียน
- 4) ผู้ปกครองได้แบ่งปันประสบการณ์และความเชื่อมโยงกับครอบครัวอื่น
- 5) ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงนโยบายการศึกษาของรัฐและเขตพื้นที่การศึกษา
- 6) ครูตระหนักถึงมุมมองของผู้ปกครองเสมือนปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาหรือการตัดสินใจของโรงเรียน

7) ครูยอมรับสถานะของตัวแทนผู้ปกครอง ในคณะกรรมการและในบทบาทผู้นำการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสถานศึกษา

8) ครูมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ วางแผน แก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน การบริหารจัดการของโรงเรียน

- 9) ครูมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา

นิชชานี (Bernstein. 2003 : 66; citing Nissani. 1999) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีวิธีสนับสนุนจากครอบครัว คือ 1) ใช้ทักษะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อให้สมาชิกครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม 2) สร้างความเข้าใจและส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างการสนับสนุนของครอบครัวและความสำเร็จของนักเรียน 3) มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย 4) ประเมินความต้องการของชุมชน และ 5) ให้โอกาสผู้ร่วมพัฒนาได้เข้าใจความสามารถและจุดแข็งของครอบครัว

ฮูโก (Hugo. 1991 : 3784) ศึกษาขอบเขตและระดับของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ได้รับการรับรู้จากผู้บริหารสถานศึกษา คือ 1) ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมมากในกระบวนการตัดสินใจ 2) ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจสูงที่สุดเมื่อการตัดสินใจเป็นกลุ่มและใช้มติเอกฉันท์ และต่ำสุดเมื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของสมาชิก

สวาพ (Swap. 1993 : 85) กล่าวถึงวิธีการที่ผู้ปกครองเข้ามาเสนอความเห็น 4 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาพันธกิจของโรงเรียน 2) เพื่อพัฒนาแผนปรับปรุงโรงเรียน 3) เพื่อหาบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 4) เพื่อประชุมร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน

เฮนเดอร์สัน, มาร์เบอร์เกอร์ และโอม (Bernstein. 2003 : 68; citing Enderson, Marburger & Ooms. 1986) กล่าวถึงการส่งเสริมครอบครัวให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับ 1) ประเมินและพัฒนาโปรแกรม 2) จัดหางบประมาณ 3) รูปแบบคณะทำงาน และ 4) การพัฒนาผู้ร่วมงาน

โรงเรียนต้องหาวิธีการให้สมาชิกของครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน กำหนดนโยบาย และร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษา (Davies. 2002 : 388) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชน ด้วยสร้างบรรยากาศที่ ส่งเสริมความไว้วางใจกับกลุ่มที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และเป็นกรณีที่ดีที่ผู้บริหารการศึกษา ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมกำหนดนโยบายโรงเรียนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมความเป็นหุ้นส่วนของชุมชน (Burke & Picus. 2001 : 15)

โกอินลาตีฟ (Goines - Lateef. 1995 : 159) พบว่าการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองที่มีประสิทธิภาพ คือ การติดต่อสื่อสารอย่างชัดเจน ความรับผิดชอบ และการบริหารนโยบาย นอกจากนี้ บริทเทิล (Brittle. 1995 : 3692) พบว่าผู้บริหารควรสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดทำนโยบาย : การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนงบประมาณ และหลักสูตร ไชมอนและเอปสไตน์ (Simom & Epstein. 2001 : 21) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานกับโรงเรียนในเรื่อง การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับหลักสูตร ความปลอดภัย และเป็นคณะกรรมการส่วนบุคคล ทำนองเดียวกัน เชลดอนและแวนวูริส (Bernstein. 2003 : 69; citing Sheldon & Van Voorhis. 2001) กล่าวว่าโรงเรียนต้องสร้างความเป็นหุ้นส่วน กับผู้ปกครองเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของนักเรียน ส่วน แฮนเดอร์สันและแมป (Bernstein. 2003 : 69; citing Handerson & Mapp. 2002) ให้

ความเห็นที่ว่าโรงเรียนควรปรับนโยบายความเป็นหุ้นส่วนกับครอบครัวด้วยปรัชญาว่าโรงเรียนและชุมชนมีข้อผูกพันร่วมกัน เพื่อสร้างความมั่นใจว่านักเรียนทุกคนประสบผลสำเร็จระดับสูง

จากการศึกษา พบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชนไว้หลากหลาย ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่สำคัญและมีความสอดคล้องตามบริบทของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริช เพื่อนำไปกำหนดเป็นเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว ได้แก่ จดหมายข่าว เว็บไซต์โรงเรียน โทรศัพท์สายด่วน การติดต่อสื่อสารผ่านบุคคลอื่น/ประกาศในการประชุม 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง ได้แก่ การโทรศัพท์ การประชุมอย่างไม่เป็นทางการ/ การประชุมวางแผน การเยี่ยมบ้าน และ 3) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การฝึกอบรมสำหรับครู การสร้างทีมงานเพื่อดูแลการมีส่วนร่วมกับชุมชน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3. ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน (Strategies for Provide Extra Help for Community)

3.1 การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ปกครอง

(Involvement : Parenting Skills)

การมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ของเป้าหมายการศึกษา โรงเรียนสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครอง ในการพัฒนาทักษะทางสังคม อารมณ์และสติปัญญาของนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรช่วยเหลือผู้ปกครองในการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้าน (Dietz. 1997 : 25) จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียนและครอบครัว (Davis. 2000 : Online) ฟินเดอร์และเลวิส (Finders & Lewis. 1994 : 50 - 54) กล่าวถึงสาเหตุที่ผู้ปกครองไม่อาจมามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ได้แก่ ฐานะเศรษฐกิจ เวลาจำกัด ภาษา และทัศนคติต่อการเข้ามามีส่วนร่วม การให้ข้อมูลย้อนกลับ การมีปฏิสัมพันธ์ โรงเรียนต้องมีบทบาทเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ปกครอง ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่

- 1) การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ไม่มีเวลามาโรงเรียน
- 2) การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ขาดแคลนแหล่งทรัพยากรครอบครัว
- 3) การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ขาดแคลนความต้องการพื้นฐาน
- 4) การจัดโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้ปกครองซึ่งตรงตามความต้องการ

และความสนใจของผู้ปกครอง

- 5) สร้างความสัมพันธ์และการทำงานกับผู้ปกครอง

ริช (Dietz. 1997 : 29 - 30; citing Rich n.d.) กล่าวถึงแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้ปกครอง

- 1) การประชุมควรคำนึงถึงเวลาการทำงานของผู้ปกครอง
- 2) ให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาต่อใกล้ที่ทำงานผู้ปกครอง
- 3) ให้การดูแลนักเรียนก่อนและหลังเข้าโรงเรียน

- 4) ให้การดูแลในเรื่องการปิดโรงเรียน เนื่องจากสภาพอากาศ
- 5) อำนวยความสะดวก ในการประชุม
- 6) แจกข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมในห้องเรียนของนักเรียนและการดูแล เพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ของนักเรียน

เดวิส (Davis. 2000 : Online) กล่าวถึง ข้อควรคำนึงถึงเพื่อการสนับสนุน ทักษะความเป็นผู้ปกครองประกอบด้วย

- 1) การต่อต้าน (Resistance) : ผู้ปกครองต่อต้านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ
- 2) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) : รวบรวมข้อมูลข่าวสาร ช่วยเหลือผู้ปกครองในการจัดหา วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนด้านวิชาการและสภาพแวดล้อม สนับสนุน พัฒนาการด้านสังคม/อารมณ์ของนักเรียน

3) การเข้าถึงครอบครัว (Reaching all family) : หาวิธีจัดหาข้อมูลที่เป็น ประโยชน์กับทุกครอบครัว

4) การรับรู้และหลอมรวมครอบครัวที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน (Acknowledge and embracing all families and culture) การรับรู้และยอมรับทุกครอบครัวและเชื่อได้ว่า ครอบครัวยินดีที่จะมาโรงเรียนและเชิญเข้ามามีส่วนร่วมทุกระดับการมีส่วนร่วม

5) สร้างความเชื่อมั่นและสนับสนุน (Self-confidence and support) ให้ ผู้ปกครองรู้สึกที่โรงเรียนสนับสนุนเขา และช่วยเหลือบุตรหลานเขา

6) ความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning readiness) ผู้ปกครองส่งลูกหลานมา โรงเรียนเพื่อความพร้อมต่อการเรียน และสามารถ อยู่ในโรงเรียน อย่างความปลอดภัย

7) การพัฒนายุทธศาสตร์ความเป็นผู้ปกครอง

นอกจากนี้ เดวิส (Davis. 2000 : Online) เสนอยุทธศาสตร์สำหรับส่งเสริมทักษะ ความเป็นผู้ปกครอง ดังนี้

- 1) การสำรวจผู้ปกครอง ได้แก่ ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับผู้ปกครอง เช่น สถานที่ทำงาน เบอร์โทรศัพท์
- 2) การให้คำปรึกษาผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน
- 3) การจัดโปรแกรมการเยี่ยมบ้าน
- 4) การจัดหาข้อมูลข่าวสารเพื่ออ้างอิงถึงความสำเร็จ
- 5) การให้บริการสถานที่ของโรงเรียน
- 6) การจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของนักเรียน
- 7) การจัดงานสังสรรค์กับผู้ปกครอง

3.2 การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร (Involvement : Volunteerism)

อาสาสมัคร หมายถึง บุคคลที่ทำงานด้านการให้บริการโดยไม่มีค่าตอบแทน และลักษณะงานที่ทำนั้นมีระเบียบแบบแผนและเป็นทางการ แต่อย่างไรก็ตาม คำจำกัดความนี้ไม่ได้ใช้ในทุกรณี แต่จะใช้ในกรณีที่ต้องแบ่งแยกชัดเจนจากผู้ให้ความช่วยเหลือชุมชนโดยการให้บริการ (Dervill & Munday. 1984 : 3) อาสาสมัคร หมายถึง บุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ เช่น เข้าเป็นอาสาสมัคร (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 1370) อาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่ศรัทธาจะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยคำนึงถึง เวลาว่าง ความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานก็เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม องค์กร หรือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนโดยไม่มีค่าจ้างตอบแทนในการทำงานและมีได้ยี่ดงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นอาชีพ ทั้งนี้การปฏิบัติงานดังกล่าวอาจจะเป็นการให้บริการทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ก็ได้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2534 : 14) อาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน (สมพร เทพสิทธา. 2541 : 1)

ผลดีของการมีผู้ปกครองเป็นอาสาสมัคร คือ (Daniel & Rayna. 1996 : 95)

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองกับผู้บริหารโรงเรียนและครูดีขึ้น
- 2) การมีอาสาสมัครทำให้อุบลนักเรียนได้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ทักษะการเรียนรู้ดีขึ้น นักเรียนได้รับการเอาใจใส่เป็นรายบุคคลมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาอารมณ์ สังคม และพฤติกรรมของนักเรียน
- 3) เด็กมีพัฒนาการด้านการสื่อสารกับผู้ใหญ่ ทั้งด้านการสื่อสาร ภาษา และความไว้วางใจต่อบุคคลภายนอก
- 4) ครูและโรงเรียนได้เรียนรู้แนวทางและกิจกรรมที่หลากหลายในการดูแลนักเรียนจากผู้ปกครองที่มีประสบการณ์

รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเป็นอาสาสมัคร (Epstein. 1995 : 704) มีดังนี้

- 1) มีโครงการอาสาสมัครช่วยเหลือครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครองอื่นๆ
- 2) มีสถานที่ให้ผู้ปกครองหรือศูนย์อาสาสมัครเพื่อทำงาน พบปะ ประชุม และเป็นแหล่งข้อมูลให้ผู้ปกครอง
- 3) มีไปรษณียบัตรสำรวจความสามารถ เวลา ฯลฯ ของอาสาสมัครทุกปี
- 4) มีแหล่งข้อมูลให้ทุกคนครบถ้วน เช่น รายชื่อผู้ปกครองในชั้นเรียน เบอร์โทรศัพท์ กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 72) ได้สรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเป็นอาสาสมัคร ดังนี้

1. ด้านพ่อแม่ผู้ปกครอง

1.1 เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เป็นครูพ่อ ครูแม่ ในการสอนหรืออบรมวิชาการต่างๆ ตามความถนัดหรือเชี่ยวชาญ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านปัจจัย เพื่อพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน การลงมือพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน การช่วยฝึกทักษะการกีฬาแก่นักเรียน การเข้ามาดูแลด้านโภชนาการในโรงเรียน เป็นต้น

1.2 จัดตั้งกลุ่ม/ชมรม/สมาคมผู้ปกครองโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง

1.3 สร้างและขยายเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน

2. ด้านโรงเรียน

2.1 สำรวจข้อมูลผู้ปกครองในเรื่องความรู้ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ พร้อมทั้งระดับความสนใจและเวลาที่จะอุทิศให้ในกิจกรรมการศึกษา

2.2 จัดสถานที่ทำงานให้อาสาสมัครอย่างเหมาะสม

2.3 สร้างบรรยากาศเป็นมิตรกับผู้ปกครอง

2.4 มอบรางวัล คำชมเชยแก่อาสาสมัคร

2.5 ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง

2.6 ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายผู้ปกครองด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การให้ใช้สถานที่ประชุม การออกหนังสือเชิญ การเป็นวิทยากรบรรยาย การติดต่อประสานหน่วยงานที่จำเป็น เป็นต้น

3.3 การให้ความช่วยเหลือในการเรียนการสอนที่บ้าน (Involvement : At Home Learning and Coaching)

ผู้บริหารโรงเรียน ควรจัดหาข้อมูลและให้ข้อเสนอแนะกับครอบครัวเกี่ยวกับวิธีช่วยเหลือนักเรียนทำการบ้าน การตัดสินใจ หลักการและการวางแผน เนื่องจากการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมในโรงเรียนของผู้ปกครองจะช่วยพัฒนาเจตคติที่ดี และผลงานนักเรียน ส่งเสริมการรู้จักตนเองของนักเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนและช่วยให้ผู้ปกครองมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและกระบวนการศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนสามารถพัฒนา ภาพลักษณ์ ของผู้ปกครอง บีชเชอร์ (Dietz. 1997 : 97; citing Becher. 1986) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลเด็ก และโปรแกรมการศึกษา ช่วยพัฒนาทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับตัวเอง เพิ่มความมั่นใจตนเอง การสนับสนุนการเรียนต่อ ส่งเสริมการพัฒนาบุคคลมีทัศนคติทางบวกกับโรงเรียนและบุคลากร เมื่อผู้ปกครองกระตือรือร้น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ทำให้อัตราการมีส่วนร่วมสูงขึ้น นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาความคิด (cognitive) นอกจากนี้ นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการศึกษาจะได้เปรียบหลายด้าน เช่น เกรดสูงขึ้น คะแนนทดสอบ ผลสัมฤทธิ์ ทัศนคติที่ดี มีพฤติกรรมที่ดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับความ

สนใจจากผู้ปกครอง (Dietz. 1997 : 97; citing Becher & Peterson : 1986) นักเรียนที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม มีแรงจูงใจ และความผูกพันกับการศึกษา ลดปัญหาพฤติกรรมนักเรียน เช่น ติดแอลกอฮอล์ ความรุนแรงและพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Dietz.1997 : 98)

คลินสมิท (Dietz. 1997 : 39; citing Kleinsmith. n.d.) กล่าวว่า คณะครูอาจารย์ ผู้ร่วมงาน เน้นความสำคัญกับครอบครัว ซึ่งครอบครัวมีความรับผิดชอบของการมีส่วนร่วมร่วมกันดังต่อไปนี้

1. การโทรศัพท์ หรือเยี่ยมบุคลากรในโรงเรียน ในโอกาสสำคัญ พูดคุยกับครูก่อนปัญหาเกิดขึ้น ไม่ใช่รอปัญหาเกิดก่อน

2. เข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสพิเศษต่างๆ ของโรงเรียน เช่น การเปิดบ้านต้อนรับ การประชุมครู-ผู้ปกครอง สมาคมครู - ผู้ปกครอง การประชุมองค์กรครู - ผู้ปกครอง การหาโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของนักเรียน เช่น การแสดงละคร ดนตรี กีฬา เป็นต้น

3. เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาชุมชน หรือคณะกรรมการ

4. เข้ามาร่วมเป็นอาสาสมัครโรงเรียน เช่น ผู้ติว ช่วยดูแลห้องเรียน หรือเลขานุการ ดูแลระหว่างการจัดกิจกรรม เช่น เต็มรับ การแข่งขันกีฬา การออกห้องที่ หรือร่วมเป็นกรรมการตัดสินกิจกรรม

5. ช่วยตรวจสอบแก้ไข จดหมายข่าวของโรงเรียน

6. เป็นวิทยากรแนะนำด้านอาชีพและการเดินทางไปต่างประเทศ

7. เข้าไปมีส่วนร่วมกับการวางแผนหลักสูตร และ ร่วมอภิปรายเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน

8. สนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน

9. ฝึกการอ่าน การใช้ห้องสมุด และการซื้อหนังสือของบุตรหลาน

ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน จึงเป็นวิธีการในการช่วยเหลือชุมชนได้แก่ การช่วยเหลือเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ปกครอง การช่วยเหลือสมาชิกของชุมชนให้เข้ามาเป็นอาสาสมัครในโรงเรียน และการช่วยเหลือการเรียนการสอนนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปกำหนดในเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม

4. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน (Community Collaboration Strategies)

4.1 การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความร่วมมือกับชุมชน (Involvement :

Collaborative with the Community)

ผู้บริหารสถานศึกษาควรบูรณาการทรัพยากรและการบริการจากชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งกับโปรแกรมโรงเรียน การเรียนและพัฒนาการของนักเรียน (Dietz. 1997 : 115) ผู้บริหารสถานศึกษาที่ร่วมมือทำงานกับชุมชน ต้องมีทักษะแก้ปัญหา มีความยืดหยุ่น มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ และการทำงานเป็นทีม (Scheie. 2001 : 1) การร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะยั่งยืน ด้วยการทำงานร่วมกัน การสร้างทีม และการวางแผนทีมงาน (Boethel. 2000 : Online)

องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน ได้แก่ (Boethel. 2000 : Online)

- 1) ความพร้อมของชุมชน (Community readiness)
- 2) สมาชิก (Membership)
- 3) โครงสร้างภาวะผู้นำ (Leadership structure)
- 4) การตัดสินใจ (Decision-making)
- 5) ผู้สนับสนุนภายนอก (Outside facilitator)
- 6) การติดต่อสื่อสารและการจัดการความขัดแย้ง (Communication and conflict)
- 7) แหล่งทรัพยากร (Accessing resource)

เดวิส (Davis. 2000 : Online) กล่าวถึงประโยชน์ของการพัฒนาความร่วมมือกับชุมชน และข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ดังนี้

ประโยชน์ของการพัฒนาความร่วมมือกับชุมชน

- 1) โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งทรัพยากรหลากหลาย
- 2) ชุมชนร่วมกันรับผิดชอบต่อการศึกษา
- 3) องค์การธุรกิจชุมชน สถานประกอบการมีความตระหนักว่าได้รับการสนับสนุน

จากโรงเรียนและชุมชน

ข้อควรคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน

- 1) มีการพัฒนาการติดต่อสื่อสารกับชุมชน
- 2) ต้องมีการเชื่อมโยงเป้าหมาย โรงเรียน และชุมชนให้สอดคล้องกัน
- 3) มีการบูรณาการการบริการเด็กและครอบครัวกับการศึกษา
- 4) สร้างนโยบายให้มีความชัดเจน และรักษาความลับเป็นสำคัญ
- 5) การใช้อาคารสถานที่โรงเรียนให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

นอกจากนี้ความร่วมมือในการทำงานอย่างเข้มแข็งกับชุมชน ควรคำนึงถึงความอดทน เวลา ต่อการสร้างความสัมพันธ์ นวัตกรรม ความร่วมมือ ความเข้มแข็งและการสนับสนุนของผู้นำ (Scheie. 2001 : 2)

แคนเตอร์ และแคนเตอร์ (Caplan. 2000 : Online; citing Canter & Canter. 1991) พบว่าคณะทำงานของโรงเรียนซึ่งประสบความสำเร็จในการร่วมมือกับครอบครัว ประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) การสนับสนุนครอบครัว

- 2) การร่วมมือกันเพื่อเด็กนักเรียน
- 3) ปฏิบัติกับครอบครัวในสิ่งที่เขาต้องการ
- 4) แสดงออกอย่างมีอาชีพและมั่นใจ

ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน

เดวิส (Davies. 2000 : Online) กล่าวถึง ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน ดังนี้

- 1) มีการจัดประชุมอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง
- 2) การเชิญสถานประกอบการมาร่วมงานโรงเรียน
- 3) ให้ความรู้ความเป็นหุ้นส่วนอย่างเปิดเผย
- 4) มีการกล่าวถึงสถานประกอบการที่เข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน
- 5) พยายามหาข้อมูลย้อนกลับและแนวคิดเพื่อพัฒนาการเข้าถึงครอบครัว
- 6) สอบถามผู้มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อประเมินความก้าวหน้าและตัวชี้วัด
- 7) เขียนขอบคุณผู้ที่เข้ามาร่วมประชุม

นอกจากนี้ ไลออนตัส (Dietz. 1997 : 125; citing Liontus. n.d.) กล่าวถึง

ยุทธศาสตร์สำหรับความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

- 1) มีความเคารพต่อกฎและ ระเบียบของความเป็นหุ้นส่วนของผู้เข้ามามีส่วนร่วม
- 2) มีความยืดหยุ่นและประนีประนอม
- 3) มีทัศนคติที่ดี
- 4) เต็มใจกับการเสียด
- 5) ยอมรับข้อตกลง
- 6) มีความพยายาม
- 7) มีความต้องการอย่างแท้จริงเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานด้วยกันและจัดการ

กับปัญหา

4.2 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

4.2.1 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน

กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจร่วมกันและทัศนคติของทีมเพื่อการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้ (Leadership for Better School. 1998 : Online)

1) กิจกรรม ฉันคือใคร (Who Am I ?)

เป็นกิจกรรมการทำงานกับกลุ่ม และการเริ่มต้นประชุม โดยให้แต่ละคนแนะนำตนเองกับกลุ่ม และเข้าใจความหลากหลายของทรัพยากรและความคาดหวังในกลุ่ม

ขนาดกลุ่ม กลุ่มละ 30 คนหรือน้อยกว่า สามารถทำกิจกรรม หนึ่งต่อหนึ่ง ถ้ากลุ่มใหญ่ให้แต่ละคน
เขียนลงกระดาษเพื่อสามารถอ่านอย่างรวดเร็ว ใช้เวลาประมาณ 15 - 30 นาทีขึ้นอยู่กับขนาดของ
กลุ่ม เวลาที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นแต่ละคนจะทำงานและอ่านของคนอื่น อุปกรณ์ ได้แก่
กระดาษ ดินสอ และ ชีทสำหรับแต่ละคน หรืออาจมีเทป

วิธีการดำเนินงาน

1. ผู้ดำเนินการแจกกระดาษให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคน ซึ่งแบ่งเป็น 4 ส่วน
ประกอบด้วย

ฉันคือใคร (Who am I)	สิ่งที่ฉันนำมาให้กลุ่มคืออะไร (What I bring to this group)
ฉันจะทำอะไร (What I do)	สิ่งที่ฉันคาดหวัง จากการประชุมคืออะไร (What I expect from this meeting)

2. ผู้ดำเนินการให้แต่ละคนเขียนลงในแต่ละส่วน

3. หลังจากผ่านไป 3 - 5 นาที ให้แต่ละกลุ่มแบ่งกันอ่าน ถ้ากลุ่มเล็กใช้การ
หมุนเวียนจนกระทั่งทุกคนได้อ่านครบ ถ้ากลุ่มใหญ่ใช้วิธีติดไว้กับกำแพงห้องให้เวลาทุกคนอ่าน
ผู้ดำเนินการสรุปจากประเด็นสำคัญ ดังนี้

3.1 การวางแผนอนาคตของโรงเรียน-ชุมชน การสร้างทัศนคติ ทักษะ
ความรู้ และความสามารถ

3.2 กิจกรรมที่ทำให้มีมุมมองหลากหลายของความสัมพันธระหว่าง
โรงเรียนและชุมชน

3.3 ทรัพยากรเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้วิสัยทัศน์โรงเรียน - ชุมชน
สำเร็จขึ้นได้

2) กิจกรรมจุดแข็ง จุดอ่อนของโรงเรียน

เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับอนาคตของโรงเรียนภายใต้บรรยากาศการมี

ส่วนร่วม ขนาดกลุ่ม ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ไม่จำกัดจำนวนสมาชิก ขนาดห้องเพียงพอ ใช้เวลาประมาณ 45 นาที วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ สำเนาคำถามที่จะอภิปราย สามารถติดไว้ผนังห้องถ้าเป็นกลุ่มเล็กทุกคนสามารถมองเห็นได้

ประเด็นคำถามที่นำมาอภิปราย

1. จุดแข็งของโรงเรียนคืออะไร ? จุดอ่อนของโรงเรียนคืออะไร ?
2. จากประสบการณ์ที่ผ่านมาส่วนที่ดีที่สุดของโรงเรียนคืออะไร ? คุณคิดว่าในปัจจุบันนักเรียนมีประสบการณ์เหมือนกันหรือไม่ ยกตัวอย่าง
3. ความแตกต่างของโรงเรียนในปัจจุบันกับเมื่อคุณยังเป็นนักเรียนคืออะไร ? ยกตัวอย่าง

4. อุปสรรคในอนาคตของโรงเรียนคืออะไร ?
5. โอกาสที่จะเกิดในอนาคตกับโรงเรียนคืออะไร ?

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ผู้ดำเนินการอภิปรายเป้าหมายของกิจกรรม เป็นการอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับอนาคตของโรงเรียน
2. แบ่งผู้มีส่วนร่วมเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่ม กำหนดเป็น กลุ่ม A , B หรือ C
3. ผู้ดำเนินการเตรียมสำเนาคำถามที่จะนำมาอภิปราย และมีข้อแนะนำ

ดังนี้

รอบที่ 1

กลุ่ม A เป็นกลุ่มที่ต้องพูดกลุ่มแรก และให้เลือกคำถามจากที่กำหนดไว้

กลุ่ม B เป็นกลุ่มฟังกลุ่มแรก

กลุ่ม C เป็นกลุ่มสังเกตกลุ่มแรก

ประเด็นแรกนำอภิปรายโดยกลุ่มผู้พูด กลุ่มผู้ฟังสามารถถามเกี่ยวกับตัวอย่าง แสดงความคิดเห็น สามารถสรุปเป็นคำพูดตนเอง สรุปจากคนพูด ถ้าไม่ถูกต้อง คนพูดคนสังเกตสามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ คนสังเกตต้องไม่เว้น เต็ม ดีความอย่างอื่น

4. ผู้ดำเนินการ เริ่มต้นรอบแรก หลังจากใช้เวลา 7 - 10 นาที ต้องให้แต่ละกลุ่มหยุดกระบวนการ และแน่ใจว่าทุกกลุ่มเข้าใจบทบาท

5. ผู้ดำเนินการเริ่มรอบที่ 2 รอบ 2 กลุ่ม B เป็นกลุ่มพูด กลุ่ม C เป็นกลุ่มฟัง กลุ่ม A เป็นกลุ่มสังเกต ใช้เวลาประมาณ 7-10 นาที

6. รอบที่ 3 กลุ่ม C เป็นกลุ่มผู้พูด กลุ่ม A เป็นกลุ่มผู้ฟัง และกลุ่ม B เป็นกลุ่มสังเกต

7. ผู้ดำเนินการสรุป จุดประสงค์การอภิปรายต้องการให้ผู้เข้าร่วมมาก ๆ

3) กิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจโรงเรียน

เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจะได้รับการสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากชุมชนหรือวิธีการที่ชุมชนจะช่วยเหลือโรงเรียนได้อย่างไร

วิธีการดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่ม มีสำเนากลยุทธ์ 10 กลยุทธ์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ดัด ระเบียบ วิสัยทัศน์ ของโรงเรียนให้ทุกคนทราบ
3. ผู้ดำเนินการระบุวิธีที่พัฒนาด้านเศรษฐกิจโรงเรียนด้วยการระดมสมองให้ทุกคนเขียนออกมา ถึงบุคลากร นักเรียนที่ต้องช่วยเหลือ
4. สอบถามแต่ละกลุ่ม ประมาณ 2 กลุ่ม นำความคิดมารวมกัน ในประเด็น 10 กลยุทธ์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วย
 - 4.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการสภาโรงเรียน
 - 4.2 การประชุมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับสภา
 - 4.3 การสำรวจเศรษฐกิจแต่ละชั้นเรียน
 - 4.4 วันวิชาชีพ
 - 4.5 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูกับนักธุรกิจ
 - 4.6 การศึกษาสถานประกอบการ เชิญวิทยากร
 - 4.7 ทรัพยากรในโรงเรียนใช้ประกอบธุรกิจ
 - 4.8 การทำธุรกิจที่โรงเรียน
 - 4.9 การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกัน
 - 4.10 การร่วมกับหุ้นส่วนเอกชนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ
5. สรุปวิธีการที่ชุมชน ช่วยโรงเรียน สามารถให้วิสัยทัศน์บรรลุได้
6. ใช้เวลาประมาณ 15 นาที รายงาน รวบรวม บันทึกความคิดเห็น เน้นทรัพยากร การวางแผน โรงเรียน ชุมชน

4) กิจกรรม ระดมสมองสะท้อนย้อนหลังสิบปี

เป้าหมาย ของกิจกรรม เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมอภิปรายอดีต ปัจจุบันและอนาคต และเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของกลุ่ม ใช้เวลา 15 - 30 นาที ขนาดของกลุ่ม ไม่เกิน 30 คน

ขั้นตอนการดำเนินการ

ผู้นำอภิปรายเขียน หัวข้อบนกระดาษ : ปี 1950 1960 1970 1980 และ 1990 ให้ผู้มีส่วนร่วมช่วยกัน ระดมสมอง สิ่งของแต่ละคนจำได้ในแต่ละปี และเขียนไว้บนกระดานโดยไม่มีการอภิปรายหรือวิพากษ์วิจารณ์ ผู้นำต้องควบคุมเวลาแต่ละกลุ่มโดยจัดเรียงลำดับ เหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

เนื่องจากการกระทำที่นี้ภาพในอนาคตและการจดจำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมนี้เป็นสิ่งท้าทายของกลุ่มที่ต้องการรวมประเด็นการเปลี่ยนแปลงและอนาคต การประชุมควรมีการหยุดพักเพื่อผ่อนคลายความเครียด และ มีความสุขในการทำงานด้วยกัน

4.2.2 กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน

1) กระบวนการ 5 ขั้นตอนสำหรับสร้างวิสัยทัศน์ (A Five Step

Process for Visioning)

ขั้นที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ (Decide on the membership of a steering committee) มีหน้าที่ทบทวน วิเคราะห์ วิสัยทัศน์ และเขียนร่างวิสัยทัศน์

ขั้นที่ 2 เปิดโอกาสให้แสดงวิสัยทัศน์ (Publicize the opportunity for submitting a vision statement) ให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชนร่วมเสนอความคิดเห็น ในประเด็นคำถาม ดังเช่น

1. การเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
2. รูปแบบองค์การเป็นอย่างไร
3. ผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนมีความรู้และเป็นอย่างไรเมื่อออกจาก

โรงเรียนไปแล้ว

4. โรงเรียนในอนาคตจะสัมพันธ์กับโรงเรียนอย่างไร

ขั้นที่ 3 คณะทำงานแต่ละคน เสนอวิสัยทัศน์และแสดงความคิดเห็น

ขั้นที่ 4 สรุปความคิดเห็นร่วมกัน

ขั้นที่ 5 ร่างวิสัยทัศน์

ข้อดีข้อเสียของกิจกรรม

กระบวนการ 5 ขั้นตอนสำหรับสร้างวิสัยทัศน์เป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ร่วมงาน ผู้ดำเนินการจะมีประสิทธิภาพถ้าเป็นบุคคลภายนอก กระบวนการนี้ใช้เวลาประมาณ 3 - 6 เดือน องค์ประกอบของคณะกรรมการเป็นสิ่งสำคัญ ความรับผิดชอบและการควบคุมโดยกลุ่มการกำหนดคณะกรรมการควรพิจารณาอย่างระมัดระวัง

2) กิจกรรม การสร้างแผนภาพอนาคต (Scenario - building)

แผนภาพอนาคต หมายถึง ร่างหรือ ต้นฉบับสำหรับอนาคต แนวความคิดในการเขียน ภาพอนาคต สามารถใช้กลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 กลุ่มอภิปรายถึงความเป็นไปได้ในอนาคตใน 10 - 15ปีข้างหน้า

ขั้นที่ 2 อภิปรายถึงการพัฒนาภาพอนาคตที่เป็นไปได้ของโรงเรียน-ชุมชน

ขั้นที่ 3 เขียนรายละเอียด ความเป็นไปได้ อนาคตเป็นสิ่งสำคัญในการนำไปวางแผนกลยุทธ์หรือกระบวนการในการพัฒนาโรงเรียน เป็นการนิยามอนาคตที่ต้องการและเป็นการวิเคราะห์ความต้องการในอนาคต

4.3 การประเมินความร่วมมือกับชุมชน (Regularly Evaluate Your Public Engagement)

บุคลากรของโรงเรียนควรประเมินผลกระทบที่เกิดจากการร่วมมือช่วยเหลือของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจตั้งคำถามเพื่อการประเมิน ดังนี้ (SEDL, 2000 : Online)

1. การมีส่วนร่วมของครอบครัวและสมาชิกชุมชนทำให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมาย

และวัตถุประสงค์หรือไม่ ?

2. ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร ?
 3. กิจกรรม การประชุม การฝึกอบรมที่โรงเรียนจัดขึ้นได้รับความสนใจจากบุคลากรในโรงเรียนและครอบครัวหรือไม่ ทำไมจึงเป็นที่สนใจ ทำไมจึงไม่น่าสนใจ ?
 4. จะใช้วิธีการใดเพื่อการสอดแทรกวัฒนธรรมของชุมชนเข้าไปโรงเรียนในรูปแบบของกิจกรรมและหลักสูตร ?
 5. กรณีมีปัญหาทางภาษาที่ใช้สื่อสารนั้นมีผู้ที่ทำหน้าที่พร้อมหรือไม่ ?
 6. มีผู้คอยประสานงานความเข้าใจระหว่างผู้ปกครองชุมชนกับโรงเรียนหรือไม่ ?
 7. โรงเรียนของเรามีการต้อนรับที่อบอุ่นหรือไม่ มีศูนย์ข้อมูลครอบครัวหรือไม่ ?
- ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน จึงเป็น วิธีการในการร่วมมือกับชุมชน การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีร่วมกันทั้งจากโรงเรียนและชุมชน และชุมชนกับโรงเรียน จากการศึกษาผู้วิจัยได้นำแนวคิดไปกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม คือ กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือกับชุมชน การประเมินความร่วมมือกับชุมชน

5. ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน

(Bridge the Gap between Families Communities and Schools Strategies)

ช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน อาจเกิดจากบรรยากาศและท่าทีของโรงเรียนที่มีต่อผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน โรงเรียนต้องแสดงออกถึงการต้อนรับที่ดีและง่าย ๆ เช่น มีป้ายต้อนรับ มีการแสดงผลงานนักเรียน ถ้าครอบครัวและสมาชิกของชุมชนรู้สึกได้รับการต้อนรับที่ดี จะทำให้พวกเขาต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น บุคลากรทุกคนในโรงเรียนแม้กระทั่งพนักงานรักษาความปลอดภัย มีความสำคัญต่อการทำให้ผู้ปกครองรู้สึกมีความเป็นเจ้าของโรงเรียน และภูมิใจที่บุตรหลานมาเรียนในโรงเรียนและเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม

แนวทางเพื่อให้โรงเรียนลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียนมีดังนี้ (SEDL. 2000 : Online)

- 1) ลดข้อจำกัดด้านภาษา โดยจัดให้ครูทำหน้าที่แปลภาษาในขณะมีการประชุม การร่วมกิจกรรมหรือการเยี่ยมบ้าน
- 2) จ้างผู้ที่สามารถติดต่อกับชุมชน สามารถประสานความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้
- 3) ช่วยให้ผู้ปกครองสามารถทำงานร่วมกับบุตรหลานได้ เช่น ช่วยให้

ผู้ปกครองสามารถถามเกี่ยวกับการบ้านหรือกิจกรรมที่โรงเรียน

4) สัมภาษณ์ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับความเชื่อในวิธีการเรียนรู้ของบุตรหลานและบทบาทของครอบครัวและโรงเรียนที่มีต่อนักเรียน

5) เชิญครอบครัวมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัฒนธรรมประเพณีและความรู้กับบุคลากรในโรงเรียน

การสร้างบรรยากาศโรงเรียน

กิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนเกี่ยวข้องกับครอบครัว องค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความสำเร็จคือทัศนคติ คณะกรรมการของโรงเรียนควรมีทัศนคติว่าผู้ปกครองเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียน (Caplan . 2000: Online)

โรงเรียนที่มีความเป็นมิตร ยินดีต้อนรับผู้ปกครอง สามารถสร้างความเป็นหุ้นส่วนอย่างสำเร็จ (Davis. 2000 : Online)

แซมเบอร์ (Caplan. 2000 : Online; citing Chamber. 1998) กล่าวถึงการสร้างบรรยากาศของโรงเรียนเพื่อสร้างความประทับใจกับผู้ปกครองเมื่อมาถึงโรงเรียน คือ

สภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่

- 1) สนาม พื้นดิน ต้องสร้างความประทับใจ
- 2) สภาพพื้นดิน มีความสะอาดและสภาพดี
- 3) มีสถานที่พักสำหรับผู้มาติดต่อ
- 4) มีทางเข้าจากที่พัสดุมาติดต่อไปยังทางเข้าหลักสะดวก

สภาพแวดล้อมทางเข้า ได้แก่

- 1) มีเครื่องหมายแสดงทางเข้าชัดเจน
- 2) มีเครื่องหมายยินดีต้อนรับผู้มาติดต่อ
- 3) มีทางเข้าหลักแสดงไว้ชัดเจน
- 4) มีความรู้สึกรอบอุ้มและได้รับการต้อนรับ
- 5) มีความสะอาดและดูแลรักษาอย่างดี
- 6) สนับสนุนสภาพที่ดีของโรงเรียน
- 7) ไม่ควรมีเสียงรบกวนหรือการเขียนกฎระเบียบ

สภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่

- 1) ห้องสะอาด ตกแต่ง และดูแลรักษาอย่างดี
- 2) ห้องต่าง ๆ มีเครื่องหมายบอกชัดเจน
- 3) มีผลงานนักเรียน ความสำเร็จแสดงไว้ตามผนัง

- 4) มีแสงสว่าง อุณหภูมิพอเหมาะ
- 5) การประกาศและเสียงกระดิ่งอยู่ในระดับเหมาะสม
สำนักงานหลัก ได้แก่
 - 1) มีเครื่องหมายแสดงชัดเจนจากทางเข้า หรือด้านอื่น
 - 2) บุคลากรสามารถมองเห็นผู้มาติดต่อโดยง่าย
 - 3) มีการตกแต่งสำนักงาน เช่น สี แสงสว่าง ดูแลรักษาความสะอาด
 - 4) มีโต๊ะ เก้าอี้สำหรับผู้มาติดต่อ
 - 5) มีป้ายชื่อและหน้าที่ปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงาน
 - 6) ให้การต้อนรับภายใน 2-3 นาที
 - 7) บุคลากรให้การต้อนรับที่ดีและช่วยเหลือกับผู้มาติดต่อ

ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน จึงเป็นวิธีการในการสร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียนเพื่อลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรฝึกอบรม รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร การประเมินหลักสูตร แนวคิดการฝึกอบรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร และหลักสูตรฝึกอบรม

การพัฒนาหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 10) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตร หมายถึงการพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 :13) กล่าวว่า การสร้างหลักสูตรมีความหมายใกล้เคียงการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึงกระบวนการวางแผนและพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน อันประกอบด้วย การตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกจุดมุ่งหมายสำหรับวิชาหรือหลักสูตรที่จัดทำขึ้นใหม่ การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนและสื่อการเรียนการสอน วิธีการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุตามเป้าหมาย และการประเมินความสำเร็จของหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่นั้น

หลักสูตรฝึกอบรม

พัฒนา สุขประเสริฐ (2541: 35) ให้ความหมาย หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

สุภาพร พิศาลบุตรและยงยุทธ เกษสาคร (2544 :107) กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรมเป็นประมวลความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

วิยะดา รัตนสุวรรณ (2547 : 69) สรุปความหมายหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึงประมวลความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เข้ารับการอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะทัศนคติและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

สรุป หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3.2 รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่าน ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแตกต่างกัน แต่ส่วนมากมักนำเสนอรูปแบบหรือขั้นตอนหลักที่ใกล้เคียงกัน ดังมีรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาแต่ละท่าน ดังนี้

3.2.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา

ทาบา (Taba. 1962 : 12) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและสังคม (Diagnosis of needs) สำรวจสภาพปัญหาความต้องการ และความจำเป็นต่างๆ ของสังคมและผู้เรียน

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of objectives) กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนหลังจากที่ได้ทำการสำรวจความต้องการแล้ว

ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of contents) จุดมุ่งหมายที่เลือกไว้หรือที่สร้างขึ้นเป็นตัวชี้แนะแนวทางในการเลือกรายวิชาหรือเนื้อหาของหลักสูตร และควรเลือกเนื้อหาที่มีความเชื่อถือได้และสำคัญต่อการเรียนรู้

ขั้นที่ 4 การจัดเนื้อหาสาระ (Organization of content) เนื้อหาสาระที่เลือกได้ยังต้องจัดโดยคำนึงถึงความต่อเนื่องและความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of experiences) ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และจุดประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นที่ 6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of learning experience) ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง

ขั้นที่ 7 การประเมินผลเพื่อตรวจสอบดูกิจกรรมและประสบการณ์เรียนที่จัดไว้บรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่รวมทั้งวิธีการประเมินผล (Evaluation and means of evaluation)

3.2.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส (Saylor; Alexander & Lewis. 1981 :

28 - 39) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบ ที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยสามารถที่จะปรับปรุงในระดับหรือขั้นใดของกระบวนการก็ได้ซึ่งมีรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรดังต่อไปนี้

1) การกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต (Goals, Objectives and Domains) ประกอบด้วย 4 ประการ คือ ประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาการของบุคคล ความสามารถทางสังคม ทักษะการเรียนรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน

2) การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Designing) เมื่อกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรต้องวางแผนออกแบบหลักสูตร ตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกแล้ว เป็นต้น

3) การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) หลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบหลักสูตรแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การนำหลักสูตรไปใช้โดยครูผู้สอนต้องวางแผนและจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ครูผู้สอนต้องเลือกวิธีสอนและวัสดุสื่อการเรียนการสอน ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

4) การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) นักพัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนต้องเลือกวิธีการประเมินเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร ซึ่งเป็นทั้งการประเมินระหว่างดำเนินการ และการประเมินผลรวมทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

3.2.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 1 - 23) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยระบบที่สัมพันธ์กัน 3 ระบบคือ ระบบการร่างหลักสูตรระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร แต่ละระบบประกอบด้วยขั้นตอนย่อยๆ ดังนี้

1. ระบบการร่างหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) สิ่งกำหนดหลักสูตร คือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร อาจเริ่มจากการศึกษาวิจัย เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนของเกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ต้องการทราบสภาพความต้องการของสังคมในด้านการศึกษา ต้องการทราบการศึกษาในปัจจุบัน แนวโน้มของสังคมและความต้องการทางการศึกษาในอนาคต การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการกำหนดหลักสูตร ประกอบไปด้วยสิ่งกำหนดทางวิชาการ สิ่งกำหนดทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ สิ่งกำหนดทางการเมือง

2) รูปแบบหลักสูตร หลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากสิ่งกำหนดหลักสูตรแล้วก็เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการหรือหลักสูตรแบบแกนวิชา เป็นต้น รูปแบบหลักสูตรจะประกอบด้วยโครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐานการศึกษาของแต่ละหลักสูตร

3) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรอาจจะใช้วิธีการประชุม สัมมนา หรือให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ช่วยพิจารณาการทดลองใช้หลักสูตร แบบนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

4) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ต้องอาศัยการจัดทำข้อมูลที่ชัดเจนอันจะเป็นการทำให้การปรับแก้ไขหลักสูตรเป็นไปอย่างมีระบบและประสิทธิภาพ

2. ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่

1) การขออนุมัติหลักสูตรเป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับแก้แล้วเสนอหน่วยงานบังคับบัญชา เพื่อให้เห็นชอบสั่งการ

2) การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมงบประมาณ การเตรียมความพร้อมของบุคลากร วัสดุ หลักสูตร บริการสนับสนุนและอาคารสถานที่ ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน การประเมินผลและติดตามการใช้หลักสูตร

3) ดำเนินการใช้หลักสูตรหรือบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ว่าเป็นศาสตร์นั้น หมายถึง การวางแผนใช้อย่างเป็นระบบ และใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยเสริม ส่วนที่ว่าเป็นศิลปะนั้น หมายถึง ผู้ใช้ในที่นี้รวมถึงผู้บริหารและผู้สอนจะมีบทบาทมากในการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุความสำเร็จมากน้อยเท่าใด ดังที่กล่าวว่า หลักสูตรแม้จะปรับปรุงเพียงใด ถ้าผู้สอนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรใหม่นั้นก็ไม่มี ความหมายและไม่ได้ออกผลตามที่หลักสูตรคาดหวัง

3. ระบบการประเมินหลักสูตร เป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรมีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

1) วางแผนประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าจะประเมินหลักสูตรใน ส่วนใดมาก เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมิน การสอนของครู ประเมินการบริหารของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาและ ประเมินการยอมรับหลักสูตรจากผู้ปกครองหรือชุมชน เป็นต้น

2) การเก็บข้อมูลได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือ และวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

3) การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ จัดเป็นหมวดหมู่วิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูลนั้น

4) การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว โดยใช้การตีความ อธิบายสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้น เพื่อนำข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่างๆของหลักสูตรต่อไป

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าในการพัฒนาหลักสูตรมีขั้นตอนที่สำคัญ คือ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

3.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler. 1949 : 96) กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ประการ คือ

- 1) จุดประสงค์ (Objectives)
- 2) เนื้อหาวิชา (Content)
- 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organizing Learning Experience)
- 4) การประเมินผล (Evaluation)

ทาบา (Taba. 1962 : 425) เสนอว่า องค์ประกอบของหลักสูตรนั้น ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 5) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร คือ

- 1) วัตถุประสงค์
- 2) เนื้อหาวิชา
- 3) วิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 4) วิธีการประเมินผล

สงัด อุทรานันท์ (2532 : 244) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

- 1) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
- 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์
- 4) การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- 5) การเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาการในชุมชน
- 6) การประเมินผล
- 7) การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

ธำรง บัวศรี (2532 : 8) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ อย่างน้อย 6 อย่าง คือ

- 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 2) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน

- 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์
- 4) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
- 5) วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
- 6) การประเมินผล

อรพรรณ พรสีมา (2537 : 37) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 6 ประการ คือ

1) เป้าหมายของหลักสูตร เป็นสิ่งที่มุ่งหวังว่าจะเกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรม หรือสิ่งที่เราคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นกับองค์กรอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการฝึกอบรม

2) วัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม ต้องเขียนเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ประกอบด้วย พฤติกรรมที่สังเกตได้ สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมและเกณฑ์ในการประเมินผล

3) โครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหา เป็นการกำหนดรายวิชา และหัวข้อวิชาในแต่ละรายวิชาที่จะต้องมีในการฝึกอบรม

4) วิธีการฝึกอบรม เป็นการกำหนดวิธีการเทคนิคที่จะนำมาใช้เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร วิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรมอาจกระทำได้หลายวิธีด้วยกันเพื่อให้การฝึกอบรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด วิธีการต้องสอดคล้องกับลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม และควรเป็นวิธีที่ส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติ

5) ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม เป็นการกำหนดว่าตลอดหลักสูตรจะต้องใช้ระยะเวลานานเท่าใด และแต่ละวิชาต้องใช้เวลาเพียงใด

6) การวัดประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรม จะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม

จากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม สำหรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดประเมินผลการฝึกอบรม

3.4 การประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อคุณภาพของหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตรจะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีการนำหลักสูตรไปใช้แล้ว สามารถนำผลการประเมินนั้นมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

ทาบ (Taba. 1962 : 310) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีความหมายครอบคลุม ขอบข่ายหลายประการ อาจเป็นการประเมินจุดมุ่งหมายและขอบข่ายของหลักสูตร คุณสมบัตินี้ ของบุคลากรที่รับผิดชอบเรื่องหลักสูตร ความสามารถของผู้เรียน ความสำคัญของรายวิชาต่างๆ ผลของการนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินวัสดุ สื่อการเรียนต่างๆ เป็นต้น

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 192) สรุปความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ ว่าหมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเลือกหรือ ปัญหา เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นหรือ ตัดสินหาคุณค่าของหลักสูตร

ชมพันธ์ุ กุญชร ณ อยุธยา (2540 : 39 - 40) ให้ความหมายการประเมินหลักสูตร ว่าเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรในด้านต่างๆ เช่น จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์สื่อการเรียน การประเมินผลการเรียนการสอน รวมทั้งการบริหารหลักสูตรและการบริหารวิชาการ เพื่อดูว่าหลักสูตรนั้นได้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด และจะปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนให้ดีที่สุด

ไชยรัตน์ ปราณี (2545 : 99) สรุปความหมายการประเมินหลักสูตรว่าหมายถึง กระบวนการดำเนินงานเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่ามี คุณภาพมากน้อยเพียงใด และนำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

3.4.1 จุดมุ่งหมายการประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 217) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตร ที่ปฏิบัติกันส่วนใหญ่ มี 2 ประการคือ

1) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตร เป็นการประเมินผลระหว่างปฏิบัติ การพัฒนาหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผลการประเมินนี้ให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยมีการวัดผลเป็นระยะๆ ในระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร แล้วนำผล จากการวัดมาประเมินว่าในแต่ละตอนของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้ เพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตร ในการที่จะ ปรับปรุงส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรได้ถูกต้อง

2) การประเมินเพื่อสรุปผล คุณค่าของการพัฒนาหลักสูตร มีความเหมาะสม หรือไม่ หลักสูตรได้สนองตอบความต้องการของผู้เรียน ของสังคมเพียงใด ควรจะใช้ต่อไป หรือ ควรจะยกเลิกทั้งหมด หรืออาจจะยกเลิกเพียงบางส่วนและปรับแก้ไขในส่วนใด

นอกจากนี้ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2537 : 192 - 193) กล่าวถึงจุดมุ่งหมาย สำคัญของการประเมินหลักสูตร มี 4 ประการ คือ

1) เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบของหลักสูตร เป็นการประเมินผลในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรยังดำเนินการอยู่

2) เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบบริหารหลักสูตร การนิเทศ กำกับดูแลและการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นการประเมินในขณะที่น่าหลักสูตรไปใช้

3) เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่าควรใช้หลักสูตรต่อไปอีกหรือยกเลิกการใช้ บางส่วนหรือยกเลิกทั้งหมด

4) เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียนว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษามาแล้วหรือไม่ อย่างไร เป็นการประเมินในขณะนำหลักสูตรไปใช้หรือหลังจากใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่ง

3.4.2 เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินหลักสูตร

คณะกรรมการการศึกษาการประเมินผลระดับชาติ ไฟ เดลต้า แคปป่า (ศิริพงษ์ เศาภายน. 2545 : 70; อ้างอิงจาก Phi Delta Kappa National Committee on Evaluation. 1971 : 27 - 30) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินหลักสูตรมีดังนี้

1. เกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ (scientific criteria)

1.1 ความเที่ยงตรงภายใน (internal validity) เป็นความสอดคล้องกันภายในระหว่างข้อมูลที่มีอยู่และปรากฏการณ์จริง

1.2 ความเที่ยงตรงภายนอก (external validity) เป็นความสอดคล้องที่จะสรุปจากกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มอื่นๆ หมายถึง นักวิจัยจะนำผลจากการศึกษาจากคนกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มอื่นที่อยู่ในสถานการณ์ใกล้เคียงกัน

1.3 ความเชื่อถือได้ (reliability) เป็นการแสดงถึงความคงที่จากการวัดหลายๆ วิธี ซึ่งหมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ควรจะมีความคงที่กับผลการศึกษา

1.4 ความเป็นปรนัย (objectivity) หมายถึง ความสามารถที่จะสรุปข้อค้นพบให้ตรงกันระหว่างบุคคลที่ประเมินหลักสูตร ถึงแม้จะใช้เทคนิควิธีที่แตกต่างกันไปก็ตาม

2. เกณฑ์ในการปฏิบัติจริง (practical criteria) ได้แก่

2.1 ความตรงกับเรื่อง (relevance) การประเมินผลควรตรงตามรายละเอียดที่จะประเมิน ถ้าข้อมูลที่ได้มาไม่ตรงกับสิ่งที่ประเมิน ข้อมูลนั้นก็ไม่มี ความหมาย

2.2 มีความสำคัญ (importance) การประเมินควรที่จะเก็บข้อมูลที่มีความสำคัญที่สุด ถ้าข้อมูลใดมีความสำคัญน้อยก็ จะไม่มี ความหมายที่จะนำมาใช้ในการประเมิน

2.3 ขอบเขต (scope) การประเมินควรมีขอบเขตเพียงพอที่จะทำให้ เกิดประโยชน์ ข้อมูลที่ได้บางครั้งอาจจะตรงกับเรื่องและมีความสำคัญ แต่อาจไม่มีขอบเขต โดย เกณฑ์ที่สำคัญที่สุด คือ ความตรง ความสำคัญ และขอบเขต เกณฑ์ทั้งสามประการนี้จะทำให้ การประเมินตรงตามเป้าหมาย ไม่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากเกินไป และแคบเกินไป

2.4 นำเชื่อถือ (credibility) ผลการประเมินและข้อเสนอแนะจะต้อง เชื่อถือได้ ถ้าผู้ประเมินขาดความน่าเชื่อถือ การประเมินก็ไม่มีประโยชน์ ซึ่งส่งผลต่อรายงานที่ ไม่มีคุณค่าเช่นกัน

2.5 ระยะเวลา (timeliness) การประเมินควรมีระยะเวลาที่เหมาะสม ความเป็นไปได้ในการประเมินจะมีคุณค่าน้อย ถ้าทำในช่วงเวลาสั้นหรือนานเกินไป จึงควร กำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมที่จะทำการประเมิน

2.6 การขยายผล (pervasiveness) นักประเมินควรจะแน่ใจได้ว่าผู้ที่ เกี่ยวข้องกับการประเมินควรจะได้รับรู้และนำผลการประเมินไปใช้

2.7 เกณฑ์ในการกำหนดนโยบาย (prudential criteria) คือ ประสิทธิภาพของการประเมิน ถ้าผลของการประเมินสามารถนำมาใช้ได้หลายสถานการณ์จะช่วย ให้มีการตัดสินใจใช้ข้อมูลนั้น

3.4.3 รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร

แบรดี้ (Brady. 1990 : 174 - 175) ได้กล่าวว่า รูปแบบการประเมินหลักสูตร มีดังนี้

1) รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (goal-attainment) รูปแบบนี้จะเน้น วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ได้แก่ รูปแบบของไทเลอร์ (Tyler's objective model) รูปแบบของแฮมมอนด์ (Hammord) และรูปแบบของโปรวูส (Provus)

2) รูปแบบที่ยึดหลักเกณฑ์เป็นหลัก (criterion model) ได้แก่ รูปแบบของสเตค (Steak's countenance model)

3) รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (decision model) ได้แก่ รูปแบบซึ่ง คณะกรรมการประเมินผลระดับชาติ ได้นำเสนอหรือบางครั้งเรียกว่า CIPP model

จากแนวคิดของนักวิชาการหลักสูตรสรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรเพื่อนำมา ตัดสินหาปัญหา ข้อบกพร่อง เป็นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตร และการประเมินเพื่อ สรุปผล คุณค่าของการพัฒนาหลักสูตร มีความเหมาะสมหรือไม่ หลักสูตรได้สนองตอบความ ต้องการของผู้เรียนหรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้น ซึ่งผู้วิจัยนำมา เป็นแนวคิดในการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม ในครั้งนี้

3.5 แนวคิดการฝึกอบรม

มนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหารและการจัดการ ถ้ามนุษย์ได้รับการ พัฒนาแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะพัฒนาง่ายขึ้น (Jorbeck & Levn. 1998 : Online; Egger. Lipson & Adams. 2000: Online) ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ ประเทศที่เจริญก้าวหน้า ต้องอาศัยคนเป็นกำลังและเป็นตัวจักรสำคัญ เพราะคนจะเป็นผู้ดำเนินการ ผู้จัดการ ผู้บริหาร และผู้ ควบคุมการใช้ทรัพยากรด้านงบประมาณ อุปกรณ์ หรือวัสดุ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ การจัดหา ค้นหาค้นถึงขั้นดำเนินการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ วิธีการใหม่ๆ มาใช้ให้ก่อประโยชน์ในการพัฒนา ประเทศอย่างแท้จริง ดังเช่น เมธี ปิยะกุล (2547 : ออนไลน์) กล่าวว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวจักร ที่สำคัญที่สุดในบรรดาทรัพยากรอื่นๆ นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงวิธีการในการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ที่ดีที่สุด จากวิธีการต่างๆ ได้แก่ การฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการพัฒนาบุคลากร เพราะช่วยทำให้ได้รับความรู้ตามความถนัดและความสนใจ รวมทั้งเพิ่มพูนทักษะด้านวิชาชีพ และนอกจากนี้การอบรมบุคลากรด้านการปฏิบัติงานตามความจำเป็นและตามเป้าหมายขององค์กร นับเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการพัฒนาบุคลากร (Daft. 2003 : Online)

3.5.1 ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญและทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การฝึกอบรมที่ดีมีประสิทธิภาพจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเมื่อผ่านการอบรมไปแล้วสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (Packard. 1995 : Online) การฝึกอบรม เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถและเจตคติ (Goldstein. 1993 : 342; สมชาติ กิจยรรยง. 2546 : 36) นอกจากนี้ เดสเลอร์ (Dessler. 1997 : 238) ได้ให้ความหมายการฝึกอบรมว่าเป็นกระบวนการในการสอนบุคลากรใหม่เพื่อให้มีทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ในขณะที่เดียวกันอาจเป็นการเพิ่มพูนทักษะที่บุคลากรต้องการ ซึ่งเป็นการพัฒนางานปัจจุบันและในอนาคตด้วย บางแห่งอาจใช้คำว่า ฝึกอบรมควบคู่ไปกับการพัฒนาถึงแม้จะมีความแตกต่างกันบ้าง มอร์เฮด และกริฟฟิน (Moorheard & Griffin. 1995 : 142) ให้ความหมายว่าการฝึกอบรมมี เป้าหมายสำคัญเพื่อให้บุคลากรในองค์กรเกิดการเรียนรู้ มีความเกี่ยวข้องกับ การประเมินผลการปฏิบัติการ และการให้รางวัล เป็นต้นว่า เลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง ประกาศ ยกย่อง ชมเชย เป็นต้น ศิริพงษ์ เสาภายน (2545 : 72) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติแก่ผู้เข้ารับการอบรมในอันที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพผลสูงขึ้น และธงชัย สันติวงษ์ (2537 : 164) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะหาทางให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และหรือทัศนคติของบุคลากรในองค์กรเพื่อที่จะให้สามารถปฏิบัติงานได้ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพตามเป้าหมายขององค์กร

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติของบุคลากรในอันที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ และความรับผิดชอบ มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการฝึกอบรมมาใช้เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดี เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

3.5.2 องค์ประกอบของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมให้ประสบผลสำเร็จต้องกระทำอย่างเป็นระบบ และจะต้องให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบต่างๆ องค์ประกอบของการฝึกอบรม ดังมีรายละเอียดดังนี้ (อรพรรณ พรสีมา. 2537 : 4)

1) บุคคล ได้แก่ ผู้รับผิดชอบในการจัดฝึกอบรม วิทยากร ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก

2) ทรัพยากร จำแนกได้ 2 ประเภท คือ ก) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ข) เวลา เวลาในการฝึกอบรมมากขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระในการฝึกอบรม อาจกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ การใช้เวลาจัดการฝึกอบรมต่อเนื่องกันโดยตลอดหรือการใช้เวลาที่ไม่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและจุดมุ่งหมายในการฝึกอบรม

3) งบประมาณ ความสำเร็จในการฝึกอบรมจำเป็นต้องอาศัยงบประมาณที่เพียงพอ

4) การจัดการและการบริหารโครงการ ได้แก่ การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรมออกแบบวิธีการฝึกอบรม การพัฒนาสื่อการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม

3.5.3 ประเภทของการฝึกอบรม

การจำแนกประเภทการฝึกอบรมกระทำได้หลายวิธี แต่โดยทั่วไปสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (Dessler. 1997 : 244 - 252; นิรชรา ทองธรรมชาติและคณะ. 2544 : 16)

1) การฝึกอบรมก่อนการทำงาน เป็นการฝึกอบรมก่อนบุคลากรจะเริ่มทำงานประจำในหน่วยงาน เช่น การปฐมนิเทศ การแนะนำงาน เป็นต้น

2) การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติงาน เป็นการฝึกอบรมสำหรับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานแล้วระยะหนึ่ง และต้องการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ได้ดีขึ้นหรือเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ หรือเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน เช่น การฝึกอบรมขณะปฏิบัติหน้าที่ และการฝึกอบรมโดยพักการปฏิบัติหน้าที่ระหว่างการฝึกอบรม

เดสเลอร์ (Dessler. 1997 : 244 - 252) ได้เสนอแนวทางการฝึกอบรมดังนี้

1) การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน เป็นการฝึกอบรมขณะที่บุคคลนั้นปฏิบัติงานอยู่ ข้อดีของการฝึกอบรมลักษณะนี้ คือ ประหยัดค่าใช้จ่าย สื่ออุปกรณ์ต่างๆ แต่ก็มีข้อควรระวังเกี่ยวกับองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวกับตัวผู้เข้ารับการอบรม ผู้ให้การอบรมจะต้องระมัดระวังในการฝึกอบรมและใช้อุปกรณ์เท่าที่จำเป็น ผู้ให้การอบรมเป็นผู้มีประสบการณ์ ความรู้ และทักษะมาก่อน ควรดำเนินการตามขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมตัวผู้เข้ารับการอบรม การดำเนินการฝึกอบรม ทดลองการปฏิบัติ และติดตามผล

2) การฝึกอบรมตามลักษณะงาน สามารถดำเนินการทั้งนี้ที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ดังนี้

ก. การฝึกอบรมเป็นรายบุคคล ได้แก่ การใช้โปรแกรมการอ่าน คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมอ่านสิ่งพิมพ์ที่กำหนดให้ การใช้บทเรียนสำเร็จรูปที่เตรียมไว้ ให้ผู้เรียนศึกษาและตรวจสอบคำตอบด้วยตนเองและการฝึกอบรมภาคสนาม เป็นการฝึกอบรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง

ข. การฝึกอบรมเป็นกลุ่ม ได้แก่ การบรรยาย การประชุมกลุ่ม ซึ่งอาจทำโดยการอภิปรายกลุ่ม การประชุมปรึกษาหารือ การประชุมสัมมนา การประชุมทางวิชาการ การประชุมกลุ่มย่อย การอภิปราย การประชุมกลุ่มย่อยแล้วรายงานผล และการระดมสมอง

3.5.4 กระบวนการฝึกอบรม

เมธี ปิยะคุณ (2547 : ออนไลน์) เสนอ กระบวนการฝึกอบรม ดังนี้

1) การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นระยะเริ่มต้นของระบบการฝึกอบรม โดยดำเนินการศึกษาหาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เชื่อมั่นว่าจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมจริง การฝึกอบรมต้องใช้ทรัพยากรทุกอย่าง ซึ่งเมื่อคิดเป็นงบประมาณแล้วจะมีจำนวนมาก ดังนั้นการศึกษาข้อมูลในขั้นตอนนี้จะทำให้บ่งบอกได้ว่าสมควร จะจัดดำเนินการฝึกอบรมหรือไม่และเหตุใดจึงต้องมีการฝึกอบรม

2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการวิเคราะห์ ข้อมูล แล้ว และลงความเห็นว่าสมควรที่จะจัดการอบรมได้ จึงนำมาสร้างหลักสูตรฝึกอบรม หรือเรียกว่าโครงการเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมนั่นเอง หลักสูตรจะประกอบด้วย หัวข้อวิชา วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาหรือประเด็นสำคัญ เทคนิคหรือวิธีการฝึกอบรม สื่อที่จะใช้ รวมทั้งเวลาที่กำหนดไว้ด้วย ซึ่งหลักสูตรที่กล่าวนี้จะต้องมีการเรียงลำดับหัวข้อวิชาที่เป็นระบบและเหมาะสม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ จนกระทั่งเปลี่ยนพฤติกรรมและความสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างถูกต้อง เต็มใจ และมีประสิทธิภาพ

3) การจัดดำเนินการฝึกอบรม หลังจากสร้างหลักสูตรสำเร็จลงแล้ว จะต้องนำไปเขียนโครงการบริหาร เพื่อขออนุมัติจัดการฝึกอบรม ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเน้นหนักในด้านการบริหารโครงการ เช่น ด้านการจัดการบุคคลที่จะรับผิดชอบการฝึกอบรมที่ดี เพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเจตคติที่ดีต่อการเข้ารับการฝึกอบรม

4) การประเมินผลการฝึกอบรม เมื่อดำเนินการฝึกอบรมเสร็จแล้ว จะต้องทำการประเมินในทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม ว่าความจำเป็นที่ได้มานั้นถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่ หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นเหมาะสมหรือไม่ รวมทั้งการจัดดำเนินการว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด การประเมินดังกล่าวจะต้องพิจารณาโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นประเด็นสำคัญ ถ้าจัดอบรมไปแล้วไม่สามารถบอกได้ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลการปฏิบัติงานดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้น แสดงให้เห็นว่า การฝึกอบรมครั้งนี้มีข้อบกพร่องที่จะต้องได้รับการแก้ไข ปรับปรุงให้ถูกต้องและเหมาะสม คຸ້ມກັບงบประมาณและเวลาที่ต้องสูญเสียไป หากการฝึกอบรมนั้นประเมินแล้วพบว่าผู้ผ่านการอบรมมีศักยภาพสูงขึ้น เมื่อประเมินผลนำส่งผู้บังคับบัญชาระดับสูงก็จะได้รับการพิจารณาให้มีการจัดดำเนินการต่อไป

3.5.5 เทคนิคการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรมเป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนความสำเร็จในการฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม เทคนิคการฝึกอบรมมีหลายวิธีการเลือกใช้วิธีการใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับขึ้นกับองค์ประกอบทุกองค์ประกอบของระบบการฝึกอบรม ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม กลุ่มเป้าหมาย สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ระยะเวลาในการฝึกอบรม ความเชี่ยวชาญของวิทยากร และลักษณะของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม (อรพรรณ พรสีมา. 2537 : 50)

3.5.6 ประเภทเทคนิคการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรมเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การฝึกอบรมประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย เทคนิควิธีที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมจะต้องสอดคล้องกับองค์ประกอบต่างๆ ของการฝึกอบรม และต้องมีวิธีดำเนินการที่เป็นขั้นตอนเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงตามเป้าหมายของการฝึกอบรม เทคนิคในการฝึกอบรมประกอบด้วยหลายแบบต่างๆ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปรายโดยคณะวิทยากร (panel discussion) การสาธิต การสัมภาษณ์ การแสดงบทบาทสมมติ (role play) การศึกษากรณีตัวอย่าง (case study) การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) การระดมสมอง (brain storming) การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (อรพรรณ พรสีมา. 2537 : 52; จงกลณี ชุติมาเทวินทร์. 2542 : 141)

1) การบรรยาย (lecture) วิธีการบรรยายเป็นวิธีการที่ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมน้อยที่สุด แต่จำเป็นสำหรับการฝึกอบรมอย่างมีส่วนร่วม การบรรยายเป็นการสื่อสารทางเดียว ผู้บรรยายอาจใช้สื่อทางการศึกษาหลายอย่างประกอบการบรรยาย ผู้เข้ารับการอบรมอาจมีส่วนร่วมได้บ้างเมื่อสิ้นสุดการบรรยาย เช่นการถาม การแสดงความคิดเห็น ข้อดีของการบรรยายคือ ไม่มีค่าใช้จ่ายมากในการเตรียมการ และง่ายต่อการเตรียมการ ใช้ได้กับผู้เข้ารับการอบรมทั้งกลุ่มเล็กกลุ่มใหญ่ ข้อพึงระวังคือ หากใช้เวลามากผู้เข้าอบรมจะเบื่อ หากวิทยากรไม่มีทักษะการสื่อสารจะทำให้เนื้อหาไม่น่าสนใจ ควรมีการเตรียมตัวมาอย่างดี เนื้อหาควรสั้นและกระชับรวมทั้งสื่อที่ใช้ประกอบการบรรยายควรน่าสนใจ

2) การอภิปรายโดยคณะวิทยากร (panel discussion) เป็นวิธีการฝึกอบรมโดยคณะผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 3 - 7 คน คณะผู้เชี่ยวชาญร่วมกันให้ความเห็นให้เรื่องที่รับมอบหมายจากผู้ดำเนินการอภิปราย ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรฝึกอบรม ผู้ดำเนินการอภิปรายเป็นผู้จัดลำดับให้แสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม สรุปประเด็นการอภิปรายของแต่ละท่าน วิธีการนี้ช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับฟังความคิดเห็น ทำให้ได้ข้อคิดที่หลากหลายเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน

3) การสาธิต (demonstration) เป็นวิธีการฝึกอบรมที่นิยมใช้ควบคู่กับการบรรยาย การสาธิตเป็นวิธีที่เหมาะสมกับการฝึกอบรมที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดทักษะในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือให้ทราบกระบวนการทำงาน

4) การสัมภาษณ์ (interview) เป็นวิธีการให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยบุคคล 2 ฝ่าย คือฝ่ายผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รู้จักผู้เชี่ยวชาญที่เชิญมาได้รับฟังความคิดเห็นและสาระประโยชน์จากบุคคลที่มีชื่อเสียง มีผลงานดีเด่น เพื่อจุดประกายความคิด หรือเร้าใจให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความกระตือรือร้นที่จะลงมือปฏิบัติในเรื่องที่ได้รับฟัง

5) การแสดงบทบาทสมมติ (role playing) เป็นการฝึกอบรมโดยใช้การจำลองสถานการณ์และกำหนดบทบาทให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงบทบาทตามที่ได้รับมอบหมายส่วนใหญ่ใช้เพื่อแก้ปัญหา เช่นปัญหาเกี่ยวกับทักษะในการปฏิบัติงาน การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยฝึกทักษะในทางสร้างสรรค์ ส่งเสริมความเข้าใจกัน เป็นการกระตุ้นสำนึกภายใน รวมทั้งการหยั่งรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ข้อดีคือผู้เข้าอบรมได้มีส่วนร่วมเต็มที่ ฝึกการทำงานเป็นทีม แต่ใช้เวลาค่อนข้างมาก

6) การใช้กรณีศึกษา (case study) การใช้กรณีศึกษาเป็นการให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์จากกรณีใดกรณีหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่เป็นจริง หรือเสมือนจริง โดยยกมาเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้วิเคราะห์ วิจารณ์ หรือหาข้อสรุปร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน กรณีศึกษาอาจเป็นคำพูด ข้อเขียน วีดีโอ หรือรูปแบบอื่นๆ ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียนได้ดีมาก ข้อดีของการใช้กรณีศึกษาคือ กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความคิดสร้างสรรค์ในเชิงวิจารณ์และหาเหตุผล การใช้กรณีศึกษาเป็นวิธีที่ประหยัดเวลาและได้ผล คุ่มค่า ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจเหตุการณ์และปัญหาที่อภิปรายเป็นอย่างดี หลักการเลือกกรณีศึกษา เรื่องที่นำมาศึกษาควรเป็นเรื่องที่มีความเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถและวัยผู้เข้ารับการฝึกอบรม สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การฝึกอบรม

7) การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) เป็นกิจกรรมการฝึกอบรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันเป็นการแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาหรือหาข้อสรุปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

8) การระดมสมอง (brainstorming) การระดมสมองเป็นการระดมแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากผู้เข้าอบรม หรือหากจะเป็นการระดมความคิดเพื่อหาวิธีแก้ปัญหา ซึ่งวิทยากรจะเป็นผู้รวบรวมความคิดต่าง ๆ ไว้ทั้งหมด โดยไม่มีการตัดสินว่าความคิดของใครผิดหรือถูก แต่วิทยากรจะแยกประเภทหรือจัดหมวดหมู่ให้เห็นได้ชัด การระดมสมองเป็นวิธีการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีและสามารถดึงเอาประสบการณ์ของผู้เข้ารับการอบรมมาใช้ได้ในทันทีทันใด ข้อดีของการระดมสมองคือ กระตุ้นให้ผู้มีประสบการณ์ได้แสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จูงใจให้สมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วม ในการระดมสมองวิทยากรต้องมีทักษะในการกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงความคิดเห็นไม่ใช่กดดัน

9) การสัมมนา (seminar) การสัมมนาโดยทั่วไปหมายถึงการร่วมกันแสดงความคิดเห็นของกลุ่มคนที่มีความรู้ความสามารถ และมีความสนใจในเรื่องเดียวกัน การสัมมนาเป็น

กิจกรรมที่อำนวยความสะดวกอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของหน่วยงาน ได้นำการสัมมนามาใช้ในการแก้ปัญหา การพัฒนาการดำเนินงานและพัฒนาการเรียนการสอน

10) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) การประชุมเชิงปฏิบัติการมีลักษณะเป็นการประชุมเข้ม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จนเกิดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

สำนักงานที่ปรึกษาการฝึกอบรม (2547 : ออนไลน์) ได้เสนอวิธีการฝึกอบรมประกอบด้วย 2 วิธี คือ

1) การฝึกอบรมที่เป็นตัวความรู้ คือเรียนรู้หลักการในทางปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ เช่น หลักการทำงานเป็นทีม หรือหลักการสั่งงาน

2) การอบรมที่ต้องการผลออกมาเป็นระบบหรือเป็นส่วนหนึ่งของงานที่ต้องทำออกมาให้เป็นรูปธรรม เช่น การวางแผนเพิ่ม คุณภาพและประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน หรือการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน หรือการวางระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน คือต้องการเอาผลการสัมมนาที่เป็นรูปธรรมมาใช้ในการทำงานต่อไป รูปแบบการอบรม จะมีลักษณะดังนี้

ก. การอบรมจะใช้วิธีการบรรยายสั้นๆ ให้หลักการของเรื่องนั้นและความเกี่ยวข้องกับหลักการอื่นๆ ในภาพรวม แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม เพื่อทำแบบฝึกหัด วิเคราะห์กรณีศึกษาหรือระดมสมองหรือรูปแบบอื่นๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มร่วมอภิปรายและนำเสนอ วิทยากรจะให้ความคิดเห็นในประเด็นที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ และสรุป

ข. การอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เป็นการไปนั่งทำงานโดยวิทยากรทำหน้าที่เป็น Facilitator แล้วนำเสนอให้คิด เขียน นำเสนอให้ข้อคิดเห็น จนได้งานนั้นสมบูรณ์จากการสัมมนานั้น

ทองฟู ชินะโชติ (2531 : 73) และวิน เชื้อโพธิ์หัก (2537 : 69 - 84) จำแนกเทคนิคการฝึกอบรม ดังนี้

1) การฝึกอบรมที่เป็นการบรรยายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ นิยมใช้กับคนจำนวนมาก ได้แก่ การบรรยาย การบรรยายชุดหรือการประชุมแบบปาฐกถา และการอภิปรายเป็นหมู่คณะ

2) การฝึกอบรมที่ผู้รับการฝึกอบรมมีบทบาทร่วม ได้แก่ การอภิปรายกลุ่ม การสัมมนา การประชุมแบบเซนต์เดวิด การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมในรูปแบบคณะกรรมการ การประชุมกลุ่มย่อย การระดมสมอง การประชุมปฏิบัติการ การจัดหลักสูตรระยะสั้น ฟอรัม การศึกษาเฉพาะกรณี การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละครสั้น วิธีประสมเหตุการณ์ เกมการบริหาร การฝึกฝนปฏิบัติงานในเวลาจำกัด การอภิปรายแบบปุจฉาวิสัชนา การสนองความต้องการกลุ่ม การจัดชุดผู้ฟัง การให้เวลาซักถาม การทัศนศึกษา การสาธิต การสัมภาษณ์ การประชุมพบปะ ฟิชโบล

3) การฝึกอบรมที่พัฒนาเฉพาะตัวบุคคล ได้แก่ การสอนแนะ การสอนแบบโปรแกรมสำเร็จรูป การสอนเพื่อความก้าวหน้าของตนเอง แผนพัฒนาเฉพาะบุคคล การวางแผนเพิ่มประสบการณ์ การศึกษาทางไปรษณีย์ รายชื่อเอกสารอ่านประกอบ

4) การฝึกอบรมที่ใช้ไอศตทัศน์ปรกรณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ โทรทัศน์ การสอน ภาพยนตร์การสอน สไลด์และเทปการสอน

นอกจากนี้ ฐึระ ปรวาลพฤษ (2538 : 112 – 139) ; บุญเลิศ ไพรินทร์(2538 : 42 - 46) และชูชัย สมิตธิไกร (2540 : 171-193) เสนอเทคนิคการฝึกอบรม ดังนี้

1) เทคนิคที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อหรือการเปลี่ยนแปลงความรู้ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปรายเป็นคณะ การบรรยายเป็นคณะ การประชุมอภิปราย ทัศนศึกษา โครงการศึกษา การระดมสมอง

2) เทคนิคที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทักษะ หรือความสามารถ ได้แก่ การสาธิต การฝึกปฏิบัติ กรณีศึกษา การสร้างสถานการณ์จำลอง เกมการบริหาร การสอนงาน การแสดงบทบาทสมมติ วิธีประสพเหตุการณ์

3) เทคนิคที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ได้แก่ การฝึกอบรมเพื่อรู้เขารู้เรากการแสดงบทบาทสมมติ กรณีศึกษา การอภิปรายกลุ่ม การแสดงแบบพฤติกรรม การฝึกปฏิบัติ เกมการบริหาร

จึงเห็นได้ว่าเทคนิควิธีการฝึกอบรมต่างๆ นั้น มีความเหมาะสมกับบุคคลและสภาพการณ์ที่แตกต่างกันจึงต้องพิจารณาเลือกนำไปใช้ให้เหมาะสม สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคในการฝึกอบรม ได้แก่ การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การระดมสมอง กิจกรรมกลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

3.5.7 หลักจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

พื้นฐานสำคัญของการฝึกอบรมคือการเรียนรู้อ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมคือการช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดการเรียนรู้อ และเพิ่มพูนความรู้ เจตคติ ทักษะ และความสามารถ องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ออย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ 1) ภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม 2) ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อของบุคคล และ 3) การรักษาและการถ่ายโอนการเรียนรู้อไปสู่สภาพการทำงานจริง (ชูชัย สมิตธิไกร. 2540 : 91)

ภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมที่ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น ความพร้อมหรือความสามารถในการรับการฝึกอบรม และแรงจูงใจที่จะเรียนรู้อและพัฒนาตนเอง ซึ่งมีการศึกษาพบว่าผู้ที่มีความพร้อมหรือความสามารถและมีแรงจูงใจจะมีการเรียนรู้อได้ดีกว่าผู้ไม่มีความพร้อมหรือความสามารถและไม่ม่แรงจูงใจ ความพร้อมหรือความสามารถในการรับการฝึกอบรมเป็นระดับความถนัด หรือทักษะสำหรับการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีอยู่ในตนเอง เช่น ระดับวุฒิภาวะ และประสพการณ์ของบุคคล การฝึกอบรมอาจจะล้มเหลว หากไม่ม่มีการประเมินความสามารถของผู้รับการอบรมล่วงหน้า ว่าพวกเขาม่มีความรู้และพัฒนาตนเอง

โน (ซูชัย สมितिไกร. 2540 : 93 - 95; citing Noe. 1986 : 736 - 749) เสนอ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับแรงจูงใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ดังนี้

1) ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจควบคุม (Locus of control) ประกอบด้วย ความเชื่ออำนาจนอกตน เป็นความเชื่อว่าผลลัพธ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว เป็นผลมาจากอำนาจควบคุมภายนอกตน เป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก เช่น โชคชะตา หรือการกระทำของผู้อื่น ส่วนอีกประการหนึ่งคือ ความเชื่ออำนาจในตน เป็นความเชื่อว่าผลลัพธ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว เป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า ผู้ที่เชื่ออำนาจในตนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้มากกว่า ผู้ที่เชื่ออำนาจนอกตน

2) ความเชื่อในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy belief) เป็นความเชื่อในความสามารถของตนเองในการประกอบกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง มีผลจากการวิจัยชี้ว่า ผู้ที่มีความเชื่อหรือการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง ตั้งแต่ก่อนและระหว่างการฝึกอบรม โดยเฉพาะผู้รับการฝึกอบรมที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะเรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ และมีความสามารถที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ได้จริง จะสามารถเรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ และมีความสามารถที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ได้จริง และสามารถเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้ที่มีความเชื่อหรือการรับรู้ความสามารถของตนต่ำ

3) ความคาดหวังที่เกี่ยวกับผลลัพธ์ ผู้รับการอบรมต้องเชื่อว่าผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมมีความเกี่ยวข้องหรือช่วยนำไปสู่การทำงานที่ดีขึ้น

4) คุณค่าของการทำงาน ผู้รับการอบรมต้องให้คุณค่าหรือความสำคัญต่อการทำงานที่ดีขึ้น

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคลมีหลายปัจจัยที่สำคัญ (เครีวัลย์ ลิมอภิชาติ. 2531 : 63 - 64)

1) สภาพแวดล้อมในห้องฝึกอบรม เช่น แสงสว่าง อุณหภูมิ การจัดที่นั่ง และบรรยากาศภายในห้องฝึกอบรม เช่น การยอมรับของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่าการฝึกอบรมมีประโยชน์ มีคุณค่า มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้รับการฝึกอบรมด้วยกันเอง ระหว่างผู้รับการอบรมกับวิทยากรหรือผู้จัดการอบรม มีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การที่ผู้รับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน การอภิปราย ซักถาม เป็นต้น

2) การจูงใจ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความต้องการและมีความพยายามที่จะเรียนรู้ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ เช่น การตื่นตัว คือการสร้างให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการตื่นตัวในเรื่องที่จะทำการอบรม การให้ความหวังชั่วคราว คือการสร้างให้ผู้รับการอบรมเกิดความหวังชั่วคราวที่ต้องการจะเรียนรู้ การกำหนดเงื่อนไขเพื่อรับรางวัล คือการกำหนดเงื่อนไขพิเศษ ถ้าทำได้อย่างที่ต้องการ เช่น การกำหนดเงื่อนไขเพื่อลงโทษ

3) การให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลาง เป้าหมายของการฝึกอบรมคือ การเรียนการสอนต้องสัมพันธ์กับความต้องการของผู้รับการอบรม การเรียนรู้เป็นเรื่องของ ผู้รับ

การอบรม วิทยากรเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือ สนับสนุน หรือเป็นแหล่งข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้รับการอบรมได้เรียนรู้ตามเป้าหมายที่ต้องการ จึงต้องมีการจัดกิจกรรมและมีการอภิปรายกลุ่ม เพื่อให้ผู้รับการอบรมเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมกับการกิจกรรม

4) การเสริมแรง เพื่อให้ผู้รับการอบรมมีความรู้สึกที่ดีต่อการกระทำในสิ่งที่ผู้ฝึกอบรมต้องการหรือพฤติกรรมที่เป็นเป้าหมายของการฝึกอบรม เช่น ควรมีการเสริมแรงทางบวกแก่ผู้รับการอบรมทุกครั้ง เพื่อจูงใจให้ผู้เข้ารับการอบรมรักษาพฤติกรรมนั้นไว้นาน

จากหลักจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม สรุปได้ว่า เพื่อให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพสูงสุดควรมีการพิจารณา สิ่งต่อไปนี้ 1) ภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม 2) ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคล ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ถึงความต้องการในการฝึกอบรม และความคาดหวังของผู้รับการอบรมก่อนการฝึกอบรม มีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในห้องฝึกอบรมที่ดี มีการจูงใจให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตื่นตัวก่อนเข้าสู่การฝึกอบรมทุกครั้ง จูงใจให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นประโยชน์ของการฝึกอบรมทั้งต่อตนเอง ต่อกลุ่ม และต่อสังคม จะมีการจัดกิจกรรมและใช้เทคนิคการฝึกอบรมแบบต่างๆ ที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

3.5.8 การประเมินผลการฝึกอบรม

ฉันทนา ลิ้มนิรันดร์กุล (2534 : 65 - 69) และ สมชาติ กิจยรรยง (2537 : 173) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาสำหรับการประเมินผลการฝึกอบรม ต้องพิจารณา 3 ส่วนใหญ่ คือ

1. ปัจจัยนำเข้าของการฝึกอบรม (Inputs) ได้แก่
 - 1.1 การวิเคราะห์หาความจำเป็นในการฝึกอบรม
 - 1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ
 - 1.3 โครงการและกำหนดการฝึกอบรม
 - 1.4 เอกสารการฝึกอบรม
 - 1.5 การคัดเลือกวิทยากร
 - 1.6 การคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรม
2. กระบวนการดำเนินการฝึกอบรม (Process) ได้แก่
 - 2.1 วิทยากร
 - 2.2 ผู้เข้ารับการอบรม
 - 2.3 เอกสารประกอบการบรรยาย
 - 2.4 สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
3. ผลที่ได้จากการฝึกอบรม (Outputs)
 - 3.1 การเรียนรู้
 - 3.2 ปฏิบัติการ
 - 3.3 พฤติกรรม
 - 3.4 ผลลัพธ์

เคร็กแพทริก (ยงยุทธ เกษสาคร. 2544 : 217 - 222; อ้างอิงจาก Kirkpatrick. 1987; สมชาติ กิจรรรยง. 2546 : 225 - 226) ได้จำแนกประเภทการประเมินผลการฝึกอบรมสรุปได้ ดังนี้

1. การประเมินผลปฏิกิริยา (Reaction Evaluation) เป็นการประเมินความรู้สึกของผู้เข้ารับการอบรมต่อการอบรมในครั้งนั้น ๆ ว่าชอบหรือไม่ชอบอย่างไรและเพียงไร
2. การประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Evaluation) มีแนวทางการประเมินคือ
 - 2.1 ควรประเมินทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม
 - 2.2 การประเมินผลต้องกระทำอย่างตรงไปตรงมา ไม่อคติหรือลำเอียง
 - 2.3 การประเมินด้วยวิธี สอบปากเปล่า สอบข้อเขียน สอบภาคปฏิบัติ
 - 2.4 การประเมินด้านเนื้อหา ได้แก่ ความรู้ ทักษะหรือความชำนาญงาน และเจตคติ
3. การประเมินผลพฤติกรรมการทำงาน มีแนวทางการประเมิน ดังนี้
 - 3.1 การประเมินต้องทำอย่างเป็นระบบสังเกตและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมก่อนและหลังการฝึกอบรม
 - 3.2 การประเมินผลต้องกระทำจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย เช่น ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน
 - 3.3 การประเมินผลและการติดตามผลหลังการฝึกอบรมควรกระทำเมื่อการฝึกอบรมได้ผ่านไปแล้ว 1 - 6 เดือน
4. การประเมินผลลัพธ์รวมที่ผลประโยชน์ตักแก่องค์การ
5. การประเมินในด้านอื่นที่เกิดจากการฝึกอบรม เช่นความพอใจ และภูมิใจในงานของตน

สมชาติ กิจรรรยง (2546 : 228) กล่าวว่า วิธีที่ใช้ในการประเมินส่วนใหญ่ ได้แก่ สอบถามด้วยวาจา สัมภาษณ์หัวหน้าหรือผู้เข้ารับการอบรมเอง ใช้แบบสอบถาม สังเกตพฤติกรรม วิจัยเพื่อการประเมิน ผลงานหรือผลลัพธ์ที่ได้ ทดสอบเพื่อวัดผลความรู้ ความเข้าใจ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประเมินผลการฝึกอบรมโดยการประเมินผลการเรียนรู้ในการฝึกอบรม ก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกอบรม

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการตามพระราชดำริ ฯ

จินตนา หมู่ผึ้ง (2534 : 65 - 76) ศึกษาการประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา : โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านพัฒนาการเรียนการสอน กิจกรรมที่ไม่บรรลุเป้าหมายคือ กิจกรรมเกี่ยวกับการเชิญผู้มีความรู้ความสามารถแต่ละด้านของชุมชนมาเป็นวิทยากร ปัญหาอุปสรรคคือ ขาดงบประมาณ อิทธิพลทางศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ในการจัดกิจกรรมที่มีการสอดแทรกจริยธรรม 2) ด้าน

พัฒนาอาคารสถานที่และอุปกรณ์ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ ขาดงบประมาณ สนับสนุน ขาดวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์มาก ขาดแคลนน้ำ ดินไม่สมบูรณ์ 3) ด้านพัฒนาตัวนักเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและอนามัยขั้นพื้นฐาน กิจกรรมส่งเสริมอาหารและโภชนาการ กิจกรรมการให้ความรู้ในการป้องกันและรักษาโรค กิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬา และกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ปัญหาอุปสรรคคือ ขาดงบประมาณ ขาดอุปกรณ์การจัดอาหารกลางวัน โรงเรียนอยู่ไกล สภาพอากาศแห้งแล้ง การนับถือศาสนา 4) ด้านการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนชุมชน ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานคือ ชาวบ้านขาดความสนใจ ต้องไปประกอบอาชีพไม่สามารถรับบริการได้

เพ็ญศรี นิยมศรีสมศักดิ์ (2535 : 127 - 134) ศึกษาการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในด้านวัตถุประสงค์ ลักษณะการดำเนินงาน การบริหารโครงการ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า

1. ด้านวัตถุประสงค์ โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการทุกข้อ โดยสามารถปลูกฝังนิสัยการช่วยเหลือ ตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่น และขยันหมั่นเพียรให้นักเรียนได้มาก แก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันในโรงเรียน ให้นักเรียนได้มีความรู้ การเกษตรแผนใหม่ มีความรู้ทางโภชนาการ การถนอมอาหาร และแปรรูปอาหารได้ในระดับปานกลาง และกรณีโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรด้านการเกษตรของหมู่บ้าน ทำได้น้อย

2. ด้านลักษณะการดำเนินงาน โรงเรียนมีการประชุมวางแผนการดำเนินงานและจัดทำแผนปฏิบัติงานได้เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน ส่วนการจัดทำแผนผังปลูกพืชและการใช้ประโยชน์จากแผนผังทำได้ในระดับน้อย

3. ด้านการบริหารโครงการ การส่งบุคลากรไปฝึกอบรมด้านการเกษตรและอาหารกลางวันอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนส่งเฉพาะบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการไปอบรมระยะสั้น ช่วงเวลา 1 - 5 วัน โรงเรียนสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการด้านการเกษตรและอาหารกลางวันได้ดียิ่ง โดยแบ่งความรับผิดชอบให้นักเรียนร่วมดำเนินงานเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถพัฒนาบุคลากรมากกว่าร้อยละ 50 ให้มีความรู้ และทักษะด้านการเกษตร และมีปัญหาด้านความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนในระดับปานกลาง

ประสิทธิภาพการดำเนินงาน โรงเรียนประสบความสำเร็จในการช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้ในการประกอบอาหารกลางวัน สามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการ ปลูกฝังนิสัยการช่วยตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความขยันหมั่นเพียร และช่วยให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มาก

อภิสิทธิ์ พึ่งพร (2536 : 90 - 94) ศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี : กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 24 จำนวน 4 โรงเรียน พบว่า การดำเนินงานโครงการ ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งแต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาทุพโภชนาการให้หมดไป ควรปรับปรุงด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีดำเนินงานโครงการให้กับครู ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไป ครูใหญ่ควรเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ควรจัดหางบประมาณให้เพียงพอ ด้านกระบวนการดำเนินงานควรส่งเสริมให้มีการวางแผนการผลิต และการประกอบอาหารให้ถูกหลักวิชาการ ตลอดจนเน้นการผลิตอาหารโปรตีนทั้งมาจากพืชและจากสัตว์ให้เพียงพอด้วยความต้องการ

อารยา พิบูลนครินทร์ (2537 : 130) ศึกษาโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี : การนำโครงการไปปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการบริหารโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในภาพรวมรวมทั้งเปรียบเทียบกับโครงการอาหารกลางวันอื่นๆ เช่น โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และศึกษากระบวนการบริหารงานเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและแนวทางในการปรับปรุง ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. กระบวนการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในภาพรวม ในการดำเนินงานที่ผ่านมาปรากฏว่าเกิดปัญหา เช่น งบประมาณไม่พอ วิธีการไม่เหมาะสม ไม่มีครูหรือบุคลากรที่จะดูแลโครงการ กระบวนการเรียนการสอน ไม่มีเวลาสอนได้เต็มที่ สอนไม่ทันทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กตกต่ำ

2. โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยสำคัญของการให้บริการอย่างต่อเนื่อง คือ ปัญหาด้านกำลังเงินและกำลังคน ได้แก่ ครูมีจำนวนน้อย ครูไม่เข้าใจการสอนแบบบูรณาการ ครูขาดแหล่งให้คำปรึกษา ผู้บริหารไม่เต็มใจทำโครงการ นักเรียนมีฐานะยากจน ไม่มีโรงอาหาร

นอกจากนี้พบว่าโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ ปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จของโครงการประกอบด้วย ผู้ดำเนินการโครงการต้องเข้าใจเป้าหมายอุดมการณ์ อย่างลึกซึ้ง การประสานงาน ครูทุกคนเป็นกุญแจที่สำคัญ

สมคิด เขียวรจนานา (2540 : 101 - 107) ศึกษาการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน : กรณีศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองตู่ จังหวัดนครพนม พบว่า การดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ ฯ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น มีการดำเนินการ จำนวน 7 โครงการ คือ 1) โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

ปัญหาในการดำเนินการคือผลิตผลทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากสภาพแวดล้อม ดิน ฟ้า อากาศ 2) โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน การดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ 3) โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ปัญหาการดำเนินงานคือผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือในการให้เด็กได้มีเวลาเรียนได้เต็มที่ เนื่องจากต้องช่วยครอบครัวประกอบอาชีพ ปัญหาครูขาดประสบการณ์ ในการนิเทศติดตามผล การผลิตสื่ออุปกรณ์ 4) โครงการนักเรียนในพระบรมราชานุเคราะห์ ปัญหาคือผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือ เพราะต้องการแรงงานจากบุตรหลานช่วยงานประกอบอาชีพ 5) โครงการฝึกอาชีพ ปัญหาคือ ผู้จบการฝึกอบรมแล้วไม่สานต่อตามวัตถุประสงค์ของโครงการเนื่องจากขาดทุนทรัพย์ บางอาชีพเห็นผลช้า ย้ายถิ่นฐาน รับจ้างทำงานในต่างถิ่น 6) โครงการส่งเสริมสหกรณ์ อุปสรรคในการดำเนินการคือ ครูขาดความรู้เฉพาะด้าน รวมทั้งขาดความสนใจของผู้ปกครองและนักเรียน 7) โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

บัวลำ ไช้บุตดา (2541 : 107 - 111) ศึกษาการประเมินโครงการด้วยรักและห่วงใยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าผลการดำเนินงานมีการปฏิบัติในระดับมาก ในด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยนักเรียน การดำเนินงานทั่วไป การส่งเสริมการประกอบอาชีพและการส่งเสริมการเรียนรู้ ส่วนการจัดกิจกรรม การเลี้ยงสัตว์ การจัดกิจกรรมการปลูกพืช และการจัดกิจกรรมด้านอาชีพอื่นๆ ได้ผลในระดับพอใช้ ปัญหาการดำเนินการที่พบคือ ด้านการจัดการ ด้านงบประมาณ อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ และด้านบุคลากร ส่วนด้านนักเรียนมีปัญหาในระดับน้อย โรงเรียนต้องการส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จากการได้ร่วมกิจกรรมตามโครงการ การได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ และการให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากร นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า การดำเนินการตามโครงการหากได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเกิดผลดีต่อการพัฒนาของนักเรียนมากขึ้น

ชเนศ เจตนาดี (2541 : 121 - 126) ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูตำรวจตระเวนชายแดนในการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 และ 21 พบว่า ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการคือร่วมประชุม ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทาง ร่วมปฏิบัติกิจกรรม ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการฯ ได้แก่ ทัศนคติต่อการดำเนินกิจกรรมการคาดหวังผลประโยชน์ที่ได้รับรายได้ของครัวเรือนตำแหน่งหน้าที่ การรับรู้ข่าวสารด้านเกษตร โภชนาการและการประกอบอาหาร

สแตน แซนเคิล และเคน คัมพี (ชเนศ เจตนาดี. 2541 : 48; citing Zankel & Kaaoe. 1990) ศึกษาการประเมินผลโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โดยการศึกษาเปรียบเทียบโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 14 แห่ง และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อีก 7 แห่ง โดยการสัมภาษณ์ครูใหญ่ ครูชาวบ้าน และนักเรียน การชี้แจงให้นักและการสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด พบว่า ในภาพรวมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานให้โครงการให้ประสบความสำเร็จ คือ ปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคลและความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนและชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองแต่จากการศึกษาพบว่าความช่วยเหลือของหน่วยราชการที่มีต่อโครงการยังอยู่ในระดับต่ำกว่าความต้องการของประชาชน โครงการ ฯ ก่อให้เกิดผลกระทบในทางบวกแก่สุขภาพอนามัยของนักเรียน ความรู้ในการเกษตร โภชนาการและสุขภาพอนามัย นอกจากนี้ยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีขึ้น

ปรียดี วงศ์ธิเบศร์ (2542 : 130) ศึกษากระบวนการจัดโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบ้านอังกูต สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภออุบลราชธานี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยนำเข้า โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักพระราชวัง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร วัสดุอุปกรณ์ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานเกษตรจังหวัด สถานีประมงน้ำจืด วิทยาลัยเทคนิค และสถานีพัฒนาที่ดิน ได้รับความร่วมมือเรื่องแรงงาน จากสำนักงานสหกรณ์จังหวัด สถานีทดลองพืชไร่ วิทยาลัยเทคนิค สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และโรงพยาบาล ในจังหวัดสกลนคร ปัญหาที่สำคัญที่พบคือ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ขาดแคลนแรงงานและวิธีการจัดการสอน ผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน

2. กระบวนการ โรงเรียนมีกิจกรรมในการดำเนินการโครงการ คือ โครงการปลูกพืชผักสวนครัว โครงการประมงโรงเรียน โครงการเลี้ยงสัตว์ปีก โครงการเลี้ยงสุกร โครงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กระบวนการการแปลงผลผลิตการเกษตรเป็นอาหารกลางวัน ปัญหาที่พบคือ ขาดแคลนน้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ บุคลากรมีจำกัด ผลผลิตยังไม่เพียงพอ

3. ผลผลิตด้านอาหารกลางวัน ผลผลิตจากโครงการทำให้สามารถนำมาประกอบอาหารกลางวันได้ทุกวันและนักเรียนได้รับประทานทุกคน ด้านภาวะโภชนาการ นักเรียนได้รับประทานอาหารทุกวัน ทุกคน ส่งผลให้ทุกโภชนาการของนักเรียนลดลง ด้านความพึงพอใจ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความพึงพอใจอย่างยิ่ง

จำเนียร นำศรีเจริญกุล (2542 : 77 - 79) ศึกษาการจัดโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนครนายก ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการจัดโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ความเชื่อมโยงระหว่างโครงการเกษตรและโครงการอาหารกลางวันและปัญหาอุปสรรคในการจัดโครงการเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้างสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้รับผิดชอบโครงการเกษตรและครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ผลการศึกษาพบว่า

1. การจัดโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน แบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการจัดการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีการดำเนินการประชุมครู เพื่อชี้แจงนโยบาย วัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติ นิเทศและประสานงานกับหน่วยงานอื่น ตลอดจน แต่งตั้งครูผู้รับผิดชอบโครงการเกษตรและครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน สำหรับครู ผู้รับผิดชอบโครงการเกษตรและครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันร่วมกันวางแผนปฏิบัติ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมและร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน

1.2 ด้านงบประมาณ ได้รับงบประมาณโครงการอาหารกลางวันจากสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เมล็ดพันธุ์พืชและ อาหารเสริมจากสำนักงานสวนจิตรลดาและสำนักงานเกษตรจังหวัด

1.3 ด้านกิจกรรม โครงการเกษตรได้พิจารณาเลือกกิจกรรมโดยดูจากสภาพ พื้นที่ แหล่งน้ำ ฤดูกาล และเมล็ดพันธุ์พืชที่ได้รับเพื่อการเพาะปลูก ส่วนโครงการอาหารกลางวัน จะพิจารณาเลือกประเภทกิจกรรมโดยดูจากผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำมาประกอบอาหารที่มี คุณค่าทางโภชนาการ ขั้นตอนการประกอบง่ายและใช้เวลาน้อย

1.4 ด้านอุปกรณ์ ในการดำเนินการครูผู้รับผิดชอบโครงการเกษตรและครู ผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันสามารถจัดการและปรับใช้อุปกรณ์ที่มีตามสภาพของโรงเรียน

2. ปัญหา อุปสรรค ในการจัดการโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษามีปัญหาอุปสรรคในด้านขาดครูที่มีวุฒิทางเกษตรกรรม และคหกรรมศาสตร์ และงบประมาณมีจำกัด

2.2 ครูผู้รับผิดชอบโครงการเกษตรมีปัญหาและอุปสรรคในด้านความสามารถ ทางวิชาการในงานที่รับผิดชอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการทำงานคือสภาพพื้นที่ แหล่งน้ำ วัสดุ อุปกรณ์

2.3 ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันมีปัญหาอุปสรรคในด้านปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับการทำงานคือ ขาดการส่งเสริมด้านกำลังใจ งบประมาณมีจำกัด สถานประกอบการ และวัสดุอุปกรณ์ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน

สุรินทร์ ขอนแก่น (2543 : 103 - 104) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ เกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : กรณีศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 41 จังหวัดชุมพร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม และปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการผู้ปกครองนักเรียน ครูใหญ่ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมได้แก่การมีส่วนร่วมประชุม มากที่สุด รองลงมาคือมาร่วมวางแผน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมทำกิจกรรม ร่วมประเมินผลและ ร่วมตัดสินใจปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมคือเพศ ปัญหาอุปสรรค พบว่าบุคลากร ขาดความรู้ความชำนาญและขาดจิตสำนึกในการทำงาน งบประมาณไม่เพียงพอ การทำการเกษตร ไม่ต่อเนื่อง ดินขาดคุณภาพ ผลผลิตสูญหาย วัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอและประสบปัญหาด้าน

สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะในการวิจัยว่า ควรกระตุ้นจิตสำนึก และปลูกฝังอุดมการณ์ให้แก่บุคลากร โดยการอบรม เยี่ยมเยียน ให้ขวัญกำลังใจ ผู้บริหารชุมชน ต้องเข้ามามีส่วนร่วม

สว่าง แร่ถ้าย (2544 : 95 - 99) ศึกษาการดำเนินงานโครงการส่งเสริมกิจกรรม สหกรณ์ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร พบว่าโรงเรียนมีการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์ตามพระราชดำริฯ จำนวน 3 กิจกรรมในระดับมากได้แก่ กิจกรรมออมทรัพย์ กิจกรรมส่งเสริมการผลิต และกิจกรรมร้านค้า

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ พบว่า อุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการตามพระราชดำริฯ ได้แก่ การขาดความสนใจจากชุมชน การขาดงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการดำเนินงาน การขาดการประสานงาน การขาดการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะที่รูปแบบการมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมประชุม จึงมีข้อเสนอแนะในงานวิจัยว่า ควรกระตุ้นจิตสำนึก และปลูกฝังอุดมการณ์ให้แก่บุคลากรโดยการอบรม การเยี่ยมบ้าน การให้ขวัญกำลังใจ และการ เชิญผู้บริหารเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลสำคัญที่ค้นพบในงานวิจัยนี้มาปรับเป็น แนวทางสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนในครั้งนี้

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการอื่น

อัญชลี โกพลรัตน์ (2536 : 76 - 80) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโครงการ อาหารกลางวันตามความคิดเห็นของผู้บริหารและหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา เขตการศึกษา 1 จำนวน 6 ด้าน คือ ความร่วมมือกับชุมชน การ พัฒนาครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน บุคลากรโครงการอาหารกลางวัน งบประมาณโครงการ อาหารกลางวัน รูปแบบโครงการอาหารกลางวัน และการประเมินโครงการอาหารกลางวัน ผล การศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโครงการอาหารกลางวันมี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความ ร่วมมือกับชุมชน และด้านรูปแบบการจัดอาหารกลางวัน สามารถทำนายระดับผลการบริหาร โครงการอาหารกลางวันร้อยละ 10.75

สุพร จึงเกรียงไกร (2541 : 83 - 86) ศึกษาปัญหาของผู้บริหารและครูในการดำเนิน งานโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปทุมธานี มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาของผู้บริหาร และครูผู้สอนเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีปัญหาในการดำเนินงานในระดับปานกลางการปฏิบัติงานในโรงเรียน ที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มี ระยะเวลาในการเข้าโครงการแตกต่างกัน มีปัญหาในการดำเนินงานแตกต่างกันและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ขนาดของโรงเรียนและระยะเวลาในการเข้าโครงการไม่แตกต่างกัน

ณรงค์ เจริญผล (2543 : 79 - 83) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาภาคบังคับ 6 ปี และโรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาส ในด้านต่าง ๆ พบว่า

1. ภาพรวมของแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาในภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาภาคบังคับ 6 ปี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการและกรรมการโรงเรียน พบว่ามีความแตกต่างกันด้านรูปแบบการจัดอาหารกลางวัน ด้านอาคารสถานที่ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนด้านงบประมาณไม่พบความแตกต่าง สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาส พบว่ามีความแตกต่างกันด้านรูปแบบการจัดอาหารกลางวัน ด้านงบประมาณและด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนด้านอาคารสถานที่ไม่พบความแตกต่าง

ยุพิน ธรรมศิริ (2545 : 98 - 105) ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัยด้านความร่วมมือกับชุมชน ปัจจัยด้านรูปแบบการจัดอาหารกลางวันและปัจจัยด้านการประเมินผลโครงการอาหารกลางวันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ ด้านการประเมินผลโครงการอาหารกลางวัน ด้านทรัพยากร ด้านความร่วมมือกับชุมชนและด้านบุคลากร มีค่าพยากรณ์ร้อยละ 48.50

เสกสรร สามสี (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษา การประเมินโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อมของโครงการมีความเหมาะสมโดยรวมระดับมาก 2) ปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ สภาพพื้นที่ทำการเกษตร มีความอุดมสมบูรณ์น้อย ทรัพยากรด้านบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ยังขาดแคลนสิ่งจำเป็นในการปฏิบัติงาน ทรัพยากรด้านงบประมาณได้รับการสนับสนุนจากงบโครงการ แหล่งแรงงานส่วนใหญ่ใช้แรงงานครูและนักเรียน 3) กระบวนการดำเนินงาน กิจกรรมของโครงการส่วนมากเพาะปลูกมากกว่าเลี้ยงสัตว์ ผลผลิตนำไปประกอบอาหารกลางวันนักเรียน 4) ผลผลิตของโครงการ นักเรียนมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมสภาพทั่วไปจะมีนาข้าวในโรงเรียนมีพืชผักหลายชนิดในแปลงเกษตรมีต้นไม้เกิดขึ้นตามพื้นที่ต่างๆ ของโรงเรียน ความแตกต่างจากที่เคยทำการเกษตรมาก่อนหน้านี้คือ เน้นในการจัดสรรพื้นที่ ผลิตเพื่อการบริโภค การรักษาสีเขียวตลอด การดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน ฟังตนเองได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการอื่น พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการประการหนึ่ง ได้แก่ ความร่วมมือกับชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้วิจัยจึงนำหลักการการมีส่วนร่วมสองทาง คือความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริของผู้บริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

เอกชัย เอื้อเฟื้อ (2537 : 82 - 84) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำและด้านการทำงานเป็นกลุ่มของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาเอกสารงานวิจัย การสำรวจสภาพปัญหาการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ และด้านการทำงานเป็นกลุ่ม แล้วนำข้อมูลมาสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดประเมินค่า 5 ระดับ ทำการสำรวจความต้องการเป็นผู้บริหาร 18 คน อาจารย์ 254 คน บัณฑิต 400 คน นักศึกษา 388 คน หัวหน้าหน่วยงานภาครัฐ 20 คน และหน่วยงานภาคเอกชน 20 คน รวมเป็นแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน 925 ฉบับ ผลของการจัดคุณลักษณะดังกล่าวนำมาพัฒนาเป็นโครงสร้างหลักสูตร ในขั้นตอนที่ 2 ส่วนในตอนที่ 3 นำหลักสูตรไปทดลองใช้ฝึกอบรมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 37 คน ผลการใช้ชุดฝึกอบรมปรากฏว่า ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมเป็นไปตามเกณฑ์ ผู้เข้าฝึกอบรมมีทักษะในด้านความเป็นผู้นำและด้านการทำงานเป็นกลุ่ม อยู่ในระดับมาก ในขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตรได้นำมาปรับปรุงแก้ไขการเขียนสภาพปัญหา จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปรับปรุงกิจกรรม สื่อ และวิธีการฝึกอบรมให้ประหยัดและสะดวกต่อการนำไปประยุกต์ใช้

ชาติรี มณีโกศล (2539 : 221 - 227) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรการวิจัยปฏิบัติการสำหรับครูประถมศึกษา โดยนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบเอ็กต์บुकคลมาประยุกต์ใช้ โดยการกำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพก่อนการพัฒนาหลักสูตร โดยศึกษากับข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชุมพวง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งต้องการให้มีการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยยังขาดความรู้ในด้านปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ 2) นำข้อมูลมาพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร 3) นำโครงสร้างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แล้วนำมาปรับปรุง 4) นำหลักสูตรไปทดลองใช้ ผลการทดลองใช้ปรากฏว่ามีปัญหาบางประการในด้านการปฏิบัติ ความไม่เหมาะสมของกิจกรรม เนื้อหา ระยะเวลา จึงต้องนำไปทดลองซ้ำเป็นครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 จนกระทั่งผู้เข้ารับการทดลองสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้ จากผลการประเมินหลักสูตรในขั้นตอนที่ 5 พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ได้ แต่ยังไม่เข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร

พรชัย หนูแก้ว (2541 : 121 - 122) ได้พัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน โดยใช้รูปแบบการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจ

ข้อมูลพื้นฐานวิธีการที่ใช้คือการวิจัยแบบมุ่งอนาคต (EDFR) ซึ่งใช้เทคนิคเดลฟายกับนักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่ยังขาดและสมควรจะได้รับการพัฒนา ทั้งด้านภาวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม 2) การร่างหลักสูตรหลังจากนั้นได้นำผลการวิเคราะห์มาร่างหลักสูตรแบบบูรณาการที่ใช้หัวเรื่องเป็นแกน ประกอบด้วยสภาพปัญหาและความต้องการ หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ การวัดและประเมิน เนื้อหาที่ใช้ส่วนใหญ่นำมาจากกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษาก่อนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย 3) การทดลองใช้หลักสูตรเป็นการทดลองใช้หลักสูตรโดยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง แล้วนำผลมาเปรียบเทียบกันระหว่าง 2 กลุ่ม และการประเมินหลักสูตร พบว่า หลังการใช้หลักสูตร พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรฉบับนี้ 4) การปรับปรุงหลักสูตร

องอาจ พงษ์พิสุทธิ์บุปผา (2541 : 93 - 97) ได้วิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางเกษตร สำหรับนักเรียนอาชีวศึกษาทฤษฎีที่ใช้และกรอบแนวคิดในการวิจัยพฤติกรรมผู้นำ ใช้แนวคิดจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการทำเทคนิคเหตุการณ์วิกฤต (CIT) วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรผู้นำคือใช้กระบวนการกลุ่ม ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มที่ใช้ศึกษา คือทฤษฎีว่าด้วยบุคลิกภาพของกลุ่มของแคทเทล (Cattell) และทฤษฎีการแลกเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มของธิปอท์และแคลลีย์ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เรียกว่าสังคหวัตถุ ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำรวจความต้องการเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำโดยใช้เทคนิคเหตุการณ์วิกฤต ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเป็นการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับการสำรวจความต้องการเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำในขั้นที่ 1 จากนั้นนำร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตร และการนำไปปรับปรุงแก้ไข และมีการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินผลผู้เข้ารับการอบรม ใช้ 2 วิธีคือ 1) ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการ อบรม โดยประเมินก่อนและหลังการอบรมใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบวัดเจตคติต่อพฤติกรรมเป็นผู้นำและแบบสังเกตทักษะพฤติกรรมผู้นำ 2) การประเมินผลการใช้หลักสูตร ใช้แบบสอบถามผู้เข้า รับการ อบรมและการสัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้การอบรม ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรนำหลักสูตรจากขั้นที่ 2 ไปทดลองกับกลุ่มนักเรียน อศ.กช. ใช้แผนการวิจัย One - Group Pretest - Posttest Design เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในสภาพการณ์จริง และทราบประสิทธิผลหลักสูตร และนำผลที่ได้ไปปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 4 การติดตามผลหลักสูตร เป็นการติดตามผลของผู้ผ่านการฝึกอบรมว่าได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติจริง และมีพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด หลังจากฝึกอบรม 1 เดือน โดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วย นักเรียนที่ผ่านการอบรม 29 คน ผู้ปกครอง

30 คน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเกษตร 18 คน รวมทั้งสิ้น 77 คน ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ผ่านการอบรมมีพฤติกรรมด้านแสวงหาความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากเดิมในระดับมาก พฤติกรรมผู้นำด้านการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรและการประสานงานเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง

อติญาณ์ ศรีเกษตริน (2543 : 127 – 129) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างความเป็นผู้นำสำหรับนักศึกษาพยาบาล มี 4 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาความต้องการวิเคราะห์สภาพปัญหาของสังคม วิเคราะห์งาน 2) ออกแบบหลักสูตร 3) ประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรโดยนำไปทดลองใช้ แล้วประเมินผู้เรียนหลังฝึกอบรมทันทีและติดตามผู้เรียนเป็นเวลา 1 เดือน 4) ปรับปรุงหลักสูตร องค์ประกอบหลักสูตรประกอบด้วย 1) กำหนดจุดมุ่งหมายและจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม 2) คัดเลือกเนื้อหาสาระ 3) วิธีการฝึกอบรมและสื่อการฝึกอบรม และ 4) ประเมินผล

รัตติกรณ จงวิศาล (2543 : 112 - 113) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มี 6 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างกรอบแนวคิดในการฝึกอบรม 3) สร้างหลักสูตร 4) หากคุณภาพหลักสูตรโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจและทดลองใช้ มีแบบแผนการทดลอง แบบกลุ่มเดียว 5) ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง 6) ทดลองใช้หลักสูตรที่แก้ไขแล้ว ติดตามผลหลังการทดลอง 2 เดือน ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน

วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544 : 139 - 142) ได้พัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลโดยเฉพาะหลักการของหลักสูตร คือ การเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบชี้แนะตนเองที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรเสริมนี้ ผู้วิจัยกำหนดเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตรเสริม 3) การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร และ 4) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริม ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรเสริมสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาลที่สอดคล้องกับหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ได้อย่างดียิ่ง

ศิริพงษ์ เศาภายน (2545 : 134 - 135) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งของตำรวจชุมชน ได้แก่ ความขัดแย้งภายในตัวตำรวจชุมชน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือความขัดแย้งภายในสถานีตำรวจ ความขัดแย้งที่เกิดจากความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อตำรวจชุมชน และความขัดแย้งของตำรวจชุมชนที่มีต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้เป็นการดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดกลุ่มสนทนากับตำรวจชุมชน เพื่อศึกษาความขัดแย้งประเภทต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตำรวจชุมชน 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบ

ด้วยหลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วย คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ คำอธิบายเนื้อหา วิธีสอนและกิจกรรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล ซึ่งนำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้อง หลังจากนั้นนำผลมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ 3) การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม โดยการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับ ตำรวจชุมชน 20 คน ผลการทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งสูงกว่ากลุ่มควบคุมและมีพัฒนาการด้านนี้สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม แสดงว่าหลักสูตรฝึกอบรมช่วยทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งได้ดีขึ้น และ 4) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม โดยผู้เข้ารับการอบรมประเมินความเหมาะสมในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรมและวิทยากรผู้ให้การฝึกอบรม ซึ่งพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมทุกองค์ประกอบ เสนอให้ขยายเวลาเพิ่มจาก 30 ชั่วโมง เป็น 33 ชั่วโมง ควรมีผู้บังคับบัญชาระดับสูง ผู้กำหนดนโยบายตำรวจชุมชนมาร่วมเป็นวิทยากรและขอให้มีการบรรจุหลักสูตรนี้อยู่ในหลักสูตรของตำรวจทุกระดับ เพื่อที่จะให้การปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเพชร เบ้าเงิน (2545 : 137 - 140) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและประเมินประสิทธิภาพและความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูล พื้นฐาน จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อจัดอันดับองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการพัฒนาร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน หลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย หลักการ เหตุผล จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และโครงสร้างหลักสูตร หลักสูตรฉบับนี้มี 3 หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วยคำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ คำอธิบายเนื้อหา วิธีการฝึกอบรมและกิจกรรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดผลประเมินผล ใช้เทคนิคการอบรม 6 วิธี ได้แก่ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง การฝึกปฏิบัติ การอภิปรายกลุ่ม การพิจารณา ใตร่ตรอง และการให้ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยนำร่างหลักสูตรฝึกอบรมให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่านประเมินพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสม และองค์ประกอบมีความสอดคล้องกัน และนำร่างหลักสูตรมาปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนที่ 3 การประเมินคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรม นำร่างหลักสูตรไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 40 คน ผลการทดลองพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้

ตนเองหลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง และคะแนนเฉลี่ยของผลต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังทดลองในกลุ่มกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม แสดงว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองได้ ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้รับการอบรมพบว่า ทุกองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

จรัส ไทยอุทิศ (2547 : 164 - 169) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหลักการ “Balanced Scorecard” มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความรู้ เจตคติ และทักษะด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา โดยหลักการ Balanced Scorecard มี 5 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลสำหรับการวางแผนสร้างหลักสูตรฝึกอบรม โดยวิธีสำรวจความต้องการรับการฝึกอบรม และศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตอนที่ 2 การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมให้มีโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ใช้รูปแบบการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมในกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว ตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้หลักการ BSC เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้หลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรม และมีคะแนนด้านเจตคติหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ด้านการฝึกอบรมพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาพบว่าวิทยากรมีความสามารถอยู่ในระดับดี ด้านงบประมาณและทรัพยากรพบว่ามีความประหยัดและความคุ้มค่าในระดับมาก ตอนที่ 5 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมมาใช้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมให้เกิดความสมบูรณ์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม พบว่ามีความแตกต่างและคล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยแต่ละเรื่อง มีขั้นตอนการวิจัยอย่างน้อย 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่คล้ายคลึงกันคือขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งกระทำได้หลายวิธี เช่น การใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การใช้แบบสอบถาม การจัดกลุ่มสนทนา ผนวกเข้ากับการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 เป็นการร่างหลักสูตรโดยใช้ข้อมูลจากขั้นตอนแรกเป็นพื้นฐาน โครงร่างของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ และการวัดผลและประเมินผล ในขั้นตอนนี้อาจารย์รวมถึงการนำร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอยู่ในขั้นตอนเดียวกัน แต่งานวิจัยบางหัวข้อได้แยกให้เห็นต่างหากออกไปเป็นขั้นตอนที่สาม ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้ เป็นการนำร่างหลักสูตรที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและนำมาปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง อาจเป็นการวิจัยเชิงทดลองและขั้นตอนที่ 4 บางงานวิจัยเป็นขั้นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร บางงานวิจัยเป็น

ขั้นการติดตามผล และในบางงานวิจัยมีขั้นตอนเพิ่มขึ้นอีก 1-2 ขั้นตอน เช่น ขั้นตอนในการทดลองฝึกอบรมอีก 1 ครั้ง

2. เทคนิควิธีที่ใช้ในการฝึกอบรม ส่วนใหญ่ใช้การบรรยาย และกระบวนการกลุ่มหรือกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และงานวิจัยที่เสนอแบบจำลองเสนอวิธีการฝึกปฏิบัติ โดยใช้เทคนิคกึ่งสถานการณ์จริงและสถานการณ์จริง

3. การประเมินหรือการหาประสิทธิภาพหลักสูตร มีการให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมินหลักสูตรมีการทดลองใช้หลักสูตร และมีการประเมินหลักสูตรโดยใช้แบบสอบถามหรือแบบทดสอบผู้เข้ารับการอบรม

4. การประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ใช้การประเมินก่อนและหลังฝึกอบรม และมีบางงานวิจัยมีการติดตามผลโดยการประเมินหลังจากการฝึกอบรมผ่านไปแล้ว 1 - 3 เดือน และบางงานวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย

5. ประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่จะประเมินความรู้ความเข้าใจหรือผลสัมฤทธิ์ และประเมินเจตคติ ส่วนที่แตกต่างกัน คือ บางงานวิจัยมีการประเมินทักษะโดยการสังเกต ประเมินผลการปฏิบัติงานจากการทำกิจกรรม ประเมินความพึงพอใจโดยใช้แบบประเมิน ใช้การสัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้การฝึกอบรมและมีการประเมินความเหมาะสมของโครงการโดยใช้แบบสอบถาม

จากผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนาการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ โดยมีขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3) การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลปัญหาและความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการจัดกลุ่มสนทนามาเป็นเนื้อหาสาระในยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

4.4.1 งานวิจัยในประเทศ

สฤษดิ์ มินทะระ (2536 : 162 - 172) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย : แนวคิด ปัญหา อุปสรรคและแนวทางในอนาคตโดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทยเป็นแนวคิดเชิงอุดมคติที่เชื่อมั่นว่าจะสามารถพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์และสนองตอบความต้องการของภาคประชาชนได้ดีกว่าการจัดการศึกษาในระบบปัจจุบันที่ให้ประโยชน์สูงสุดแก่ภาคราชการและภาคธุรกิจเอกชน นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ รัฐไม่มีความจริงใจในการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา และการจัดการศึกษาในอนาคตต้องอยู่บนหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประมาณ ดัชนีทูล (2538 : 139 - 142) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมด้านการศึกษาและพัฒนาชุมชนชนบท โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในกลุ่มแกนกลาง ตั้งแต่ขั้นตอนการคิดค้นปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา พร้อมทั้งขยายแนวคิดในการแก้ปัญหาไปยังชาวบ้านในชุมชน กิจกรรมใดที่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านจะมีสมาชิกมาก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ภายในชุมชน แรงผลักดันด้านบุคคล โครงสร้างของกลุ่ม ความถี่ และระยะเวลาที่มีความสัมพันธ์ของกลุ่ม แบบแผนการเรียนรู้เป็นรูปแบบของการประชุมและการทัศนศึกษา

นรินทร์ แก้วมีศรี (2538 : 124 - 137) ศึกษาการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดสุขศึกษาในชุมชนชนบทซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการเก็บรวบรวม ข้อมูลหลายวิธีผสมผสานกัน พบว่าการจัดสุขศึกษาเป็นกิจกรรมที่จำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นเรื่อง สุขภาพอนามัยที่ทุกคน ต้องรับผิดชอบร่วมกัน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่เป็นทางการ รูปแบบการให้การศึกษาใช้วิธีพูดคุย เสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีการเข้าร่วมทุกขั้นตอน เงื่อนไขที่เป็นปัจจัยสำคัญในการมีส่วนร่วม คือ ลักษณะ กิจกรรมเป็นไปอย่างง่าย ๆ นอกจากนี้ยังได้ประโยชน์ตอบแทนทางด้านสุขภาพอนามัย ตลอดจน การออกแบบกิจกรรมมีความยืดหยุ่นและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่น

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งเสริมการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง และปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม 2) กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับชุมชน คือ ความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วงสวัสดิภาพบุตรหลาน ความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน สถานภาพของคนในชุมชน ความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียน ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน เครือข่ายชุมชน ผู้นำชุมชน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นแก่ความสำคัญของตนเองและการเห็นแก่ความเจริญของส่วนรวม 3) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน คือ ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน เช่น โรงเรียนเป็นผู้เข้าไปขอความร่วมมือจากชุมชน สร้างระบบที่เอื้อให้ชุมชนมีส่วนร่วม ให้ความเอื้อเพื่อแก่ชุมชนและสร้างความมั่นใจแก่ชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนและปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ความเป็นโรงเรียนของชุมชน การเป็นแหล่งสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม

2. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่ม ปัจจัย คือ 1) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง 2) กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับชุมชน คือ ความเสื่อมศรัทธา ความไม่ผูกพันกับชุมชน การไม่มีเวลาว่าง การขาดความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียนและความขัดสนส่วนบุคคล 3) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนประกอบด้วย 1) ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน ได้แก่ ขาดความสัมพันธ์อันดีกับ

ชุมชน ไม่ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีส่วนร่วมก็เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) วิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ แต่งตั้งผู้มาทำงานชุมชนไม่เหมาะสมไม่ตอบสนองชุมชน ไม่กำหนดบทบาทที่เหมาะสมให้แก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม 3) ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ ความโดดเด่นด้านวิชาการลดลงและไม่มีผลงานที่ประสบผลสำเร็จเสนอให้ชุมชนชื่นชม 4) ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ข้าราชการของโรงเรียน ความสัมพันธ์กับวัดไม่ดี ขาดบุคลากรที่จะเชื่อมโยงกับชุมชนและการขาดทีมงานที่ดี

ศิริกาญจน์ โกสุม (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพผลการวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 8 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 3) สร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วม 4) สร้างกิจกรรม 5) ต่อรองเพื่อดำเนินการ 6) ร่วมกันดำเนินการ 7) ร่วมกันประเมินผล และ 8) ร่วมกันรับผลประโยชน์ สำหรับแบบแผนการมีส่วนร่วมเป็นแบบหลวมล้ำ แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ 1) แบบแผนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ 2) แบบแผนการมีส่วนร่วมบางส่วน 3) แบบแผนการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม พบว่า การจัดการศึกษาในภาคต่ออยู่บนหลักการมีส่วนร่วมกับชุมชน จะสามารถพัฒนาคุณภาพของมนุษย์และสนองความต้องการของชุมชนได้ดีกว่า โดยมีปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในชุมชน ลักษณะกิจกรรมการมีส่วนร่วมเป็นไปในรูปแบบง่ายๆ แต่ยังประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน และการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้ผู้วิจัยจะนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบของกลวิธีในยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพราะเป็นคุณลักษณะสำคัญเฉพาะของการมีส่วนร่วมในสังคมไทยที่จะก่อให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยโดยรวม

4.4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ชอร์ (Shaw. 1986 : 3560) ศึกษาพบว่า ทั้งครอบครัวและนักการศึกษาต่างมีข้อมูลข่าวสารซึ่งแบ่งปันซึ่งกันและกัน นักการศึกษาควรแจ้งข้อมูลข่าวสารกับครอบครัวเกี่ยวกับความก้าวหน้านักเรียน ความคาดหวัง หลักสูตร นโยบาย และโปรแกรมการเรียน ขณะเดียวกันผู้ปกครองต้องให้ข้อมูลข่าวสารกับนักการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการ จุดเด่น และภูมิหลังของลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องตามความคาดหวังของโรงเรียน

เอลแมน (Elman. 2000 : 1367) ทำการทดสอบโดยใช้ตัวแปรทำนาย 2 ตัว คือ การติดต่อสื่อสาร ระหว่างบ้านกับโรงเรียน และ 2) เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน และตัวแปรเกณฑ์ 2 ตัวคือ 1) การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของผู้ปกครองที่บ้าน 2) การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของผู้ปกครองกับโรงเรียนและชุมชน พบว่ามีความสัมพันธ์ทางตรงอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการสื่อสารบ้านกับโรงเรียนและ 1) ทิศนคติของผู้ปกครองต่อโรงเรียน 2) ความเกี่ยวข้องของผู้ปกครอง ที่บ้าน และ 3) ผู้ปกครองมีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนและชุมชน

แลลลี (Lally. 2000 : 2126) ศึกษาสภาพท้องถิ่นมีผลกระทบต่อการศึกษา งานของการวางแผนสภาโรงเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเงื่อนไข ตัวแปร ที่มีผลกระทบต่อการศึกษาของสภาโรงเรียน จากผู้คาดหวัง สมาชิก ผู้ให้ข้อมูล จากการศึกษาพบว่า การนำไปสู่นโยบายสภาโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนต้องเข้าใจว่าเป็นวิชาชีพ ผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาของนักเรียน การใช้คณะกรรมการ Steering committee (คณะกรรมการที่วางระเบียบวาระ) ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น

เฮมสเตดเตอร์ (Helmstedter. 2001 : 407) ศึกษากลยุทธ์ภาวะผู้นำ (Leadership Strategies) เพื่อยืนยันกลยุทธ์ภาวะผู้นำเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศโรงเรียนให้มีความหลากหลาย และเพื่อให้ครูตระหนักถึงกลยุทธ์การสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อนักเรียนมีความหลากหลาย ภาวะผู้นำมี 6 กลยุทธ์ คือ มีการสื่อสารกว้างขวางขึ้น ให้การสนับสนุนครูใหญ่ ผู้นำแบบมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พัฒนาบุคลากรผู้ร่วมงาน ให้ชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้อง กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือการสื่อสารกว้างขวางขึ้น (establish broad communication) ทำนองเดียวกันการพัฒนาบุคลากรเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพเช่นกัน ผู้นำทางการศึกษาที่ต้องการ ส่งเสริมบรรยากาศโรงเรียนให้มีความหลากหลาย ควรปฏิบัติ คือ 1) สื่อสาร 2) ทางลักษณะเครือข่ายกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) สนับสนุนครูใหญ่ ได้แก่ ผู้นำแบบมีส่วนร่วมฝึกอบรมหลากหลาย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชนและมีแบบพฤติกรรมหลากหลาย 3) ให้การพัฒนาผู้ร่วมงาน 4) วางแผนและจัดแบ่งเวลาสอนผู้ร่วมงานอย่างมืออาชีพ

คาร์เวลโฮ (Carvallho. 2002 : 433) ศึกษาการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนกับชุมชนในโรงเรียนประถม บลาซิลเลียน มุ่งศึกษาความคิดเห็นของนักการศึกษา สมาชิกชุมชนในฐานะความเป็นหุ้นส่วนกับโรงเรียนใน Rio de Janeiro The Friend of School มีบทบาทในการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของโรงเรียน โรงเรียนมีความคิดเชิงบวก ไม่ว่าด้านวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและอาสาสมัคร ผู้เป็นหุ้นส่วนนำทรัพยากรสนับสนุนโรงเรียนทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนและอาสาสมัคร ผู้มีหุ้นส่วนคาดหวังว่าจะมีส่วนร่วมมากขึ้นจากความเป็นหุ้นส่วน ดังนั้นจึงมีวิสัยทัศน์ว่านักเรียนเติบโตอย่างมีความสุข มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่ในโลกได้อย่างมีความสุข จึงควรให้มีส่วนร่วมมากขึ้น

เดวิดสัน (Davidson. 2003 : 368) ศึกษาคุณสมบัติและกลไกการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชนที่โรงเรียนมัธยม XYZ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาหาสาเหตุการขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชนที่โรงเรียนมัธยม XYZ และศึกษาถึงวิธีการพัฒนาการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อทดสอบการยอมรับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชนโดย นักเรียน แผนกวิชา ผู้ปกครอง พบว่า นักเรียน แผนกวิชา และผู้ร่วมงานมีความเห็นเงื่อนไขการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน และมีข้อเสนอแนะหลากหลายวิธีเพื่อการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จากการวิจัยเสนอแนะว่าการสร้างความเข้าใจกับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างแท้จริงจะช่วยสร้างบรรยากาศ คุณธรรมและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

เบอร์นสไตน์ (Bernstein. 2003 : 344) ศึกษารูปแบบการทำนายความเป็นหุ้นส่วนโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน : ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารและการปฏิบัติการของครูใหญ่ เพื่อศึกษาความแตกต่างกลยุทธ์การสื่อสารและการปฏิบัติการของครูใหญ่ของโรงเรียน Title I และไม่ใช่ Title I ตัวแปรที่ศึกษาจัดแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว (one - way communication strategies) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง (two-way communication strategies) และยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ (action-based communication strategies) จากการศึกษาพบว่ามี ความแตกต่าง ของการติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ โรงเรียน Five star, Title I รวมถึงการปฏิบัติของครูใหญ่ ในเรื่องเกี่ยวกับ 1) ให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) โปรแกรมการมีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุน 3) ก่อตั้งศูนย์ข้อมูลครอบครัว 4) สนับสนุนให้สมาชิกครอบครัว ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่พบความแตกต่างระหว่างการติดต่อสื่อสารทางเดียวและการติดต่อสื่อสารสองทางหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่าง Five star และ Title I

ลี (Lee. 2003 : 2251) ศึกษากลยุทธ์การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จสำหรับระบบการบริหารสภาพแวดล้อม (EMS) ในองค์กรสาธารณะเพื่อศึกษากลยุทธ์การดำเนินงานของ EMS ให้ประสบความสำเร็จ กรอบการดำเนินงาน คือ กระบวนการตัดสินใจ วัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมของพนักงาน การป้องกันมลภาวะ สุขภาพและความปลอดภัยในอาชีพ และการมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของพนักงานเป็นส่วนประกอบที่สำคัญต่อการดำเนินงาน EMS ให้ประสบความสำเร็จ จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการให้ความสำคัญกับการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จต้องคำนึงถึงเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนเกี่ยวข้องของพนักงาน การป้องกัน มลภาวะ สุขภาพและความปลอดภัยในอาชีพ และการมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน

จากงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม พบว่า การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จต้องคำนึงถึงเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมกับชุมชน วัฒนธรรมองค์กร ดังนั้น การร่วมมือแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโรงเรียนและครอบครัวจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีเจตคติทางบวกต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งการสร้างเจตคติที่ดีต่อชุมชนของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ เป็นสาระสำคัญที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในหลักสูตรฝึกอบรมในครั้งนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก คือ 1) ลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหารและโรคติดต่อของนักเรียน 2) ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพดีของนักเรียน 3) เสริมสร้างความรู้และทักษะ ด้านวิชาการ และการอาชีพ 4) สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียน 5) ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2546 : 6)

2. แนวคิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen & Uphoff. 1977 : 7 - 26; ปารีชาติ วัลย์เสถียร และคณะ. 2543 : 143; ปัญชร แก้วส่อง. 2531 : 17) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ ร่วมทำไม ใครควรจะเข้าร่วม ร่วมเรื่องอะไร ร่วมอย่างไร ร่วมมากน้อยเพียงใด (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2537 : 214 - 215)

3. ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน 5) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน 5) ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน (Southwest Education Department Laboratory -- SEDL. 2000 : Online) ไตเอช (Dietz. 1997 : ix) เบอ์นสไตน์ (Bernstein. 2003 : 44 - 69) (Leadership for better school. 1998 : Online)

3.1 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน การรู้จักชุมชนเป็นการสร้างการมีส่วนร่วม กับชุมชน ได้แก่ การรู้จักชุมชนตนเอง การศึกษาผู้นำชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชน (SEDL. 2000 : Online)

3.2 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน การติดต่อสื่อสารกับชุมชนเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน (SEDL. 2000 : Online) ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน (Bernstein. 2003 : 44 - 69) ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง และ 3) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ

3.3 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน เป็นการดำเนินการร่วมกัน เพื่อหาวิธีการการมีส่วนร่วมกับชุมชน (SEDL. 2000 : Online) ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสมาชิกของชุมชนเข้ามาเป็นอาสาสมัครของโรงเรียน ตลอดจนการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอนที่บ้าน (Dietz. 1997 : ix)

3.4 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน การร่วมมือกับชุมชนสามารถส่งเสริมแหล่งวิชาการ ทำให้ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกชุมชน (Dietz. 1997 : 115) การร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจร่วมกันเพื่อการทำงานเป็นทีม (Leadership for Better School. 1998 : Online) โรงเรียนควรประเมินผลการร่วมมือช่วยเหลือกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (SEDL. 2000 : Online)

3.5 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน ช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และ โรงเรียน เกิดจากบรรยากาศที่ดีของโรงเรียนที่มีต่อผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน โรงเรียนต้องให้การต้อนรับที่ดี เมื่อชุมชนมีความรู้สึกว่าได้รับการต้อนรับที่ดีจะทำให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น (SEDL. 2000 : Online)

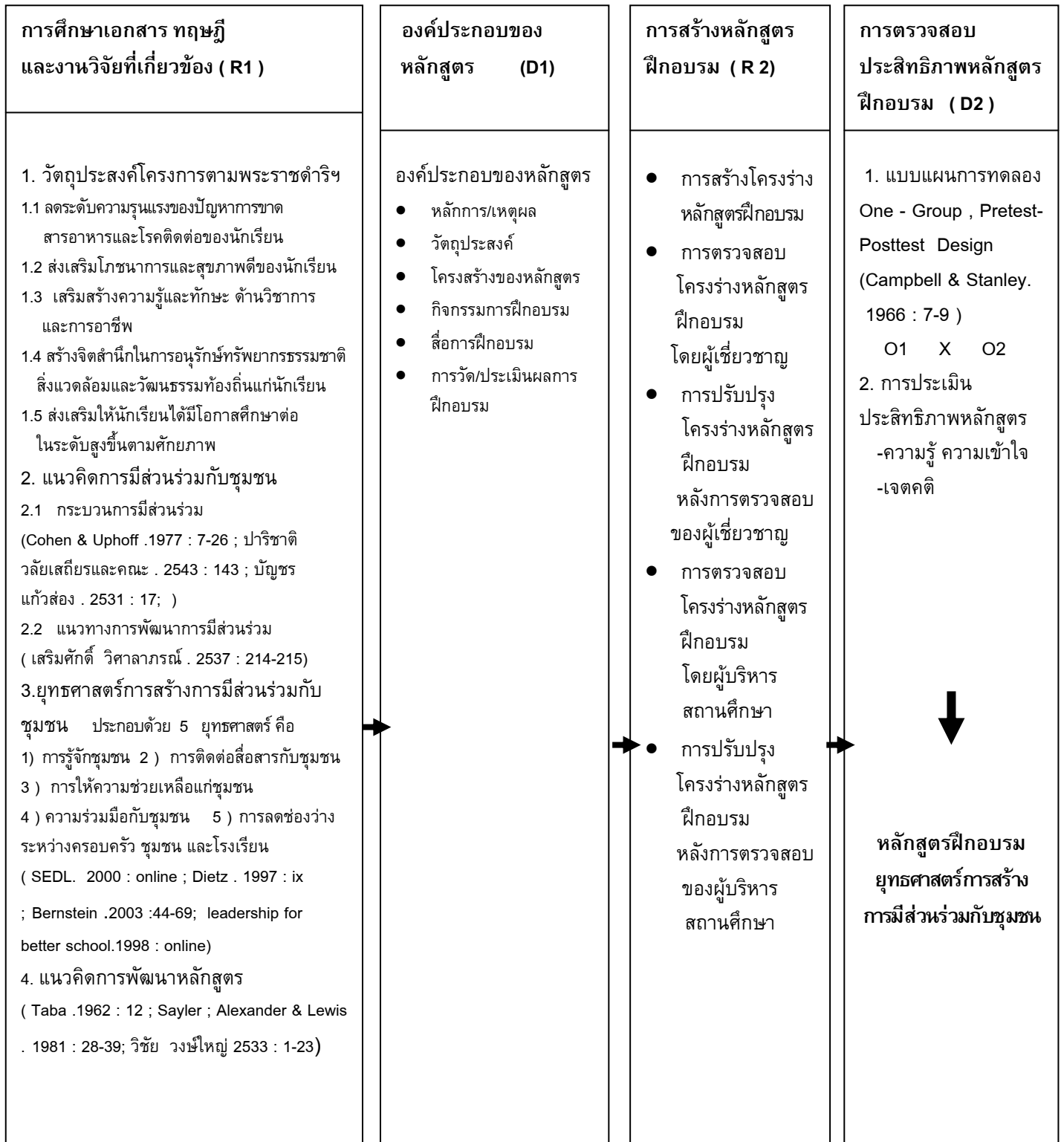
4. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่

4.1 การพัฒนาหลักสูตรของ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม (Taba. 1962 : 12; Saylor; Alexander & Lewis. 1981 : 28 - 39; วิชัย วงษ์ใหญ่. 2533 : 1 - 23)

4.2 องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม (Tyler. 1949 : 1; Taba. 1962 : 10; วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 5; สวัสดิ์ อุทรานันท์. 2532 : 244; ชำรง บัวศรี. 2532 : 8)

5. การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ใช้กระบวนการวิจัยเชิงทดลองใช้แผนการทดลอง แบบ One - Group Pretest - Posttest Design ตามแนวคิดของ Campbell & Stanley (1966 : 7 - 9) ซึ่งกล่าวว่า การทดลองช่วงเวลาต่างหากับกลุ่มเดียวกัน ความแตกต่างจึงอาจเกิดขึ้นเมื่อทดลองโดยเครื่องมือที่ได้เตรียมไว้

เพื่อให้เห็นกรอบความคิดในการวิจัยชัดเจนผู้วิจัยแสดงให้เห็นในภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 กรอบความคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังนี้

ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

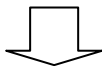
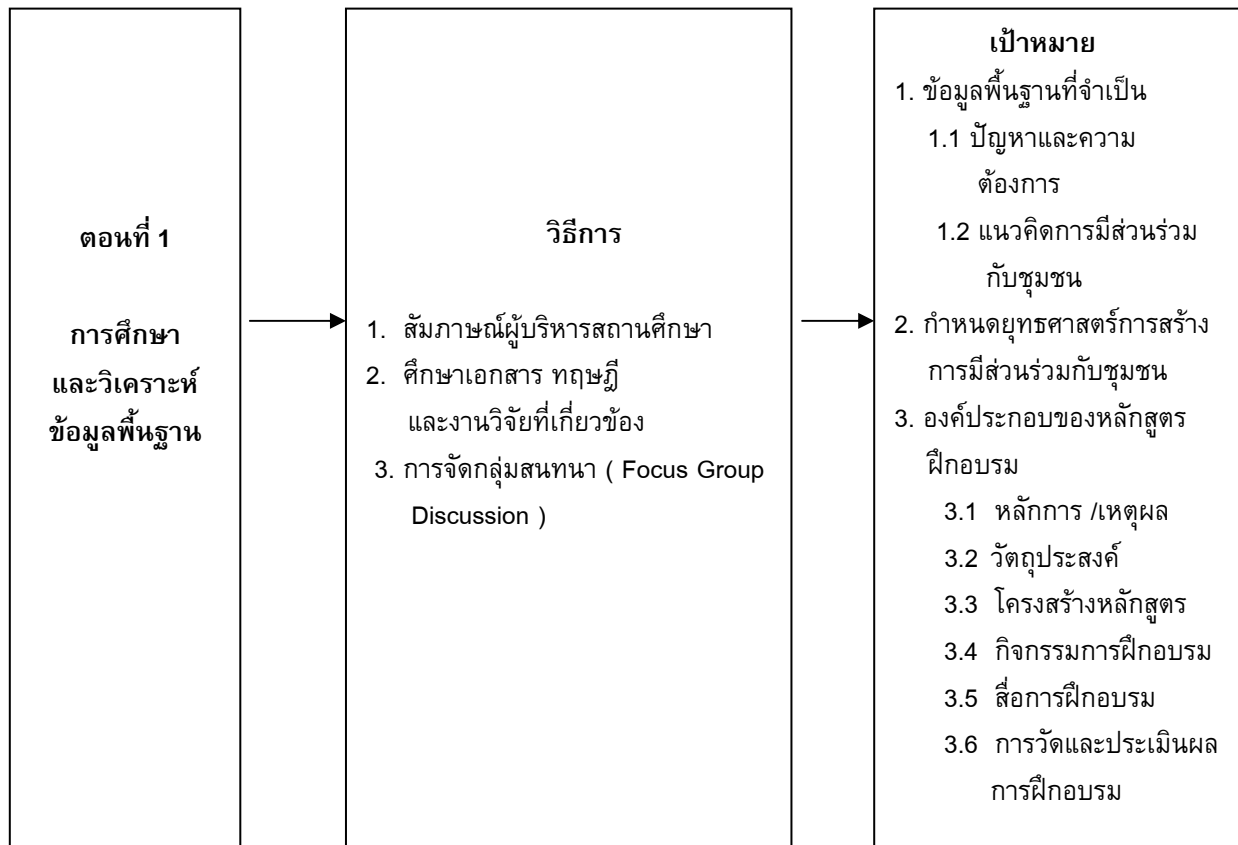
ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ตอนนี้เป็นการจัดเตรียมเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นที่ 2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ขั้นที่ 3 การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

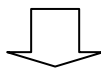
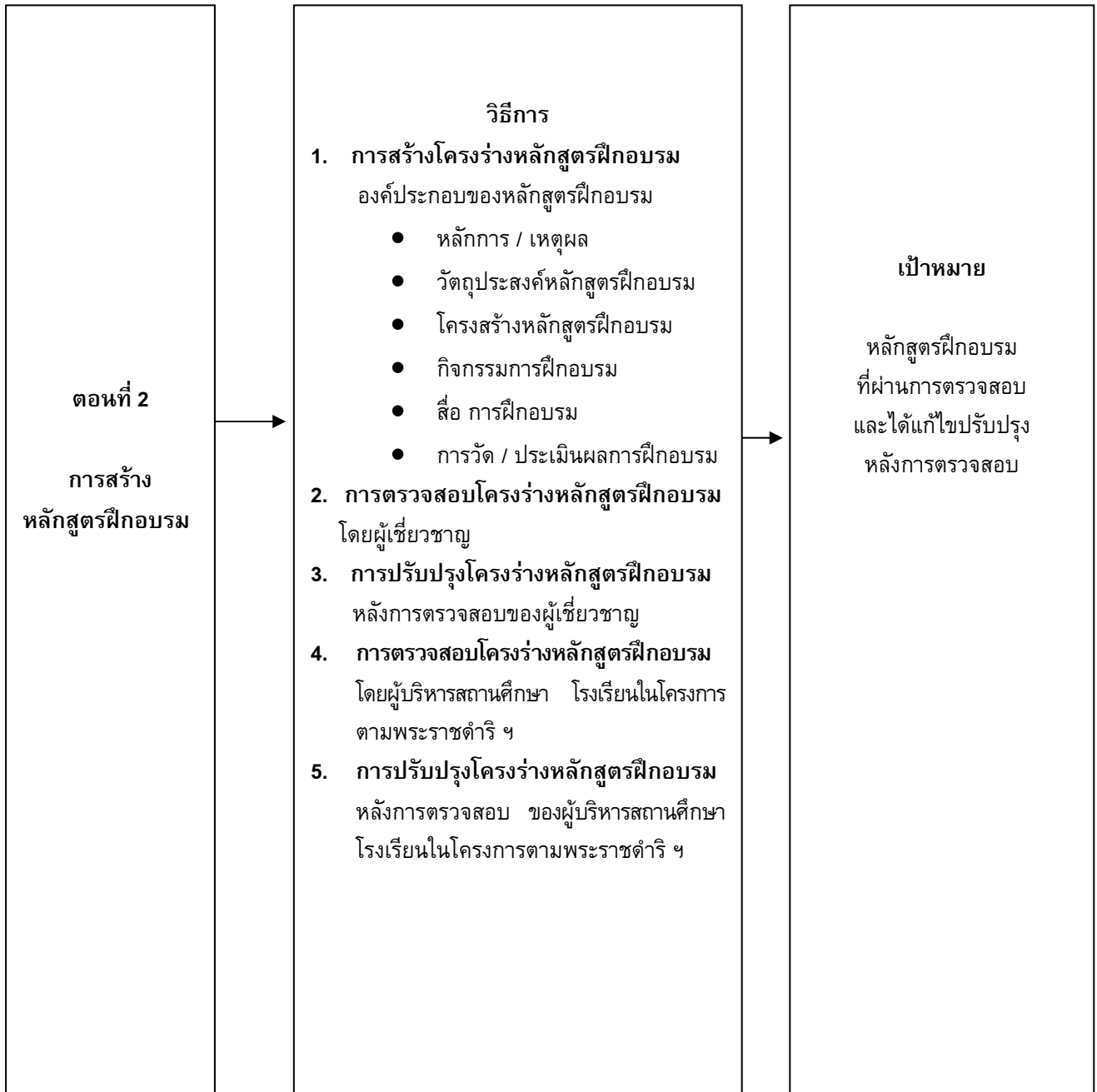
ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ตอนนี้เป็นสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมหลังการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมหลังการตรวจสอบของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

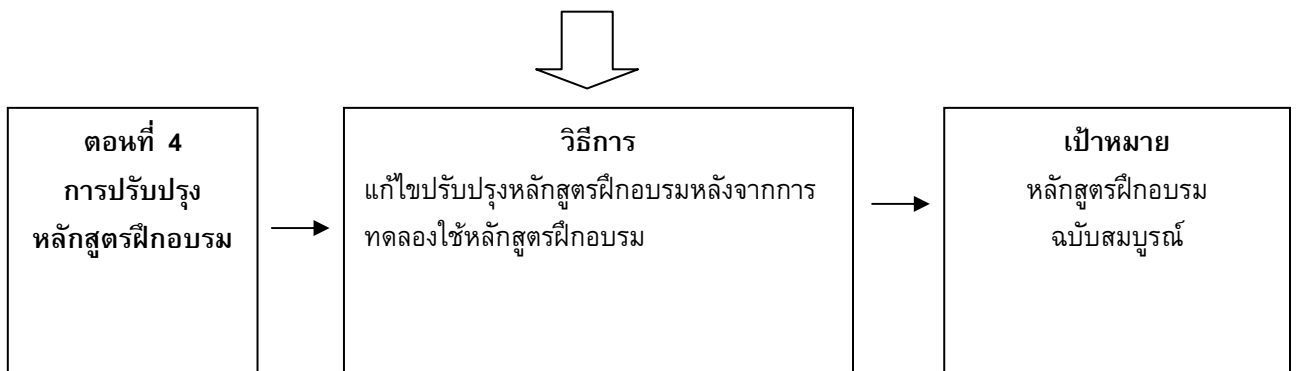
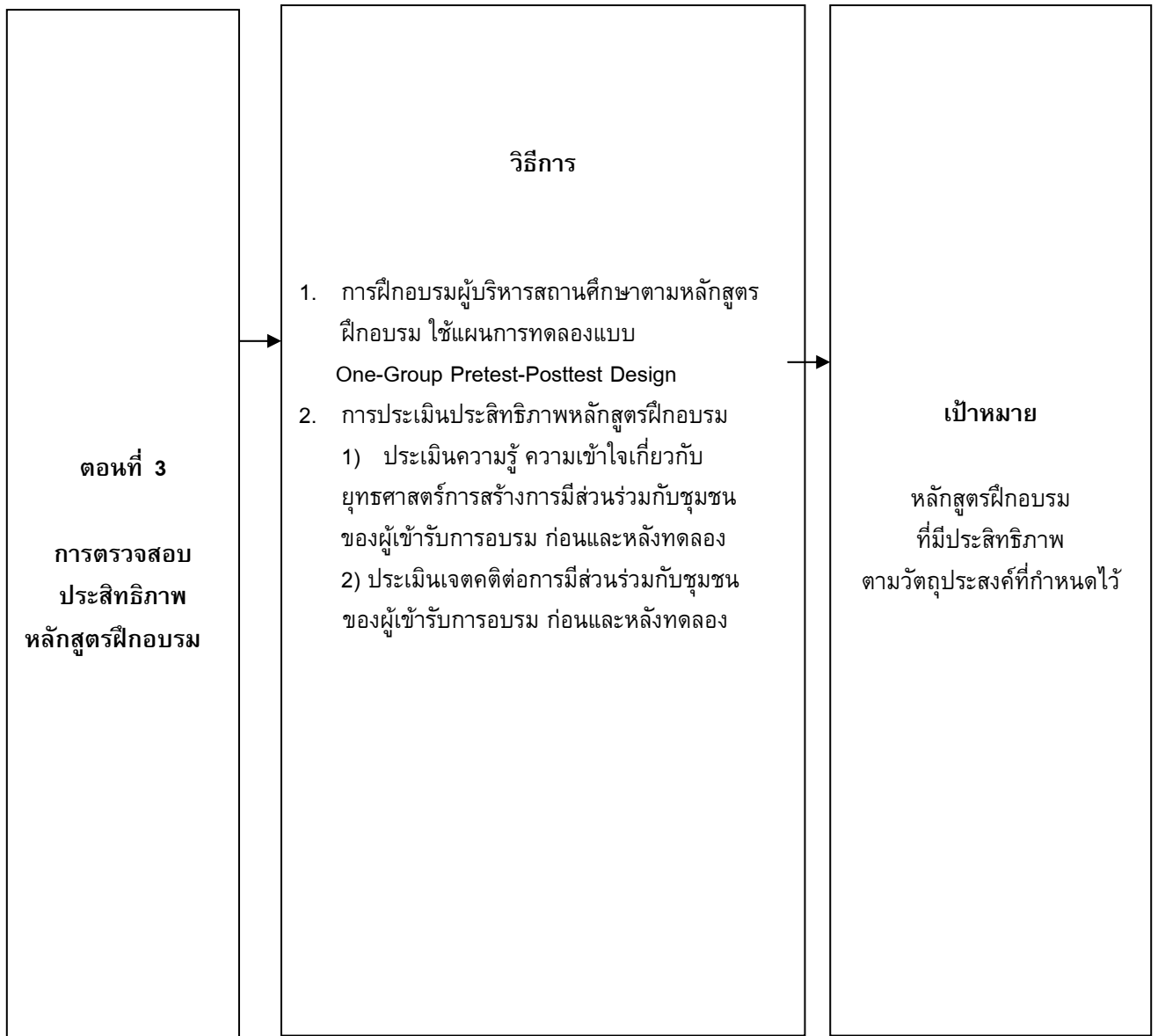
ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมเป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปอบรมกับผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมหลังจากการฝึกอบรม นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามขั้นตอนดังกล่าว สามารถแสดงเป็นแผนภาพ
การดำเนินงานได้ดังนี้

ภาพประกอบ 4 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

รายละเอียดของขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้าง
การมีส่วนร่วมกับชุมชน มีดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ในตอนนี้เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมาสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์
การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งมีแนวทางในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 3 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา

ชั้นนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ
และความต้องการจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ โดย
การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ได้กำหนดประเด็น
ในการสัมภาษณ์ คือ ท่านคิดว่าปัญหาในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯมีอะไรบ้าง
และท่านมีความต้องการได้รับการพัฒนาในด้านใด เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานโครงการตาม
พระราชดำริฯ ให้บรรลุตามหลักการดำเนินงานของโครงการ

ชั้นที่ 2 การศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาแนวคิด หลักการ การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ความหมายการมีส่วนร่วม
ความสำคัญของการมีส่วนร่วม องค์ประกอบการมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วม
2. ศึกษาแนวคิดยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์
คือ 1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน 3) ยุทธศาสตร์
การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน 4) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน 5) ยุทธศาสตร์การลด
ช่องว่าง ระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ตามแนวคิดของ SEDL (2000 : Online) ไตเอช
(Dietz. 1997 : ix) เบิร์นสไตน์ (Bernstein 2003 : 44 - 69) Leadership for Better School
(1998 : Online)
3. ศึกษาแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการสร้าง
หลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย

3.1 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร ของทาบา (Taba. 1962 : 12) ของ เซเลอร์
อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander & Lewis. 1981 : 28 - 39) และของ วิชัย วงษ์ใหญ่
(2533 : 1 - 23) และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ทำให้มีแนวคิดใน
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็น 4 ขั้นตอนคือ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การ
สร้างหลักสูตรฝึกอบรม การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม การปรับปรุงหลักสูตร
ฝึกอบรม

3.2 องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการและเหตุผลของหลักสูตร
ฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรม
การฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม (Tyler. 1949 : 1; Taba.
1962 : 10; วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 5; สัจด์ อุทรานันท์. 2532 : 244 ; ชำรง บัวศรี. 2532 : 8)

ขั้นที่ 3 การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion)

หลังจากที่ได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้นำประเด็นต่างๆ มาจัดกลุ่มสนทนากับผู้บริหารสถานศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. พื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้อำนวยความสะดวกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก เพื่อคัดเลือก ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๗ จำนวน 10 คน โดยดำเนินการที่ห้องประชุมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการจัดกลุ่มสนทนา ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอำเภอเมือง จำนวน 6 คน อำเภอบ้านนา จำนวน 2 คน อำเภอองครักษ์ จำนวน 2 คน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ 1 โรงเรียน ขนาดกลาง 8 โรงเรียน ขนาดเล็ก 1 โรงเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ สมุดบันทึกการสนทนา โดยกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้สนทนา ดังนี้

3.1 ประเด็นที่ 1 ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ท่านคิดว่ายุทธศาสตร์ใดมีความสำคัญมากที่สุด ขอให้ท่านจัดลำดับความสำคัญตามลำดับที่ท่านต้องการฝึกอบรม

3.2 ประเด็นที่ 2 องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

4.1 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยความสะดวกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน เพื่อนัดหมายกำหนดวัน เวลา สถานที่ในการจัดกลุ่มสนทนา

4.2 ผู้วิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก ร่วมกันสนทนา ตามประเด็นการสนทนาและมีการจดบันทึกการสนทนา และถ่ายภาพประกอบการสนทนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสนทนามาวิเคราะห์สรุปผลตามประเด็นที่ตั้งคำถามไว้ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ เป็นการเขียนโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เกี่ยวกับการดำเนินการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. การสร้างโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

2. การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม โดยผู้เชี่ยวชาญ

3. การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม หลังการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ
4. การตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม โดยผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ
5. การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม หลังการตรวจสอบ
ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

ขั้นที่ 1 การสร้างโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานจากตอนที่ 1 มากำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย

1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม
3. โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม
4. กิจกรรมการฝึกอบรม
5. สื่อการฝึกอบรม
6. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม โดยพิจารณาจาก ปัญหาและความต้องการ จากข้อมูลที่ได้ในตอน ที่ 1 มากำหนดเป็นหลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม และเป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล พื้นฐานจากขั้นตอนที่ 1 เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน มากำหนด วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม กล่าวคือได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ไว้ว่า เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับ ชุมชน ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วม สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไป กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริฯ ผู้วิจัยคาดหวังว่าเมื่อดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะบรรลุตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม ในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ ผู้วิจัย

พิจารณาเนื้อหาสาระให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม กำหนดเป็น 7 หน่วย คือ

หน่วยที่ 1 การมีส่วนร่วมกับชุมชน	จำนวน	2 ชั่วโมง
หน่วยที่ 2 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน	จำนวน	2 ชั่วโมง
หน่วยที่ 3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน	จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน	จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน	จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และ โรงเรียน		

หน่วยที่ 7 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

จำนวน 2 ชั่วโมง

จำนวน 3 ชั่วโมง

รวม 18 ชั่วโมง

ในแต่ละหน่วย ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

1) คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ เป็นการอธิบายสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย

2) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เป็นการ แสดงถึงสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการการเรียนรู้ หลังจากการเรียนรู้

3) เนื้อหาของหลักสูตรการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาที่กำหนดไว้ให้ผู้เข้ารับการการเรียนรู้ได้เรียนรู้เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

4) กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการ จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ กำหนดไว้สอดคล้องกับเนื้อหาและผู้เข้ารับการการเรียนรู้ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอรายกลุ่ม รายบุคคล กิจกรรมกลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ

5) สื่อการเรียนรู้ เป็นสื่อที่ใช้ประกอบการการเรียนรู้ ได้แก่ เอกสารประกอบการเรียนรู้ คือ ใบความรู้ หน่วยที่ 1 - 7 ใบงานหน่วยที่ 1 - 7 แบบข้อคำถาม แบบทดสอบ แบบประเมินผลงาน เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่อง visualizer

6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการ ประเมินผลระหว่างการเรียนรู้ ประกอบด้วย การวัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน แต่ละหน่วย การประเมินผลงาน การสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการการเรียนรู้ระหว่างการเรียนรู้ จากการแสดงความคิดเห็น การถามคำถาม การตอบคำถาม การร่วมทำกิจกรรม

4. กิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระของหลักสูตรการเรียนรู้แต่ละหน่วย โดยการกำหนดกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการการเรียนรู้ได้เรียนรู้ไปตามสถานการณ์เรียนรู้ที่หลักสูตรการเรียนรู้กำหนดไว้แต่ละหน่วย กิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอรายกลุ่มและรายบุคคล การระดมสมอง การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เป็นต้น กิจกรรมการเรียนรู้เน้นให้ผู้เข้ารับการการเรียนรู้มีส่วนร่วม

5. สื่อการเรียนรู้ ผู้วิจัยกำหนดสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อที่ใช้ประกอบด้วย เอกสารประกอบการเรียนรู้ คือ ใบความรู้ หน่วยที่ 1 - 7 ใบงานหน่วยที่ 1 - 7 แบบข้อคำถาม แบบทดสอบ แบบประเมินผลงาน เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่อง visualizer

6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการเรียนรู้ ดังนี้

6.1 การประเมินผลก่อนการเรียนรู้ ได้แก่ วัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ

ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน และประเมินเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

6.2 การประเมินผลระหว่างการฝึกอบรม ได้แก่ วัดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน แต่ละหน่วย ประเมินผลงานจากชิ้นงาน ประเมินจากการถามคำถาม การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น

6.3 การประเมินผลหลังฝึกอบรม ได้แก่ วัดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประเมินเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประเมินผลงานจากการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ

หลังจากสร้างโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยได้นำโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความสัมพันธ์ต่างๆ ก่อนนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

1. การเลือกผู้เชี่ยวชาญสำหรับการประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกผู้เชี่ยวชาญสำหรับการประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 9 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- 1.1 เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา
- 1.2 เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร
- 1.3 เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยและประเมินผล
- 1.4 เป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ เกี่ยวกับโครงการตามพระราชดำริ ฯ

2. จุดประสงค์ของการประเมิน

2.1 เพื่อประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อประเมินว่าหลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เพียงใด

2.2 เพื่อประเมินความสอดคล้องในแต่ละองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มีความสอดคล้องกันเพียงใด

3. เครื่องมือในการประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ในการประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม จะใช้เครื่องมือสำหรับประเมิน 2 ฉบับ คือ

3.1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นข้อความเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม 5 ระดับ ตั้งแต่ ความเหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง ไม่เหมาะสม และไม่เหมาะสมที่สุด โดยแต่ละระดับกำหนดค่าคะแนนดังนี้

เหมาะสมมากที่สุด ให้ 5 คะแนน

เหมาะสมมาก ให้ 4 คะแนน

เหมาะสมปานกลาง ให้ 3 คะแนน

ไม่เหมาะสม ให้ 2 คะแนน

ไม่เหมาะสมมากที่สุด ให้ 1 คะแนน

3.2 แบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นข้อความเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง โดยกำหนดคะแนนของแต่ละระดับไว้ดังนี้

สอดคล้อง ให้ +1

ไม่แน่ใจ ให้ 0

ไม่สอดคล้อง ให้ -1

4. การสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนในการสร้างแบบประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

4.1 ศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรฝึกอบรม กำหนดประเด็นที่ต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แล้วเขียนเป็นข้อคำถาม

4.2 นำแบบประเมินที่สร้างแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าครอบคลุมประเด็นที่ควรตรวจสอบหรือไม่ ทั้งประเด็นการประเมิน ลักษณะของข้อคำถามและความถูกต้องชัดเจนของภาษาที่ใช้

4.3 ปรับปรุงแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4.4 นำแบบประเมินไปทดลองใช้กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและความถูกต้องชัดเจนของภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงให้เป็นแบบประเมินฉบับสมบูรณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยเป็นผู้ประสานในการนำโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม และแบบประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ตอบโดยอิสระ และขอคำแนะนำเพิ่มเติมหลังจากผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องมีรายละเอียดดังนี้

6.1 การพิจารณาความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของคะแนนความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2535 : 124)

เหมาะสมมากที่สุด อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.50 - 5.00

เหมาะสมมาก อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.49

เหมาะสมปานกลาง	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	2.50 - 3.49
ไม่เหมาะสม	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.50 - 2.49
ไม่เหมาะสมมากที่สุด	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.49

6.2 การพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรม โดยวิเคราะห์ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence) ของแต่ละข้อตามจากสูตรดังนี้ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2539 : 95)

$$IOC = \sum R / N$$

เมื่อ	IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้อง
	\sum	คือ	ผลรวม
	R	คือ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน
	N	คือ	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องสูงกว่า 0.5 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ ถ้าต่ำกว่านั้นจะต้องนำมาปรับปรุงแก้ไข

หลังจากที่ผู้วิจัยนำโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาหาค่าความเหมาะสมและค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยยึดเกณฑ์ที่ว่า ข้อคำถามใดมีค่าความเหมาะสมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และความสอดคล้องที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าใช้ได้ ถ้าข้อใดมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดต้องนำมาปรับปรุงแก้ไข

ผลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 9 คน พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม มีค่าระหว่าง 3.89 - 4.56 และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.89 - 1.00 นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะ มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

วัตถุประสงค์ ข้อ 1 เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจและเจตคติฯ ควรปรับเป็น...มีเจตคติที่ดี และให้แยกเจตคติเป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

2. โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

2.1 เวลาที่กำหนดอาจน้อยไปเมื่อพิจารณาจากกิจกรรมที่จัดไว้เพิ่มเวลาการทำ workshop

2.2 เนื้อหามากเกินไป และเป็นเชิงวิชาการ ควรตัดออกบ้าง

2.3 ใ้ความรู้แต่ละหน่วยควรมีปริมาณใกล้เคียงกัน

2.4 ใ้ความรู้ในหน่วยที่ 7 ควรมีเนื้อหาเรื่อง workshop และเพิ่มองค์ประกอบในแบบฟอร์มของใบงาน

3. กิจกรรมการฝึกอบรม

กิจกรรมควรให้มีการเรียนรู้ร่วมกัน บางหน่วยที่สามารถกำหนดเป็นแนว

ปฏิบัติได้ ควรทำให้เป็นแนวปฏิบัติ

4. สื่อการฝึกอบรม

แผ่นใสไม่ควรใช้ ควรเป็นเครื่องฉาย projector, เครื่อง computer

5. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

5.1 แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

1) เพิ่มเติมคำชี้แจง

2) ควรหลีกเลี่ยงคำว่า ถูกทุกข้อ หรือให้มีน้อยที่สุด

3) หลีกเลี่ยง คำว่าไม่ใช่ มิใช่

4) คำถามแบบความจำมากเกินไป

5) ควรกระจายให้ทุกตัวเลือกถูก (/) พอ ๆ กัน

6) ควรมีจำนวนข้อสอบที่วัดในแต่ละหน่วยในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน

5.2 แบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) เพิ่มเติมคำชี้แจง

2) เพิ่มเติมนิยามเจตคติ

3) ควรปรับคำถามหลาย ๆ ข้อ ถามซ้ำ

4) ควรลดคำถามให้น้อยลง

5) สัดส่วนของจำนวนข้อในแต่ละด้านควรใกล้เคียงกัน

6) ข้อคำถามเชิงนิเสธ ควรเรียงสลับไม่ควรนำไปไว้ท้าย ๆ ทั้งหมด

5.3 แบบทดสอบของแต่ละหน่วยเป็นอัตนัย อาจเกิดความคลาดเคลื่อนในการตรวจให้คะแนน

ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมหลังการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น โดยกำหนดเกณฑ์การปรับปรุงคือเมื่อผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยคำนึงถึงพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย ดังนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ คือ

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ได้ปรับปรุงเป็น 3 ข้อ

2. โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ได้ปรับปรุงเนื้อหาในหน่วยที่ 3 ให้ใกล้เคียงกับหน่วยอื่น และเพิ่มเติมองค์ประกอบในหน่วยที่ 7 อีก 1 องค์ประกอบคือ แนวทางการปฏิบัติงาน

3. กิจกรรมการฝึกอบรม เน้นให้ทุกหน่วยได้ปฏิบัติร่วมกัน

4. สื่อการฝึกอบรม ปรับปรุงจากการใช้แผ่นใส เป็น โปรแกรม power point และ เครื่อง visualizer

5. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ได้ปรับปรุงแบบทดสอบ คือ เพิ่มเติม คำชี้แจง ให้มีคำว่า *ถูกทุกข้อ ไม่ใช่ มีใช่* น้อยที่สุด ปรับคำถามแบบความจำให้น้อยลง สำหรับแบบวัดเจตคติ ได้มีการปรับปรุง คือ เพิ่มเติมคำชี้แจง นิยามเจตคติ ปรับคำถามข้อที่ถามซ้ำลดคำถามเหลือ 40 ข้อ ปรับจำนวนข้อในแต่ละด้านใกล้เคียงกัน และ ปรับให้ข้อคำถามเชิงบวกและข้อคำถามเชิงนิเสธ เรียงสลับกัน

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

หลังจากปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมตามที่คุณเชี่ยวชาญเสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยนำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ไปให้ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ จำนวน 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่สมัครใจ และเต็มใจ ได้แก่ นายสนั่น บำรุง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดสันตยาราม และนายสุคนธ์ งามสนอง ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดธรรมปัญญา เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในภาษาที่ใช้ และจับเวลาในการทำกิจกรรม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่สมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้จริงในขั้นตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมด้านภาษา สามารถอ่านแล้วเข้าใจ และสามารถทำกิจกรรม ทุกหน่วยได้ภายในเวลาดำหนด โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า แบบทดสอบในแต่ละหน่วยควรเป็นแบบปรนัยเพราะใช้เวลาไม่มาก ควรเพิ่มแบบประเมินผลงานและแบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมหลังการตรวจสอบ ของผู้บริหาร สถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษา หลังการตรวจสอบ มาปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น คือได้ปรับปรุง แบบทดสอบในแต่ละหน่วยเป็นแบบปรนัย เพิ่มแบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม และแบบประเมินผลงาน

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม

การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมในขั้นนี้ เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ปรับปรุงแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้จริง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงทดลอง แล้วนำผลจากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมไปปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มีรายละเอียด ดังนี้

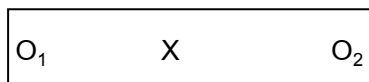
1. จุดมุ่งหมายของการตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม

1.1 เพื่อเปรียบเทียบ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วม กับชุมชน ของผู้เข้ารับการอบรม ระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม

1.2 เพื่อเปรียบเทียบเจตคติ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม

2. แบบแผนการทดลอง

การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมในครั้งนี้ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงทดลอง ใช้แผนการทดลองแบบ One – Group Pretest - Posttest Design (Campbell & Stanley. 1966 : 7 - 9) กล่าวว่าการทดลองในช่วงเวลา ต่างกันของกลุ่มเดียวกัน ความแตกต่างอาจเกิดขึ้นได้เมื่อทดลองโดยเครื่องมือที่ได้เตรียมไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดแผนการทดลองไว้ดังนี้

เมื่อ O₁ แทน การสอบที่จัดทำก่อนทดลอง
X แทน การจัดกระทำการทดลอง
O₂ แทน การสอบที่จัดทำหลังทดลอง

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๕ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2548 จำนวน 131 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๕ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ปีการศึกษา 2548 จำนวน 18 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

4.1 หลักสูตรฝึกอบรมสำหรับวิทยากร ประกอบด้วย

1) หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

2) เอกสารประกอบการอบรม หน่วยที่ 1 - 7 ในแต่ละหน่วยประกอบด้วย คำอธิบายหน่วยการฝึกอบรม วัตถุประสงค์การฝึกอบรม เนื้อหาการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

4.2 แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๕ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อๆ ละ 4 ตัวเลือก มีวิธีให้คะแนนเป็นรายข้อ คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน โดยมีขั้นตอนในการสร้างและพัฒนา ดังนี้

4.2.1 ศึกษา วิเคราะห์ ความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อนำมากำหนดเป็นเนื้อหาสำหรับสร้างแบบทดสอบให้สอดคล้องครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

4.2.2 สร้างแบบทดสอบชนิดเลือกตอบให้มีจำนวนข้อมากพอที่จะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดที่กำหนดไว้ จำนวน 40 ข้อ

4.2.3 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข

4.2.4 นำแบบทดสอบที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครนายก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้และคุณภาพของแบบทดสอบ

4.2.5 หาคุณภาพของแบบทดสอบ เป็นรายข้อ โดยการหา หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r)

1) หาค่าความยากของข้อสอบแต่ละข้อ ด้วยวิธีการนำจำนวนคนที่ตอบถูกในข้อนั้นหารด้วยจำนวนคนที่ตอบถูกทั้งหมด โดยถือเกณฑ์ในการวิเคราะห์ค่าความยาก ใช้เกณฑ์ความยากของข้อสอบกำหนดไว้อยู่ระหว่าง .20 - .80

2) หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ด้วยวิธีหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนรวม (Item to Total Correlation) ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) โดยกำหนดเกณฑ์ ข้อที่มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ถือว่ามีอำนาจจำแนกใช้ได้

4.2.6 การหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ ด้วยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า ได้เลือกข้อสอบ ที่อยู่ในเกณฑ์ความยากของข้อสอบกำหนด ระหว่าง .20 - .80 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .89 จำนวน 30 ข้อ

4.3 แบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ผู้วิจัยสร้างแบบวัดเจตคติ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

4.3.1 ศึกษานิยาม ทฤษฎี วิธีการสร้างมาตรวัดเจตคติและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดเจตคติ และ แนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน

4.3.2 สร้างแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน แบบลิคเอร์ต (Likert) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 44 ข้อ มีข้อความทั้งทางบวกและลบ

4.3.3 นำแบบวัดเจตคติ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

4.3.4 นำแบบวัดเจตคติ มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงแบบวัดเจตคติ เหลือ 40 ข้อ

4.3.5 นำแบบวัดเจตคติ ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้ และหาคุณภาพของแบบวัดเจตคติ

4.3.6 นำแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน มาตรวจให้คะแนนแต่ละข้อ มีน้ำหนักเป็น 5 4 3 2 และ 1 คะแนน โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

มาตราวัดเจตคติที่มีข้อความทางบวก

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้	4	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

มาตราวัดเจตคติที่มีข้อความทางลบ

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้	1	คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้	2	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้	4	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้	5	คะแนน

ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อการมีส่วนร่วม ได้กำหนดคะแนนไว้ดังนี้

มีเจตคติมากที่สุด	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	4.50 - 5.00
มีเจตคติมาก	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	3.50 - 4.49
มีเจตคติปานกลาง	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	2.50 - 3.49
มีเจตคติน้อย	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.50 - 2.49
มีเจตคติน้อยมากที่สุด	อยู่ในช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.49

4.3.7 หากคุณภาพของแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

1) หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ด้วยวิธีหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนรวม (Item to Total Correlation) ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) โดยกำหนดเกณฑ์ ข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ถือว่ามีอำนาจจำแนกใช้ได้

2) การหาความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติทั้งฉบับ ด้วยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient)

ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีข้อที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 31 ข้อ และคัดเลือกเป็นแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน จำนวน 31 ข้อ เป็นข้อความทางบวก 18 ข้อ ข้อความทางลบ 13 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .21 - .56 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90

4.4 แบบประเมินผลงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

4.4.1 ศึกษาเกี่ยวกับ แบบประเมินผลงาน แล้วนำมาสังเคราะห์สร้างแบบ
ประเมินผลงาน

4.4.2 นำแบบประเมินผลงานให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

5. การดำเนินการทดลอง

5.1 การเตรียมการก่อนการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยเตรียมการก่อน
การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ดังนี้

5.1.1 ติดต่อประสานงานกับ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการ
ตามพระราชดำริ ฯ เพื่อประสานงาน เกี่ยวกับ กำหนด วัน เวลา สถานที่ ในการฝึกอบรม คือ
วันที่ 20 – 22 กันยายน 2548 ระหว่างเวลา 09.00 – 17.00 น. ณ ศูนย์วิทยพัฒนา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนครนายก

5.1.2 ประสานงานกับวิทยากร เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นวิทยากร
บรรยายหลักสูตรฝึกอบรมของแต่ละหน่วยซึ่งผู้วิจัยได้ประสานกับวิทยากรเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรม
วัน เวลา และสถานที่ ในการเป็นวิทยากรฝึกอบรมโดยได้รับความอนุเคราะห์และร่วมมือเป็น
อย่างดี จากวิทยากร จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศ แสงศักดิ์
อาจารย์ ดร.จรรุวรรณ พลอยดวงรัตน์ อาจารย์ ดร.ทวีศิลป์ กุลนภาดล ดร.ปรียานุช สถาวรมณี
และดร.เพ็ญนภา กุลนภาดล

5.1.3 ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒถึง
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกเพื่อขอความร่วมมือให้ผู้บริหารสถานศึกษา
ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้เข้ารับการฝึกอบรม ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนด

5.1.4 ทำหนังสือ จากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้บังคับบัญชาของวิทยากร
ทุกท่าน เพื่อเชิญวิทยากรไปเป็นวิทยากรตามวัน เวลา สถานที่ที่กำหนด

5.1.5 ทำหนังสือถึง จากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการศูนย์วิทยพัฒนา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนครนายก เพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่ในการ
ฝึกอบรม

5.1.6 จัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ ประกอบ
การฝึกอบรมและประสานงานกับศูนย์วิทยพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนครนายก
ซึ่งเป็นสถานที่ในการฝึกอบรม ในเรื่อง สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ อาหาร อาหารว่าง ตลอดจนจนขอ
ความร่วมมือในการบันทึกภาพ วีดีโอ และถ่ายภาพ ในระหว่างการฝึกอบรม

5.2 วิธีดำเนินการทดลอง มีขั้นตอนการทดลอง ดังนี้

5.2.1 การประเมินก่อนการทดลอง

1) ทดสอบความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
ก่อนการฝึกอบรม (pretest) โดยใช้แบบทดสอบ

2) วัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ก่อนการฝึกอบรม (pretest) โดยใช้แบบวัดเจตคติ

5.2.2 การดำเนินการฝึกอบรม

ดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้น จำนวน 7 หน่วย โดยวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในหน่วยที่ 1 - 6 เป็นการบรรยาย และมีกิจกรรม ใบบาง ใบบางความรู้ และแบบทดสอบท้ายหน่วยทุกหน่วย สำหรับหน่วยที่ 7 เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยมีใบบางให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติ ซึ่งเป็นการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครนายก จำนวน 5 ข้อ

5.2.3 การประเมินหลังการทดลอง

1) ทดสอบความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน หลังการฝึกอบรม (posttest) โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดิม

2) ทดสอบเจตคติต่อการมีส่วนร่วม หลังการฝึกอบรม (posttest) โดยใช้แบบวัดเจตคติฉบับเดิม

3) ประเมินผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในหน่วยที่ 7 ได้แก่ การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

6. ระยะเวลาในการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรม ในวันที่ 20 - 22 กันยายน 2548 ณ ห้องประชุม ศูนย์วิทยพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนครนายก รวม 3 วัน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

7.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมระหว่างก่อนและหลังการอบรม โดยใช้สถิติทดสอบ t - test แบบ dependent

7.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติทดสอบ t - test แบบ dependent

7.3 ประเมินผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในหน่วยที่ 7 ได้แก่ การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ โดยประเมินคะแนนจากผลงาน

8. เกณฑ์การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

เกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม พิจารณาจาก

8.1 ผลต่างของคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ก่อนและหลังการทดลอง โดยกำหนดว่าหลังการทดลอง ผู้เข้ารับฝึกอบรมจะต้องมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าก่อนทดลอง

8.2 ผลต่างของคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ก่อนและหลังการทดลอง โดยกำหนดว่าหลังการทดลอง ผู้เข้ารับฝึกอบรมจะต้องมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าก่อนทดลอง

ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม ในด้านโครงสร้างหลักสูตร ฝึกอบรม และรายละเอียดที่เป็นองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อให้หลักสูตรฝึกอบรมมีความถูกต้อง เหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมี 4 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- ตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
- ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม
- ตอนที่ 4 ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นที่ 1 สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการฝึกอบรมโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๗ ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2547 และวันที่ 11 มกราคม 2547 จำนวน 7 คน คือ นายบุญทัน มั่งคั่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านคลอง 14 นายเจตน์ สำราญสุข ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดพลอยกระจ่างศรี นายพิพัฒน์ บุญเคลิ้ม ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดพราหมณี นายสังคม หนองแสง ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียน วัดสุทธธรรมาราม นายชัยชนะ ดีช่วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดเกาะกระชาย นายปรีชา ย้อยศิริ ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดเอี่ยมประดิษฐ์ และนายสินวน ทองประมูล ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านหนองกันเกรา ได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์คือ ท่านคิดว่าปัญหาในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริมีอะไรบ้าง และท่านมีความต้องการได้รับการพัฒนาในด้านใด เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ ให้บรรลุตามหลักการดำเนินงานของโครงการ

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ปัญหาจากการดำเนินงานของโครงการตามพระราชดำริ ๗ ประการหนึ่ง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เนื่องจากภาระงานของบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ งบประมาณ ประชาชนยากจนต้องมีภาระงานอื่นไม่มีเวลาเข้ามามีส่วนร่วม การเข้ามามีส่วนร่วมไม่ต่อเนื่อง เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลติดตามโครงการ เนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุน การขาดศรัทธาของชุมชนต่อโรงเรียน สถานศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน สำหรับในด้านความต้องการพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องการได้รับ ความรู้ หลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทาง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน หลักการร่วมมือกันทำงานกับชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานโครงการตามพระราชดำริ ๗ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากการมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นหลักการสำคัญในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ๗

ขั้นที่ 2 การศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนนี้เป็นการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผลจากการศึกษาปรากฏ ดังนี้

1. แนวคิด หลักการ การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ความหมายการมีส่วนร่วม ความสำคัญของการมีส่วนร่วม องค์ประกอบการมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วม ปัจจัย/เงื่อนไขที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชน ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมกับชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน

2. แนวคิดยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน 4) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชนและ 5) ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน สังเคราะห์มาจากแนวคิดของ SEDL (2000 : Online); ไดเอช (Dietz. 1997 : ix); เบอห์นสไตน์ (Bernstein. 2003 : 44 - 69); Leadership for Better School (1998 : Online)

3. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่

3.1 การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3) การตรวจสอบประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม พัฒนามาจากแนวคิดของทาบ (Taba. 1962 : 12) ของ เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส (Saylor; Alexander & Lewis. 1981 : 28 - 39) ของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 1 - 23) และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

3.2 องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการและเหตุผลของหลักสูตร ฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการเรียน การวัดและประเมินผล การฝึกอบรม (Tyler. 1949 : 1; Taba. 1962 : 10; วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 5; สัจด์ อุทรานนท์. 2532 : 244; ชำรง บัวศรี. 2532 : 8)

ขั้นที่ 3 การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion)

หลังจากที่ได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาดำเนินการจัดกลุ่มสนทนากับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ มีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักในการจัดกลุ่มสนทนา ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอำเภอเมือง จำนวน 6 คน อำเภอบ้านนา จำนวน 2 คน อำเภอองครักษ์ จำนวน 2 คน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ 1 โรงเรียน ขนาดกลาง 8 โรงเรียน ขนาดเล็ก 1 โรงเรียน

2. พื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา ณ ห้องประชุมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2548 เวลา 09.00 – 12.00 น. ผู้วิจัยเป็นพิธีกร เป็นผู้ถามคำถาม เป็นผู้นำและกำกับการสนทนาให้เป็นไปตามแนวทางของประเด็นที่กำหนดไว้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา ได้แก่ คำถามการสนทนา กล้องถ่ายภาพ สมุดบันทึกการสนทนา

4. ประเด็นคำถามที่ใช้สนทนา ดังนี้

4.1 ประเด็นที่ 1 ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา ท่านคิดว่ายุทธศาสตร์ใดมีความสำคัญมากที่สุด ขอให้ท่านจัดลำดับความสำคัญ ตามลำดับที่ท่านต้องการฝึกอบรม

4.2 ประเด็นที่ 2 องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ หลักการและเหตุผลของ หลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรม การฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

ผู้วิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก ร่วมกันสนทนาตามประเด็นการสนทนาและมีการจดบันทึก การสนทนา และถ่ายภาพประกอบการสนทนาโดยมี นายเกรียงศักดิ์ เอื้อใจ เป็นผู้ถ่ายภาพ และ นางศศิธร เอื้อใจ เป็นผู้จดบันทึกการสนทนา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสนทนามาวิเคราะห์สรุปผลตามประเด็น ที่ตั้งคำถามไว้ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ผลที่ได้จากการดำเนินการกลุ่มสนทนา สรุปได้ดังนี้

1. การจัดลำดับความสำคัญของยุทธศาสตร์ การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน 5 ยุทธศาสตร์ ผู้ดำเนินการสนทนาได้แจกยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา ทุกคน และได้สรุปสาระสำคัญ แล้วให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา อภิปราย ให้เหตุผลเป็นรายบุคคล โดยมีผู้จดบันทึกในแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ ผลการจัดลำดับ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับ ชุมชน ตามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา เรียงตามลำดับได้ ดังนี้ คือ 1) ยุทธศาสตร์ การรู้จักชุมชน 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือ แก่ชุมชน 4) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน และ 5) ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน การจัดลำดับดังกล่าวเป็นการจัดลำดับเนื้อหาในการอบรม ตามลำดับก่อนหลัง คือเริ่มจากการรู้จักชุมชนก่อน จากนั้นไปติดต่อสื่อสาร ให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือกับชุมชน และลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียนตามลำดับ นอกจากนี้ ผู้ร่วมกลุ่มสนทนามีความเห็นเพิ่มเติมว่า ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชนและยุทธศาสตร์การ ให้ความช่วยเหลือกับชุมชน เป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญมากที่สุด ในการสร้างความร่วมมือ กับชุมชน สำหรับยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร และยุทธศาสตร์การ ลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน เป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญรองลงมา

2. องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา เสนอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม ให้เพิ่มเป้าหมายสูงสุดของโครงการตามพระราชดำริ ฯ ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเด็กและชุมชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 3 ที่กำหนดไว้ว่า เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร มีโภชนาการดี สุขภาพแข็งแรง มีความซื่อสัตย์เสียสละ สามัคคีและเมตตาผู้อื่น มีความรู้และทักษะทางวิชาการและการอาชีพที่เป็นรากฐานของการพึ่งตนเองและพัฒนาท้องถิ่น ได้นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพของตนเอง เป็นคนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมให้แยกวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมเป็น 2 ข้อ คือ

2.1 เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตลอดจนมีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

2.2 เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

3) โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 7 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1	การมีส่วนร่วมกับชุมชน	จำนวน 2 ชั่วโมง
หน่วยที่ 2	ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน	จำนวน 2 ชั่วโมง
หน่วยที่ 3	ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน	จำนวน 3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 4	ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน	จำนวน 3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 5	ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน	จำนวน 3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 6	ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และ โรงเรียน	จำนวน 2 ชั่วโมง
หน่วยที่ 7	การประชุมเชิงปฏิบัติการ	จำนวน 3 ชั่วโมง
	รวม	18 ชั่วโมง

4) กิจกรรมการฝึกอบรม

ประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอรายกลุ่ม รายบุคคล การระดมสมอง (brainstorming) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

5) สื่อการฝึกอบรม

ประกอบด้วย ใบความรู้ ใบงาน สื่อประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point แผ่นใส

6) การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

6.1 ประเมินความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบ

6.2 ประเมินเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้แบบวัดเจตคติ

6.3 ประเมินผลงาน โดยใช้แบบประเมินผลงาน

จากผลที่ได้จากการศึกษาในตอนต้นที่ 1 สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ พบปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างแท้จริง เช่น การมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ในการวางแผน การตัดสินใจ การประเมินผล ไม่ครบทุกฝ่ายและ ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ไม่ทราบปัญหาอย่างแท้จริง ดังนั้นการช่วยเหลือสนับสนุนในบางครั้ง จึงไม่ตรงตามความต้องการของโรงเรียน สำหรับในด้านความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน การร่วมมือในการทำงานกับชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน และร่วมกันพัฒนาโครงการตามพระราชดำริฯ ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และผลการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือกับชุมชน และยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือกับชุมชนสองทาง ระหว่างโรงเรียนและชุมชน และระหว่างชุมชนกับโรงเรียน จึงเห็นว่ายุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญมากที่สุด

ดังนั้นการมีส่วนร่วมกับชุมชนถือเป็นภารกิจหลักที่สำคัญประการหนึ่ง ในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความต้องการ ได้รับความรู้ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งวิธีหนึ่งที่ใช้ในการเสริมสร้างคือการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลพื้นฐานเพื่อดำเนินการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม มีผลการดำเนินการ ดังนี้

1. การสร้างโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในตอนต้นที่ 1 สามารถนำมาสร้างเป็นหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ดังมีรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1) หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม

เป็นการกล่าวถึงสภาพปัญหา ความเป็นมา เหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ดังตัวอย่างคือการมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน มีความสำคัญต่อนักเรียน โรงเรียนและ

ชุมชน ทำให้นักเรียนได้รับการดูแลที่ดี มีทัศนคติที่ดี มีการศึกษาต่อในระดับสูงมากขึ้น อัตราการจบมากขึ้น ลดความรุนแรงและพฤติกรรมทางสังคม และลดอุปสรรคต่อการเรียน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมกับชุมชนสามารถเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียน ส่งเสริมแหล่งทรัพยากร และส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร เป็นการพัฒนาทักษะ และความรู้ให้กับผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนเพิ่มศักยภาพและการพัฒนาชุมชน

หัวใจของการบริหารสถานศึกษาอยู่ที่ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา และมีบทบาทสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัวและชุมชน ประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมียุทธศาสตร์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ จากเหตุผลดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยเชื่อว่าวิธีการนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

กำหนดผลที่ได้จากการฝึกอบรม ตามหลักสูตรฝึกอบรม ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
2. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน
3. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

3) โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม

เป็นการกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรม และระยะเวลาการฝึกอบรม ซึ่งกำหนดไว้ 7 หน่วย ใช้เวลา 18 ชั่วโมง จำนวน 3 วัน มีรายละเอียดแต่ละหน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 การมีส่วนร่วมกับชุมชน ใช้เวลา 2 ชั่วโมง ศึกษา ความหมาย การมีส่วนร่วมกับชุมชน ความสำคัญการมีส่วนร่วมกับชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม

หน่วยที่ 2 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน ใช้เวลา 2 ชั่วโมง ศึกษาความหมาย การศึกษาชุมชน ประเภทการศึกษาชุมชน วิธีการและกระบวนการศึกษาชุมชน และยุทธศาสตร์การศึกษาชุมชน

หน่วยที่ 3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน ใช้เวลา 3 ชั่วโมง ศึกษา ความหมายการติดต่อสื่อสาร จุดประสงค์ของการติดต่อสื่อสาร กระบวนการของการติดต่อสื่อสาร ประโยชน์ของการติดต่อสื่อสาร ประเภทของการติดต่อสื่อสาร แนวคิดยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ

หน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน ใช้เวลา 3 ชั่วโมง
ศึกษาการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และการให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน

หน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน ใช้เวลา 3 ชั่วโมง ศึกษาองค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน ประโยชน์ของความร่วมมือ ข้อคำนึงถึง ความร่วมมือกับชุมชน ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน กิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือกับชุมชน และการประเมินความร่วมมือกับชุมชน

หน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน
ใช้เวลา 2 ชั่วโมง ศึกษาแนวทางการลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน การสร้างบรรยากาศของโรงเรียน

หน่วยที่ 7 การประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้เวลา 3 ชั่วโมง เป็นการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

4) กิจกรรมการฝึกอบรม

กิจกรรมการฝึกอบรม ประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอ วิทยากร วิทยากร การระดมสมอง (brainstorming) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

5) สื่อการฝึกอบรม

สื่อการฝึกอบรมประกอบด้วย ใบความรู้ ใบงาน แบบข้อคำถาม แบบทดสอบ แบบวัดเจตคติ แบบประเมินผลงาน แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่อง visualizer

6) การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

6.1 การประเมินผลก่อนการฝึกอบรม

6.1.1 วัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

6.1.2 ประเมินเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

6.2 การประเมินผลระหว่างการฝึกอบรม

6.2.1 วัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนแต่ละหน่วย

6.2.2 ประเมินผลงาน

6.2.3 การสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในการแสดงความคิดเห็น การถามคำถาม การตอบคำถาม การร่วมทำกิจกรรม

6.3 การประเมินผลหลังฝึกอบรม

6.3.1 วัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

6.3.2 ประเมินเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

6.3.3 ประเมินผลงาน การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนด

แนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

2. การตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

เมื่อผู้วิจัยได้จัดทำโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เรียบร้อยแล้ว ได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 9 คน ผลการประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม มีดังนี้

1) ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การ
สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ
ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์
การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

องค์ประกอบของหลักสูตร	\bar{X}	SD.	ระดับ ความเหมาะสม
1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม	4.56	0.53	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม	4.11	0.78	มาก
3. โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม	3.89	0.60	มาก
4. วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย	4.00	0.71	มาก
5. เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมในแต่ละหน่วย	3.89	1.05	มาก
6. การเรียงลำดับเนื้อหาในแต่ละหน่วย	4.33	0.71	มาก
7. กิจกรรมการฝึกอบรมในแต่ละหน่วย	4.22	0.83	มาก
8. สื่อการฝึกอบรมและเนื้อหาในแต่ละหน่วย	4.22	0.67	มาก
9. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ในแต่ละหน่วย	4.22	0.67	มาก
10. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	3.89	0.93	มาก

จากตาราง 3 ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม
มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับ
องค์ประกอบอื่นมีความเหมาะสมระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า
ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 คน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันมากนัก

2) ผลการประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การ
สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ
ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ในการพิจารณาโครงสร้าง
หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

รายการประเมิน	ค่าดัชนี ความสอดคล้อง	ความหมาย
1. หลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม	0.89	สอดคล้อง
2. หลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม กับเนื้อหาของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม กับเนื้อหาของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
4. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม กับวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย	0.89	สอดคล้อง
5. วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย กับเนื้อหาการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
6. วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย กับกิจกรรมการฝึกอบรม	0.89	สอดคล้อง
7. วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย กับการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
8. เนื้อหาการฝึกอบรมแต่ละหน่วยกับสื่อการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
9. เนื้อหาการฝึกอบรมแต่ละหน่วย กับการวัดประเมินผลการฝึกอบรม	0.89	สอดคล้อง
10. กิจกรรมการฝึกอบรมของแต่ละหน่วย กับสื่อการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
11. กิจกรรมการฝึกอบรมกับการวัด และประเมินผลการฝึกอบรม	0.89	สอดคล้อง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 4 ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
มีความสอดคล้องกันทุกประเด็น โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ 0.89 ถึง 1.00
ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม

ในการตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ จำนวน 18 คน ระหว่างวันที่ 20 - 22 กันยายน 2548 ณ ศูนย์วิทยพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนครนายก ผลการทดลองแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ผลการประเมินจากการผ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ในแต่ละหน่วย

ส่วนที่ 2 ผลการประเมินจากแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ ยุทธศาสตร์การสร้าง การมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ส่วนที่ 3 ผลการประเมินจากแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ส่วนที่ 4 ผลการประเมินจากผลงาน การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ตามหลักสูตรฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โครงการตามพระราชดำริ ฯ

ผลการตรวจสอบในแต่ละส่วนปรากฏ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการประเมินจากการผ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมในแต่ละหน่วย

ผู้วิจัยได้ประเมินผลการผ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมแต่ละหน่วย ระหว่างการฝึกอบรม โดยประเมินจากการทดสอบ โดยใช้แบบทดสอบของแต่ละหน่วย ประเมินจากผลงาน โดยใช้แบบประเมินผลงานของแต่ละหน่วย และประเมินจากพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม ผลของการประเมินการผ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ในแต่ละหน่วย แสดงได้ดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลการประเมินจากการผ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมในแต่ละหน่วย

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ยที่ได้	ร้อยละ
หน่วยที่ 1			
1. มีความรู้ ความเข้าใจ ความหมาย ความสำคัญ กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน	10	8.55	85
2. สามารถวิเคราะห์แนวทางการมีส่วนร่วมกับชุมชนได้	50	45.2	90
หน่วยที่ 2			
1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน	8	6.77	84
2. สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้	20	16	80
หน่วยที่ 3			
1. มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร	11	9.27	84
2. สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้	50	40	80
หน่วยที่ 4			
1. มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน	7	5.61	80
2. สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้	50	40.66	81
หน่วยที่ 5			
1. มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน	5	4.11	82
2. สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้	50	41.11	82

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
	คะแนนเต็ม	คะแนน เฉลี่ยที่ได้	ร้อยละ
หน่วยที่ 6			
1. มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน	5	4.22	84
2. สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ ในการปฏิบัติงานได้	30	24	80
หน่วยที่ 7			
สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนด แนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ โครงการตามพระราชดำริ ฯ ได้	100	85	85

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 4 แสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถผ่าน
วัตถุประสงค์ทุกหน่วย โดยผลการประเมินในแต่ละหน่วยคิดเป็นร้อยละ 80 ขึ้นไป ซึ่งสูงกว่า
เกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ร้อยละ 70)

นอกจากนี้ ผลจากการประเมินผลงานพบว่า ในหน่วยที่ 1 ได้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม
วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ข้อเสนอแนะว่าไปงาน
ควรเพิ่มเติมแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรค เพราะจะทำให้สมบูรณ์มากขึ้น

การสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมขณะฝึกอบรม

ในขณะที่มีการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในขณะ
การฝึกอบรมแต่ละหน่วย ผลการสังเกตพฤติกรรม มีดังนี้

หน่วยที่ 1 การมีส่วนร่วมกับชุมชน ในหน่วยนี้ วิทยากรได้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม บอก
ความหมาย ความสำคัญของการมีส่วนร่วม โดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงความคิดเห็น
เป็นรายบุคคล ตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ จากการสังเกต พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรม
ส่วนมาก กระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็น มีบางคนไม่ได้แสดงความคิดเห็น จนกระทั่ง
วิทยากรพยายามกระตุ้นให้ตอบคำถาม จึงได้แสดงความคิดเห็น

หน่วยที่ 2 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน ในหน่วยนี้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม แสดง
ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตามพระราชดำริ ฯ และวิธีการรู้จัก
ชุมชน วิทยากรได้ให้ทุกคนระดมสมอง และร่วมกันสรุป จากการสังเกต พบว่า ทุกคนมีส่วน

ร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่โรงเรียนได้ดำเนินการ จึงสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ส่วนวิธีการรู้จักชุมชนอาจจะมีแตกต่างกัน แล้วแต่บริบทของโรงเรียน

หน่วยที่ 3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน ในหน่วยนี้วิทยากรได้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์การติดต่อสื่อสาร ประเภทการติดต่อ สื่อสาร ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมใช้กับชุมชน จากการสังเกตพบว่าทุกคนให้ความสนใจแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย จากประสบการณ์ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมใช้ในการติดต่อสื่อสารส่วนมากจะใช้การติดต่อสื่อสารสองทาง เช่น การเยี่ยมบ้าน การไปพบปะพูดคุย การประชุมร่วมกัน ซึ่งในหน่วยนี้ผู้เข้ารับการอบรมสนใจ วิธีที่นำไปใช้ในการติดต่อสื่อสารกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การให้ชุมชนเข้ามาร่วมประชุม เข้ามาร่วมวางแผนอย่างต่อเนื่อง จากการสังเกตพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้ความสนใจยุทธศาสตร์นี้มาก สังเกตจากการถามคำถามและร่วมอภิปราย

หน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน สำหรับหน่วยนี้วิทยากรเริ่มจากการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเล่าถึงชุมชนของแต่ละโรงเรียน มีบริบท ลักษณะอย่างไร และโรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือกับชุมชนอย่างไร โดย ชุมชน เน้นถึงผู้ปกครอง จากการสังเกต พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความสนใจในการแสดงความคิดเห็นอย่างมาก บางคนใช้เวลามากกว่า 10 นาที ในตอนท้ายต้องจำกัดเวลาคนละ ไม่เกิน 5 นาที ในหน่วยนี้วิทยากรให้ผู้เข้าอบรมเขียนโครงการเกี่ยวกับการความช่วยเหลือแก่ชุมชน จากการสังเกต พบว่า บางกลุ่มยังนำกิจกรรมที่เคยทำแล้วมาเขียนโครงการ แต่บางกลุ่มสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากวิทยากรไปเขียนโครงการได้อย่างดี ในหน่วยนี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความสนใจอย่างดี เพราะเป็นยุทธศาสตร์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน และเป็นยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมสองทาง

หน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน ในหน่วยนี้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมินความร่วมมือกับชุมชนของแต่ละโรงเรียน จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในหน่วยนี้ ทุกคนให้ความสนใจ และตั้งใจ กระตือรือร้น ทำงานในใบงาน โดยใช้ประสบการณ์จริงจากการปฏิบัติงานมาเขียน ในหน่วยนี้ ได้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ประเมินความร่วมมือกับชุมชน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เป็นอย่างดี แต่ยังมีบางคนยังนำประสบการณ์เดิมมาใช้อยู่ นอกจากนี้จากการสอบถามผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชนนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างดี โดยเฉพาะในเรื่องการประเมินความร่วมมือกับชุมชนและกิจกรรมการสร้างความร่วมมือกับชุมชน เนื่องจากเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในหน่วยนี้วิทยากรได้เพิ่มเติมเนื้อหาการบรรยาย เกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วมกับชุมชน และข้อคำนึงถึงการมีส่วนร่วมกับชุมชน จากการสังเกต พบว่าผู้เข้ารับการ

ฝึกอบรมให้ความสนใจซักถาม เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้บริหารโดยตรง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้

หน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน
หน่วยนี้วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงความคิดเห็น วิธีการลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ซึ่งทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และให้ความสนใจอย่างดี

หน่วยที่ 7 การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ หน่วยนี้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม โดยความสมัครใจ จากการสังเกตพบว่า ทุกคนมีความตั้งใจ และร่วมกันอภิปราย ร่วมคิด แสดงความคิดเห็นในแต่ละกลุ่มอย่างหลากหลาย

ส่วนที่ 2 ผลการประเมินจากแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ ยุทธศาสตร์ การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ผลการประเมินที่ได้จากการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยวัดความรู้ความเข้าใจยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ดังผลการวิเคราะห์ในตาราง 6

ตาราง 6 ผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยวัดความรู้ ความเข้าใจ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

การทดสอบ	n	\bar{X}	SD.	df	t	p
ก่อนทดลองใช้หลักสูตร	18	13.72	2.35	17	-8.08***	.000
หลังทดลองใช้หลักสูตร	18	20.44	3.85			

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 6 พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 13.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.35 ส่วนหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.85 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยหลังทดลองสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมใกล้เคียงกัน และหลังการฝึกอบรมใกล้เคียงกันเช่นกัน

**ส่วนที่ 3 ผลการประเมินจากแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน
ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม**

ผลการประเมินที่ได้จากการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยวัดเจตคติการมีส่วนร่วมกับชุมชน
ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ดังผลการวิเคราะห์ในตาราง 7

ตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนก่อนการทดลอง
และหลังการทดลอง

การทดสอบ	n	\bar{X}	SD.	df	t	p
ก่อนทดลองใช้หลักสูตร	18	3.44	.11	17	-5.449***	.000
หลังทดลองใช้หลักสูตร	18	3.55	.12			

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 7 พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยก่อน
การฝึกอบรมเท่ากับ 3.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .11 ส่วนหลังการทดลองมีคะแนน
เฉลี่ยเท่ากับ 3.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .12 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยหลังทดลองสูงกว่า
คะแนนเฉลี่ยก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาค่าเบี่ยงเบน
มาตรฐาน พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมใกล้เคียงกัน และหลังการ
ฝึกอบรมใกล้เคียงกันเช่นกัน

**ส่วนที่ 3 ผลการประเมินจากผลงาน การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม
ตามหลักสูตรฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
โครงการตามพระราชดำริ ฯ**

การประเมินผลงาน การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมไป
กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการตามพระราชดำริ ฯ ผู้วิจัย
ประเมินผลงานที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ หน่วยที่ 7 โดยมีวิธีดำเนินการ คือ ผู้วิจัย
แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็น 5 กลุ่ม ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่ม นำความรู้ที่ได้รับ
จากการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์โครงการตามพระราชดำริ ฯ กลุ่มละ 1 วัตถุประสงค์ พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้

ความสนใจ เอาใจใส่ กระตือรือร้นในการทำงานมีการอภิปรายร่วมกันในกลุ่ม จนสามารถร่วมกัน
ปฏิบัติงานได้ จากการประเมินผลงานพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถนำยุทธศาสตร์ทั้ง
5 ยุทธศาสตร์ไปประยุกต์ใช้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 85 โดยมีผลงาน
ดังปรากฏ ตามตาราง 8

ตาราง 8 ผลงานการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมไปกำหนด
แนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการตามพระราชดำริ ฯ

วัตถุประสงค์โครงการ ตามพระราชดำริ ฯ	ภาคีที่เกี่ยวข้อง	ยุทธศาสตร์การสร้างการมี ส่วนร่วมกับชุมชน	แนวทางการปฏิบัติงาน
ข้อ 1 เพื่อลดระดับความ รุนแรงของปัญหาการ ขาดสารอาหารและ โรคติดต่อของนักเรียน	<p>เพื่อให้การดำเนินงาน สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ครู 2. ผู้ปกครอง 3. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 4. เจ้าหน้าที่เกษตร 5. เจ้าหน้าที่ประมง 6. เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ 7. องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น 	<p>ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ใน การดำเนินงาน ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การรู้จักชุมชน มีการจัดทำข้อมูลของ ชุมชน เช่น ข้อมูลการขาด สารอาหาร โรคติดต่อ 2. การติดต่อสื่อสาร ใช้การติดต่อสื่อสารสองทาง เช่น การเยี่ยมบ้าน การโทรศัพท์ การประชุม 3. การช่วยเหลือชุมชน 4. การร่วมมือกับชุมชน 5. การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว โรงเรียน และ ชุมชน 	<p>แนวทางการดำเนินงานเพื่อให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำโครงการศึกษาข้อมูลของ ชุมชน โดยการแต่งตั้งคณะทำงาน จากการมีส่วนร่วมของภาคีที่ เกี่ยวข้อง มีการสำรวจปัญหาการ ขาดสารอาหาร และโรคติดต่อใน ชุมชน 2. โครงการเยี่ยมบ้าน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเยี่ยม บ้านนักเรียน โดยให้ภาคีที่ เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกส่วน กำหนดโครงการเยี่ยมบ้าน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง 3. โครงการเพิ่มผลผลิตการเกษตร ของครอบครัว 4. โครงการรณรงค์การใช้เกลือ ไอโอดีนในครัวเรือน 5. โครงการอบรมให้ความรู้เรื่อง โรคติดต่อแก่ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน <ol style="list-style-type: none"> 5.1 สสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหา ชุมชน 5.2 จัดทำโครงการ 5.3 ติดต่อวิทยากร 5.4 ดำเนินการ 5.5 ติดตามประเมินผล

ตาราง 8 (ต่อ)

วัตถุประสงค์โครงการ ตามพระราชดำริ ฯ	ภาคีที่เกี่ยวข้อง	ยุทธศาสตร์การสร้าง การมีส่วนร่วมกับชุมชน	แนวทางการปฏิบัติงาน
ข้อ 2 เพื่อส่งเสริม โภชนาการและ สุขภาพดีของนักเรียน	เพื่อให้การดำเนินงาน สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 ภาคีที่เกี่ยวข้อง ๆ ได้แก่ 1. ครู 2. นักเรียน 3. ผู้ปกครอง 4. เจ้าหน้าที่ อสม. 5. เจ้าหน้าที่ อบต. 6. เจ้าหน้าที่อนามัย 7. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 8. เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาล 9. เจ้าหน้าที่ประมง 10. เจ้าหน้าที่เกษตร	ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ ในการดำเนินงาน ได้แก่ 1. ยุทธศาสตร์ ความร่วมมือกับชุมชน ได้แก่ เด็ก คนชรา พระสงฆ์ ครูอาจารย์ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ ของรัฐ 2. ยุทธศาสตร์การ ติดต่อสื่อสารกับชุมชน 2.1 การติดต่อสื่อสาร ทางเดียว 2.2 การติดต่อสื่อสาร สองทาง 2.3 การติดต่อสื่อสาร เชิงปฏิบัติการ	แนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 1.จัดกิจกรรมระดมสมอง เรื่องการส่งเสริมโภชนาการ และสุขภาพที่ดีของนักเรียน โดยการมีส่วนร่วมของภาคี ทุกส่วน 2.จัดกิจกรรมสร้าง วิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อร่วมมือ ส่งเสริมโภชนาการของ นักเรียน โดยร่วมมือกับภาคี ทุกส่วนโดยใช้ยุทธศาสตร์ ความร่วมมือกับชุมชน 3.จัดกิจกรรมส่งเสริม โภชนาการ อาหาร 5 หมู่ มีการประชาสัมพันธ์ จัด นิทรรศการให้ภาคีเข้ามา มีส่วนร่วม 4.จัดกิจกรรมอาหารเสริม นม/ถั่วเหลือง ให้นักเรียนได้ ดื่มอย่างต่อเนื่องทุกวัน 5.จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ (หอกระจายข่าว แผ่นพับ) 6. การโทรศัพท์ 7. การเยี่ยมบ้าน 8. การประชุม 9. การศึกษาอบรม 10.การประชุมสัมมนา

ตาราง 8 (ต่อ)

วัตถุประสงค์โครงการ ตามพระราชดำริ ฯ	ภาคีที่เกี่ยวข้อง	ยุทธศาสตร์การสร้าง การมีส่วนร่วมกับชุมชน	แนวทางการปฏิบัติงาน
<p>ข้อ 3 เพื่อส่งเสริม ความรู้และทักษะ ทั้งด้านวิชาการและ การอาชีพของ นักเรียน</p>	<p>เพื่อให้การดำเนินงาน สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 ภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.ครู บุคลากร นักเรียน 2.ผู้ปกครองนักเรียน 3.ผู้นำชุมชน 4.วัด 5.สถานประกอบการ 6.ปราชญ์ชาวบ้าน 7.วิทยากรท้องถิ่น 8.สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา 9.หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เกษตร ประมง ปศุสัตว์ สาธารณสุข สหกรณ์ อบต อบจ. สถานศึกษา จปร. สำนักงานโครงการ ฯ สถานศึกษาอื่น 	<p>ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ใน การดำเนินงาน ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การรู้จักชุมชน 2.การติดต่อสื่อสาร กับชุมชน 3.การให้ความช่วยเหลือ แก่ชุมชน 4.ความร่วมมือ กับชุมชน 5.การลดช่องว่าง ระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน 	<p>จัดโครงการส่งเสริมความรู้ และทักษะทั้งทางด้าน วิชาการและวิชาชีพของ นักเรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.วัตถุประสงค์ <ol style="list-style-type: none"> 1.1 เพื่อให้ให้นักเรียนมี ความรู้ ทักษะทั้งทาง วิชาการ ด้านการเกษตร ด้านการงานอาชีพ ด้าน สหกรณ์ 1.2 เพื่อให้การบริหารงาน โครงการเกิดผลสำเร็จ โดย ใช้ยุทธศาสตร์การสร้างการ มีส่วนร่วมกับชุมชนที่มีภาคี ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และร่วม ประเมินผล 1.3 เพื่อให้มีการใช้ ทรัพยากรร่วมกันอย่าง ประหยัดและเกิดประโยชน์ สูงสุด มีเจตคติที่ดี มีความ พึงพอใจ ภาคภูมิใจ 2. การดำเนินงาน <ol style="list-style-type: none"> 2.1 ประชุมผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายเพื่อร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจกำหนดคณะทำงาน 2.2 ประชุมคณะทำงาน กำหนดแนวทางปฏิบัติ

ตาราง 8 (ต่อ)

วัตถุประสงค์โครงการ ตามพระราชดำริ ฯ	ภาคีที่เกี่ยวข้อง	ยุทธศาสตร์การสร้างการ มีส่วนร่วมกับชุมชน	แนวทางการปฏิบัติงาน
ข้อ 3 เพื่อส่งเสริม ความรู้และทักษะ ทั้งด้านวิชาการและ การอาชีพของ นักเรียน			<p>2.3 การดำเนินงาน</p> <p>2.3.1 พัฒนาครูให้มีความรู้ และทักษะด้านกระบวนการเรียน การสอนในวิชาหลัก เช่น ภาษาไทย คณิต วิทยาศาสตร์ ฯลฯ</p> <p>2.3.2 พัฒนาห้องสมุดให้ได้ มาตรฐาน</p> <p>2.3.3 จัดกิจกรรมส่งเสริม และพัฒนาทักษะนักเรียน เกี่ยวกับการอ่านค้นคว้า</p> <p>2.3.4 การก่อสร้างปรับปรุง อาคารสิ่งแวดล้อม</p> <p>2.3.5 จัดกิจกรรมการเรียน การสอนด้านการเกษตร</p> <p>2.3.6 จัดทำหลักสูตร ท้องถิ่น</p> <p>2.3.7 จัดกิจกรรมการเรียน การสอนเรื่องสหกรณ์</p> <p>3. มีการประสานงานโดย คณะกรรมการ</p> <p>4. สนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคี เข้ามามีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติงาน</p> <p>5. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สร้างขวัญกำลังใจ</p> <p>6.ติดตามผล</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

วัตถุประสงค์โครงการ ตามพระราชดำริ ฯ	ภาคที่เกี่ยวข้อง	ยุทธศาสตร์การสร้าง การมีส่วนร่วมกับชุมชน	แนวทางการปฏิบัติงาน
<p>ข้อ 4 เพื่อสร้าง จิตสำนึกในการ อนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น แก่นักเรียน</p>	<p>เพื่อให้การดำเนินงาน สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์ ข้อที่ 4 ภาคที่เกี่ยวข้อง ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. บุคลากรในโรงเรียน 2. อบต. 3. ผู้นำศาสนา 4. ผู้นำชุมชน 5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น 6. ประชาชนชาวบ้าน 7. ผู้ปกครอง 8. สภาวัฒนธรรม ตำบล อำเภอ จังหวัด 9. สถานีควบคุมไฟฟ้า 10. สถานีอนุรักษ์พันธุ์ สัตว์ 	<p>ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ ในการดำเนินงาน ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมกับ ชุมชน 2. การรู้จักชุมชน 3. การติดต่อสื่อสารกับ ชุมชน 4. การให้ความ ช่วยเหลือชุมชน 5. การสร้างความ ร่วมมือกับชุมชน 6. การลดช่องว่าง ระหว่างครอบครัว ชุมชน โรงเรียน 	<p>แนวทางการดำเนินงานเพื่อให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ข้อที่ 4</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การร่วมงานประเพณี กิจกรรมต่าง ๆ ของ ชุมชน 2. สำรวจข้อมูลชุมชน 3. สำรวจแหล่งเรียนรู้ 4. การเยี่ยมบ้าน 5. การจัดทำจดหมายข่าว ของโรงเรียน 6. การประชุมร่วมกันกับ ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ 7. หอกระจายข่าว 8. แจกข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมให้ชุมชนที่ เกี่ยวข้องทราบ 9. เชิญภาคีที่เกี่ยวข้องเข้า มาร่วมเป็นวิทยากร 10. การให้ความรู้กับนักเรียน ที่บ้าน 11. ประชุมสัมมนาสร้างความ ตระหนักมีทัศนคติที่ดีใน การอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมภายใน ภายนอกโรงเรียนให้มี บรรยากาศอบอุ่น

ตาราง 8 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ โครงการตาม พระราชดำริ ฯ	ภาคีที่เกี่ยวข้อง	ยุทธศาสตร์การสร้างการมี ส่วนร่วมกับชุมชน	แนวทางการปฏิบัติงาน
ข้อ 5 เพื่อส่งเสริม ให้นักเรียนได้มี โอกาสศึกษาต่อ ในระดับสูงขึ้น	<p>เพื่อให้การดำเนินงาน สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 5 ภาคี ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.ผู้ปกครองนักเรียน ที่จบชั้น ม.3 2.ผู้บริหารสถานศึกษา สายสามัญ 3.ผู้บริหารสถานศึกษา สายอาชีพ 4.ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา 5.องค์การบริหาร ส่วนตำบล 	<p>ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ในการ ดำเนินงาน ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมกับชุมชน 2. การรู้จักชุมชนมีการ จัดทำข้อมูล ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 2.1 ผู้ปกครองนักเรียน ชั้น ม.3 2.2 นักเรียนที่จบชั้นม.3 ที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อ 2.3 วิธีดำเนินการ <ol style="list-style-type: none"> 1) ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อ แก้ปัญหา 2) ผู้บริหารโรงเรียนสาย สามัญ สายอาชีพ รวบรวม ข้อมูลในการรับนักเรียนตาม สาขาที่นักเรียนต้องการและ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อ 3) ศึกษานิเทศก์จัดทำ สรุปผลรายงานต่อ สพท. 3. การติดต่อสื่อสารเชิง ปฏิบัติการ การศึกษาต่อของนักเรียน 4. ความร่วมมือกับชุมชน <ol style="list-style-type: none"> 4.1 จัดตั้งกลุ่มชมรม ผู้ปกครอง 4.2 กิจกรรมสร้างแผนอนาคต 	<p>แนวทางการดำเนินงานเพื่อให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 5</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำโครงการรวมพลัง ส่งนักเรียนชั้นม.3 เข้าศึกษาต่อ โดยมีกิจกรรม ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1.1 สืบหาข้อมูลผู้ปกครองที่ไม่ สามารถส่งนักเรียนเข้าศึกษาต่อได้ 1.2 สืบหาสภาพครอบครัวและความ ต้องการของผู้ปกครอง 1.3 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย ผู้บริหารและครู โรงเรียนขยายโอกาส ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้บริหารสายสามัญ สายอาชีพในพื้นที่ที่ผู้ปกครองอาศัย อยู่ นักเรียนชั้น ม.3 ที่มีฐานะยากจน และไม่สามารถศึกษาต่อได้ ศึกษานิเทศก์สังกัด สพท. 2. กิจกรรมในการประชุม <ol style="list-style-type: none"> 2.1 กิจกรรมสร้างแผนอนาคต 3 ปี 2.2 ตั้งกลุ่ม/ชมรมผู้ปกครองนักเรียน 2.3 เสนอปัญหาขอความช่วยเหลือ 2.4 ผู้บริหารสถานศึกษากำหนด แนวทางช่วยเหลือ 2.5 อบต.กำหนดแนวทางช่วยเหลือ 2.6 ศึกษานิเทศก์ติดตามผล

ตอนที่ 4 ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม หลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ดังนี้

1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม ได้ปรับปรุงในประเด็น ต่อไปนี้

1.1 การเขียนผลการดำเนินงานของโครงการตามพระราชดำริฯ โดยได้ปรับปรุงด้านภาษา และการเขียนให้ชัดเจนมากขึ้น

1.2 การเขียนความจำเป็นในการฝึกอบรม ได้ปรับปรุงด้านภาษา ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

2. โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม ได้เพิ่มเนื้อหาในหน่วยที่ 5 ได้แก่ ปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วม และยุทธศาสตร์ในการทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการบริหาร เพื่อให้เนื้อหา มีความเหมาะสมกับเวลาการฝึกอบรม

3. กิจกรรมการฝึกอบรม ได้ปรับเวลา ในหน่วยที่ 1 จากเดิม 30 นาที เป็น 40 นาที เพื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม

4. สื่อการฝึกอบรม ได้ปรับปรุงในประเด็น ต่อไปนี้

4.1 ใบงานของหน่วยที่ 1 ได้แก้ไขปรับแบบฟอร์มของใบงานจากเดิมมี 2 องค์ประกอบ ได้เพิ่มปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน อีกหนึ่งองค์ประกอบ เพื่อให้ผลงานมีความชัดเจนสมบูรณ์ขึ้น

4.2 ใบงานของหน่วยที่ 2 ได้แก้ไขปรับวิธีดำเนินงานของใบงาน จากเดิม 5 ขั้นตอน เป็น 4 ขั้นตอน เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาในการทำกิจกรรม

5. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ได้ปรับปรุงเกณฑ์การวัดและประเมินการฝึกอบรม จากเดิม 70 % เป็น 80 %

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ มีการดำเนินการวิจัย สรุป ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ
2. เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ มีการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนนี้เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นที่ 2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ แนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมกับชุมชน และขั้นที่ 3 การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมกับชุมชน ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน องค์ประกอบของหลักสูตร จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนนี้เป็นการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม 6 องค์ประกอบ คือ หลักการและเหตุผลของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมิน การฝึกอบรม

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นการนำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน พิจารณาประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ตามแบบประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมหลังการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ เป็นการนำข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๙ เป็นการนำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปให้ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๙ จำนวน 2 โรงเรียน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในภาษาที่ใช้ จังหวะเวลาในการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมหลังการตรวจสอบของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๙ เป็นการนำข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษามาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนนี้เป็น การนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๙ จำนวน 18 คน การทดลองใช้แผนการทดลองแบบ One - Group Pretest-Posttest Design มีการทดสอบก่อนและหลังฝึกอบรม ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนและวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ด้วยแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนก่อนและหลังฝึกอบรม ระหว่างการฝึกอบรม มีการทดสอบความรู้ ความเข้าใจ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนทุกหน่วย ด้วยแบบทดสอบในแต่ละหน่วย ประเมินผลงานด้วยแบบประเมินผลงาน มีการประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม การวิเคราะห์ข้อมูล ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบทดสอบ และเจตคติต่อการมีส่วนร่วม กับชุมชน โดยใช้สถิติ t-test

ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนนี้เป็น การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมหลังจากฝึกอบรมเพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ มีดังนี้

1. ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ พบว่า ปัญหา ได้แก่ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างแท้จริง เช่น การมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ในการวางแผน การตัดสินใจ การประเมินผล ไม่ครบทุกฝ่ายและ ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ไม่ทราบปัญหาอย่างแท้จริง ขาดความเข้าใจในการดำเนินงาน ดังนั้นการช่วยเหลือสนับสนุนในบางครั้ง จึงไม่ตรงตามความต้องการของโรงเรียน สำหรับในด้านความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน การร่วมมือในการทำงานกับชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชนและร่วมกันพัฒนาโครงการตามพระราชดำริฯ ให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

1.2 ผลจากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน เป็นวิธีการในการศึกษาชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การศึกษาผู้นำชุมชน หน่วยงานในชุมชน ผู้นำทางภูมิปัญญา และกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน เป็นวิธีการในการใช้ติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองและชุมชน การมีส่วนร่วมเพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนและบ้าน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง และยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน เป็นวิธีการในการช่วยเหลือแก่ชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ การมีส่วนร่วมในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และการมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนการสอนที่บ้าน 4) ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือกับชุมชน เป็นวิธีการในการร่วมมือกับชุมชน กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการประเมินความร่วมมือของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และ 5) ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน เป็นวิธีการในการสร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียนเพื่อลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

1.3 ผลจากการดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้จัดลำดับความสำคัญของยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน 4) ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือกับชุมชนและ 5) ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน ส่วนองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและ

เหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม 3) โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อการฝึกอบรม และ 6) การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม รวมเวลาในการฝึกอบรมทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง

2. ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

2.1 องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1) หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม 3) โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อการฝึกอบรม และ 6) การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

2.2 โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 7 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 การมีส่วนร่วมกับชุมชน หน่วยที่ 2 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน หน่วยที่ 3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน หน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน หน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือกับชุมชน หน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน และหน่วยที่ 7 การประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งในแต่ละหน่วย ประกอบด้วยคำอธิบายหน่วยการฝึกอบรม วัตถุประสงค์การฝึกอบรม เนื้อหาการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

2.3 ผลการประเมินโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยนำหลักสูตรฝึกอบรมให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง พบว่า โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 3.89 - 4.56 แสดงว่าโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด และโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.89 -1.00 แสดงว่าโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง

2.4 ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการประเมินผลการฝึกอบรมดำเนินการโดยการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือรายข้อและทั้งฉบับของแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน พบว่า มีค่าความยากง่าย ระหว่าง .20 -.80 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.24 – 0.64 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .89 ส่วนแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .21 - .56 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .90 ซึ่งค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ และแบบวัดเจตคติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ส่วนค่าความเชื่อมั่นของทั้งแบบทดสอบและแบบวัดเจตคติมีค่าความเชื่อมั่นสูง (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 210 - 211) จึงเชื่อได้ว่าแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน และแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นเครื่องมือวัดที่มีคุณภาพ

2.5 ผลการนำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้บริหาร สถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๗ จำนวน 2 โรงเรียนตรวจสอบก่อนนำไปทดลองใช้จริง พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจในภาษาที่ใช้ และเวลาในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะว่า ควรปรับแบบทดสอบแต่ละหน่วย เป็นแบบปรนัยและควรเพิ่มแบบประเมินผลงาน และแบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2.6 การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมก่อนนำไปทดลองใช้จริง ได้แก่ การปรับปรุงแบบทดสอบในแต่ละหน่วยเป็นแบบปรนัย และการเพิ่มเติมแบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และแบบประเมินผลงาน

3. ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม

3.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถผ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมในแต่ละหน่วย คิดเป็นร้อยละ 80 ขึ้นไป โดยประเมินจากแบบทดสอบ ผลงาน และแบบสังเกตพฤติกรรมระหว่างการฝึกอบรมแต่ละหน่วย

3.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ และความเข้าใจ ในยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 13.72 และคะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมเท่ากับ 20.44 แสดงว่า ภายหลังจากทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ และความเข้าใจ มากกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 3.44 และคะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมเท่ากับ 3.56 ซึ่งแสดงว่า ภายหลังจากทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเจตคติที่ดีสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3.4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรม ไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ๗ ได้ คิดเป็นร้อยละ 85 โดยประเมินจากผลงาน

4. ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม ได้ปรับปรุงการเขียนผลการดำเนินงานของโครงการตามพระราชดำริฯด้านภาษา และการเขียนให้ชัดเจนมากขึ้น และปรับปรุงความจำเป็นในการฝึกอบรม โดยได้ปรับปรุงด้านภาษา

และ

การเขียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม 2) โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม โดยปรับปรุงเนื้อหา ในหน่วยที่ 5 3) กิจกรรมการฝึกอบรม โดยปรับเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรม ในหน่วยที่ 1 4) สื่อการฝึกอบรม โดยปรับปรุงใบงานในหน่วยที่ 1 และ

หน่วยที่ 2 ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และ 5) การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม โดยปรับปรุงเกณฑ์การวัดและประเมินการฝึกอบรมให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์เพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน 4) ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือกับชุมชน และ 5) ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน โดยทั้ง 5 ยุทธศาสตร์นี้ เน้นการมีส่วนร่วมสองทางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและชุมชนกับโรงเรียน มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน เป็นวิธีในการศึกษาชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่การศึกษาผู้นำชุมชน หน่วยงานในชุมชน ผู้นำภูมิปัญญาและกลุ่มแม่บ้าน (SEDL. 2000 : Online) นับเป็นยุทธศาสตร์ระดับแรกที่ใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ดังจะเห็นได้จากผลจากการจัดกลุ่มสนทนา ผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าในการมีส่วนร่วมกับชุมชน ต้องทำการรู้จักชุมชนก่อน แล้วจึงมีการติดต่อสื่อสาร การช่วยเหลือ การร่วมมือ และการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียนตามลำดับ การรู้จักชุมชนนั้นมีหลายวิธี เช่น การศึกษาองค์การ ด้านศาสนา วัฒนธรรม การเมือง การจัดทำบัญชีรายชื่อ การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำชุมชน การสำรวจ การเยี่ยมบ้าน หรือสถานประกอบการ เป็นต้น (SEDL. 2000 : Online) องค์การต่างๆ ในชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน เป็นแกนสำคัญในการพัฒนาความร่วมมืออย่างดีระหว่างชุมชนและสถานศึกษา (อมรวิรัช นาคทรพรพ และคนอื่นๆ. 2545 : 20 - 25) โรงเรียนควรมีข้อมูล ขององค์การ หน่วยงาน บุคคล เพื่อเป็นข้อมูลถึงบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ต้องพิจารณาบุคคลให้เหมาะสมกับภารกิจที่ต้องปฏิบัติ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2537 : 214 - 215) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงานและร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน (ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. 2543 : 143) ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการบริหารจัดการโครงการตามพระราชดำริ ฯ ที่เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังนั้น การรู้จักชุมชนจึงเป็นการสร้างความร่วมมือให้ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน เป็นวิธีในการติดต่อสื่อสารกับ

ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกัน โรงเรียนมีการติดต่อสื่อสารกับชุมชน ประกอบด้วย หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยบริการ ผู้แทนในชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน เป็นต้น มาตรการสำคัญประการหนึ่งของการดำเนินการโครงการตามพระราชดำริ ฯ ได้แก่ การประสานงานกับบุคคล หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตร สำนักงานประมง สำนักงานสาธารณสุข สำนักงานสหกรณ์ หน่วยงานทางการศึกษา เป็นต้น เพื่อให้มีส่วนร่วมดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 12 - 16) การติดต่อสื่อสารเป็นองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเนื่องจากการจูงใจให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ในการปฏิบัติงาน ปรับปรุงงาน และพัฒนางานด้านต่าง ๆ เพื่อผลสำเร็จของงาน (อรุณ รักรธรรม. 2536ข : 129) สอดคล้องกับปารีชาติ วัลย์เสถียรและคณะ (2542 : 130 - 132) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นปัจจัยหนึ่งเพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม ดังนั้น ในการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องเป็นไปอย่างปกติและสม่ำเสมอ (Whitaker & Fiore. 2001 : 68) การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างโรงเรียนและครอบครัว การติดต่อสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญในการทำงานร่วมกับครอบครัว (Caplan. 2001 : 32) สอดคล้องกับการวิจัยของ เอลแมน (Elman. 2000 : 1367) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ทางตรงกับการติดต่อสื่อสาร ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร ถึงแม้ว่าจะมีการวางแผนที่ดี การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนอาจล้มเหลวได้ถ้าขาดการสื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพ (Funkhouser. 1997 : Online) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร มีหลายวิธี ประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารทางเดียว ได้แก่ จดหมายข่าว เว็บไซต์โรงเรียน โทรศัพท์สายด่วน การติดต่อสื่อสารผ่านบุคคลอื่น เป็นต้น การติดต่อสื่อสารสองทาง ได้แก่ การโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน เป็นต้น และการติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การฝึกอบรมครู การสร้างทีมงานและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผลจากการฝึกอบรมเห็นได้ว่า ผู้บริหารสามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการตามพระราชดำริ ฯ เพื่อติดต่อกับภาคีที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการตามพระราชดำริ ฯ การติดต่อสื่อสารจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

1.3 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน เป็นวิธีในการช่วยเหลือชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ การมีส่วนร่วมในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนที่บ้าน การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายหลักของการพัฒนาโครงการตามพระราชดำริ ฯ คือ เด็กได้รับการส่งเสริมป้องกันการขาดสารอาหาร ได้รับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดี ได้รับการพัฒนาทักษะ ด้านวิชาการ วิชาชีพ ได้รับความรู้เรื่องอาหารขาดสารไอโอดีน (สำนักงาน

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 27) เนื่องจากผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ โภชนาการของนักเรียนที่บ้าน ดังนั้นโรงเรียนควรให้การช่วยเหลือในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการ สุขภาพอนามัยกับผู้ปกครอง มีการเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง มีการประชุม ให้คำปรึกษาผู้ปกครอง จัดหาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของนักเรียน (Davis. 2000 : Online) สอดคล้อง กับนิวแมน (Newman. 1995 : 165) กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมกับครอบครัวสามารถลดปัญหาด้านสุขภาพนักเรียน โรงเรียนสามารถช่วยเหลือผู้ปกครองหลายวิธี ดังจะเห็นจากผลงานการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับโครงการตามพระราชดำริฯ ผู้เข้ารับการอบรม สามารถกำหนดแนวทางการช่วยเหลือแก่ชุมชน ได้แก่ โครงการเยี่ยมบ้าน โครงการเพิ่มผลผลิตการเกษตรของครอบครัว โครงการรณรงค์การใช้เกลือไอโอดีน โครงการให้ความรู้เรื่องโรคติดต่อกับชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ให้การช่วยเหลือด้วยการมีส่วนร่วมในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ได้แก่ เชิญมาเป็นวิทยากร ให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร การจัดทำอาหารกลางวัน การส่งเสริมอาชีพ ฝึกอาชีพ เป็นต้น สำหรับการมีส่วนร่วมด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ได้แก่ การให้ความรู้กับผู้ปกครองที่บ้าน เกี่ยวกับการเรียนการสอนของนักเรียน จึงเห็นได้ว่าสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามโครงการตามพระราชดำริฯ ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ จากการเชิญเป็นวิทยากร เรียนรู้จากสถานประกอบการ และแหล่งความรู้ต่างๆที่ไม่สามารถจัดได้ที่โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ การทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม อันจะช่วยให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรม การเรียนรู้จากโครงการได้ดียิ่งขึ้น และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาและจัดกิจกรรมโครงการฯ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. 2545 : 45) ดังนั้นการช่วยเหลือแก่ชุมชนจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของโครงการตามพระราชดำริฯ ให้เกิดประสิทธิภาพ

1.4 ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือกับชุมชน เป็นวิธีการทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งในการดำเนินโครงการตามพระราชดำริฯ มีหลักการดำเนินงานที่สำคัญคือ การร่วมมือจากชุมชนทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน มีการดำเนินงานโครงการหลัก 3 โครงการ โครงการเสริม 3 โครงการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2546: 7) การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมจึงเป็นงานสำคัญที่ต้องพิจารณา สอดคล้องกับ โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff. 1977: Online) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมในแง่การพัฒนา หมายถึงการมีส่วนร่วมกับชุมชนในกระบวนการตัดสินใจ การปฏิบัติงานโครงการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากโครงการ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประเมินผล นอกจากนี้ การร่วมมือกับชุมชนเป็นการสนับสนุนแหล่งทรัพยากร ทั้งจากโรงเรียนและจากชุมชน เช่น สถานประกอบการ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สามารถให้นักเรียน

เข้าไปศึกษาและเรียนรู้ได้ ทำนองเดียวกันชุมชนสามารถเข้ามาศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน เช่นห้องสมุด สอดคล้องกับเดวิส (Davis. 2000 : Online) กล่าวถึงประโยชน์ของการร่วมมือกับชุมชนว่าโรงเรียนได้รับการช่วยเหลือจากแหล่งทรัพยากรหลากหลาย ชุมชนร่วมกันรับผิดชอบต่อการศึกษา ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน นับเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะการดำเนินงาน (Participation in Implementation) และการประเมินผล (Participation in Evaluation) (Cohen & Uphoff. 1977 : 7 - 26) เพราะการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะยั่งยืนที่สุด เมื่อพัฒนาโดยคณะทำงานร่วมกัน ประกอบด้วยการสร้างทีมและการวางแผนทีมงาน (Boethel. 2000 : Online)

1.5 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน สาระสำคัญเน้นการมีส่วนร่วมโดยการสร้างบรรยากาศที่ดีในโรงเรียนที่มีต่อผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน ด้วยการต้อนรับที่ดีจะทำให้ผู้ปกครองและชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น ชุมชนจะเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียน (SEDL. 2000 : 17; Caplan. 2000 : Online) ซึ่งเป็นไปตามลักษณะสำคัญของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ๗ คือโรงเรียนมีการจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงามและสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่นำความทันสมัย ความเป็นเมือง หรือความสะดวกสบายเข้าไปในโรงเรียนมากเกินไป จนขัดกับความรู้สึก หรือขาดความสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 7) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ๗ คือ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2546 : 6) ดังนั้นการสร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียนโดยการจัดสภาพแวดล้อม ทั้งภายนอก ภายใน ให้มีความสะอาด ให้การต้อนรับกับผู้มาติดต่อที่ดี สามารถลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียนได้ จึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้าง การมีส่วนร่วมกับชุมชน

2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ของ SEDL (2000 : Online); ไดเอช (Dietz. 1997 : ix); เบิร์นสไตน์ (Bernstein. 2003 : 44 - 69) (Leadership for better school. 1998 : Online) ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน 4) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน 5) ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน เพื่อนำมาเป็นเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม ทั้งนี้เป็นไปตามความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ต้องการได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับการพัฒนา

หลักสูตรใช้รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรและจากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม การตรวจสอบ ประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม และการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม สำหรับองค์ประกอบของ หลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ซึ่งมีโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม 7 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 การมีส่วนร่วมกับชุมชน หน่วยที่ 2 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน หน่วยที่ 3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน หน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือ แก่ชุมชน หน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน หน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่าง ระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน และหน่วยที่ 7 การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีการจัด กลุ่มสนทนาของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อจัดลำดับเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม ตามลำดับ ความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรม นอกจากนี้ได้กำหนดเนื้อหาสาระ เวลา กิจกรรม แต่ละหน่วย โดยจัดแบ่งเวลามากน้อยตามความสำคัญและความยาก และในการสร้างหลักสูตร ครั้งนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับกิจกรรมการฝึกอบรม เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมใน การอภิปรายกลุ่ม การระดมสมอง การปฏิบัติเป็นกลุ่ม เป็นต้น

ดังนั้น ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด กล่าวคือมีความ เหมาะสมอยู่ ในระดับมากถึงมากที่สุด และองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้อง กันทุกประเด็น เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและ พัฒนาหลักสูตร มีระบบและเป็นไปตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ตามแนวคิดของ นักพัฒนาหลักสูตร เช่น ทาบ (Taba. 1949 : 12) เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor ; Alexander & Lewis. 1981 : 28 - 29) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 1 - 23) และจากการศึกษา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

3. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

ในการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยได้นำหลักสูตร ฝึกอบรมไปทดลองใช้กับ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

ผลจากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

3.1 ผลการผ่านวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย ผู้วิจัยประเมินผลการผ่าน วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย ด้วยการประเมินความรู้ ความเข้าใจ การประเมินผลงานจาก การปฏิบัติงานตามใบงาน และการประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม จากผลการ

ประเมินพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถผ่านจุดประสงค์ทุกหน่วยเกินร้อยละ 80 ทั้งนี้ เนื่องจาก

3.1.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความกระตือรือร้น ให้ความสนใจเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งตรงตามความต้องการในการฝึกอบรม และในระหว่างการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความตั้งใจฟังการบรรยายจากวิทยากร และร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย เนื่องจากเป็นเรื่องที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีประสบการณ์ในการทำงาน สามารถนำมาแสดงความคิดเห็น อภิปราย ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องตามแนวคิดของ เรืองลักษณ์ โรจนพันธ์ (2539 : 34) ที่กล่าวไว้ว่าการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างเหมาะสมและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

3.1.2 วิทยากร เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในแต่ละหน่วยที่ได้รับผิดชอบให้มาบรรยาย เป็นอย่างดี มีการเตรียมความพร้อม และเต็มใจมาให้การบรรยาย มีความสามารถกระตุ้น เข้าใจ จูงใจ ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม และสามารถโน้มน้าวให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติงานในใบงาน นำเสนอผลงาน ชี้แนะถึงประโยชน์ และความสำคัญของแต่ละใบงาน ทั้งนี้เนื่องมาจาก ข้อควรคำนึงในการฝึกอบรมประการหนึ่งคือวิทยากรผู้ให้การฝึกอบรมต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ สร้างบรรยากาศอันดีให้แก่การฝึกอบรม (ยงยุทธ เกษสาคร. 2544 : 4; เรืองลักษณ์ โรจนพันธ์. 2539 : 32)

3.1.3 กิจกรรมการฝึกอบรม ในแต่ละหน่วยมีกิจกรรมหลากหลาย เช่น การบรรยาย การระดมสมอง การแบ่งกลุ่มอภิปราย และใบงานในแต่ละหน่วย เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน และเป็นการนำประสบการณ์จากการปฏิบัติงานมาวิเคราะห์ร่วมกัน ทำให้เกิดแนวคิดหลากหลาย ทั้งนี้จากการประเมินตามแบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สอดคล้องกับ ชูชัย สมितिไกร (2540 : 171 - 193) และเรืองลักษณ์ โรจนพันธ์ (2539 : 46) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เทคนิคการฝึกอบรมที่หลากหลายจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงความรู้ เพิ่มขึ้น นอกจากนี้วัสดุอุปกรณ์สื่อประกอบการฝึกอบรม เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการฝึกอบรมและมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพงษ์ เสาภายน (2545 : 138); ชาตรี มณีโชติ (2539 : 221); พรชัย หนูแก้ว (2541 : 121) และ วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544 : 139) ที่ศึกษาพบว่า การพัฒนาหลักสูตรที่มีขั้นตอนตามหลักการ มีการจัดกิจกรรมหลากหลาย จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

3.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ก่อนและหลังการฝึกอบรม

คะแนนจากแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้าง

การมีส่วนร่วมกับชุมชน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมมากกว่า ก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย เอื้อเพื่อ (2537 : 82);

องอาจ จงพิสุทธ์บุบผา (2541 : 100); พรชัย หนูแก้ว (2541 : 121); ศิริพงษ์ เคาภายน (2545 : 135) และ จรัต ไทยอุทิศ (2546 : 166) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งผลการฝึกอบรม พบว่า หลังการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพัฒนาการดีขึ้นกว่าก่อนรับการฝึกอบรม แสดงว่าหลักสูตรฝึกอบรมสามารถพัฒนาผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนได้จริง เนื่องจาก

3.2.1 หลักสูตรฝึกอบรม เป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่มีเนื้อหาสาระตรงตามความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ และการจัดกลุ่มสนทนาผู้บริหาร สถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ อันเป็นผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้เพิ่มขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของ ฟิชเชอร์ สโกนเฟลด์และชอร์ (Fisher, Schoenfeldt & Shaw. 1998 : 356 - 359) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยหนึ่งของการฝึกอบรมให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่การพิจารณาความต้องการจำเป็นของผู้ปฏิบัติงานและสิ่งที่จะต้องเตรียมในการจัดอบรม ดังนั้น ความสำเร็จของการฝึกอบรม จึงเริ่มต้นด้วยการประเมินความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม

3.2.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการพิจารณาสรรหาว่า เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการบริหาร เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น เอาใจใส่ รับผิดชอบ และเป็นบุคคลที่ใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของ ชูชัย สมितिไกร (2540 : 91) ที่กล่าวว่า ภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมที่ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ ความพร้อมหรือความสามารถในการรับการฝึกอบรม และแรงจูงใจที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

3.2.3 วิทยากร เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ ในด้านการบริหาร การสอน และการมีส่วนร่วมกับชุมชน จึงมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ จูงใจให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้มีความสนใจ ตั้งใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ร่วมมือปฏิบัติงาน ในใบงานเป็นอย่างดี สอดคล้องกับคำกล่าวของ อรพรรณ พรสีมา (2537 : 4) ว่าวิทยากรเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการฝึกอบรมให้ประสบผลสำเร็จ ตรงตาม เครือวัลย์ ลิม อภิชาติ (2531 : 63 - 64) ที่กล่าวว่า การมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้รับการฝึกอบรมและระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมกับวิทยากร ตลอดจนการยอมรับวิทยากรของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่ามีประโยชน์ และมีคุณค่า ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้

3.2.4 รูปแบบและกิจกรรมการฝึกอบรม ในแต่ละหน่วยมีกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ มีใบงานให้ปฏิบัติ มีการทดสอบหลังการฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยได้แจ้งให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบเป็นระยะๆ จึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม สนใจ ตั้งใจ เข้ารับการฝึกอบรม

เป็นอย่างดี และกิจกรรมในแต่ละหน่วย เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการอภิปราย จึงทำให้ผลการทดสอบหลังการฝึกอบรมสูงขึ้น สอดคล้องกับ เฮนสัน (Henson. 1995 : 235) ที่กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายจะช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

4. ผลการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดเจตคติ ต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ก่อนและหลังการฝึกอบรม

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนจากแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม แสดงว่าหลักสูตรฝึกอบรมสามารถพัฒนาผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้มีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน เนื่องจาก ความน่าเชื่อถือและความสามารถในการดำเนินกิจกรรมของวิทยากร และผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความกระตือรือร้น สนใจ ตั้งใจ ในการปฏิบัติกิจกรรม ตลอดจนให้ความร่วมมือในการทำงานในใบงานอย่างเต็มที่ และมีความรับผิดชอบ ทั้งงานกลุ่มและงานเดี่ยว จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมของ องอาจ จงพิสุทธ์บุบผา (2541 : 100) และนริศ ไทยอุทิศ (2546 : 165) ที่พบว่า หลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเจตคติสูงขึ้น ซึ่งตรงตามที่ นิวัฒน์ และ นิวัฒน์ (องอาจ จงพิสุทธ์บุบผา. 2541 : 101; อ้างอิงจาก Newman & Newman. 1983 : 540 - 541) ได้เสนอไว้

5. ผลการประเมินจากผลงานการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการตามพระราชดำริ ฯ

จากการประเมินผลงานพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการตามพระราชดำริ ฯ ได้ ทั้งนี้เนื่องจาก

5.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นผู้ที่มีการประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในโรงเรียนโครงการตามพระราชดำริ ฯ เป็นเวลาหลายปี และเป็นผู้ที่ได้รับการพิจารณาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก จึงเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ และได้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่เสมอ

5.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นบุคคลที่ใฝ่หาความรู้ วิทยากรเพื่อนำมาดำเนินงานของโครงการตามพระราชดำริฯ อย่างต่อเนื่องและเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานโดยตรงจึงเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริฯ และทราบปัญหา ขั้นตอน กระบวนการในการดำเนินงาน ตลอดจนหลักการของการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ เป็นอย่างดี เช่น ภาคีที่เข้ามา

มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการตามพระราชดำริฯ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจึงสามารถบอกแต่ละวัตถุประสงค์ว่า จะมีภาคีใดบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงสามารถนำยุทธศาสตร์การสร้างมีส่วนร่วมกับชุมชนมากำหนดแนวทางการปฏิบัติงานได้

5.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้รับทราบทฤษฎี แนวคิด และหลักการ ที่ชัดเจนเพิ่มขึ้น เพราะบางเรื่องที่ปฏิบัติอยู่อาศัยประสบการณ์ ไม่มีทฤษฎี หรือหลักการที่ชัดเจนมารองรับ ดังนั้นการเข้ารับการฝึกอบรมทำให้ได้เติมเต็มในส่วนที่ยังขาด หรือทำให้ได้รับทราบหลักการ ทฤษฎี ที่ชัดเจนเพิ่มขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 กิจกรรมและองค์ประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตรฝึกอบรม เมื่อนำไปใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาอื่น นอกเหนือจากผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ควรปรับให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1.2 ในการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ ผู้เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญของใบงานในแต่ละหน่วย เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ อาจเป็นการช่วยเหลือ แนะนำ หรือเพิ่มเวลาในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การมีส่วนร่วมกับชุมชนนับเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ระบุในมาตรา 9(6) ว่า “...ส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัวย ชุมชน องค์กรชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” ดังนั้น หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม และถือเป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่ง ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

2.1 หน่วยงานระดับกระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

2.2 หน่วยงานระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีการกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหาร โดยกำหนดให้มีการนำหลักสูตรยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ไปจัดอบรมกับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งได้วางแนวทางการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

2.3 หน่วยงานระดับเขตพื้นที่การศึกษานครนายก และเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ สามารถนำผลงานวิจัยครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ส่งเสริมคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน อันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป ดังนี้

3.1 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในลักษณะอื่นๆ เช่น โรงเรียนพระราชทาน โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นต้น

3.2 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับการนำไปบรรจุไว้ในหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

3.3 ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างสื่อการฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนที่สามารถฝึกอบรมในลักษณะออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในลักษณะการอบรมด้วยตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน. (2539). 40 ปี โรงเรียน ดชด. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. ปรินต์ติ้งเฮ้า.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยมนุษย์ถือเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เครือวัลย์ ลีมอภิชาติ. (2531). หลักและเทคนิคการจัดการฝึกอบรมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สยามศิลป์.
- จงกลณี ชุตติมาเทวินทร์. (2542). การฝึกอบรมเชิงพัฒนา. กรุงเทพฯ : พี เอ ลีฟวิ่ง จำกัด.
- จำเนียร นำศรีเจริญกุล. (2542). การจัดโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครนายก ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- จินตนา หมู่ผึ้ง. (2534). การประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา : โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. สารนิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจ). กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- เจตร์ สำราญสุข. (2547, 11 มกราคม). สัมภาษณ์โดย พจนีย์ มั่งคั่ง ที่โรงเรียน วัดพลอยกระจ่างศรี.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ออลินเพรส.
- จรัส ไทยอุทิศ. (2547). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหลักการ "Balanced Scorecard." ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฉันทนา ภาคบงกช และ วรณรัตน์ รัตนวรงค์. (2547). รายงานการศึกษาโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารในโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉันทนา ลิ้มนิรันดร์กุล. (2534, มกราคม – มีนาคม). การประเมินผลการฝึกอบรม. วารสารกองสุขภาพภิบาล. 17(2) : 65 – 69.
- ชมพันธ์ุ กุญชร ณ อยุธยา. (2540). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ข่าว ทหารอากาศ.

- ช่อเพชร เบ้าเงิน. (2545). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์
ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสมุทรสาคร. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยชนะ ดีช่วย. (2547, 10 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พจนีย์ มั่งคั่ง ที่โรงเรียน
วัดเกาะกระชาย.
- ชาติรี มณีโกศล. (2539). การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยปฏิบัติการสำหรับครูประถมศึกษา.
ปรินญาณีพันธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชูชัย สมितिไกร. (2540). การฝึกอบรมบุคลากรในองค์การ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ชูชาติ พวงสมจิตร. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมี
ส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ ค.ด. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ไชยรัตน์ ปรานี. (2545). การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของ
ท้องถิ่นโดยมีส่วนร่วมของชุมชน. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ด. (วิจัยและพัฒนา หลักสูตร).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฐิระ ประवालพฤกษ์. (2538). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ :
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
- ณรงค์ เจริญผล. (2543). แนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- दनัย เทียนพุ่ม. (2539). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในทศวรรษหน้า. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2540). หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทองฟู ชินะโชติ. (2531). การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารธุรกิจ
คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทัศนาศ แสงศักดิ์. (2539). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพระยะสั้น
ช่วงอุตสาหกรรมกรมอาชีวศึกษา. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- (2547, มกราคม – มิถุนายน). ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา มศว. 3(7) : 12 – 18.

- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธเนศ เจตนาดี. (2541). *การมีส่วนร่วมของครูตำราวจระเวนชายแดน ในการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำราวจระเวนชายแดนที่ 11 และ 21*. ภาคนิพนธ์ พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ธำรง บัวศรี. (2532). *ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นรินทร์ แก้วมีศรี. (2538). *วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสุขศึกษาในชุมชนชนบท*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การศึกษานอกระบบ). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง*. เชียงใหม่ : ศิริลักษณ์การพิมพ์.
- นिरชรา ทองธรรมชาติและคณะ. (2544). *กลยุทธ์การฝึกอบรมและวิทยากรในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : บริษัท ลินคอร์น โปรโมชัน จำกัด.
- บัญญัติ แก้วส่อง. (2531). *รูปแบบทางสังคม – จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. ปริญญาโท กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บัวลำ ใจะบุตดา. (2541). *การประเมินโครงการด้วยรักและห่วงใยในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- บุญทัน มั่งคั่ง. (2547, 10 มกราคม). สัมภาษณ์โดย พจนีย์ มั่งคั่ง ที่โรงเรียนบ้านคลอง 14.
- บุญเลิศ ไพรินทร์. (2538). *เทคนิคเพื่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และทัศนคติ*. กรุงเทพฯ : สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ.
- ประมาณ ตันทีกุล. (2538). *กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและการพัฒนาชุมชนชนบท*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การศึกษานอกระบบ). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ปรียัติ วงศ์ธิเบศร์. (2542). *ระบบการจัดโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบ้านอีกุ๊ดสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภออุทุมมวารย์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา ย้อยศิริ. (2547, 10 มกราคม). สัมภาษณ์โดย พจนีย์ มั่งคั่ง ที่โรงเรียนวัดเอี่ยมประดิษฐ์.

- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*.
กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักท์.
- พัฒนา สุขประเสริฐ.(2541).*กลยุทธ์ในการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พรชัย หนูแก้ว. (2541). *การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรม
ประชาธิปไตย ของนักเรียน*. ปรินซิเพิล กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พิพัฒน์ บุญเฉลิม. (2547, 11 มกราคม). สัมภาษณ์โดย พจนีย์ มั่งคั่ง ที่โรงเรียนวัดพรหมณี.
เพ็ญศรี นิยมศรีสมศักดิ์. (2535). *การศึกษาดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ*. วิทยานิพนธ์
ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2531). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ :
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เมธี ปิยะคุณ. (2547). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีที่สุด*. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2547,
จาก www.stou.ac.th/thai/offices/ocel/knowledge/3-46/page19-3-46.html
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2544). *เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม*. กรุงเทพฯ : เอส แอนด์ จี
กราฟฟิค.
- ยุพิน ธรรมศิริ. (2545). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์
ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
ถ่ายเอกสาร.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2543). *ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์*. ปรินซิเพิล วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น.
- เริงลักษณ์ โรจนพันธ์. (2539). *เทคนิคการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยี
ทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ :
สุวีรียาสาส์น.

- วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. (2544). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมี
วิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนา
หลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). การพัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
ธเนศวรการพิมพ์.
- . (2533). การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- . (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาธน์.
- วิเชียร อินทรสมพันธ์. (2546). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ
การบูรณาการแบบจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยม.
ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิยะดา รัตนสุวรรณ. (2545). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการ
คิดไตร่ตรองของอาจารย์พยาบาล. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
ถ่ายเอกสาร.
- วิน เชื้อโพธิ์หัก. (2537). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิสุทธิ ราตรี. (2532). ปัจจัยด้านผู้บริหารโรงเรียนที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียน
ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด.
(พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2529). การปฏิรูปการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2534). รายงานการวิจัย เรื่องอาสาสมัครกับการปฏิบัติงานสังคม
สงเคราะห์. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์. (2537). ก.ค. อดีต ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.ค.
กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศิริกาญจน์ โกสุม. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ศิริพงษ์ เสาภายน. (2545). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งของตำรวจชุมชน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด.(การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมคิด เขียวรจนา. (2540). การดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน : กรณีศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านหนองคู ตำบลนาใน อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา).
มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สมชาติ กิจยรรยง. (2537). เทคนิคการจัดฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- (2546). เทคนิคการถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อินฟอร์มีเดีย บุ๊คส์.
- สมพร เทพสิทธิธา. (2541). แนวคิดและทิศทางการพัฒนางานอาสาสมัครในสังคมไทย ใน ทำเนียบอาสาสมัครภาคีรัฐบาลและเอกชน. หน้า 1. กรุงเทพฯ : กรมประชาสัมพันธ์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.
- สถุษฐ์ มินตระ. (2536). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย : แนวคิดปัญหา อุปสรรคและแนวทางในอนาคต. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การศึกษา นอกระบบ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สว่าง แร่ถ่าย. (2544). การดำเนินงานโครงการส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร. รายงานการค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สังคม หนองแสง. (2547, 11 มกราคม). สัมภาษณ์โดย พจนีย์ มั่งคั่ง ที่โรงเรียนวัดสุทธธรรมาราม.
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. (2542). รายงานผลการนิเทศโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก ประจำปี 2542. นครนายก : สำนักงานฯ.
- (2543). พระราชดำริที่ทรงคุณค่า พระมิ่งขวัญการประถมศึกษาานครนายก. ราชบุรี : ธรรมรักษ์การพิมพ์.
- (2544). พระราชดำริที่ทรงคุณค่า พระมิ่งขวัญการประถมศึกษาานครนายก ปีที่ 13. ราชบุรี : ธรรมรักษ์การพิมพ์.

- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. (2545ก). พระราชดำริที่ทรงคุณค่า พระมิ่งขวัญ
การประถมศึกษาานครนายก ปีที่ 14.ราชบุรี : ธรรมรักษ์การพิมพ์.
- . (2545ข). การนิเทศพัฒนาโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ
สยามบรมราชกุมารี. นครนายก : หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานฯ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. (2546). พระราชดำริที่ทรงคุณค่า พระมิ่งขวัญการ
ประถมศึกษาานครนายกปีที่ 15. ราชบุรี : ธรรมรักษ์การพิมพ์.
- . (2547). เอกสารสรุปผลการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. นครนายก : สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียน
ในโครงการตามพระราชดำริ ฯ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- . (2545). รายงานผลการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ : กองนโยบายและแผน สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2544). รายงานการศึกษาเรื่องความร่วมมือ
ระหว่างบ้านและโรงเรียน . กรุงเทพฯ : พริกหวาน.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. (2541). แผนพัฒนา
เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ
สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 2 พ.ศ.2540-2544. กรุงเทพฯ : บริษัทปิยะทรัพย์
การพิมพ์ จำกัด.
- . (2545). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 3 พ.ศ.2545 - 2549. กรุงเทพฯ:
บริษัท เอื้อเจริญกิจ จำกัด.
- . (2546). โรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโครงการ
ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ปีการศึกษา
2546. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.
- สำนักงานที่ปรึกษาการฝึกอบรม. (2547). รูปแบบของวิธีการฝึกอบรม. สืบค้นเมื่อ
8 กันยายน 2547, จาก : www.geocities.com/trainingcons/home004.html.
- สำนักพระราชวัง ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริม. (2535). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 1
พ.ศ. 2540 – 2544. กรุงเทพฯ : บริษัทปิยะทรัพย์การพิมพ์ จำกัด.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2539). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สีนวน ทองประมูล. (2547, 10 มกราคม). สัมภาษณ์โดย พจนีย์ มั่งคั่ง ที่โรงเรียน
บ้านหนองกันเกรา.

- สุพร จึงเกรียงไกร. (2541). ปัญหาของผู้บริหารและครูในการดำเนินงานโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพร พิศาลบุตรและยงยุทธ เกษสาคร. (2544). การพัฒนาบุคคลและฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์สยาม จำกัด.
- สุรินทร์ ขอนแก่น. (2543). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : กรณีศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 41 จังหวัดชุมพร. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- เสกสรรค์ สามสี. (2545). การประเมินโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2537). ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา. ใน ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา. หน่วยที่ 5-8 หน้า 178 – 271. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- องอาจ พงษ์พิสุทธิบุปผา. (2541). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรสำหรับนักเรียนในโครงการอาชีพศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท. (อศ.กช.) ปรินูญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อติญาณ์ ศรเกษตริน. (2543). การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับนักศึกษาพยาบาล. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อภิชัย พันธเสน. (2539). พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคความหวังทางออก และทางเลือกใหม่. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อภิสิทธิ์ พึ่งพร. (2536). การประเมินผลการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 24. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- อมรวิชัย นาคทรพรพ และคนอื่นๆ. (2545). การศึกษากับวิถีชุมชน. ใน *เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วย เรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อรพรรณ พรสีมา. (2537). *เทคนิคการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2538). การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. *รายงานการประชุมวิชาการประจำปี 2538 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี จอมเทียน*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อรุณ รัทธธรรม. (2536 ก). แนวโน้มของทฤษฎีองค์การในอนาคต. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา*. หน่วยที่ 2. หน้า 271. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อรุณ รัทธธรรม. (2536 ข). การพัฒนาองค์การ. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา*. หน่วยที่ 9 – 10. หน้า 129. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อัญชลี โกพลรัตน์. (2536). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 1*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อารยา พิบูลนครินทร์. (2537). *โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : การนำโครงการไปปฏิบัติ*. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทย์พงศ์. (2540). *ระบบการศึกษาชุมชน : กรอบความคิด และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เอกชัย เอื้อเฟื้อ. (2537). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นกลุ่ม*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Baker, A.J.L.; & Soden, L.M. (1998). The Challenges of Parent Involvement Research. *ERIC Clearing House on Urban Education*. Retrieved April, 11,2004, from <http://SearchERIC.org/ericdc/ED419030.html>
- Barbour.C.; & Babour, N. H. (2001). *Families, Schools and Communities : Building Partnerships for Educating Children*. 2nd ed. Upper Saddle River, New Jersey: Merrill, Prentice Hall.

- Bauch, J. P. (2000). *Parent Involvement Partnerships with Technology*: Nashville, TN: Transparent School Model.
- Baum, Howell S. (2000). *The Community Approach to School-Community Partnerships : Challenges and Possibilities*. Retrieved August 12, 2004, from [http://www.searcheric.org /.](http://www.searcheric.org/)
- Bernstein, Susan Beth. (2003). *A School, Family, Community Partnership Predictor Model: Based on Principals, Communication and Action Strategies*. Florida: Florida Atlantic University.
- Blendick, P.A. (1997, February). An Examination of Styles of Procedures Used by Principals in Connecting Schools to School Communities within a Multicultural Context. *Dissertation Abstracts International*. 57(08) : 3331. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/NN11907>
- Boethel, Martha. (2000). *Making the Collaborative Process Work. (Benefits) [Squared] : The Exponential Results of Linking , Issue Number Six*. Retrieved November 26, 2004, from <http://www.searcheric.org/>
- Botrie, M.; & Wenger, P. (1992). *Teachers and Parents Together*. Markham. Ontario : Pembroke Publishers Limited.
- Bradshaw, L.K. (1999, December). Principals as Boundary Spanners : Working Collaboratively to Solve Problems. *NASSP Bulletin*. 83(611) : 38 – 47.
- Brady, Laurie. (1990). *Curriculum Development*. 3rd ed. New York : Prentice-Hall.
- Brighouse, Tim.; & Wood, David. (1991). *How To Improve Your School*. London: Rutledge.
- Brittle, L.C. (1995, June). Attitudes of Elementary Principals toward Parent Involvement in Schools in the Commonwealth of Virginia. *Dissertation Abstracts International*. 55(12) : 3692. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9513887>
- Brooks, Ann K.; et al. (1995, April). *School-Community Interactions that Contribute to Effective Schools*. Retrieved November 11, 2004, from <http://www.searcheric.org/>
- Burke, M.A.; & Picus, L.O. (2001). *Developing Community-Empowered School*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.
- Campbell, Donald T.; & Stanley, Jullan C. (1966). *Experimental and Quasi Experimental Designs for Research*. Chicago : Rand McNally & Company.
- Caplan, J. (2001). *Strengthening the Connection Between School and Home. Essential for Principals* . Retrieved January 7, 2005, from www://searcheric.org.

- Carvalho, Renata Osborne. (2002, August). The Development of A Community-School Partnership in A Brazilian Elementary School : A Case Study. *Dissertation Abstracts International*. 63(02) : 433. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/3041778>
- Clark, R. (1993). Homework-Focused Parenting Practices that Positively Affect Student Achievement. In N.F. Chavkin (Ed.), *Families and School in A Pluralistic Society*. p. 85. Albany, New York : State University of New York Press.
- Cohen, J.M.; & Uphoff, N.T. (1977). *Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. New York: The Rural Development Committee Center for International Studies.
- Cooper, C. (1999, Fall/Winter). Beyond the Bake Sale: How Parent Involvement Makes a Difference. *North Central Regional Educational Laboratory's LearningPoint*. 1(3) : 4 – 8.
- Daft, Richard A. (2003). *Understanding Management*. Retrieved August 8, 2004, from www.hbcollege.com/management/daft3um/toc.html/
- Daniel, U.L.; & Rayna, F.L. (1996). Home Environment: The Family and Cognitive Development. In *Society and Education*. p.95. 9th ed Boston : Allyn and Bacon.
- Dauber, S.L.; & Epstein J.L. (1993). Parent's Attitudes and Practices of Involvement in Inner City Elementary and Middle Schools. In N.F. Chavin (Ed). *Families and Schools in A Pluralistic Society*. p. 53. Albany, New York : State University of New York Press.
- Davidson, William Bradford. (2003, April). The Nature and Dynamics of Community at XYZ High school. *Dissertation Abstracts International*. 42(02) : 368 Retrieved September 21, 2004, from [http://wwwlip.umi.com/dissertations fullcit/1416428](http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/1416428).
- Davies, D. (2001). Family Participation in Decision-Making and Advocacy. In D. Hiatt-Michael (Ed.). *Promising Practices for Family Involvement in Schools*. pp.107-152. Greenwich, Conn. : Information Age Publishing.
- . (2002, January). The 10th ed. School Revisited: Are School/Family/Community Partnerships on the Reform Agenda Now? *Phi Delta Kappa*. 83(5) : 388 - 392.
- Davis, D. (2000). *Supporting Parent, Family, and Community Involvement in Your School*. Portland. OR : Northwest Regional Education Laboratory. Retrieved January 28, 2005, from <http://www.nwrel.org/csrdp/index.html>

- Decker, L.E.; & Decker, V.A. (2003). *Home - School and Community Partnerships*. Lanham, MD : Scarecrow.
- Dervill, A.; & Nunday, J.K. (1984). *Effective Leadership in Voluntary Organizations*. Chicago : Follett.
- Desimone, L.; Finn-Stevenson, M.; & Henrich, C. (2000, September). Whole School Reform in A Low-Income African America Community : The Effect of CoZi Model on Teachers, Parents and Students. *Urban Education*. 35(3) : 269 - 323.
- Dessler, G. (1997). *Human Resource Management*. 7th ed. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall.
- DiCamillo, M.P. (2001). Parent Education as An Essential Component of Family Involvement Programs. In D. Hiatt-Michael (ed.). *Promising Practices for Family Involvement in Schools*. pp. 153 – 184. Greenwich, CT : Information Age Publishing.
- Dietz, Michael J. (1997). *School, Family and Community : Technique and Model for Successful Collaboration*. Maryland: Aspan Publisher, Inc.
- Downey, Carolryn J.; Franse, Larry E.; & Peter, Jeffrey J. (1994). *The Quality Education Challenge*. California : Corwin Press.
- Egger, Dominique.; Lipson, Debra.; & Adams, Orvill. (2000). *Achieving The Right: The Role of Policy Making Processes in Managing Human Resources for Health Problem*. Retrieved August 8, 2004, from http://toolkit.forumone.com/mstr_workforce_poicy/mstr_workforce_policy.doc.
- Elman, R. (2000, January). The Relationships among School-Home Communication, Parent and Teacher Attitudes, and Teachers' Practices with Parent Involvement, *Dissertation Abstracts International*. 60(70) : 2367. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9938903>
- Epstein, J.L. (1991). Effects of Students' Achievement of Teacher Practices of Parent Involvement .In S.B. Silver (ED.). *Advances in Reading/Language Research : Vol.5*: 261 – 276. Literacy Through Family, Community and School Interaction. Greenwich, CT : JAI Press.
- . (1995, May). School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We Share. *Phi Delta Kappa*. 76 : 701 – 712.
- . (1996). *Advances in Family, Community, and School Partnerships*. Retrieved January 7, 2005, from : <http://www.searcheric.org/>

- Epstein, J.L. (2001). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. Boulder, Colorado : Westview Press.
- Epstein, J.L.; & Sander, M.G. (2000). Connecting Home, School, and Community : New Directions for Social Research in M.T.Hallinan (Ed.). *Handbook of the Sociology of Education*. pp.285. New York : Kluwer Academic / Plenum Publishers.
- Finders, M.; & Lewis, C. (1994, May). Why Some Parents Don't Come to School. *Educational Leadership*. 51 : 50 – 54.
- Fiore, D.J. (2001). *Creating Connections for Better Schools*. Larchmont, New York : Eye on Education.
- . (2002). *School Community Relations*. Larchmont. New York : Eye on Education.
- Fisher, Cynthia D.; Schoenfeldt, Lyle F.; & Shaw, James B. (1996). *Human Resource Management*. Boston : Houghton Mifflin.
- Fitzgerald, Ronald J. (1999). *Total Quality Management in Education*. Retrieved August 9, 2004, from : <http://www.mesh.educ.state.ak.us/quality/theorytqmineduc.pdf>
- Fuller, M.L.; & Olsen, G. (1998). *Home-School Relations*. Mendham Heights, MA : Ally and Bacon.
- Funkhouser, J.E.; Gonzalez, M.R.; & Moles, O.C. (1997). *Family Involvement in Children's Education. An Idea Book*. U.S. Department of Education. Retrieved January 28, 2005, from : <http://www.ed.gov/pubs/FamInvolve/>
- Gallagher,D.R.; Bagin, D.; & Kindred. L.W. (1997). *The School and Community Relations*. 6th ed. Needham Heights. MA: Allyn and Bacon.
- Ghai, D.; & Westendorff, D. (1993). *Monitoring Social Progress in the 1990s: Date Constraints. Concerns and Priorities*. Aldershot: Avebury.
- Goines-Lateef, B. (1995, July). A Study of Parent Involvement in Public Elementary Schools : The Clarity with which Stated Policy is translated into Actual Practice By Principals, Teachers, and Parents. *Dissertation Abstracts International*. 56(01) : 159. Retrieved September 21, 2004, from : <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9512373>
- Goldstein, I. L. (1993). *Training in Organizations : Needs Assessment, Development, and Education*. 3rd ed. Pacific Grove, CA : Brooks / Cole.

- Gray, Pual. (1992). Group Decision Support System. Decision Support Systems. In Stohr, E.A & Konsynski, B.R. *Information Systems and Decision Processes*. p. 75. Los Alamitos, Calif : IEEE Computer Society Press.
- Griffith, J. (1996, September/October). Relation of Parental Involvement, Empowerment, and School Traits to Student Academic Performance. *The Journal of Educational Research*. 90(1) : 33 – 41.
- . (2001). Principal Leadership and Parent Involvement. *Journal of Education Administration*. 39(2) : 162 – 186.
- Halmstedter, Craig W. (2001, August). The Identification of Leadership Strategies Elementary Principals Used to Foster a Diversity – Sensitive School Environment. *Dissertation Abstracts International*. 48(2) : 407. Retrieved September 21, 2004, from : <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/3004768>
- Henderson, A.T.; & Berla, N. (1994). *A New Generation of Evidence: The Family is Critical to Student Achievement*. Washington, DC : National Committee for Citizens in Education.
- Henderson, A.T.; & Mapp, K.L. (2002). *A New Wave of Evidenc, The Impact of School Family and Community Connections on Student Achievement*. Austin. TX : Southwest Educational Development Laboratory.
- Henson, Kenneth T. (1995). *Curriculum Development for Education Reform*. New York : Longman.
- Hiatt-Michael, D.B. (2001). Home- school Communication. In D. Hiatt-Michael (Ed.). *Promising Practices for Family Involvement in Schools*. pp. 39 – 58. Greenwich. CT : Information Age Publishing.
- Hoy, Wayne K.; & Miskel, Cecil G. (2001). *Educational Administration: Theory Research and Practice*. 6 th ed. New York : McGraw Hill.
- Hugo, M.K. (1991, May). Parental Involvement in Shared Decision-Making as Perceived by Elementary School Principals. *Dissertation Abstracts International*. 52(11) : 3784. Retrieved September 21, 2004, from : <http://wwwlip.umi.com/dissertations fullcit/9131448>
- Johnson, V.R. (2001). Family Centers in School: Expending Possibilities for Partnerships. In D. Hiatt-Michael (Ed.). *Promising Practices for Family Involvement in School*. pp. 85 – 106. Greenwich, CT : Information Age Publishing.

- Jorbeck, Agnbeta; & Levn, Soreen. (1998). *The Qualities-Project-How to Assess the Local School*. Retrieved August 8, 2004, from <http://www.qualishu/nacka/1manchester98.doc/>
- Keith, T.Z.; Keith, P.B.; & Troutman, G. (1993). Does Parental Involvement Affect Eight-Grade Student Achievement? Structural Analysis of Nation Data. *The School Psychology Review*. 22(3) : 474 – 496.
- Kurtus, Ron. (2001). *Basic Principles of Total Quality Management*. Retrieved August 8, 2004, from www.iqd.com/tqm.html/
- Lally, Mary Jane. (2000, December). Local Condition Affecting the Implementation of A School Council Governance Plan. *Dissertation Abstracts International*. 61(06) : 2126. Retrieved August 9, 2004, from : <http://www.umi.com/dissertation/fullcit/50014>.
- Lankard, Bettina A. (1995). *Total Quality Management : Application in Vocational Education*. Eric Digest No.125. Retrieved August 9, 2004, from : <http://www.ed.gov/databases/ERIC-Digests/ed347404.html>
- Leadership for Better Schools. (1998). Retrieved December 8, 2004, from : <http://www.search.org/scripts/seget2.asp/db-ericft&want>
<http://searcheric.org/eric/ED43>.
- Lee, Soonsil. (2003, December). Successful Implementation Strategies for Environmental Management Systems in Public Organizations. *Dissertation Abstracts International*. 64(06) : 2251. Retrieved September 21, 2004, from : <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/3094878>.
- Lewis,A.C. (1999). *Communities Working for Better Schools*. Chicago, IL : Cross City Campaign for Urban School Reform. Retrieved December 8, 2004, from : <http://www.crosscity.org/pdfs/community.pdfs>.
- Liontos, L.B. (1992). *At-Risk families and Schools: Becoming Partners*. Eugene, OR : ERIC Clearinghouse on Educational Management.
- Lommerin, C.S. (2000, September). What Middle-Level Principals Do to Encourage and Nurture Parent Involvement : A Qualitative Study. *Dissertation Abstracts International*. 61(03) : 834. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9965993>.
- Lunenburg, Fred C.; & Ornstein, Allan C. (1996). *Education Administration: Concept and Practices*. California: Wadsworth Publishing Company.

- McCracken, J.R.; & Narayan, D. (1998). *Participation and Social Assessment : Tool and Techniques*. Washington, D.C. : International Bank for Reconstruction and Development/World Bank.
- McDonald, A.L. (1993, September). Comparisons for the Perceptions of Parents and Elementary Principals on the Components for An Effective School, *Dissertation Abstracts International*. 54(03) : 759. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9321800>
- Merchant, B. (1996). A University, Business Foundation, and School Working Together. In P.A. Cordeiro (Ed). *Boundary Crossings: Educational Partnerships and School Leadership*. pp.85. San Francisco, Calif. : Jossey-Bass.
- Metts, N.K. (1995, May). The Principal's Guide for Initiating Staff Development in Parental Involvement. *Dissertation Abstracts International*. 55(11) : 3479. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9509526>
- Mieldel, W.T.; & Reynolds, A.J. (1999, Winter). Parent Involvement in Early Intervention for Disadvantaged Children: Does It Matter? *Journal of School Psychology*. 37(4) : 379 – 402.
- Moles, O.C. (1996). *Reaching All Families[microform]: Creating Family-Friendly School*. Washington, DC : U.S. Department of Education, Office of Educational Research and Improvement.
- Moorhead, G.; & Griffin, R. (1995). *Organization Behavior: Managing People and Organization*. 5th ed. Boston: Houghton Mifflin Company.
- National Parent Teacher Association (NPTA). (1997). *National Standards for Parent Family Involvement Programs*. Chicago, IL : National PTA.
- Newman, L. (1995). *School - Agency- Community Partnerships: What is the Early Impact on Student School Performance?* Menlo Park, CA : California Healthy Start.
- Packard, Thomas. (1995). *TQM and Organizational Development*. Retrieved December 8, 2004, from : <http://www.improve.org/tqm.html>
- Parette, H.P.; & Petch-Hogan, B. (2000, November/December). Approaching Families. *Teaching Exceptional Children*. 33(2) : 4 – 10.
- Pearse, A.; & Stiefel, M. (1979). *Inquiry into Participation: A Research Approach*. Geneva : United Nations Research Institute for Social Development.

- Reeves, A.M. (1995, September). Principals' Perceptions of Parent Involvement Practices in Urban Elementary Schools. *Dissertations Abstracts International*. 56(03) : 788. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9520903>
- Restine, N.L. (1996). Partnerships Between Schools and Institutions of Higher Education. In P.A. Cordiero (ED.). *Boundary Crossings: Educational Partnerships and School Leadership*. pp. 31 – 40. San Francisco, CA : Jossey-Bass, Inc.
- Reynolds. et al. (1991). *Schools' Families and Children: Sixth Year Results from the Longitudinal Study of Children at Risk*. Chicago, IL : Chicago Public Schools, Department of Research, Evaluation and Planning.
- Sanders, M.G. (1998, September). The Effects of School, Family, and Community Support on the Academic Achievement of African American Adolescents. *Urban Education*. 33(3) : 385 – 409.
- Sanders, M.G.; & Epstein, J.L. (1998). *School-Family-Community Partnerships in Middle and High Schools : From Theory to Practice Report No.22*. Retrieved November 11, 2004, from <http://searcher.eric.org/.reic/ED4>
- Sanders, M.G.; Epstein, J.L.; & Connors-Tadros, L. (1999). *Family Partnerships with High Schools : The Parent's Perspective*. Retrieved December 8, 2004, from : <http://www.csos.jhu.edu/crespar/Reports/report32entire.html>
- Saylor, Jalen J.; Alexander, William M.; & Lewis, Arther J. (1981). *Curriculum Planning for Better Teaching and Learning*. 4th ed. New York : Holt, Rinehart & Winston.
- Scheie, D.M.; & Williams, T. (2001). *Strengthening School and Communities Through Collaboration*. Minnesota : Rainbow Research, Inc.
- Scribner, J.D.; Young, M.D.; & Pedroza, A. (1999). Building Collaborative Relationships with Parents. In P. Reyes, J.D. Scribner; & A. Parades-Scribner (Eds.). *Lessons from High-Performing Hispanic Schools; Creating Learning Communities'*. pp. 36 – 60. New York : Teachers College Press.
- Shartrand, A.M.; et al. (1997). *New Skills for New School: Preparing Teachers in Family Involvement*. Cambridge, MA : Harvard Family Research Project.

- Shaw, R.M. (1986, June). The Effects of Principals' Perceptions and Expectations on Parent Involvement Practices in Norwalk, Connecticut Elementary Schools. *Dissertation Abstracts International*. 46(12) : 3560. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/8601871>
- Shirley ,D. (1997). *Community Organizing for Urban School Reform*. Austin : University of Texas Press.
- Simon, B.S. (2001, April). Predictors of High School and Family Partnerships and the Influence of Partnerships on Student Success. *Dissertation Abstracts International*. 61(10) : 3949. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9993187>
- Simom, B.S.; & Epstein, J.L. (2001). School, Family, and Community Partnerships : Linking Theory to Practice. In D. Hiatt-Michael (Ed.). *Promising Practices for Family Involvement in Schools*. pp.1 – 24. Greenwich, CT : Information Age Publishing.
- Snipes, A.G. (1995, December). Principals' Perceptions of Parent Involvement Practices in High and Low Academically Achieving Elementary Schools. *Dissertation Abstract International*. 56(06) : 2071. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9535532>
- Southwest Educational Development Laboratory (SEDL). (2000). *Family and Community Involvement*. Retrieved January 5, 2005, from http://www.Sedl.org/pubs/family_29/family-Involve.pdf
- . (2001). *Emerging Issues in School, Family, and Community Connections*. Austin, TX : National Center for Family and Community Connections with School.
- Starkey, P.; & Klein, A. (2000, October). Fostering Parental Support for Children's Mathematical Development : An Intervention with Head Start Families. *Early Education and Development*. 11(5) : 633 – 658.
- Sui-Chu, E.; & Willms J.D. (1996, April). Effects of Parental Involvement on Eight-Grade Achievement. *Sociology of Education*. 69(2) : 126 – 141.
- Susan. et al. (2000). *School Contribution to Rural Communities : Leadership Issue*. CRLRA Discussion Pape Series. Retrieved November 26, 2004, from [http:// searcheric.org/.reic/ED4](http://searcheric.org/.reic/ED4)

- Swap, S.M. (1993). *Developing Home-School Partnerships: From Concepts to Practice*. New York : Teachers College Press.
- Sweeney, J. (1988). *Tips for Improving School Climate*. Arlington. Va : American Association of School Administrators.
- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum Development :Theory and Practice*. New York : Harcourt, Brace & World.
- Townsend, Tony. (1994). *Effective Schooling for the Community*. London : Rout ledge.
- Trusty, J. (1999, Summer). Effects of Eighth-Grade Parental Involvement on Late Adolescents' Educational Expectations. *Journal of Research and Development in Education*. 32(4) : 224 – 233.
- Tyler, Ralph W. (1949). *Basis Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago : University of Chicago Press.
- U.S. Department of Education. (2001). *National Center for Education Statistics Mini-Digest of Education Statistics*. Washington, DC : Office of Educational Research and Improvement.
- Weishaar, M.K.; & Borsa, J. (2001). *Inclusive Educational Administration*. Boston : McGraw - Hill.
- Whitaker, T.; & Fiore, D.J. (2001). *Dealing with Difficult Parents (and with Parents Difficult Situations)*. Larchmont, New York : Eye On Education.
- Williams, D.L.; & Chavkin, N.F. (1986, May). *Strengthening Parent Involvement*. Retrieved January 25, 2005, from <http://wedluis.fcla.edu/cgi-bin/cgiwrap/fclwlv3/DBRE?DI584075906/Dgref/SS.../PII>.
- Wynn. et al. (2000). Furthering Education : The Relationship of Schools and Other Organizations. In Wang, M.C.; & Boyd, W.L. (Eds). *Improving Results for Children and Families : Linking Collaborative Services with School Reform Effort* . p.90. Greenwich : CT : Information Age Publishing.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

- แบบประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ
- แบบทดสอบ “ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ”
- แบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

**แบบประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม
ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ**

.....

คำชี้แจง แบบประเมินนี้จัดทำเพื่อใช้ประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยขอให้ท่านทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างในแต่ละข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน และขอความกรุณาเขียนข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงต่อไป

แบบประเมินมี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรในส่วนต่าง ๆ ต่อไปนี้

มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง ตามระดับความเหมาะสม

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1	หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม						
2	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม						
3	โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม						
4	วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย						
5	เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมในแต่ละหน่วย						

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้อง
 มากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่าตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ความคิดเห็น
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
1	หลักการและเหตุผล ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ฝึกอบรม				
2	หลักการและเหตุผล ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม กับเนื้อหาของหลักสูตร				
3	วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ฝึกอบรม กับเนื้อหา ของหลักสูตร				
4	วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์ ของแต่ละหน่วย				
5	วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย กับเนื้อหาการฝึกอบรม				
6	วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย กับกิจกรรมการฝึกอบรม				

แบบทดสอบ

“ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ”

.....

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาคำถามที่กำหนดให้ และตัดสินใจเลือกคำตอบที่กำหนดให้
เพียงคำตอบเดียวในแต่ละคำถาม โดยกาเครื่องหมาย X ตรงตามตัวอักษร
ที่เป็นคำตอบในกระดาษคำตอบที่กำหนดให้

1. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมได้ครอบคลุมที่สุด
 - ก. การมีส่วนร่วม เป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม ตัดสินใจ และการบริหาร
 - ข. การมีส่วนร่วม เป็นการให้ประชาชนเข้ามามีผลประโยชน์ในการตัดสินใจ
การบริหาร
 - ค. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ
การปฏิบัติงานโครงการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการ
ประเมินผล
 - ง. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนได้ส่วนเสียกับประชาชนในด้านการตัดสินใจ
การปฏิบัติงานโครงการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการ
ประเมินผล
2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของการพัฒนา หมายถึงข้อใด
 - ก. การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร
การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล
 - ข. การร่วมกันระดมพลัง การตัดสินใจ การร่วมรับผลประโยชน์ การประเมินผล
การบริหารจัดการ
 - ค. การร่วมกันวางแผน การค้นหาปัญหา การระดมทรัพยากร การบริหารจัดการ
 - ง. การร่วมกันบริจาค การวางแผน การบริหารจัดการ การระดมพลัง
3. ข้อใดกล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับชุมชน
 - ก. การมีส่วนร่วมกับชุมชนมีความสำคัญต่อนักเรียน
 - ข. การมีส่วนร่วมกับชุมชน ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้
 - ค. การมีส่วนร่วมกับชุมชนส่งเสริมบรรยากาศโรงเรียน
 - ง. ถูกทุกข้อ

4. การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ทำให้เกิดประโยชน์อย่างไร
 - ก. ทำให้ชุมชนมีแหล่งทรัพยากรมากขึ้น
 - ข. ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์สูงขึ้น
 - ค. ทำให้ชุมชนลดการผูกพันกับโรงเรียน
 - ง. ทำให้ประชาชนมาใกล้ชิดโรงเรียน
5. ผลของการมีส่วนร่วมกับชุมชน หมายถึงข้อใด
 - ก. การนำไปสู่ความสำเร็จของผู้บริหาร
 - ข. การนำไปสู่ผลประโยชน์ขององค์กร
 - ค. การนำไปสู่ผลสำเร็จของประชาชน
 - ง. ไม่มีข้อใดถูก
6. การศึกษาชุมชน มีความหมายตรงกับข้อใด
 - ก. การศึกษาชุมชน เป็นการศึกษาระบบและอธิบายอย่างมีระบบแบบแผน ถึงสภาพต่าง ๆ ของชุมชน
 - ข. การศึกษาชุมชน เป็นการเข้าใจข้อมูล สภาพ ลักษณะภูมิประเทศ ชาวบ้าน ผู้นำ สภาพปัญหาต่าง ๆ
 - ค. การศึกษาชุมชน เป็นการวิเคราะห์กับชีวิตของคน ๆ หนึ่ง
 - ง. การรู้จักชุมชน เป็นการวิเคราะห์ชุมชนด้านต่าง ๆ
7. ข้อใดเป็นวิธีการศึกษาผู้นำชุมชน
 - ก. จัดทำข้อมูลผู้นำอย่างละเอียด
 - ข. ศึกษาการแก้ปัญหาของชุมชน
 - ค. การประเมินผลชุมชน
 - ง. ศึกษาองค์กรด้านศาสนา วัฒนธรรม การเมือง
8. ข้อใด *ไม่ใช่* เทคนิคการเข้าถึงชุมชน
 - ก. รู้จักวางแผน ลงมือปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล
 - ข. รู้จักการค้นหาปัญหา
 - ค. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้
 - ง. เข้าใจเรื่องพฤติกรรมมนุษย์
9. วิธีการศึกษาชุมชน โดยสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วม ข้อใดกล่าวได้ถูกต้อง
 - ก. การจัดเวที การใช้เทคนิคกระบวนการความร่วมมือ การวิเคราะห์ข้อมูล
 - ข. การเข้าสู่สนาม การสร้างความไว้วางใจ การหาข้อมูล
 - ค. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความและสรุป
 - ง. การเข้าสู่สนาม การจัดเวที การวิเคราะห์ข้อมูล

10. ข้อใดคือ ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน
 - ก. การสร้างเสริมผู้นำชุมชน
 - ข. การหาแหล่งข้อมูลจากชุมชน
 - ค. การจัดทำรายชื่อชุมชน
 - ง. การศึกษาผู้นำชุมชน
11. การติดต่อสื่อสาร หมายถึง
 - ก. การติดต่อสื่อสาร เป็นกระบวนการส่งข่าวสาร ความคิดเห็น จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง
 - ข. การติดต่อสื่อสาร เป็นการสื่อความคิด ส่งข่าวสาร ความคิดเห็น จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง
 - ค. การติดต่อสื่อสาร เป็นการสื่อความคิด ส่งข่าวสาร ความคิดเห็น จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง
 - ง. การติดต่อสื่อสาร เป็นการสื่อความคิด ส่งข่าวสาร ความคิดเห็น จากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มไปยังอีกบุคคลหรือกลุ่มของบุคคลหนึ่ง
12. ข้อใดเรียงลำดับกระบวนการติดต่อสื่อสารได้ถูกต้อง
 - ก. ข้อมูล ผู้ส่งข่าวสาร สื่อ ผู้รับข่าว แพลข่าว
 - ข. ผู้ส่งข่าวสาร ข้อมูล สื่อ ผู้รับข่าว แพลข่าว
 - ค. สื่อ ข้อมูล ผู้ส่งข่าว ผู้รับข่าว แพลข่าว
 - ง. สื่อ ผู้ส่งข่าว ข้อมูล ผู้รับข่าว แพลข่าว
13. ยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการสื่อสารกับครอบครัว ข้อใดกล่าวถูกต้อง
 - ก. ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม สื่อสารเรื่องความสำเร็จของนักเรียน มีเครื่องมือเฉพาะ
 - ข. ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม มีเครื่องมือหลากหลาย สื่อสารปัญหาของนักเรียน
 - ค. สื่อสารปัญหานักเรียน มีเครื่องมือเฉพาะ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม
 - ง. ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม มีเครื่องมือหลากหลาย สื่อสารเรื่องความสำเร็จของนักเรียน
14. การโทรศัพท์สายด่วน เป็น ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร ประเภทเดียวกับ ข้อใด
 - ก. การเยี่ยมบ้าน
 - ข. การสร้างทีมงาน
 - ค. การประกาศในที่ประชุม
 - ง. การประชุม

15. นาย ก. เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนแห่งหนึ่ง ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน แสดงว่า นาย ก. ใช้ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารประเภทใด
- ก. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง
 - ข. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ
 - ค. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารหลายทาง
 - ง. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว
16. การเยี่ยมบ้าน เป็นยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร ประเภทใด
- ก. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง
 - ข. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ
 - ค. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารหลายทาง
 - ง. ไม่มีข้อใดถูก
17. ท่านสามารถให้ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน ได้อย่างไรบ้าง
- ก. เป็นอาสาสมัครของผู้ปกครองและชุมชน
 - ข. ช่วยเหลือเรื่องการเรียนการสอนที่บ้าน
 - ค. ช่วยเหลืองานผู้ปกครองที่บ้าน
 - ง. ช่วยเหลือทรัพย์สิน
18. เมื่อชุมชนเข้ามาเป็นอาสาสมัคร จะเกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนอย่างไร
- ก. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน
 - ข. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ร่วมบริจาค
 - ค. เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ร่วมบริจาค
 - ง. เพื่อพัฒนากิจกรรม
19. แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเข้ามาเป็นอาสาสมัคร คือข้อใด
- ก. เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
 - ข. เข้ามามีส่วนร่วมให้ผลประโยชน์
 - ค. การจัดตั้งสมาคม/ชมรมผู้ปกครอง
 - ง. สร้างและขยายเครือข่ายผู้ปกครอง
20. แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้ปกครอง คือ ข้อใด
- ก. การประชุมไม่ควรคำนึงถึงเวลาการทำงานของผู้ปกครอง
 - ข. กำหนดการประชุมตามความสะดวกของโรงเรียน
 - ค. อำนวยความสะดวก ในการประชุม และการทำงานกับผู้ปกครอง
 - ง. ข้อ ข และ ค

21. ข้อใดไม่ใช่บทบาทของโรงเรียนในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการเรียนรู้ที่บ้าน
- ก. จัดให้มีปฏิทินกิจกรรม
 - ข. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายของนักเรียน
 - ค. จัดให้มีการประชุมที่บ้าน
 - ง. จัดเตรียมข้อมูลข่าวสาร
22. การสร้างความร่วมมือกับชุมชน ข้อใดสำคัญที่สุด
- ก. การสร้างมิตรภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - ข. ต้องการให้นักเรียนจบให้มากขึ้น
 - ค. โรงเรียนให้ชุมชนมาร่วมบริจาคมากขึ้น
 - ง. ทำให้ชุมชนมีความรู้มากขึ้น
23. ข้อใดกล่าวถึง องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน ถูกต้องที่สุด
- ก. ความต้องการของโรงเรียน สมาชิก ผู้นำ
 - ข. ความต้องการของชุมชน สมาชิก ภาวะผู้นำ แหล่งทรัพยากร
 - ค. ความพร้อมของโรงเรียน ผู้นำ สมาชิก
 - ง. ความพร้อมของชุมชน สมาชิก ภาวะผู้นำ แหล่งทรัพยากร
24. กิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ได้แก่ข้อใด
- ก. กิจกรรมศึกษาอนาคตโรงเรียน
 - ข. กิจกรรมฉันคือใคร
 - ค. กิจกรรมศึกษาจุดแข็งโรงเรียน
 - ง. กิจกรรมพัฒนาวิสัยทัศน์ร่วมกัน
25. บุคคลที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างความร่วมมือให้ประสบความสำเร็จ คือข้อใด
- ก. เด็ก นักเรียน ภาวะผู้นำ คนชรา พระสงฆ์หรือนักบวช เจ้าหน้าที่หน่วยราชการ
 - ข. เด็ก คนชรา พระสงฆ์หรือนักบวช ครู ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยราชการ
 - ค. นักเรียน พระสงฆ์ วิทยุฯ สมาชิกชุมชน หน่วยงานราชการ
 - ง. ถูกทุกข้อ
26. ข้อใดไม่ใช่การประเมินความร่วมมือกับชุมชน
- ก. การมีส่วนร่วมทำให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ?
 - ข. ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร ?
 - ค. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบ่อยครั้งหรือไม่ ?
 - ง. การประชุมที่โรงเรียนจัดขึ้นได้รับความสนใจจากชุมชนหรือไม่?

27. ท่านมีวิธีการลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ได้อย่างไร
- ก. จัดประชุมร่วมกับชุมชนเป็นประจำ
 - ข. หาหรือผู้ปกครองและชุมชนบ่อย ๆ
 - ค. เชิญครอบครัวมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - ง. การให้ชุมชนยอมรับโรงเรียน
28. ข้อใดคือ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีของโรงเรียน
- ก. มีอาคารหลากหลาย
 - ข. รักษาความสะอาดและดูแลรักษาอย่างดี
 - ค. ให้การต้อนรับอย่างรีบเร่ง
 - ง. มีแสงสว่างตลอด
29. ท่านสามารถสร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้อย่างไร
- ก. อาคารต่าง ๆ ทาสีฉูดฉาด
 - ข. เครื่องหมายบอกอาคารต่าง ๆ ไม่ชัดเจน
 - ค. ให้การต้อนรับบริเวณที่สาธารณะ
 - ง. ชุมชนรู้สึกอบอุ่นและได้รับการต้อนรับที่ดี
- 30 . สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน หมายถึงข้อใด
- ก. มีเครื่องหมายแสดงทางเข้าชัดเจน
 - ข. ทางเข้าหลักแสดงไว้ชัดเจน
 - ค. ทางเข้ามีเครื่องหมายยินดีต้อนรับ
 - ง. ห้องต่าง ๆ มีเครื่องหมายชัดเจน

ขอขอบคุณที่ท่านตอบทุกข้อ
ขอให้โชคดีทุกท่าน

เฉลยแบบทดสอบ

ข้อ 1	คำตอบคือ	ค
ข้อ 2	คำตอบคือ	ก
ข้อ 3	คำตอบคือ	ง
ข้อ 4	คำตอบคือ	ก
ข้อ 5	คำตอบคือ	ข
ข้อ 6	คำตอบคือ	ก
ข้อ 7	คำตอบคือ	ง
ข้อ 8	คำตอบคือ	ข
ข้อ 9	คำตอบคือ	ก
ข้อ 10	คำตอบคือ	ง
ข้อ 11	คำตอบคือ	ง
ข้อ 12	คำตอบคือ	ก
ข้อ 13	คำตอบคือ	ง
ข้อ 14	คำตอบคือ	ค
ข้อ 15	คำตอบคือ	ข
ข้อ 16	คำตอบคือ	ก
ข้อ 17	คำตอบคือ	ข
ข้อ 18	คำตอบคือ	ก
ข้อ 19	คำตอบคือ	ข
ข้อ 20	คำตอบคือ	ค
ข้อ 21	คำตอบคือ	ค
ข้อ 22	คำตอบคือ	ก
ข้อ 23	คำตอบคือ	ง
ข้อ 24	คำตอบคือ	ข
ข้อ 25	คำตอบคือ	ข
ข้อ 26	คำตอบคือ	ค
ข้อ 27	คำตอบคือ	ค
ข้อ 28	คำตอบคือ	ข
ข้อ 29	คำตอบคือ	ง
ข้อ 30	คำตอบคือ	ง

แบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

.....

แบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนฉบับนี้ สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แสดงความรู้สึกต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

เจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ต่อการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

- คำชี้แจง**
1. ขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างตามระดับความคิดเห็น ของท่าน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับชุมชน
 2. โปรดเขียนเครื่องหมาย / เพียงช่องเดียวเท่านั้นในแต่ละข้อ

ลำดับ ที่	เจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
		ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1	การมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ข้าพเจ้าเห็นว่า การให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ทำให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียน					
2	ข้าพเจ้ามีความประสงค์ให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ ของโรงเรียน					
3	การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ข้าพเจ้าคิดว่าทำให้ขาด เอกภาพในการบริหารงาน					
4	ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ กำหนดวัตถุประสงค์ของโรงเรียน					

ลำดับ ที่	เจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
		ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
5	ข้าพเจ้าเชื่อว่าควรสนับสนุนให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ด้านการเกษตร เช่น การจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ฯลฯ					
6	ข้าพเจ้าเห็นว่าควรให้ชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับ การกำหนดนโยบายของโรงเรียน					
7	การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจข้าพเจ้าคิดว่าทำให้งาน ล่าช้า เสียเวลา					
8	ถ้าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป็นการ เพิ่มภาระงาน					
9	การติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ					
10	การมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน ถ้าให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ทำให้ เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน อย่างมาก					
11	ในทัศนะของข้าพเจ้าเห็นว่าครอบครัว มีส่วนสำคัญที่ทำให้นักเรียนมี สุขภาพที่ดี จึงควรให้ครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน กับโรงเรียน					

ลำดับ ที่	เจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
		ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
12	ในมุมมองของข้าพเจ้าเห็นว่า อำนาจการบริหารจัดการ จะลดลง ถ้าให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินงานของโรงเรียน					
13	การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานโครงการ ตามพระราชดำริ ฯ ข้าพเจ้าเชื่อ ว่าทำให้โครงการ ฯ บรรลุเป้าหมายมากขึ้น					
14	ความเป็นอิสระต่อการทำงาน ของบุคลากรในโรงเรียนลดลง เมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน					
15	การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน ข้าพเจ้าเห็นว่า ทำให้มีการระดมทรัพยากรมา สู่โรงเรียนมากขึ้น					
16	ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า บุคลากร ในโรงเรียนรู้สึกอึดอัดใจเมื่อชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงาน					
17	การสร้างบรรยากาศที่ดีของ โรงเรียน ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นวิธีการ ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดำเนินงาน สูงขึ้น					
18	ชุมชนยินดีเข้ามามีส่วนร่วม ดำเนินงานกับโรงเรียนมากขึ้น ถ้าหากโรงเรียนมีการช่วยเหลือ และร่วมมือกับชุมชน					

ลำดับ ที่	เจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
		ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
19	การมีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์ ถ้าชุมชนมองเห็นผลประโยชน์ที่จะ ได้รับจากโรงเรียน ข้าพเจ้าเชื่อว่า จะทำให้ชุมชนต้องการเข้ามามี ส่วนร่วมมากขึ้น					
20	การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับ โรงเรียน ข้าพเจ้าคิดว่า ควรให้เขา ได้รับสิ่งตอบแทน					
21	ถ้าชุมชนไม่ได้รับผลประโยชน์ จากโรงเรียน ข้าพเจ้าเชื่อว่าเขาจะไม่ ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม					
22	ข้าพเจ้ามองว่า ชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมเมื่อบุตรหลานเขาได้ รับผลประโยชน์					
23	การมีส่วนร่วม ในการประเมินผล ข้าพเจ้าเห็นว่า การให้ชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการประเมินผลทำให้ โรงเรียนมีความรอบคอบในการ ทำงานมากขึ้น					
24	การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ตรวจสอบการดำเนินงาน ข้าพเจ้า เชื่อว่า ทำให้โรงเรียนไม่มีอิสระ					
25	การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ประเมินผลโครงการ ฯ ข้าพเจ้า มองว่า ทำให้โรงเรียนมีความ กระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น					

ลำดับ ที่	เจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
		ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
26	ข้าพเจ้านับสนุนให้ชุมชนเข้ามา ติดตามการดำเนินงานเพราะมี ประโยชน์ต่อโครงการ ตามพระราชดำริ ฯ					
27	การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ประเมินผล ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็น การเพิ่มขึ้นตอนในการทำงาน					
28	ข้าพเจ้ามองว่าการให้ชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมประเมินผลทำให้การ ดำเนินงานยุ่งยากขึ้น					
29	เมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ข้าพเจ้าเห็นว่าทำให้การ ดำเนินงานรวดเร็วขึ้น					
30	การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ประเมินโครงการตาม พระราชดำริ ฯ ทำให้โรงเรียนมี ความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น					
31	ในความคิดของข้าพเจ้าคิดว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ประเมินผล ทำให้สิ้นเปลือง งบประมาณของโรงเรียน					

ภาคผนวก ข.

- ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เชี่ยวชาญ
- ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เชี่ยวชาญ
- ผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ
- ผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	\bar{x}	SD.
องค์ประกอบของหลักสูตร											
1. หลักการและเหตุผล ของหลักสูตรฝึกอบรม	4	5	5	5	5	4	4	4	5	4.56	0.53
2. วัตถุประสงค์ ของหลักสูตรฝึกอบรม	4	5	5	4	4	3	4	3	5	4.11	0.78
3. โครงสร้าง ของหลักสูตรฝึกอบรม	4	4	4	4	5	3	4	3	4	3.89	0.60
4. วัตถุประสงค์ ของแต่ละหน่วย	4	5	4	4	5	3	3	4	4	4.00	0.71
5. เนื้อหาของหลักสูตร ฝึกอบรมในแต่ละหน่วย	4	5	4	4	5	3	3	2	5	3.89	1.05
6. การเรียงลำดับเนื้อหา ในแต่ละหน่วย	4	5	4	5	5	3	4	4	5	4.33	0.71
7. กิจกรรมการฝึกอบรม ในแต่ละหน่วย	4	5	5	5	5	4	3	3	4	4.22	0.83
8. สื่อการฝึกอบรม และเนื้อหาในแต่ละหน่วย	4	5	4	4	5	4	3	4	5	4.22	0.76
9. การวัดและประเมินผล การฝึกอบรมในแต่ละหน่วย	4	4	5	4	5	3	4	4	5	4.22	0.76
10. ระยะเวลา ในการฝึกอบรม	4	4	4	5	5	2	4	3	4	3.89	0.93

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	ค่าดัชนี ความสอดคล้อง
องค์ประกอบของหลักสูตร										
1. หลักการและเหตุผล ในการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรฝึกอบรม	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0.89
2. หลักการและเหตุผล ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม กับเนื้อหาของหลักสูตร	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00
3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม กับเนื้อหาของหลักสูตร	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00
4. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม กับวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0.89
5. วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย กับเนื้อหาการฝึกอบรม	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00
6. วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย กับกิจกรรมการฝึกอบรม	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0.89
7. วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย กับการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00
8. เนื้อหาการฝึกอบรมแต่ละหน่วย กับสื่อการฝึกอบรม	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00
9. เนื้อหาการฝึกอบรมแต่ละหน่วย กับการวัดประเมินผลการฝึกอบรม	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0.89
10. กิจกรรมการฝึกอบรมของแต่ละหน่วย กับสื่อการฝึกอบรม	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1.00
11. กิจกรรมการฝึกอบรม กับการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0.89

ผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบ ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วม
กับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

ข้อ	ค่าความยาก(p)	ค่าอำนาจจำแนก(r)
1	.52	.54
2	.60	.26
3	.74	.32
4	.46	.53
5	.66	.48
6	.46	.57
7	.66	.60
8	.48	.56
9	.56	.57
10	.56	.41
11	.70	.36
12	.80	.39
13	.44	.24
14	.56	.38
15	.40	.39
16	.70	.32
17	.64	.28
18	.68	.42
19	.48	.42
20	.60	.37
21	.46	.34
22	.70	.40
23	.56	.41
24	.48	.64
25	.56	.57
26	.56	.46
27	.52	.63
28	.68	.47
29	.68	.30
30	.64	.36

ผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก (r)
1	.50
2	.30
3	.50
4	.41
5	.47
6	.39
7	.43
8	.49
9	.45
10	.36
11	.49
12	.53
13	.53
14	.21
15	.58
16	.52
17	.51
18	.52
19	.55
20	.45
21	.56
22	.46
23	.50
24	.53
25	.44
26	.46
27	.33
28	.39
29	.28
30	.36
31	.49

ภาคผนวก ค.

- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม แบบทดสอบ แบบวัดเจตคติ
- รายชื่อวิทยากรผู้ให้การอบรมพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
- รายชื่อผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมกลุ่มสนทนา
- รายชื่อผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ที่เข้ารับการ ฝึกอบรม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม
และเครื่องมือตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

1. ผศ.ดร.ทัศนาศ แสงศักดิ์ ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผศ.ดร.สุดา ทัพสุวรรณ อดีตหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา
ภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อ.ดร.มารศรี สุธานี ตำแหน่ง อาจารย์
ภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อ.ดร.ราชันย์ บุญธิมา ตำแหน่ง อาจารย์
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ดร.สุรัตน์ ไชยชมภู ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาชลบุรี เขต 1
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1
6. พ.ต.ท.ดร.ศิริพงษ์ เสาภายน ตำแหน่ง อาจารย์
ภาควิชาการบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
7. ดร.รังสรรค์ มณีเล็ก ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์วิจัย-
การศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
8. นางวรรณวิไล พันธุ์สีดา ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มนิเทศติดตามและ
ประเมินผลจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษานครนายก
9. นายสุนทร เขยชื่น ตำแหน่ง ศึกษาพิเศษ 9
สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษานครนายก

รายชื่อวิทยากรผู้ให้การอบรมพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

1. ผศ.ดร.ทัศนาศ แสงศักดิ์	ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อ.ดร.จรรุวรรณ พลอยดวงรัตน์	ตำแหน่ง อาจารย์
ภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อ.ดร.ทวีศิลป์ กุลนภาดล	ตำแหน่ง อาจารย์
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
4. ดร.เพ็ญนภา กุลนภาดล	ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพ
โรงพยาบาลเมืองฉะเชิงเทรา
5. ดร.ปรียานุช สถาวรมณี	ตำแหน่ง ผู้รับใบอนุญาต/ ผู้จัดการ
โรงเรียนอนุบาลสีชมพู

รายชื่อผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา

1. นายสนั่น บำรุง	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนวัดสันตยาราม
2. นายพิพัฒน์ บุญเฉลิม	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนวัดพราหมณี
3. นายสุคนธ์ งามสนอง	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนวัดธรรมปัญญา
4. นายสังคม หนองแสง	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนวัดสุทธธรรมาราม
5. นายชัยชนะ ดีช่วย	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนวัดเกาะกระชาย
6. นายจิตติศักดิ์ อิ่มเจริญ	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนวัดเขาน้อย
7. นายปรีชา ย้อยศิริ	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนวัดเอี่ยมประดิษฐ์
8. นายสีนวน ทองประมูล	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนวัดหนองกันเกรา
9. นายบุญทัน มั่งคั่ง	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนบ้านคลอง 14
10. นายเจตร์ สำราญสุข	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	โรงเรียนวัดพลอยกระจ่างศรี

รายชื่อผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม

1. นายชัยชนะ ดีช่วย ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดเกาะกระชาย
2. นายชำนาญ เพิ่มจิตร ตำแหน่ง รักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดสมบุญสามัคคี
3. นายพิชัย มีอาษา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดวังปลาจืด
4. นายปรีชา ย้อยศิริ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดเอี่ยมประดิษฐ์
5. นายชัชวาลย์ ศรีสุระ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดโคกลำดวน
6. นายสังคม หนองแสง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดสุทธธรรมาราม
7. นายจิตติศักดิ์ อิ่มเจริญ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดเขาน้อย
8. นายประมวล ท่ากลาง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดหนองเตยตั้งตรงจิตร
9. นายพิพัฒน์ บุญเคลิ้ม ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดพราหมณี
10. นายวิรัตน์ อุดมเวช ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดท่าด่าน
11. นายมานิตย์ กลิ่นจันทร์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดท่าชัย
12. นายพยุ่ง พวงดอกไม้ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดวังยายฉิม
13. นายเสน่ห์ บุญสำเร็จ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดหุบเมย
14. นายชัยณรงค์ ศรีละมัย ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเขาส่องกล้อง
15. นายสีนวน ทองประมูล ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดหนองกันเกรา
16. นายบุญทัน มั่งคั่ง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านคลอง 14
17. นายเจตร์ สำราญสุข ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดพลอยกระจ่างศรี
18. นางทองหล่อ รัชตปวุฒิ ตำแหน่ง รักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา
โรงเรียนวัดโยธีราษฎร์ศรัทธาราม
19. นายมาโนช ตันสกุล ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดสันตยาราม
เข้าร่วมสังเกตการณ์
20. นางรัตนาภรณ์ แจ่มดวง ตำแหน่ง อาจารย์ 3 ระดับ 8 โรงเรียนวัดธรรมปัญญา
เข้าร่วมสังเกตการณ์

ภาคผนวก ง.

หลักสูตรฝึกอบรม

ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

คำนำ

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ ฉบับนี้ พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร การศึกษาดุษฎีบัณฑิต(กศ.ด.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้าง การมีส่วนร่วมกับชุมชน ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน สามารถนำความรู้ที่ได้รับ จากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ตามพระราชดำริ ฯ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ บุคคลที่ได้ให้ความช่วยเหลือจนทำให้การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะในการ พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเพื่อประเมินประสิทธิภาพของ หลักสูตรฝึกอบรม ขอขอบคุณผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครนายก และ บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการ ตามพระราชดำริฯ ที่เข้าร่วมกลุ่มสนทนา (Focus - Group) ตลอดจนเป็นกลุ่มตัวอย่างของการ ฝึกอบรม ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ที่ให้ความ ร่วมมือทดลองใช้เครื่องมือตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท ประกอบด้วย ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ที่ได้กรุณาตรวจสอบ เสนอแนะ แนะนำ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมฉบับนี้ มาโดยตลอดทุกขั้นตอนจนทำให้การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม สำเร็จและมีความสมบูรณ์ด้วยดี

พจนีย์ มั่งคั่ง

สารบัญ

	หน้า
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ.....	1
หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม.....	1
วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม.....	3
โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม.....	3
กิจกรรมการฝึกอบรม.....	4
สื่อการฝึกอบรม.....	4
การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม.....	4
คู่มือประกอบการฝึกอบรม.....	7
คำแนะนำสำหรับวิทยากร.....	8
หน่วยที่ 1 การมีส่วนร่วมกับชุมชน.....	13
ความหมายของการมีส่วนร่วม	15
ความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับชุมชน.....	18
กระบวนการการมีส่วนร่วม.....	22
แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม.....	24
ใบงาน หน่วยที่ 1.....	26
แบบทดสอบ หน่วยที่ 1.....	28
หน่วยที่ 2 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน.....	33
ความหมายของการศึกษาชุมชน.....	36
ประเภทการศึกษาชุมชน	39
วิธีการและกระบวนการศึกษาชุมชน	40
ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน.....	41
ใบงานหน่วยที่ 2.....	43
แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 2.....	44
แบบทดสอบ หน่วยที่ 2.....	45
หน่วยที่ 3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน.....	50
ความหมายของการติดต่อสื่อสาร	53
จุดประสงค์ของการติดต่อสื่อสาร	54
กระบวนการติดต่อสื่อสาร.....	55

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ประโยชน์ของการติดต่อสื่อสาร	56
ประเภทของการติดต่อสื่อสาร	57
แนวคิดยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน	58
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว	61
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง	63
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ	65
ใบงาน หน่วยที่ 3.....	75
แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 3.....	79
แบบทดสอบ หน่วยที่ 3.....	80
หน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน.....	85
การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ	88
การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร	91
การให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน.....	94
ใบงาน หน่วยที่ 4.....	97
แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 4	99
แบบทดสอบ หน่วยที่ 4.....	100
หน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน.....	105
องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน	109
ประโยชน์ของความร่วมมือ	109
ข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน	110
ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน	112
กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน	116
การประเมินความร่วมมือกับชุมชน.....	121
ใบงานหน่วยที่ 5.....	122
แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 5	125
แบบทดสอบ หน่วยที่ 5.....	126

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
หน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน.....	130
แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน	133
การสร้างบรรยากาศของโรงเรียน	134
การสร้างบรรยากาศเพื่อความสำเร็จ.....	135
ใบงาน หน่วยที่ 6.....	136
แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 6.....	137
แบบทดสอบ หน่วยที่ 6.....	138
หน่วยที่ 7 การประชุมเชิงปฏิบัติการ	141
การประชุมเชิงปฏิบัติการ.....	143
วัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ.....	145
ใบงาน หน่วยที่ 7.....	146

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา.....	25
2 กระบวนการสื่อสาร.....	55
3 รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบทางเดียว.....	61
4 การสื่อสารสองทาง.....	63
5 ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือให้ประสบความสำเร็จ.....	114

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม.....	5
2	สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับ ชุมชนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ.....	6
3	รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 1.....	14
4	รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 2.....	35
5	รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 3.....	52
6	รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 4.....	87
7	รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 5	107
8	รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 6.....	132
9	รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 7.....	142

**การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ**

หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม

โครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้กำหนดเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือเพื่อให้เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร มีโอกาสการดี สุขภาพแข็งแรงมีความซื่อสัตย์ เสียสละ สามัคคีและเมตตาผู้อื่น มีความรู้และทักษะทางวิชาการ และการอาชีพ ที่เป็นรากฐานของการพึ่งตนเองและพัฒนาท้องถิ่นได้ นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพของตนเองเป็นคนมีประสิทธิภาพ ดียิ่งขึ้นหลักการพัฒนาโครงการตามพระราชดำริ ฯ ประการแรก คือ การพึ่งตนเอง โดยเน้นให้เด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนในชุมชนเข้าร่วมในทุกกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการลงมือปฏิบัติ ประการที่สอง คือ ความร่วมมือจากทุกส่วน ในการพัฒนาจำเป็นต้องเสริมหรือสนับสนุนในส่วนต่างๆ ที่ชุมชนไม่สามารถผลิตได้เองหรือขาดแคลน ดังเช่น เทคโนโลยี ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณดำเนินการบางส่วน ซึ่งทั้งหมดจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและประสานงานจากทุกส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน ในด้านการบริหารจัดการและมาตรการในการดำเนินงานให้มีคณะทำงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ มีการประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่น ชุมชน สถานศึกษา องค์กรเอกชนมีส่วนร่วมดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตลอดจนมีการเผยแพร่ผลงานและประชาสัมพันธ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ได้จัดทำโครงการที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนทางด้านโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา อาชีพ ตลอดจนสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ มีการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ 3 โครงการหลัก คือ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนและโครงการส่งเสริมสหกรณ์ นอกจากนี้มีโครงการเสริมอีก 3 โครงการ คือ โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการฝึกอาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหารและโรคติดต่อของนักเรียน เพื่อส่งเสริมโภชนาการ และสุขภาพที่ดีของนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะทั้งในด้านวิชาการและการอาชีพ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียน และเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ

-2-

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้แก่ปัญหาโภชนาการลงได้ในระดับที่น่าพอใจ แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังไม่หมดสิ้น เช่น อัตราการขาดสารอาหาร และอัตราการมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ของนักเรียน ปัญหาดังกล่าวสาเหตุมาจากความยากจนหรือขาดความรู้ความเข้าใจของพ่อแม่หรือผู้ปกครองตลอดจนไม่มีเวลาดูแลเนื่องจากมีภาระต้องทำงาน ซึ่งในการดูแลด้านโภชนาการของนักเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่และผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการดูแลโภชนาการของนักเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ ทั้งนี้เพื่อช่วยป้องกันภาวะการขาดสารอาหาร พลังงานและลดอัตราการมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานแก่นักเรียนในด้านการผลิต โรงเรียนสามารถผลิตเนื้อสัตว์ ถั่วเมล็ดแห้ง ผัก ผลไม้ ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของเด็ก นอกจากนี้ ยังพบว่าปัญหาเกิดจากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน กระบวนการตัดสินใจในกิจกรรม มีการมาร่วมประชุมหรือพูดคุยกันน้อยจึงทำให้ไม่ทราบปัญหาอย่างแท้จริง ทำให้การช่วยเหลือบางครั้งไม่ตรงตามที่ต้องการ ปัญหาอีกประการหนึ่งเกิดจากผู้บริหารสถานศึกษา ต้องการความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับ แนวทางเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน การร่วมมือเพื่อการทำงานกับชุมชนเพื่อนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน และร่วมกันพัฒนาโครงการตามพระราชดำริ ฯ ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปัญหาดังกล่าวสามารถลดลงได้ถ้าหากได้รับความร่วมมือจากชุมชน ได้แก่ พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบโครงการ ฯ เพราะการร่วมมือจากชุมชนเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ประสบความสำเร็จ ศูนย์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษา (Center for School Change) ของประเทศสหรัฐอเมริกาชี้ให้เห็นว่าการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นทำให้เกิดผลดีคือ ช่วยให้ได้มาซึ่งทรัพยากรเข้าสู่โรงเรียน เชื่อมโยงนักเรียนและโรงเรียนสู่ชุมชน สร้างความภาคภูมิใจต่อชุมชนของนักเรียนและประชาชนในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงการให้บริการของโรงเรียน และทำให้เกิดการรวมทรัพยากรในการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อโรงเรียนและชุมชน

การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน มีความสำคัญต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชนให้ผลลัพธ์ในเชิงบวก ได้แก่ ผลลัพธ์ต่อนักเรียน ผลลัพธ์ต่อโรงเรียน และผลลัพธ์ต่อครอบครัว และชุมชน กล่าวคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น ทำให้นักเรียนได้รับการดูแลที่ดี มีทัศนคติทางบวก มีการศึกษาต่อในระดับสูงมากขึ้น อัตราการจบมากขึ้น ลดความรุนแรงและพฤติกรรมทางสังคม ขจัดอุปสรรคต่อการเรียน สร้างเครือข่ายสนับสนุนการเรียนรู้ และสร้างโอกาสการเรียนรู้ ทำให้โรงเรียนมีการพัฒนา เสริมสร้างบรรยากาศโรงเรียนส่งเสริมแหล่งทรัพยากร และส่งเสริมต่อการพัฒนาหลักสูตร เป็นการพัฒนาทักษะ และความรู้กับผู้ปกครอง ชุมชน การสนับสนุนแหล่งทรัพยากร เพิ่มศักยภาพและการพัฒนาชุมชน

-3-

หัวใจของการบริหารสถานศึกษาอยู่ที่ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเปรียบเสมือนแม่ทัพหน้าของการจัดการศึกษา ซึ่งจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ ทักษะ ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัวและชุมชนประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นกระบวนการหนึ่งซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องร่วมมือเป็นอย่างดี ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชนเพื่อไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากการพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความสามารถในการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริร่วมกับชุมชนมากขึ้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยเชื่อว่าวิธีการนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม คือ

1. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
2. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน
3. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม

โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 7 หน่วย	ดังนี้
หน่วยที่ 1 การมีส่วนร่วมกับชุมชน	จำนวน 2 ชั่วโมง
หน่วยที่ 2 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน	จำนวน 2 ชั่วโมง
หน่วยที่ 3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน	จำนวน 3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน	จำนวน 3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน	จำนวน 3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และ โรงเรียน	จำนวน 2 ชั่วโมง
หน่วยที่ 7 การประชุมเชิงปฏิบัติการ	จำนวน 3 ชั่วโมง
	รวม 18 ชั่วโมง

-4-

กิจกรรมการฝึกอบรม

ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง มีการแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมโดยการกำหนดกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ไปตามสถานการณ์การเรียนรู้ที่หลักสูตรฝึกอบรมกำหนดไว้แต่ละหน่วย กิจกรรมดังกล่าว ประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอรายกลุ่ม รายบุคคล การระดมสมอง (brainstorming) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

สื่อการฝึกอบรม

สื่อการฝึกอบรม จัดทำให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการฝึกอบรม ประกอบด้วย ใบความรู้ ใบงาน แบบข้อคำถาม แบบทดสอบ แบบประเมินชิ้นงาน เอกสารประกอบการบรรยายโปรแกรม power point เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer

การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

1. การประเมินผลก่อนการฝึกอบรม
 - 1.1 วัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
 - 1.2 ประเมินเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน
2. การประเมินผลระหว่างการฝึกอบรม
 - 2.1 วัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนแต่ละหน่วย
 - 2.2 ประเมินผลงานจากชิ้นงาน
 - 2.3 ประเมินจากการถามคำถาม การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น
3. การประเมินผลหลังฝึกอบรม
 - 3.1 วัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
 - 3.2 ประเมินเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน
 - 3.3 ประเมินจากการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

สามารถแสดงได้ตามตาราง 1

-5-

ตาราง 1 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การประเมิน
1. การวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือร่วมกับชุมชน	1. การทดสอบ 2. การประเมินผลงาน 3. การถามคำถาม	1.แบบทดสอบแบบปรนัย ในแต่ละหน่วย (ทดสอบหลังอบรมแต่ละหน่วย) 2. แบบทดสอบแบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ (ทดสอบก่อน-หลังฝึกอบรม) 3.แบบประเมินผลงาน 4.แบบข้อคำถามในแต่ละหน่วย 5.แบบสังเกตพฤติกรรม	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1. ผ่านเกณฑ์ 80 % 2. ผ่านเกณฑ์ 80 % 3. ผ่านเกณฑ์ 80 % 4. ผ่านเกณฑ์ 80 %
2.การประเมินเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน	การประเมิน	แบบวัดเจตคติต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ค่าเฉลี่ยเจตคติอยู่ในระดับปานกลาง
3.การประเมินการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการตามพระราชดำริ ฯ	การประเมินผลงาน	แบบประเมินผลงานหน่วยที่ 7	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80 %

-6-

ตาราง 2 สรุปรองค้ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ฯ

โครงสร้าง หลักสูตร	วัตถุประสงค์			กิจกรรมการฝึกอบรม					สื่อการฝึกอบรม				การวัดและ ประเมินผล		
	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	บรรยาย	อภิปราย	นำเสนอ	ระดมสมอง	work shop	ใบความรู้	ใบงาน	Visualizer	Power point	ทดสอบ	ใบงาน	การแสดงความ ความคิดเห็น
หน่วยที่ 1	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	/	/	/	/
หน่วยที่ 2	/	/	/	/	/	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/
หน่วยที่ 3	/	/	/	/	/	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/
หน่วยที่ 4	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	/	/	/	/
หน่วยที่ 5	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	/	/	/	/
หน่วยที่ 6	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	/	-	/	/
หน่วยที่ 7	-	/	/	-	/	/	-	/	/	/	/	-	-	/	/

คู่มือประกอบการฝึกอบรม
หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

คำแนะนำสำหรับวิทยากร

เพื่อให้การดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมฉบับนี้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม คณะวิทยากรและหรือผู้ดำเนินการฝึกอบรม ควรดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ก่อนการฝึกอบรม

1.1 ประชุมคณะวิทยากรและหรือผู้ดำเนินการฝึกอบรม เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เอกสารหลักสูตรฝึกอบรม สื่อและเอกสารประกอบการฝึกอบรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรฝึกอบรมนี้

1.2 วางแผนดำเนินงานระหว่างการฝึกอบรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม และกิจกรรมการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยมีการเตรียมการล่วงหน้า ดังนี้

1.2.1 แนวนการแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมตลอดการฝึกอบรม

1.2.2 การกำกับเวลาในการดำเนินกิจกรรมแต่ละหน่วย

1.2.3 กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของวิทยากรและคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมรวมทั้งวิทยากรประจำวัน

1.2.4 การเตรียมสื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ และเอกสารประกอบการฝึกอบรม

1.2.5 กำหนดแนวทางการประเมินผลการฝึกอบรมแต่ละ และการปฏิบัติ

กิจกรรมต่าง ๆ

1.3 เตรียมสถานที่ เครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการฝึกอบรม

2. ระหว่างการฝึกอบรม

2.1 แจ้งวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมของหลักสูตรฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบ

2.2 ชี้แจงบทบาทหน้าที่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม กิจกรรม การวัดประเมินผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบ

2.3 ชี้แจงเกณฑ์การประเมินผลของหลักสูตรฝึกอบรม

-9-

2.4 ประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมโดยใช้แบบประเมินที่กำหนดไว้

2.5 อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้คำปรึกษา แนะนำแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งรายกลุ่ม รายบุคคล ตลอดจนมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

2.6 สร้างบรรยากาศแบบกัลยาณมิตรในระหว่างการฝึกอบรมให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2.7 ให้เกียรติและยอมรับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างเท่าเทียมกัน

3. หลังการฝึกอบรม

3.1 ประเมินผลการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบ แบบวัดเจตคติ และแบบประเมินผลงาน ตามแบบที่กำหนดให้

3.2 วิเคราะห์ผลการฝึกอบรมจากข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งก่อนและหลังฝึกอบรม

3.3 สรุปผลการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรม

กิจกรรมการฝึกอบรม

กิจกรรมการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมนี้ ได้กำหนดให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมและวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วย โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จิตวิทยาการเรียนรู้ และหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ มีกิจกรรมการฝึกอบรม ดังนี้

1. การบรรยาย
2. การอภิปรายกลุ่มย่อย
3. การระดมสมอง
4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ

การบรรยาย เป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้และความเข้าใจในเรื่องหรือเนื้อหาที่ผู้บรรยายพูดเพื่อสื่อความหมาย เป็นการสอน แสดง ชี้แจง อธิบาย โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเรื่องนั้น ๆ มีทักษะในการสื่อสาร และมีการเตรียมแผนการบรรยายเป็นอย่างดี ใช้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวนมากได้

การอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ด้านทักษะ การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อค้นหาข้อสรุปหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นใดประเด็นหนึ่งในเรื่องที่กำหนดให้หรือเป็นเรื่องที่น่าสนใจ โดยการประชุมผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นกลุ่มย่อย จำนวน 4-6 คน เพื่ออภิปรายกันในหัวข้อและเวลาที่กำหนดให้ โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มจนได้ผลสรุปจากกลุ่ม

การระดมสมอง เป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ด้านการแสดงความคิดเห็นและยอมรับ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ทุกแง่ทุกมุม ไม่คำนึงว่าจะผิดหรือถูก เป็นความคิด คำแนะนำสั้น ๆ อาจเป็นการพูด หรือการเขียนในกระดาษใช้เวลา 1-10 นาที แล้วรวบรวมจัดลำดับคัดเอาแต่เฉพาะข้อเสนอแนะที่เหมาะสมไว้ใช้ หรือเสนอที่ประชุมใหญ่

-11-

การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติจริง โดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วให้ลงมือปฏิบัติ อาจเป็นการฝึกการใช้เครื่องมือใหม่ๆ ประชุมเพื่อช่วยกันสร้างเครื่องมือ หรือประชุมเพื่อสร้างอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น การปฏิบัตินิยมใช้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยๆ มากกว่าปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

วิธีการ แบ่งกลุ่มทำงานตามกำหนด

ข้อดี ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการประชุมทำให้ไม่เบื่อหน่าย

ข้อจำกัด ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องทุ่มเทเวลาให้แก่งานให้มาก และเป็นกิจกรรมที่ใช้งบประมาณมาก ในบางครั้งต้องใช้อาคารสถานที่และใช้วัสดุมาก

สถานที่และเวลา จัดแบบชั้นเรียนในการบรรยายแล้วจัดทำเป็นรูปวงกลมหรือตัวยูในการประชุมกลุ่มย่อย หรือลักษณะอื่นตามความเหมาะสมของการปฏิบัติ

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 1

การมีส่วนร่วมกับชุมชน

(Participation with Community)

-13-

หน่วยที่ 1

การมีส่วนร่วมกับชุมชน

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (2 ชั่วโมง)

ศึกษา ความหมาย การมีส่วนร่วมกับชุมชน ความสำคัญการมีส่วนร่วมกับชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบการเรียนรู้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. อธิบายความหมาย การมีส่วนร่วมกับชุมชนได้
2. บอกความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับชุมชนได้
3. ระบุกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนได้
4. วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมได้

เนื้อหาการเรียนรู้

1. ความหมายการมีส่วนร่วมกับชุมชน
2. ความสำคัญการมีส่วนร่วมกับชุมชน
3. กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน
4. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ช้่นนำ

วิทยากร พูดถึงเนื้อหาการเรียนรู้ หน่วยที่ 1 การมีส่วนร่วมกับชุมชน ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบพอสังเขป

2. ช้่นกิจกรรม

2.1 การบรรยาย วิทยากรบรรยายสรุป สารสำคัญของความหมายการมีส่วนร่วมกับชุมชน ความสำคัญการมีส่วนร่วมกับชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม โดยใช้เอกสารประกอบการบรรยายสำหรับเครื่อง visualizer และโปรแกรม power point

-14-

2.2 การอภิปรายกลุ่ม วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติกิจกรรมในใบงาน
หน่วยที่ 1

2.3 การทดสอบ วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบคำถามในแบบทดสอบ
หน่วยที่ 1

3. ขั้นสรุป

วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาในหน่วยที่ 1

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม หน่วยที่ 1 ได้แก่ ใบความรู้ที่ 1.1, 1.2 , 1.3 และ 1.4
2. เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer
3. เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point
4. ใบงาน หน่วยที่ 1
5. แบบทดสอบ หน่วยที่ 1

การวัดและประเมินผล

1. การวัด ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญ และกระบวนการ
การมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยใช้แบบทดสอบ หน่วยที่ 1
2. ประเมินผลงานจากแบบประเมินผลงาน และการอภิปรายกลุ่มสามารถแสดง
ได้ตามตาราง 3

ตาราง 3 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 1

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
1. ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ กระบวนการ การมีส่วนร่วม	1. การทดสอบ	1. แบบทดสอบ ปรนัย	ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80%
2. ความสามารถในการ วิเคราะห์แนวทางการ พัฒนาการมีส่วนร่วม	2.การประเมิน ผลงาน	2. แบบประเมิน ผลงาน	ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80%

ใบความรู้ที่ 1.1

ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับความหมาย การมีส่วนร่วม นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง จึงขอให้ความหมายของ คำว่า การมีส่วนร่วม นานาพรรณระจากนักวิชาการ มากล่าว ดังต่อไปนี้

➤ **การมีส่วนร่วม** หมายถึง การมีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ การปฏิบัติงานโครงการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากโครงการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen & Uphoff. 1977 : Online)

➤ **การมีส่วนร่วม** เกี่ยวข้องกับองค์การในการเพิ่มการควบคุมการใช้ทรัพยากร รวมทั้งกฎระเบียบ ในสถานการณ์ต่าง ๆ (Pearse & Stiefel. 1979 : Online)

➤ **การมีส่วนร่วม** เป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องหรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร(เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2537 : 182 - 183)

➤ **การมีส่วนร่วม** หมายความว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการพัฒนาของภาครัฐหรือหมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านในการดำเนินการพัฒนาของภาครัฐ หรือกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ประชาชนยินดีมาร่วมซึ่งเป็นการร่วมรับผลประโยชน์และร่วมลงทุนลงแรง (อรพินท์ สพโชคชัย. 2538 : 2)

➤ **การมีส่วนร่วม** อย่างแท้จริงจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมชนิดที่ประชาชนเป็นตัวตั้งคือเป็นเจ้าของโครงการส่วนบุคคลภายนอกเป็นฝ่ายสนับสนุน ชาวบ้านเป็นผู้วางแผน ดำเนินตามรูปแบบและวิธีการที่ชาวบ้านคุ้นเคย ตัดสินใจเมื่อต้องการทางเลือกแบบต่างๆ ในการแก้ปัญหา ภูมิรัฐ ภูมิปัญญา และภูมิธรรม รวมทั้งด้านตัวบุคคล ในการระดมความคิดในการแก้ปัญหา ต้องมาจากชุมชนเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งเป็นผู้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือความขัดแย้งอันอาจจะเกิดขึ้นตามวิธีการของตัวเองด้วย (กาญจนา แก้วเทพ. 2538 : 99)

➤ **การมีส่วนร่วม** เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ใดๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชน (ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540 : 15 - 17)

-16-

ศิริกาญจน์ โสภุมภ์ (2542 : 15 - 17) ได้อธิบายความหมายของ การมีส่วนร่วม ในลักษณะแตกต่างกัน 4 ด้าน คือ

❖ **ด้านการกระจายอำนาจ** การมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนที่เคยถูกกีดกันออกไปให้ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อได้รับประโยชน์จากทรัพยากรและสังคมร่วมกัน โดยการร่วมกันค้นหาปัญหา วิธีการแก้ปัญหา วางแผนงาน ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ

❖ **ด้านวาทกรรมทางภาษา** การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้ามาควบคุมการใช้ ทรัพยากรและออกกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม โครงการจากการริเริ่ม ของรัฐซึ่งแตกต่างจากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่ใน ชุมชนนั้นเน้นการมีส่วนร่วมทั้งการริเริ่ม การดำเนินการ การตรวจสอบ การรับผลประโยชน์

❖ **ด้านลักษณะการมีส่วนร่วม** มีสองลักษณะ คือ ลักษณะแรก การมีส่วนร่วม คือการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ กระบวนการตรวจสอบ และการร่วมรับผลประโยชน์ ลักษณะที่สอง หมายถึง ให้ประชาชนได้มีความริเริ่ม ใช้ความพยายาม และมีความเป็นตัวของตัวเองในการ ดำเนินการ การควบคุมการใช้ทรัพยากร ซึ่งเป็นการดำเนินการอย่างแข็งขัน

❖ **ด้านการรวมพลังและทรัพยากร** เป็นความหมายของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการรวมพลังและความพยายามที่จะช่วยกันระดมทรัพยากรในทุกๆ ด้านที่มีอยู่ เพื่อนำมาใช้ ดำเนินการ จนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นความร่วมมือกันอย่างแข็งขันของผู้มี ส่วนร่วม ส่วนบุคคลอื่นเข้ามาวางแผน ควบคุมการดำเนินการ เป็นเพียงเข้ามามีส่วนร่วมอย่าง ผิดแผกจะไม่ถือเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543 : 138 - 139) กล่าวถึงความหมายการมีส่วนร่วม ในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนาว่าเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์จากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวต้องมีความสอดคล้องกับ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

-17-

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 3) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ได้เป็น 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

- ✚ การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปได้รับอำนาจ ที่จะคิดจะทำมากขึ้น
- ✚ การมีส่วนร่วม ต้องร่วมกันอย่างมีอิสระภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกัน และควรมีส่วนร่วมด้วยอย่างแท้จริง/เข้มแข็ง (active) มิใช่ร่วมอย่างผิวเผินเฉื่อยชา (passive)
- ✚ การมีส่วนร่วม ต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการ จนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ
- ✚ การมีส่วนร่วม มักเป็นเรื่องที่ผู้ด้อยโอกาส ขอแบ่งอำนาจ จากผู้มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตตนให้ดีขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ การมีส่วนร่วมกับชุมชน หมายถึง ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล ของการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ

-18-

ใบความรู้ที่ 1.2

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับชุมชน

การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน มีความสำคัญต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชน ดังนี้ (SEDL. 2000 : Online)

ความสำคัญต่อนักเรียน ได้แก่

- **ความสำเร็จทางวิชาการ** ครอบครัวและชุมชนที่สร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียน มีผลต่อผลสำเร็จทางวิชาการของนักเรียน
- **ความสำเร็จด้านอื่นในโรงเรียน** เช่น ด้านการดูแลรักษา ด้านการศึกษาต่อ
 - **หน้าที่ทางสังคม** หน้าที่ทางสังคมของนักเรียนสามารถได้รับผลกระทบมาจากความสัมพันธ์ระหว่าง ครอบครัวและชุมชน เช่น พฤติกรรมนักเรียน แรงจูงใจ ความสามารถทางสังคมแรงจูงใจภายใน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน ครู และเพื่อน การควบคุมตนเอง เป็นต้น
 - **ลดอุปสรรคทางการเรียน** เช่น สุขภาพอนามัย ปัญหาสุขภาพสามารถบรรเทาลงได้จากการมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน
 - **การสร้างเครือข่ายสนับสนุน** เครือข่ายสังคมทั้งภายใน และระหว่างชุมชน
 - **การส่งเสริมโอกาสเรียนรู้** เช่น การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น วัด องค์กรต่างๆ ในชุมชน การเรียนรู้หลังเลิกเรียน

-19-

ความสำคัญต่อโรงเรียน ได้แก่

- การปฏิรูปโรงเรียน การปฏิรูปโรงเรียนมีผลมาจากการมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัวและชุมชน
- ส่งเสริมบรรยากาศโรงเรียน การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนส่งเสริมบรรยากาศที่ดี และมีวัฒนธรรมโรงเรียนแบบเปิดมากขึ้น
- ส่งเสริมแหล่งทรัพยากร การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน สถาบันวิชาชีพเช่น สถานประกอบการ มหาวิทยาลัยมีประโยชน์ต่อโรงเรียน ในการส่งเสริมแหล่งทรัพยากร ตลอดจนทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ เช่น ครู นักฝึกอบรมสำหรับครู และผู้ช่วยเหลือสนับสนุนพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยกับโรงเรียน รวมทั้งสถาบันการศึกษาอื่นๆ มีประโยชน์ต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

ความสำคัญต่อครอบครัวและชุมชน ได้แก่

- เป็นการพัฒนาทักษะ ความรู้ และความเชื่อ ทักษะของผู้ปกครอง ต่อการศึกษาตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา
 - เพื่อสนับสนุนแหล่งทรัพยากร องค์กรต่างๆ ในชุมชนสามารถเข้ามาเรียนรู้แหล่งทรัพยากรของโรงเรียน
 - เพื่อส่งเสริมศักยภาพและการพัฒนาชุมชน โรงเรียนเป็นสถานที่ให้บริการชุมชนเข้ารวมกัน และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลต่อชุมชน
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (ไชยรัตน์ ปรานี. 2545 : 25; อ้างอิงจาก ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. 2531 : 24 - 30) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า มีความสำคัญ คือ
1. ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
 2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
 3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
 4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น
 5. ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

-20-

ทาวน์เซนต์ (Townsend. 1994 : 157) ได้ให้เหตุผลในการที่ต้องให้ชุมชนหรือบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน คือ

1. บุคคลในชุมชนตระหนักดีว่าการที่พวกเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับทางโรงเรียนมีความสัมพันธ์ต่อผลผลิต (Output) ทางการศึกษาของโรงเรียน
2. บุคลากรในชุมชนเชื่อว่าชุมชนจะได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการตัดสินใจหรือการเข้ามามีส่วนร่วมของพวกเขา บางครั้งพวกเขาอาจได้รับการขอร้องหรือได้รับมอบหมายให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน

อรุณ รักธรรม (2536 : 271) กล่าวถึง ผลของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. การนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงาน เมื่อองค์การมีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้ว การยอมให้มีการมีส่วนร่วมของผู้ตามมีบทบาทสำคัญในการบริหารงาน ก็จะทำให้การบริหารงานนั้นนำไปสู่ความสำเร็จขององค์การ

2. การนำไปสู่ผลประโยชน์ที่องค์การจะได้รับมากที่สุด ในหลักการนี้ การยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน หากได้มีการนำเอาความรู้ความสามารถแต่ละคนเข้ามาทำงานร่วมกันแล้ว ย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อองค์การมากที่สุด

3. นำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ การที่ผู้นำและผู้ตามมีบทบาทร่วมกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับองค์การ และร่วมกันปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารงานให้มีความเหมาะสม การปรับบทบาททั้งของผู้นำและผู้ตามเข้าหากันจะทำให้การดำเนินงานขององค์การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540 : 94) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับชุมชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคนที่เราเคารพให้การยอมรับและยกย่องโดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา

2. งานพัฒนา เป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับสมาชิกของชุมชนเป็นจำนวนมาก เราจำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้ได้มีสิทธิ์มีเสียงในการแสดงออก

3. กลยุทธ์ทั้งหลาย ในการพัฒนาที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มสมาชิกของชุมชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน

4. ประสบการณ์ที่ผ่านมา ได้พบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยวิธีให้ชุมชนมีส่วนร่วมในรูปของการรวมกลุ่มและการจัดตั้งองค์กรประชาชน

-21-

5. การมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่มหรือของกลุ่มอันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาร่วมเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขาและในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6. การมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งสมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใดยิ่งแสดงว่าชุมชนชน จะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

7. สมาชิกของชุมชนย่อมรู้ว่าตนเองกำลังทำอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะทำปัญหาอย่างไร ถ้าให้ออกสแก่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาช่วยยให้โครงการต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้ดีกว่า

การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน มีความสำคัญ ต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชน การมีส่วนร่วมกับชุมชน ช่วยให้ชุมชนยอมรับโครงการมากขึ้น มีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ การดำเนินโครงการจะราบรื่น ถ้าหากได้รับความร่วมมือจากสมาชิกของชุมชน โครงการจะให้ประโยชน์แก่ชุมชนตลอดจน ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของชุมชน นอกจากนี้ ผลของการมีส่วนร่วม นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงาน นำไปสู่ผลประโยชน์ขององค์กรและนำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ

-22-

ใบความรู้ที่ 1.3

กระบวนการการมีส่วนร่วม

กระบวนการการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ
(ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ. 2543 : 143)

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลพัฒนา เพื่อที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

บุญชูร แก้วส่อง (2531 : 17) แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้า

มามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางในการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

-23-

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทรัพยากรมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือโดยการบริหารหรือประสานงานตลอดจนการดำเนินการของความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากโครงการ หรือผลเสียที่อาจเกิดจากโครงการซึ่งผลประโยชน์นี้อาจเป็นทั้งด้านวัตถุและจิตใจก็ได้

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการพัฒนาที่พวกเขาดำเนินการนั้น บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจจะเป็นการประเมินผลย่อย ซึ่งเป็นการประเมินความก้าวหน้าของโครงการที่ทำกันเป็นระยะๆ (Formative evaluation) หรือประเมินผลโครงการรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมทั้งโครงการ

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff. 1977 : 7 - 26) ได้สร้างกรอบพื้นฐานและนำเสนอการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่ออธิบายและวิเคราะห์ตามขั้นตอนการพัฒนา คือ

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร หรือเรียกว่าประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม ซึ่งมีด้วยกัน 4 ประเภทคือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in decision – making)
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Participation in implementation)
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Participation in benefits)
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation)

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม คุณลักษณะของบุคคลที่ควรพิจารณา คือ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา การแบ่งกลุ่มสังคม อาชีพ รายได้ ฯลฯ

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นอย่างไร มีประเด็นที่ควรพิจารณา 4 ประเด็น คือ พื้นฐานของการมีส่วนร่วม รูปแบบของการมีส่วนร่วม ขอบเขตของการมีส่วนร่วมและประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม

-24-

ใบความรู้ที่ 1.4

แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 214 - 215) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม ซึ่งมีประเด็นที่ต้องพิจารณา ต่อไปนี้

1. ร่วมทำไม เป็นจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วม การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เป้าหมายทั่วไปของการมีส่วนร่วม เช่น เพื่อพัฒนาการศึกษา แต่จุดมุ่งหมายเฉพาะของการมีส่วนร่วมคืออะไร เช่น เพื่อกำหนดนโยบาย วางแผนปฏิบัติการ การบริหารบุคคล สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

2. ใครควรจะเข้าร่วม จะต้องพิจารณาผู้ที่ควรจะมีส่วนร่วม นั่นคือพิจารณาบุคคลให้เหมาะสมกับภารกิจที่ต้องปฏิบัติ ประกอบด้วย ความรู้และทักษะ ความสามารถที่จะทำประโยชน์ มีเวลาพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

3. ร่วมเรื่องอะไร ในแต่ละภารกิจหลักของการมีส่วนร่วมนั้นจะมีภารกิจย่อยๆ ด้วย เช่นถ้าภารกิจหลักคือการบริหารงานบุคคล ภารกิจย่อยอาจประกอบด้วย การสรรหา การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งการพัฒนาบุคลากร เป็นต้น ดังนั้นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมควรพิจารณาว่าเรื่องอะไรที่ควรจะมีส่วนร่วม

4. ร่วมอย่างไร การมีส่วนร่วมนั้นมีหลายวิธี ทั้งการมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมมีหลายวิธีเช่นกัน เช่นร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเสนอความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เป็นต้น รูปแบบหรือวิธีการมีส่วนร่วมจำเป็นจะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคคลและภารกิจ

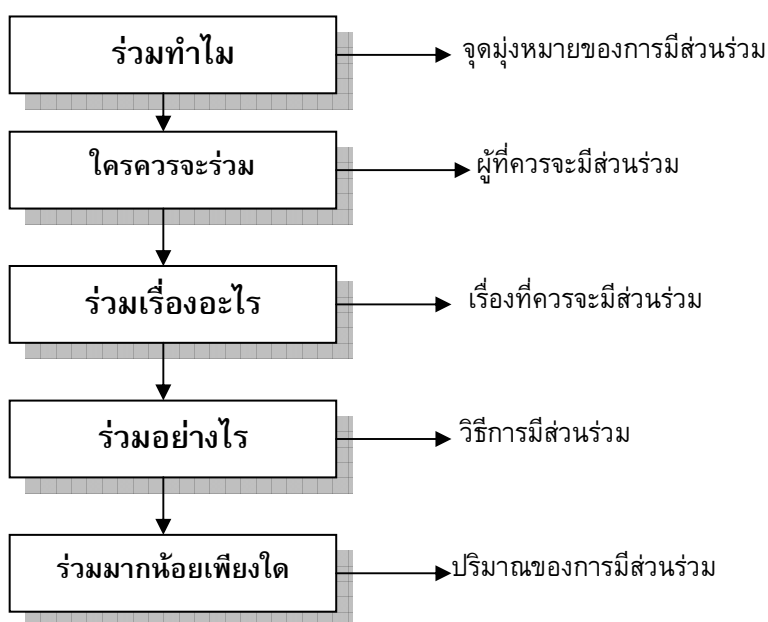
5. ร่วมมากน้อยเพียงใด เป็นการพิจารณาปริมาณการมีส่วนร่วม ชุมชนควรเข้ามา

มีส่วนร่วมในการบริหารในปริมาณที่เหมาะสมกับภารกิจ ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม (pseudo - participation) หรือการมีส่วนร่วมที่มากเกินไป (Excessive participation) การมีส่วนร่วมของชุมชนอาจมีมากน้อยต่างกัน

-25-

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาสามารถแสดงได้

ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 : แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา
 ที่มา : เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2537). " ปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา." ใน *สัมมนาปัญหาและ แนวโน้มทางการบริหารการศึกษา* หน่วยที่ 5 - 8. หน้า 215.

ใบงาน หน่วยที่ 1

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิเคราะห์ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชน และสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ

กิจกรรม (ใช้เวลา 40 นาที คะแนนเต็ม 50 คะแนน)

1. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม ออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 3 - 4 คน ตามความสมัครใจ ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน และเลขานุการกลุ่ม
2. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตามใบความรู้ที่ 1.4
3. หลังจากศึกษาใบความรู้ที่ 1.4 แล้ว ให้แต่ละกลุ่ม ดำเนินการดังนี้
 - 3.1 กลุ่มที่ 1 วิเคราะห์แนวทางการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการดำเนินการโครงการตามพระราชดำริ ฯ ว่ามีจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการอย่างไร
 - 3.2 กลุ่มที่ 2 วิเคราะห์แนวทางการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการดำเนินการโครงการตามพระราชดำริ ฯ ว่าผู้ที่จะมีส่วนร่วม ประกอบด้วยใครบ้าง มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการอย่างไร
 - 3.3 กลุ่มที่ 3 วิเคราะห์แนวทางการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการดำเนินการโครงการตามพระราชดำริ ฯ ว่า เรื่องของการมีส่วนร่วม มีอะไรบ้าง มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการอย่างไร
 - 3.4 กลุ่มที่ 4 วิเคราะห์แนวทางการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการดำเนินการโครงการตามพระราชดำริ ฯ ว่า วิธีการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการอย่างไร
 - 3.5 กลุ่มที่ 5 วิเคราะห์แนวทางการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการดำเนินการโครงการตามพระราชดำริ ฯ ว่ามี ปริมาณของการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการอย่างไร
4. เมื่อแต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์เรียบร้อยแล้ว นำมาสรุปในแบบฟอร์มข้างล่างนี้

-27-

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางแก้ปัญหาอุปสรรค
1. จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วม	1.....	1.....
2. ผู้ที่ควรจะมีส่วนร่วม	2.....	2.....
3. เรื่องที่ควรจะมีส่วนร่วม	3.....	3.....
4. วิธีการมีส่วนร่วม	4.....	4.....
5. ปริมาณของการมีส่วนร่วม	5.....	5.....

5. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่งตัวแทนมานำเสนอในที่ประชุม
6. ให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนร่วมกันระดมสมองแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น
7. วิทยากรสรุป

-28-

แบบทดสอบ
หน่วยที่ 1
การมีส่วนร่วมกับชุมชน

- คำชี้แจง** ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว
1. ข้อใดกล่าวถึงความหมายการมีส่วนร่วม ได้ครอบคลุมที่สุด
 - ก. การมีส่วนร่วมต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้าย
 - ข. การมีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนในลักษณะต่าง ๆ
 - ค. การที่บุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์หรือกิจกรรมต่าง ๆ
 - ง. การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามารับผิดชอบ
 2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม หมายถึงข้อใด
 - ก. การเข้าไปได้รับอำนาจ
 - ข. ต้องร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ สันติภาพ เท่าเทียมกัน
 - ค. ต้องร่วมทุกขั้นตอนของการดำเนินการ
 - ง. ถูกทุกข้อ
 3. การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่
 - ก. การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การติดตาม การรับผลประโยชน์
 - ข. การร่วมหาสาเหตุ การตัดสินใจ การติดตามผล การรับผลประโยชน์
 - ค. การค้นหาปัญหา การวางแผน การติดตามประเมินผล การรับผลประโยชน์
 - ง. การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การติดตามประเมินผล การรับผลประโยชน์
 4. การมีส่วนร่วมให้ความสำคัญต่อนักเรียน ได้แก่
 - ก. ทำให้นักเรียนสามารถมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
 - ข. ทำให้เสริมสร้างบรรยากาศของโรงเรียน
 - ค. ทำให้เกิดการปฏิรูปโรงเรียน
 - ง. ทำให้ผู้ปกครองส่งนักเรียนมาเรียนมากขึ้น

-29-

5. การมีส่วนร่วมกับชุมชนมีความสำคัญต่อครอบครัวและชุมชนอย่างไร
 - ก. เป็นการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความเชื่อ ทักษะผู้ปกครองต่อการศึกษา
 - ข. เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาใช้แหล่งทรัพยากรของโรงเรียน
 - ค. เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศของโรงเรียน
 - ง. ข้อ ก และ ข
6. ข้อใด มิใช่กระบวนการของการมีส่วนร่วม
 - ก. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน
 - ข. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
 - ค. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
 - ง. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผล
7. การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์โครงการ เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมขั้นตอนใด
 - ก. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ
 - ข. การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ
 - ค. การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ
 - ง. การมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ
8. ในการพิจารณา ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม ข้อใดคือคุณลักษณะของบุคคลที่ควรพิจารณา
 - ก. เพศ ประวัติ การศึกษา
 - ข. อาชีพ รายได้ การศึกษา
 - ค. เพศ ประวัติ ความสามารถ
 - ง. อาชีพ ความรู้ ภูมิสำเนา
9. ข้อที่ควรคำนึงถึงแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม หมายถึงข้อใด
 - ก. จุดมุ่งหมาย บุคคล ภารกิจ รูปแบบ คุณภาพ
 - ข. บุคคล เป้าหมาย ภารกิจ วิธีการ จำนวน
 - ค. จุดมุ่งหมาย บุคคล ภาระงาน วิธีการ ปริมาณ
 - ง. จุดมุ่งหมาย บุคคล ภารกิจ วิธีการ ปริมาณ
10. รูปแบบของการมีส่วนร่วม ได้แก่ข้อใด
 - ก. ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเสนอความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ
 - ข. ร่วมแสวงหาทรัพยากร ร่วมได้ผลประโยชน์ ร่วมวิเคราะห์ผล
 - ค. ร่วมแสวงหาผลประโยชน์ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ
 - ง. ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแสวงหาผลประโยชน์

.....

-30-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 1

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

กลุ่ม \ ผลงาน	ตรงตาม วัตถุประสงค์ (15)	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้ (15)	การนำไปใช้ใน การปฏิบัติงาน (15)	ความตั้งใจ (5)	รวม (50)
1					
2					
3					
4					
5					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 2

ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน

(Strategies for Knowing Community)

หน่วยที่ 2

ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (2 ชั่วโมง)

ศึกษา ความหมายการศึกษาชุมชน ประเภทการศึกษาชุมชน วิธีการและกระบวนการศึกษาชุมชน ยุทธศาสตร์การศึกษาชุมชน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบการเรียนรู้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. อธิบายความหมาย การศึกษาชุมชนได้
2. บอกประเภทการศึกษาชุมชนได้
3. ระบุวิธีการและกระบวนการศึกษาชุมชนได้
4. บอกยุทธศาสตร์การศึกษาชุมชนได้
5. สามารถนำยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้

เนื้อหาการเรียนรู้

1. ความหมายการศึกษาชุมชน
2. ประเภทการศึกษาชุมชน
3. วิธีการและกระบวนการศึกษาชุมชน
4. ยุทธศาสตร์การศึกษาชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นนำ

วิทยากร แนะนำเนื้อหาของ การฝึกอบรม หน่วยที่ 2 การรู้จักชุมชน ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบพอสังเขป

2. ขั้นกิจกรรม

2.1 การระดมสมอง ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปฏิบัติ กิจกรรม ในใบงาน หน่วยที่ 2

-34-

2.2 การอภิปรายกลุ่ม วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันอภิปรายและสรุปจากการระดมสมอง

2.3 การบรรยาย วิทยากรบรรยายสรุปสาระสำคัญของ ความหมายการศึกษาชุมชน ประเภทการศึกษาชุมชน วิธีการและกระบวนการศึกษาชุมชน ยุทธศาสตร์การศึกษาชุมชน โดยใช้เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer และโปรแกรม power point

2.4 การทดสอบ วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบ หน่วยที่ 2

3. ชั้นสรุป

วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาใน หน่วยที่ 2

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม หน่วยที่ 2 ได้แก่ ใบความรู้ที่ 2.1, 2.2 และ 2.3
2. เอกสาร ประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer
3. เอกสาร ประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point
4. ใบงาน หน่วยที่ 2
5. แบบทดสอบ หน่วยที่ 2
6. แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 2
7. แบบประเมินผลงาน
8. แบบสังเกตพฤติกรรม

การวัดและประเมินผล

1. การวัด ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชนโดยใช้การประเมินจากผลงานในใบงาน หน่วยที่ 2 และ การอภิปรายกลุ่ม การทดสอบ

2. ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การถามคำถาม หรือการตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น

สามารถแสดงได้ตามตาราง 4

-35-

ตาราง 4 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 2

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน 2.การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน	1.การทดสอบ 2.การประเมินผลงานในใบงาน 3.ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1. แบบทดสอบ 2. แบบประเมินผลงาน 3.แบบข้อคำถามหน่วยที่ 2 4. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80 %

ใบความรู้ที่ 2.1

ความหมายของการศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชนเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ ความเป็นอยู่ ระบบคิด การทำงาน ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการกำหนดปัญหา ประเมินศักยภาพในด้านต่างๆ ของชุมชน อันจะนำไปสู่การวางแผนโครงการและกิจกรรมการสอน การปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน รวมทั้งการสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชน (จารุวรรณ ขำเพชร. 2546 : 15) ได้มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงความหมายการศึกษาชุมชนไว้หลายทรรศนะ ดังต่อไปนี้

❖ **การศึกษาชุมชน** เป็นการศึกษาและอธิบายอย่างเป็นระบบว่าชุมชนมีสภาพโดยรวมอย่างไร มีเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อม รูปแบบการผลิตหรือการทำมาหากิน มีรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนอย่างไร มีการจัดระเบียบสังคมอย่างไร โครงสร้างอำนาจในชุมชนเป็นอย่างไร องค์กรชาวบ้านมีอย่างไร มีปัจจัยหรือมีอิทธิพลจากภายนอก มาเกี่ยวข้องอย่างไร มีองค์ความรู้ที่สะสม มีวิธีการ มีศักยภาพในการแก้ปัญหาอย่างไร ปัจจัยอะไรที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและรูปแบบความสัมพันธ์ ถ้าสามารถเก็บรวบรวมได้ จะทำให้เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง (จารุวรรณ ขำเพชร. 2546 : 4; อ้างอิงจาก ชยัน วรธนะภูมิ. 2536 : 12)

❖ **การศึกษาชุมชน** คือการที่นักพัฒนาต้องทำความเข้าใจข้อมูล สภาพหมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศ ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ผู้นำ ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม การเมืองระดับหมู่บ้าน ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อเข้าใจชุมชนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานต่อไป (อรพินทร์ สฟโซคชัย .2537: 24)

-37-

❖ **การศึกษาชุมชน** เปรียบเสมือนเป็นการรู้จักและทำความเข้าใจกับชีวิตของคนๆ หนึ่ง คือ การล่องรู้ไว้ในอดีตเขาเคยผ่านร้อน ผ่านหนาวมาอย่างไร เท่าไร อย่งไรบ้าง มีบาดแผลอะไรจากอดีต มีวิธีการเยียวยาอย่างไร เคยมีความชื่นชมสมหวังอะไรบ้างกับอดีต ปัจจุบันมีความทุกข์อะไร มีความหวัง ความปรารถนา ความใฝ่ฝันในอนาคตอย่างไร อะไรทำให้ทุกข์ อะไรทำให้สุข การศึกษาชุมชนก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน ที่แตกต่างก็คือ ขณะที่ชีวิตของคนแต่ละรุ่นจะเกิดขึ้น ดำรงอยู่แล้วแตกดับ แต่ชีวิตของชุมชนสามารถจะสืบทอดต่อเนื่องได้ เพราะชีวิตของคนรุ่นใหม่เข้ามาแบกรับชีวิตของชุมชนแทนชีวิตคนรุ่นเก่า (กาญจนา แก้วเทพ. 2538: 14)

ณัฐพฤทธ์ แก้วพิบูลย์และคณะ (2547:13) กล่าวถึง ความหมาย การศึกษาชุมชน ดังนี้

✚ **การทำความรู้จัก** การที่คนภายในหรือภายนอก ทำความรู้จักหรือทำความเข้าใจกับชุมชนไม่ว่าจะเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตามหรือไม่ว่ากลุ่มคนที่ต้องการทำความรู้จักจะเป็นนักวิชาการ นักพัฒนา ฯลฯ ซึ่งการทำความรู้จักถือว่าเป็นขั้นตอนแรก ๆ ที่สำคัญในการทำงานกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการการศึกษาชุมชนในเชิงวิชาการหรือเพื่องานพัฒนาซึ่งอาจจะส่งผลทำให้งานการศึกษาชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในขั้นต่อไปหรือไม่

✚ **การยอมรับ** ในสิ่งที่ชุมชนเป็นและมีความแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ เมื่อผู้เข้าไปศึกษาชุมชนทำความรู้จักชุมชนที่ศึกษาแล้ว อาจต้องยอมรับว่าชุมชนแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อให้เข้าใจลักษณะของแต่ละชุมชนตามบริบทที่เป็นอยู่

✚ **การเรียนรู้** เมื่อผู้ที่ศึกษาชุมชนยอมรับในสิ่งที่ชุมชนเป็นอยู่ การเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนนั้นๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น การศึกษาชุมชนที่มีประสิทธิภาพอย่างน้อยควรนำมาซึ่งความรู้เรื่องพื้นที่ สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

✚ **การทำความเข้าใจ** การเรียนรู้ชุมชนในด้านต่างๆ จะช่วยสร้างความเข้าใจเรื่องของคนในชุมชนว่ามีแบบแผนในการดำรงชีวิต และการตัดสินใจเรื่องต่างๆ อย่งไร เพื่อให้สามารถระบุปัญหา และกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเรื่องต่างๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชนอย่างสอดคล้องและลงตัว

✚ **การอธิบายอย่างเป็นระบบ** คือ การศึกษาชุมชนและการอธิบายถึงสภาพโดยรวมของชุมชนว่าเป็นอย่างไร อธิบายระบบชีวิตทั้งหลายของชุมชนอย่างเป็นองค์รวมและเป็นบูรณาการการอธิบายจากองค์ประกอบของชุมชนมาสู่ภาพรวมในความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ

-38-

 การตีความหมายที่ซ่อนอยู่ นอกจากการศึกษาชุมชนจะมองสภาพภายนอกที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปแล้ว แต่สิ่งที่อยู่ภายในชุมชนไม่ใช่มีแต่เฉพาะสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า พฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนล้วนแต่มีนัยยะที่แอบแฝงอยู่แทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะในเชิงโครงสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ซึ่งจากข้อมูลที่ได้มาจึงจำเป็นต้องมีการตีความหมายของความสัมพันธ์ที่ซ่อนอยู่

 การวิเคราะห์ เป็นกระบวนการหรือขั้นตอนหนึ่งของการศึกษาชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์อธิบายถึงความสัมพันธ์ในภาพรวม รวมทั้งบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อธิบายถึงปัจจัยและสาเหตุต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้ชุมชนเป็นแบบนั้น อาจจะดูการปรับตัว/ความเคลื่อนไหวของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันว่ามีปัญหาอะไรบ้าง ชุมชนมีกระบวนการแก้ปัญหาของตนเองอย่างไรบ้าง

 การประเมินผล เมื่อผ่านกระบวนการวิเคราะห์ในภาพรวม รวมถึงการมองเห็นปัญหา ตลอดจนกระบวนการใช้ภูมิปัญญาของชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างไร และกระบวนการแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ทำให้ชุมชนเป็นอย่างไร ประสบผลสำเร็จหรือไม่อย่างไร ที่ผ่านมาชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้เรื่องใดบ้าง

ใบความรู้ที่ 2.2

ประเภทของการศึกษาชุมชน

วิธีการและกระบวนการศึกษาชุมชน

❖ ประเภทของการศึกษาชุมชน

ประเภทของการศึกษาชุมชน สามารถจำแนกได้ ดังต่อไปนี้ (ณัฐพฤทธ์ แก้วพิบูลย์และคณะ. 2547: 15)

จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการนำความรู้ไปใช้

- ศึกษาชุมชนแบบหาความรู้พื้นฐานทั่วไป หาข้อมูลทั่วไปของชุมชน
- ศึกษาแบบทดสอบความรู้เดิม
- ศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่
- ศึกษาเพื่อหารูปแบบจำลอง (Model) ไปใช้งานพัฒนา

จำแนกตามเนื้อหาข้อมูลที่จะนำไปใช้

- การศึกษาข้อมูล โดยละเอียดเพื่อประโยชน์ในการวางแผนในอนาคตระยะยาว
- เป็นแนวทางในการพัฒนา
- การศึกษาข้อมูลเฉพาะหรือข้อมูลคร่าว ๆ เพื่อการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือ ประเด็นเร่งด่วน นำไปลงมือปฏิบัติงานพัฒนาทันที

จำแนกตามวิธีการเก็บข้อมูล

- เก็บข้อมูลจากเอกสาร หรืองานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว
- เก็บข้อมูลชุมชนแบบสำรวจ เชิงปริมาณ เช่นการใช้แบบสอบถาม
- เก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด เช่น การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สังเกตการอย่างต่อเนื่อง
- เก็บข้อมูลชุมชนแบบเชิงลึก ใช้ชีวิตเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่ศึกษา ผังตัวอยู่ในชุมชน

-40-

จำแนกตามการวิเคราะห์ข้อมูล

- การศึกษาชุมชนเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ
- การศึกษาชุมชนเชิงคุณภาพ ใช้การพรรณนาโดยละเอียดรวมทั้งตีความระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ

การจำแนกตามมุมมองและทัศนคติของผู้ศึกษา

- การศึกษาชุมชนโดยคนภายในชุมชน
- การศึกษาชุมชนโดยคนภายนอกชุมชน

❖ วิธีการและกระบวนการศึกษาชุมชน

อุทัย ดุลยเกษม (2545 : 287 - 288) กล่าวถึง วิธีการและกระบวนการศึกษาชุมชนไว้ ดังนี้

1. หลักการและเป้าหมาย

- 1.1 การศึกษาชุมชนโดยคนนอกชุมชน
- 1.2 การศึกษาชุมชนโดยการทำงานร่วมกันระหว่างคนนอกกับคนในชุมชน

2. วิธีการ

ก. วิธีการศึกษาชุมชนโดยคนนอก

1. การเข้าสู่สนาม
2. การสร้างความไว้วางใจ
3. การแสวงหาแหล่งข้อมูลหลัก
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การตีความและสรุป
7. การออกจากชุมชน

ข. การศึกษาชุมชนโดยสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วม

1. การจัดเวที
2. การใช้เทคนิคกระบวนการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

3. ข้อมูลและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แหล่งข้อมูล
2. วิธีการเก็บรวบรวม เช่น แบบสอบถาม สัมภาษณ์ การสังเกต การอ่าน การฟัง การดู

-41-

ใบความรู้ที่ 2.3 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน

การรู้จักชุมชนเป็นการสร้างความร่วมมือให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการรู้จักชุมชนของตนเอง ประกอบด้วย การศึกษาผู้นำในชุมชน โดยการจัดให้มีการสนทนากับผู้นำด้านต่างๆ ของชุมชน เช่น วิทยาลัยชุมชน วัด มูลนิธิ และหน่วยบริการทางสังคม คณะกรรมการของเมือง เจ้าของธุรกิจ กลุ่มและธุรกิจที่อยู่ในท้องถิ่นเป็นเวลานานๆ การศึกษาผู้นำชุมชนเป็นประโยชน์ต่อความสนับสนุนต่อการพัฒนาโรงเรียน (SEDL. 2000 : Online)

นอกจากนี้ควรศึกษาผู้นำชุมชน เช่น ผู้นำทางภูมิปัญญา กลุ่มแม่บ้านต่างๆ และผู้นำที่ไม่ค่อยแสดงตัว โดยต้องอาศัยการศึกษาเชิงลึก ผู้นำชุมชนลักษณะนี้จะช่วยสร้างแรงจูงใจการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนที่มีต่อโรงเรียน

การติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน ควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับความพยายามในการปฏิรูปโรงเรียน ข้อมูลด้านประชากร ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและปฏิทินของการพบปะและเหตุการณ์ต่างๆ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนได้แก่ ให้พวกเขาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนการเรียนการสอน ร่วมบริจาคทุนสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน

วิธีการศึกษาผู้นำในชุมชน

วิธีการศึกษาผู้นำชุมชน สามารถดำเนินการได้ตามขั้นตอน ดังนี้ (SEDL. 2000 : Online)

1. ศึกษาองค์กรด้านศาสนา วัฒนธรรม การเมือง การพัฒนาและทางด้านสังคม ที่ทำงานทางด้านผู้ด้อยโอกาสและผู้มีรายได้น้อยในชุมชน
2. ศึกษาผู้นำชุมชนจากผู้ปกครอง ผู้สนับสนุนชุมชน และธุรกิจผู้ที่ได้รับการเคารพและยกย่อง
3. จัดทำบัญชีรายชื่อ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำ องค์กรให้เป็นปัจจุบัน และประเด็นที่ผู้นำดังกล่าวสนใจ
4. จัดการประชุม พบ ปะ กับผู้นำหรือกลุ่มผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอเพื่อหาแนวทางในการทำงานร่วมกัน
5. ติดตาม ให้ข้อมูลข่าวสารกับผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง

-42-

นอกจากการศึกษาผู้นำชุมชนดังกล่าวแล้ว ควรมีการศึกษาถึงความสนใจของชุมชน มีแนวทางดังต่อไปนี้ (SEDL. 2000 : Online)

1. สํารวจอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาจใช้แบบสำรวจหรือถามด้วยวาจา เช่น ให้ครูผู้สอนถามผู้ปกครอง เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้ปกครองสนใจ เรื่องการศึกษาของบุตร ผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนด้วยวิธีใด และผู้ปกครองมองโรงเรียนอย่างไร

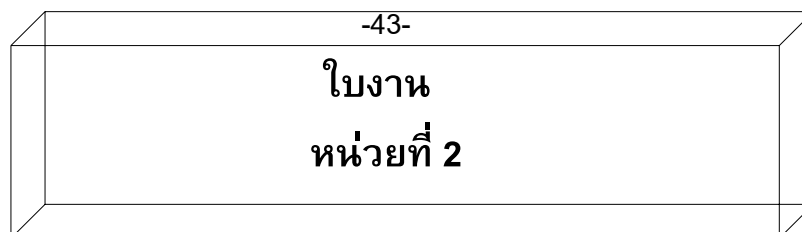
2. จัดประชุมผู้นำในชุมชนเดือนละครั้ง ให้ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชนและธุรกิจ เพื่อถามประเด็นที่พวกเขาสนใจ รวมทั้งมุมมองที่พวกเขา mong กลุ่มอื่นในชุมชน

3. การเยี่ยมบ้านและสถานประกอบการ เพื่อสำรวจมุมมองของพนักงานและเจ้าของกิจการที่คิดเกี่ยวกับโรงเรียน

เทคนิคการเข้าถึงชุมชน

ในการทำงานเพื่อการพัฒนา ผู้นำจะต้องเข้าถึงประชาชน ซึ่งเทคนิคในการเข้าถึงประชาชน ผู้นำควรมีเทคนิค ดังต่อไปนี้ (สุดา ทัพสุวรรณ. 2529 : 128)

1. มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ว่าการที่บุคคลใดก็ตามประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมต้องมีสาเหตุมาก่อน
2. จะต้องศึกษาสภาพของท้องถิ่นให้เกิดความเข้าใจในเรื่องลักษณะและสภาพของชุมชน แหล่งทรัพยากร ลักษณะของคนในท้องถิ่น รวมถึงสภาพการศึกษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยม
3. รู้ถึงความต้องการและไม่ต้องการของคนในชุมชน
4. รู้ถึงแหล่งที่จะต้องเข้าไปเพื่อขอความช่วยเหลือ ร่วมมือ รวมถึงการนำทรัพยากรมาใช้
5. รู้จักกับผู้นำในท้องถิ่นทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
6. รู้จักวิธีการชักจูงโน้มน้าวจิตใจคนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
7. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมได้
8. รู้จักการวางแผน ลงมือปฏิบัติตามแผน และประเมินผลงาน
9. รู้จักการแก้ปัญหาหรือเป็นนักแก้ปัญหา

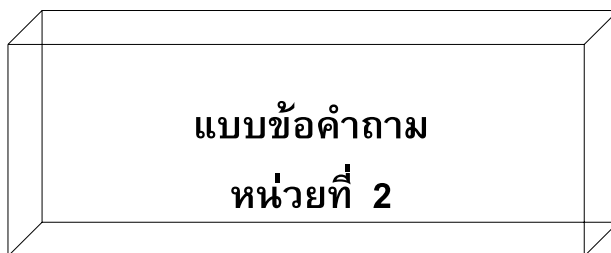
วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการรู้จักชุมชน และสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ

วิธีดำเนินงาน (ใช้เวลา 30 นาที)

1. แจกกระดาษสำเนาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคนละ 1 แผ่น ให้แต่ละคนระดมสมองในหัวข้อ **ชุมชนของเราที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการตามพระราชดำริ ฯ**
2. วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปว่าชุมชนที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ ประกอบด้วยใครบ้าง
3. จากนั้นวิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ช่วยกันระดมสมอง วิธีการรู้จักชุมชน แล้วเขียนลงในกระดาษชาร์ทที่แจกให้ ใช้เวลา 10 นาที เมื่อหมดเวลาแล้วให้นำผลงานไปติดไว้ที่หลังห้อง
4. ร่วมกันอภิปรายและสรุปผลที่ได้จากการระดมสมอง

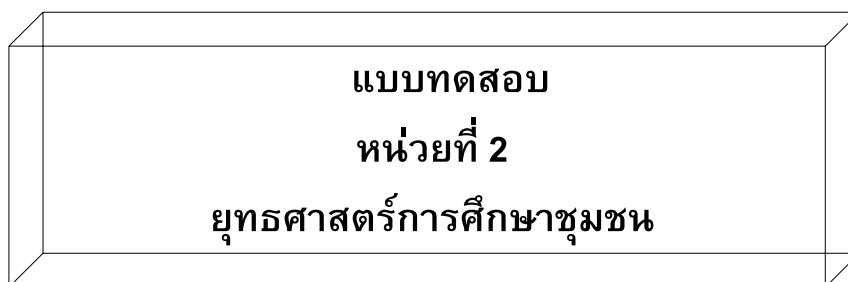
-44-

คำชี้แจง หลังจากวิทยากรให้ความรู้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมแล้ว วิทยากรถามคำถามผู้เข้ารับการฝึกอบรม ดังนี้

1. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบอกความหมายการศึกษาชุมชน
2. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบอกประเภทของการศึกษาชุมชน

-45-

คำชี้แจง ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ข้อใด หมายถึงการศึกษาชุมชน
 - ก. การทำความรู้จัก การยอมรับ การรับรู้
 - ข. การยอมรับ การรับรู้ การทำความเข้าใจ
 - ค. การทำความเข้าใจ การทำความรู้จัก การอธิบายอย่างเป็นระบบ
 - ง. การทำความเข้าใจ การยอมรับ การรับรู้
2. ประเภทของการศึกษาชุมชน หมายถึงข้อใด
 - ก. การศึกษาชุมชนเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่
 - ข. การศึกษาข้อมูลอย่างละเอียด
 - ค. การศึกษาข้อมูลเฉพาะ
 - ง. ถูกทั้ง ก ข ค
3. วิธีการเก็บข้อมูลจากการศึกษาชุมชน ได้แก่
 - ก. เก็บจากเอกสาร แบบสำรวจ แบบมีส่วนร่วม
 - ข. การสัมภาษณ์ การสังเกต แบบจำลอง
 - ค. แบบสำรวจ แบบประเมิน แบบจำลอง
 - ง. แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบสอบถาม
4. กระบวนการในการศึกษาชุมชนโดยคนนอก ได้แก่
 - ก. การเข้าสู่สนาม การสร้างความไว้วางใจ การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุป
ออกจากชุมชน
 - ข. การเข้าสู่สนาม สร้างความไว้วางใจ แสวงหาแหล่งข้อมูล เก็บรวบรวม
วิเคราะห์ ตีความสรุป ออกจากชุมชน
 - ค. สร้างความไว้วางใจ เข้าสู่สนาม แสวงหาแหล่งข้อมูล เก็บรวบรวม วิเคราะห์
ตีความสรุป ออกจากชุมชน
 - ง. การเข้าสู่สนาม แสวงหาแหล่งข้อมูล เก็บรวบรวม วิเคราะห์ ตีความสรุป
ออกจากชุมชน

-46-

- 5 ยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน หมายถึง
- ก. เป็นการสร้างความร่วมมือให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
 - ข. เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
 - ค. เป็นการสร้างความร่วมมือให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือ
 - ง. เป็นการสร้างความร่วมมือกับชุมชน
6. ข้อใดเป็นยุทธศาสตร์การรู้จักชุมชน
- ก. การศึกษาผู้นำชุมชน
 - ข. การสนทนา
 - ค. การประสานงาน
 - ง. การติดต่อสื่อสาร
7. ผู้นำชุมชนประกอบด้วยใครบ้าง
- ก. ผู้นำภูมิปัญญา กลุ่มแม่บ้าน เจ้าของธุรกิจ
 - ข. วิทยาลัยชุมชน วัด มูลนิธิ หน่วยบริการสังคม
 - ค. คณะกรรมการการเมือง ผู้แทนองค์กร
 - ง. ถูกทุกข้อ
8. รูปแบบการศึกษาผู้นำชุมชน ได้แก่
- ก. การประชุม พบปะ ทุกสัปดาห์
 - ข. การจัดทำข้อมูล ผู้นำให้เป็นปัจจุบัน
 - ค. การให้ข้อมูลข่าวสารผู้นำ
 - ง. ข้อ ข และ ค
-

-47-

แบบประเมินผลงาน**หน่วยที่ 2**

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผู้เข้ารับ การฝึกอบรม	ผลงาน	ตรงตาม วัตถุประสงค์ (5)	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้ (-)	การนำไปใช้ ในการ ปฏิบัติงาน (10)	ความ ตั้งใจ (5)	รวม (20)

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 3

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน

(Communication Strategies)

หน่วยที่ 3

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (3 ชั่วโมง)

ศึกษา ความหมายของการติดต่อสื่อสาร จุดประสงค์ของการติดต่อสื่อสาร กระบวนการของการติดต่อสื่อสาร ประโยชน์ของการติดต่อสื่อสาร ประเภทของการติดต่อสื่อสาร แนวคิดยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบการเรียนรู้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. บอก ความหมาย จุดประสงค์ กระบวนการ ประโยชน์ของการติดต่อสื่อสารได้
2. อธิบาย ประเภทของการติดต่อสื่อสารได้
3. บอกยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารได้
4. สามารถจำแนกยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง และยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการได้
5. สามารถนำความรู้ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารไปใช้ในการปฏิบัติงานได้
6. มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

เนื้อหาการเรียนรู้

1. ความหมายของการติดต่อสื่อสาร
2. จุดประสงค์ของการติดต่อสื่อสาร
3. กระบวนการของการติดต่อสื่อสาร
4. ประโยชน์ของการติดต่อสื่อสาร
5. ประเภทของการติดต่อสื่อสาร
6. แนวคิดยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน
7. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว

-51-

8. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง
9. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. ขั้นนำ

วิทยากร แนะนำเนื้อหาของหน่วยที่ 3 ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบพอสังเขป

2. ขั้นกิจกรรม

2.1 กิจกรรมกลุ่ม ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติกิจกรรม หน่วยที่ 3 การสื่อความหมาย

2.2 การบรรยาย วิทยากรบรรยาย สาระสำคัญของ ความหมาย จุดประสงค์ องค์ประกอบ ประโยชน์ ประเภท การติดต่อสื่อสาร

2.3 การระดมสมอง ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปฏิบัติตามใบงานของหน่วยที่ 3 ข้อ 1-2 คือแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม แล้วให้ระดมสมอง หัวข้อ ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร กับชุมชน ลงในแผนที่ความคิด (Mind Mapping)

2.4 การบรรยาย วิทยากรบรรยายสรุป สาระสำคัญของ ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เอกสารประกอบการบรรยายสำหรับเครื่อง visualizer และโปรแกรม power point

2.5 การระดมสมอง หลังจากวิทยากรบรรยาย วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติตามใบงานของหน่วยที่ 3 ข้อ 3-4

2.6 การอภิปรายกลุ่ม วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันอภิปรายและสรุปจากการระดมสมอง

2.7 การถามคำถามและการตอบคำถาม เมื่อจบการบรรยายแต่ละใบความรู้ วิทยากร มีคำถามสั้น ๆ เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจแต่ละใบความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมถามคำถามได้ในระหว่างการบรรยาย

2.8 การทดสอบ วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบในหน่วยที่ 3

3. ขั้นสรุป

วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาในหน่วยที่ 3

-52-

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม หน่วยที่ 3 ได้แก่ ใบความรู้ที่ 3.1, 3.2 ,3.3 ,3.4 ,3.5 และ 3.6
2. เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point
3. เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer
4. ใบงาน หน่วยที่ 3
5. กิจกรรม หน่วยที่ 3
6. แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 3
7. แบบประเมินผลงาน หน่วยที่ 3
8. แบบทดสอบ หน่วยที่ 3

การวัดและประเมินผล

1. การวัด ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน โดยใช้การประเมินจากผลงาน หน่วยที่ 3 และการอภิปรายกลุ่ม การทดสอบ
2. ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การถามคำถาม หรือการตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น สามารถแสดงได้ตามตาราง 5

ตาราง 5 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 3

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
1.ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ การติดต่อสื่อสาร 2.การนำความรู้ที่ได้รับ ไปใช้ในการปฏิบัติงาน	1.การทดสอบ 2.การประเมินผลงานใน ใบงาน 3.ประเมินพฤติกรรมผู้ เข้ารับการฝึกอบรม	1. แบบทดสอบ หน่วยที่ 3 2. แบบประเมินผล งาน 3. แบบคำถาม หน่วยที่ 3 4. แบบสังเกต พฤติกรรมผู้เข้ารับ การฝึกอบรม	ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80 %

ใบความรู้ที่ 3.1

ความหมายของการติดต่อสื่อสาร
จุดประสงค์ของการติดต่อสื่อสาร
กระบวนการของการติดต่อสื่อสาร

ความหมายของการติดต่อสื่อสาร (Communication)

การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือของผู้บริหารในอันที่จะดำเนินงานของหน่วยงานให้ราบรื่นประสบผลสำเร็จและยังช่วยก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรของหน่วยงานอื่นอีกด้วย นอกจากนี้ การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือในการประสานงาน ประสานน้ำใจของกลุ่ม ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจ เป็นสิ่งโยงใยบุคลากรไว้ด้วยกันทั้งกลุ่มคนภายในองค์กรและภายนอกองค์กร (สุดา ทัพสุวรรณ. 2541 : 87) สำหรับความหมายของการติดต่อสื่อสาร มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

✚ การติดต่อสื่อสาร (Communication) มาจากภาษาละตินว่า Communis แปลว่า ร่วมกัน (common) ดังนั้น การติดต่อสื่อสารเป็นการสื่อความคิด เป็นการส่งข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ตลอดจนท่าทีความรู้สึกต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มของบุคคลไปยังอีกบุคคลหรือกลุ่มของบุคคลหนึ่ง (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2525 : 111)

✚ การติดต่อสื่อสาร หมายถึง กระบวนการส่งข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งหรือกระบวนการที่บุคคลหนึ่งก่อให้เกิดความหมายขึ้นในใจ (informational signs) ของอีกบุคคลหนึ่งโดยอาศัยข่าวสารและตั้งใจที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้รับ (McCroskey. 1972 : 21)

✚ การติดต่อสื่อสาร หมายถึง การกระทำโดยบุคคลเดียวหรือหลายคนในการส่งและรับข่าวสารซึ่งอาจถูกบิดเบือนด้วยสิ่งรบกวนภายใต้ผลกระทบและโอกาสที่ทำให้เกิดข้อมูลย้อนกลับ (Davito. 1986 : 7)

✚ การติดต่อสื่อสาร เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้แลกเปลี่ยนข่าวสาร และแบ่งปันความคิด ความรู้สึกกับบุคคลอื่น (Hoy & Miskel. 2001; citing Porter and Robert. 1976 ; Manning. 1992)

-54-

 การติดต่อสื่อสาร อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การแลกเปลี่ยนข่าวสารความคิดทัศนคติเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่า (Hoy & Miskel. 2001; citing Lewis. 1975)

 การติดต่อสื่อสาร หมายถึงการที่บุคคล ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความคิดเห็น และอารมณ์ระหว่างกัน ผลัดเปลี่ยนบทบาทในการเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารกันไปเรื่อยๆ จนกระทั่งบรรลุจุดหมายในการสื่อสาร มีผลทำให้ผู้รับข่าวสารนั้นมีการตอบสนองที่อยู่ภายในและที่แสดงออกมา

จุดประสงค์ของการติดต่อสื่อสาร

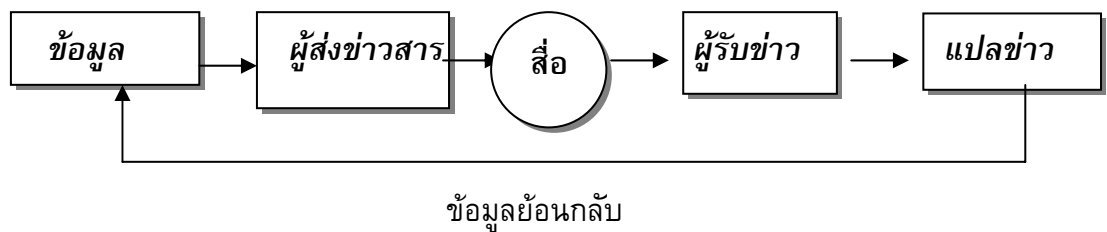
จุดประสงค์ประการหนึ่งของสถานศึกษาคือการบริการทางวิชาการ ความสำเร็จของจุดประสงค์ประการนี้ขึ้นอยู่กับความรู้จักความต้องการของผู้ให้บริการ และวิธีที่เราจะรู้จักความต้องการของผู้อื่นก็โดยการติดต่อสื่อสาร โดยทั่วไปการติดต่อสื่อสารมีจุดประสงค์ ดังต่อไปนี้ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. 2525 : 112)

- **เพื่อเป็นเครื่องช่วยในการแก้ปัญหา** การติดต่อสื่อสารจะช่วยแลกเปลี่ยนข้อมูลที่จำเป็นเพื่อช่วยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ผู้นำต้องหาวิธีสร้างระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ รู้จักแหล่งข้อมูลและประหยัดเวลาในการให้ข้อมูล
- **เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทัศนคติ** ผู้นำมีความจำเป็นจะต้องเปลี่ยนความคิดเห็น ทัศนคติ และพฤติกรรมของเพื่อนร่วมงาน
- **เพื่อเป็นการให้ข้อมูล** ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องให้ข้อมูล แก่เพื่อนร่วมงานด้วยความถูกต้องและทันเวลา มนุษย์เราคิดหรือตัดสินใจอะไร ก็โดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่
- **เพื่อเป็นการเกลี้ยกล่อม** จุดประสงค์ประการนี้ เพื่อเกลี้ยกล่อม จูงใจ และกระตุ้นเพื่อนร่วมงานให้ลงมือกระทำตามความปรารถนาของกลุ่ม
- **เพื่อเป็นการหาข้อมูล** ในการบริหาร ผู้บริหารจำเป็นต้องตัดสินใจ การได้ข้อมูลมากเท่าใดก็ช่วยให้การตัดสินใจผิดพลาดน้อยลง
- **เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจสถานศึกษาและงานของสถานศึกษาดีขึ้น** ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องสื่อความหมายเพื่อให้ผู้อื่นเช่นผู้ปกครอง ชุมชนสังคม เข้าใจงานที่ผู้นำกำลังทำอยู่ ผู้นำอาจต้องใช้วิธีการให้ข่าวสารหรือการประชาสัมพันธ์

-55-

กระบวนการของการติดต่อสื่อสาร

กระบวนการติดต่อสื่อสารนี้จะเริ่มจากแหล่งข่าว ข้อมูล ที่ผู้ส่งสารเริ่มต้นได้มาและก่อนจะส่งข่าวสารไปยังผู้รับ ผู้ส่งก็จะใช้สื่อต่าง ๆ เช่น การพูด การเขียน รูปภาพ หรือ สัญลักษณ์อื่นๆ ที่จะทำให้ผู้รับข่าวสารสามารถแปลข่าวออกมาได้ เข้าใจตรงกับที่ผู้ส่งข่าวต้องการ ดังภาพประกอบ 2 ที่แสดงต่อไปนี้ (สุดา ทัพสุวรรณ. 2541 : 88)

ภาพประกอบ 2 : กระบวนการสื่อสาร

ที่มา : สุดา ทัพสุวรรณ .(2541). เอกสารประกอบการสอน หน้าที่ผู้นำในการบริหาร การศึกษา . หน้า 88.

โคเลอร์และคนอื่นๆ (สุดา ทัพสุวรรณ. 2541 : 88; อ้างอิงมาจาก Kooehler and Others. 1981) กล่าวว่ากระบวนการติดต่อสื่อสารเริ่มต้นจากตัวข้อมูลข่าวสาร ที่บุคคลหนึ่งติดต่อสื่อสารกับอีกบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่ง มีกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ

1. Ideation เป็นความคิดของผู้ส่งข่าวที่มีมาจากข่าวสาร
2. Encoding การลงรหัส คือขั้นตอนการแปล เรียบเรียงข่าวสารออกมาเป็นข้อความ ถ้อยคำ สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อจะให้กับผู้รับข่าวสาร
3. Channel เป็นวิธีการติดต่อสื่อสารโดยเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับข่าวที่จะส่ง ตัวผู้ส่งและตัวผู้รับข่าว เช่น การพูดคุย การโทรศัพท์ การประชุม หรือการใช้ภาพ การใช้เสียง ได้แก่ วิทยู เทป โทรทัศน์ เป็นต้น
4. Decode การถอดรหัสของผู้รับข่าว นั่นคือการแปลข่าวออกมาจากสื่อที่ได้รับ
5. Feed back ข้อมูลย้อนกลับจากตัวผู้รับข่าว ซึ่งอาจจะปรากฏออกมาในรูปของ อากัปกริยา คำพูด ให้ได้ทราบว่าผู้รับข่าวเกิดความเข้าใจตรงกัน หรือไม่ ตรงกับที่ผู้ให้ข่าวต้องการ

-56-

ใบความรู้ที่ 3.2

ประโยชน์ของการติดต่อสื่อสาร

ประเภทของการติดต่อสื่อสาร

ประโยชน์ของการติดต่อสื่อสาร

ผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นที่ต้องติดต่อกับบุคคลต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในสถานศึกษาอยู่เกือบตลอดเวลา การติดต่อสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมากนอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความรอบรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ต้องสามารถทำให้ผู้อื่นเข้าใจความคิด การกระทำและพฤติกรรมของตน ตามที่ตนเองเจตนาจะให้คนอื่นเข้าใจ มิฉะนั้นจะเป็นผู้นำที่สำเร็จได้ยาก (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2525 : 112)

การติดต่อสื่อสารที่ดีที่ถูกต้องวิธีนั้น จะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ผู้บริหารเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีวิธีการที่ดีในการนำการติดต่อสื่อสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้ (สุดา ทัพสุวรรณ์. 2541 : 91)

1. ช่วยให้ทำงานบรรลุวัตถุประสงค์
2. ช่วยให้เกิดการประสานงานกันได้ดี
3. เสริมสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน
4. ช่วยให้การควบคุมและติดตามงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วน เมเยอร์ และแกลล์ (Mayer & Gall. 1982 : 7) กล่าวถึงความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร 3 ลักษณะ คือ การทำให้เกิดความหมาย การทำให้คาดคะเนความคิดกันได้ และการทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน

ประเภทของการติดต่อสื่อสาร

การจำแนกประเภทของการติดต่อสื่อสารนั้นสามารถทำได้หลายลักษณะโดยอาศัยเกณฑ์ต่างๆ กันโดยทั่วไป การติดต่อสื่อสารจะจำแนกโดยอาศัยบุคคลผู้ทำการติดต่อสื่อสารหรือดำเนินกิจกรรมการติดต่อสื่อสารเป็นเกณฑ์ ได้แก่ (Roger & Shoemaker. 1971 : 76)

- **การติดต่อสื่อสารภายในตัวบุคคล** หมายถึง กระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งเกิดขึ้นภายในตัวบุคคลคนเดียว มักเกี่ยวข้องกับการคิด ความรู้สึก การใช้ภาษา การแสดง กิริยาอาการของแต่ละบุคคล เช่น การอ่าน การพูดกับตนเอง การร้องเพลงคนเดียว เป็นต้น
- **การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล** หมายถึง การติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมากกว่า 2 คนขึ้นไปมาทำการติดต่อสื่อสารกัน เป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารกันทั้งทางตรง (direct) โดยตัวต่อตัว (Person-to-person) แต่ไม่จำเป็นต้องเผชิญหน้ากัน (Face-to-face) เสมอไป และทางอ้อม (indirect) ใช้ระบบสัญลักษณ์ที่สามารถเข้าใจรวมกันได้ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- **การติดต่อสื่อสารกลุ่ม** เป็นการสื่อสารซึ่งบุคคลจำนวนหนึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (interaction) อาจจำแนกเป็นการติดต่อสื่อสารกลุ่มเล็ก (small-group communication) และการติดต่อสื่อสารกลุ่มใหญ่ (large-group communication)
- **การติดต่อสื่อสารสาธารณะ** หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นสาธารณะชนทั่วไป ทั้งที่เป็นการพูดในที่สาธารณะชน (public speaking) และกระบวนการติดต่อสื่อสารมวลชน เป็นกิจกรรมการติดต่อสื่อสารจากคนเดียวไปสู่คนจำนวนมาก (one-to-many) จึงต้องการทักษะในการส่งและรับข่าวสารที่แตกต่างไปจากการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล
- **การติดต่อสื่อสารมวลชน** หมายถึง กระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งข่าวสารถูกถ่ายทอดผ่านสื่อ (media) ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อไฟฟ้า ฯลฯ

ใบความรู้ที่ 3.3

แนวคิดยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน

การติดต่อสื่อสารถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะแม้จะมียุทธศาสตร์ดีเพียงใดก็ตาม หากขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีแล้ว ก็ยากที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ (วิโรจน์ สารรัตนะ และคณะ. 2545 : 29) การติดต่อสื่อสารอย่างสม่ำเสมอเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียน วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ (SEDL. 2000 : Online)

- การเยี่ยมบ้าน (Neighborhood walks) ได้แก่ การไปเยี่ยมบ้านผู้ปกครองพร้อมกับครูในหลาย ๆ ระดับชั้น เพื่อสอบถามเกี่ยวกับความสนใจของนักเรียนและข้อมูลอื่น ๆ
- การโทรศัพท์ไปที่บ้าน (Phone home) เป็นการโทรศัพท์ถึงผู้ปกครองเกี่ยวกับการเรียน ตลอดจนการเชิญเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน
- ใช้สื่อหลายๆ อย่าง (Tap different media outlets) เพื่อเผยแพร่ผลงานกิจกรรมของโรงเรียน ผ่านทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น
- จัดหมายข่าวโรงเรียน (Create a school newsletter) เพื่อให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนติดตามข่าวสารที่ทันสมัยเกี่ยวกับโรงเรียนทั้งรายสัปดาห์และรายเดือน
- ถ่ายภาพหรือวิดีโอ (Camera ! Film !) จัดทำวิดีโอสั้นๆ เกี่ยวกับโรงเรียน ในประเด็นที่ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนสนใจ
- ส่งปฏิทินการปฏิบัติงานไปให้ที่บ้าน (Send home a district calendar) เพื่อให้ ข้อมูลผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการนัดหมาย การประชุม

การติดต่อสื่อสารระหว่าง โรงเรียน - ชุมชน

โรงเรียนต้องมีการติดต่อสื่อสารกับชุมชน เช่น กลุ่มนักธุรกิจชุมชน หน่วยงาน หน่วยบริการ ตัวแทนสื่อ และตัวแทนในชุมชน รูปแบบที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ (Dietz. 1997: 41)

- จดหมายข่าว จดหมายข่าวที่ดี ใช้รูปแบบการอ่านที่ง่าย มีการวางแผน ล่วงหน้า และมีการตรวจทานอย่างรอบคอบ
- การให้ข่าวสารกรณีมีเหตุการณ์เร่งด่วน
- การติดต่อเป็นรายบุคคล
- การประชุมร่วมกันผู้ปกครอง ครู
- การให้ข้อมูลข่าวสารทางเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต วีดีโอ เป็นต้น
- การพัฒนาสื่อ สื่อที่ดีต้อง กระทัดรัด เนื้อหามีคุณค่าน่าสนใจ ข้อมูลเพียงพอ มีความเหมาะสม
- การเปิดการอภิปราย
- จัดทำข้อมูลโทรศัพท์
- การจัดทำบัตรเชิญเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
- การนำเสนอข้อมูลโรงเรียนต่อชุมชน
- สืบจากกลุ่มสำคัญที่ต้องติดต่อสื่อสาร
- การสำรวจชุมชน

ข้อควรคำนึงถึงการส่งเสริมการติดต่อสื่อสาร

เดวิส (Davis. 2000 : Online) กล่าวถึงข้อควรคำนึงถึงการส่งเสริมการติดต่อสื่อสาร

ดังนี้

- มีความคาดหวังอย่างชัดเจน การสื่อสารกับครอบครัวเกี่ยวกับหลักสูตร
- การเรียนการสอน และแนวทางการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม
- มีการติดต่อสื่อสารบ่อยและเชิงสร้างสรรค์
- การติดต่อสื่อสารต้องมั่นใจว่าผู้มาติดต่อพึงพอใจ
- การส่งข่าวสารให้ถึงผู้ปกครอง ต้องเป็นข่าวสารที่ดี

-60-

ยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการสื่อสารกับครอบครัว

ยุทธศาสตร์เพื่อการส่งเสริมการสื่อสารกับครอบครัว ได้แก่

- ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับครอบครัวอย่างแท้จริง
- ให้ครูจัดเวลาเยี่ยมบ้าน
- ส่งเสริมองค์กรธุรกิจ เพื่อพัฒนาการติดต่อสื่อสาร
- พัฒนารูปแบบจดหมายข่าวโรงเรียนอยู่เสมอ
- มีเครื่องมือหลากหลายเพื่อช่วยระดมความคิดเห็นจากผู้ปกครอง นักเรียนและครู
- มีการติดต่อสื่อสารในเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จของนักเรียน

นอกจากนี้ ไดเอช (Dietz.1997 : 53) เสนอยุทธศาสตร์สำคัญในการติดต่อสื่อสาร ได้แก่

- รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ของผู้อื่น
- ผู้มาติดต่อสามารถเข้าไปในโรงเรียนและพบบุคลากรของโรงเรียนได้อย่างสะดวก
- ให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานให้มีทักษะการติดต่อสื่อสาร
- มีการวางแผนการติดต่อสื่อสารในช่วงเวลาวิกฤต

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา

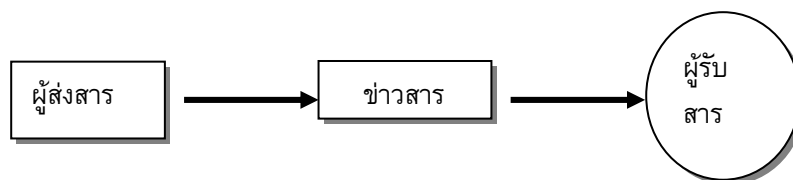
บอร์นสไตน์ (Bernstein. 2003 : 23) เสนอยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญ 3 ยุทธศาสตร์ คือ

- 1) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว (One – Way Communication Strategies)
- 2) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง (Two– Way Communication Strategies)
- 3) ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ (Action–Based Communication Strategies)

-61-

ใบความรู้ที่ 3.4
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว
(One – Way Communication Strategies)

การติดต่อสื่อสารทางเดียว (One – Way Communication Strategies) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลหนึ่งบอกบางสิ่งกับอีกคนหนึ่ง เป็นการกระทำเพียงฝ่ายเดียวเริ่มจากผู้พูดและสิ้นสุดที่ผู้ฟัง (Hoy & Miskel. 2001 : 360) สามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 : รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบทางเดียว (One-Way Communication)
ที่มา : Hoy & Miskel. (2001). *Educational Administration : Theory , Research , and Practice* p. 360 .

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียวประกอบด้วย จดหมายข่าว (Newsletter) เว็บไซต์โรงเรียน (School Website) โทรศัพท์สายด่วน (Phone Hotline) การสื่อสารผ่านบุคคลอื่น/ ประกาศในการประชุม (Communication Through Others / Announcement at Meetings) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. จดหมายข่าว (Newsletter)

จดหมายข่าวเป็นวิธีที่นิยมมากที่สุดในการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน จดหมายข่าวเป็นการให้ความรู้หลากหลายเป็นวิธีที่ไม่ยุ่งยากในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง สามารถให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม อาทิเช่น บรรณาธิการ ผู้รายงาน ผู้ออกแบบ สิ่งสำคัญในการใช้วิธีเขียนจดหมายข่าวต้องคำนึงถึงผู้อ่านที่มีหลายประเภท ดังเช่น 1) ผู้อ่านประเภทดูเฉพาะชื่อเรื่อง หัวข้อ รูปภาพ 2) ผู้อ่านที่ดูเฉพาะหัวข้อและอ่านทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งเขาสนใจ และ 3) ผู้อ่านที่อ่านทุกเรื่องตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย จดหมายข่าวเป็นกลยุทธ์ที่สามารถทำได้ตลอดปีและสามารถส่งข่าวสารจากโรงเรียนไปบ้าน ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งจดหมายข่าวเป็นรายเดือนเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ ความสำเร็จ แจ้งการประชุม แจ้งกิจกรรม

-62-

การเรียน และประกาศเรื่องสำคัญให้ทราบ การส่งจดหมายข่าวรายสัปดาห์ไปยังบ้านเป็นการสร้างความศรัทธา วิธีการส่งจดหมายข่าวรายเดือนเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านและโรงเรียน

2. เว็บไซต์โรงเรียน (School Website)

ในปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสารทุกคนอยู่กับเทคโนโลยีเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องเสนอข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสาร

3. โทรศัพท์สายด่วน (Phone Hotline)

การใช้โทรศัพท์สายด่วน มักพบว่าเกี่ยวข้องกับการเรียนของนักเรียน และครูใช้เพื่อติดต่อสัมพันธ์กับโรงเรียนอื่น เป็นต้น

4. การสื่อสารผ่านบุคคลอื่น/ ประกาศในการประชุม (Communication

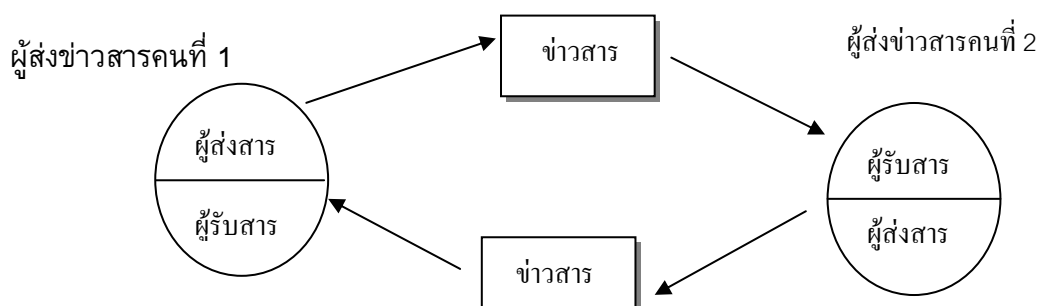
Through Others / Announcement at Meetings)

การติดต่อสื่อสารผ่านบุคคลอื่นหรือการประกาศให้ทราบในที่ประชุมเป็นวิธีการติดต่อสื่อสารทางเดียวที่ผู้บริหารสถานศึกษานิยมใช้กันมาก ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านยอมรับว่าการสื่อสารภายในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญ สิ่งสำคัญต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือผู้บริหารการศึกษาสามารถเข้าใจและเข้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลในชุมชน วางแผนความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเกี่ยวกับความเข้มแข็ง กฎระเบียบ การสื่อสารอย่างมีเป้าหมายทั้งภายในและภายนอกชุมชนของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่ต้องติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกด้วยทัศนคติที่ดีเพื่อความร่วมมือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเข้าใจถึงความสำคัญของการสื่อสารภายในที่ดี เนื่องจากต้องใช้การสื่อสารภายในกับสมาชิกครอบครัวและชุมชน และส่งข้อความโดยผ่านตัวแทน อาทิเช่น ครู นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน และโดยการประกาศในที่ประชุม

-63-

ใบความรู้ที่ 3.5
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง
(Two – Way Communication Strategies)

การติดต่อสื่อสารสองทางเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของผู้ส่งข่าวสารและผู้รับข่าวสาร เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการส่งข่าวและการรับข่าว (Hoy & Miskel. 2001 : 361) สามารถแสดงได้ ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 : การสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication)

ที่มา : Hoy & Miskel. (2001). *Educational Administration : Theory, Research, and Practice*. p.361 .

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง ประกอบด้วย การโทรศัพท์ การประชุมอย่างไม่เป็นทางการ/การประชุมวางแผน การเยี่ยมบ้าน ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การโทรศัพท์ (Phone Calls)

การโทรศัพท์เป็นการสร้างความสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพของโรงเรียนกับชุมชน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วม การโทรศัพท์ควรเป็นการโทรศัพท์บอกข่าวดี บอกสิ่งดี ๆ ของนักเรียน และการช่วยเหลือนักเรียนด้านต่าง ๆ วิธีการโทรศัพท์ที่ดี คือ 1) พุดจาสุภาพ 2) หลีกเลี่ยงการขัดขวาง 3) ควรเตรียมร่างก่อน 4) เตรียมข้อมูล 5) รอคำถาม

2. การประชุมอย่างไม่เป็นทางการ/ การประชุมวางแผน (Informal Meetings / Planned Meetings)

การสนทนาอย่างเผชิญหน้ารวมถึงการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ อาจเกิดขึ้นได้ในที่ต่างๆ ของโรงเรียน เช่น ตามทางเดินหรือนอกโรงเรียนเป็นการสนทนาเกี่ยวกับกำหนดการประชุมแบบทางการ การนัดหมาย การปรึกษาหารือ หรือการเยี่ยมบ้าน การปรึกษาหารือเป็นวิธีการเผชิญหน้ากันที่ดีที่สุดและเป็นวิธีการที่ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับการฝึกอบรมเบื้องต้นโอกาสที่ดีที่สุดสำหรับครู เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การพบกันเวลาประชุมอย่างเผชิญหน้ากัน พบกันตัวต่อตัว เป็นวิธีที่ดีที่สุด การประชุมเป็นกิจกรรมการสื่อสารที่ดีที่สุด ในโรงเรียน เชื่อว่าการประชุมระหว่างผู้ปกครองและนักการศึกษาเป็นการสื่อสารสองทางที่มีประสิทธิภาพ การประชุมเป็นการฟังและการร่วมแสดงความคิดเห็น เป็นการทำงานเป็นทีม กลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาใช้ในการประชุม คือ 1) การพัฒนารูปแบบและกำหนดการประชุมอย่างเหมาะสม 2) เน้นความสำคัญของการประชุม 3) อำนาจความสะดวกในการประชุม 4) เตรียมการสำหรับการประชุม 5) จัดบุคคลไว้บริการในที่การประชุม 6) จัดสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการประชุม

3. การเยี่ยมบ้าน (Home Visits)

การเยี่ยมบ้านเป็นการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง หลักสำคัญในการเยี่ยมบ้านควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัวและโรงเรียน รูปแบบเป็นทางการน้อยกว่าการประชุมผลสำเร็จของความร่วมมือขึ้นอยู่กับ การติดต่อสื่อสารที่ดีและกำกับติดตามกิจกรรมอย่างระมัดระวัง ผู้ปกครองต้องมีความรู้สึกที่ได้รับการต้อนรับที่ดีเมื่อมาเยี่ยมโรงเรียนและการเข้ามามีส่วนร่วม และครูมีความรู้สึกว่าเขาสามารถไปเยี่ยมบ้านตามที่เขาต้องการได้ สมาชิกในชุมชนต้องเป็นส่วนหนึ่งของการติดต่อสื่อสาร ทุกคนต้องรู้สึกได้รับการต้อนรับจากโรงเรียน และมีอิสระที่จะให้ข้อเสนอแนะ การเยี่ยมบ้านสามารถใช้กับ การต้อนรับครอบครัวใหม่ เสนอความเห็นเกี่ยวกับนโยบายโรงเรียน รายงานความก้าวหน้านักเรียน การจัดกิจกรรมเรียนรู้ในบ้าน และช่วยแก้ปัญหา การจัดโปรแกรมการเยี่ยมบ้านแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนออกไปมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองเพื่อการศึกษาของนักเรียน คณะที่ออกไปเยี่ยมบ้านประกอบด้วย ครู ที่ปรึกษาโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนกลุ่มอื่นๆ กิจกรรมการเยี่ยมบ้านสามารถทำให้อัตราการขาดเรียนภายใน 20 วัน และผู้ปกครองมีความรู้สึกที่โรงเรียนช่วยเหลืออย่างแท้จริง

ใบความรู้ที่ 3.6
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ
(Action – Based Communication Strategies)

มีการศึกษาน้อยมากที่ได้ทดสอบว่าการปฏิบัติการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและแสดงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถแบ่งปันข้อค้นพบจากงานวิจัย สนับสนุนการฝึกอบรม และประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชน การส่งข่าวสารโดยวาจาและที่ไม่ใช่วาจาต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอเพื่อความเข้าใจที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำทุกระดับ อาทิ รัฐบาล องค์กรส่วนท้องถิ่นและโรงเรียน ต้องการพัฒนาการสื่อสารกับครอบครัวและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์กับนักเรียน (Epstein. 2001 : 36)

ผู้บริหารการศึกษาควรพัฒนากลยุทธ์ให้ก้าวไกลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Parette & Peth-Hogan. 2000) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศของโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมหลายๆ วิธี ด้วยการกำหนดนโยบายของโรงเรียนซึ่งสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการให้ครูทำงานร่วมกับชุมชน ประเมินความสำเร็จรายบุคคลในการทำงานร่วมกับครอบครัว และพัฒนารูปแบบที่ประสบผลสำเร็จไปสู่ผู้ปกครอง (Swap. 1993 : 64)

ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการของผู้บริหารประกอบด้วย (Bernstein. 2003 : 54)

1. การบริการฝึกอบรมสำหรับครู (In-service Teacher Training)

นักวิจัยหลายคนให้ความสำคัญกับความต้องการของครู เพื่อฝึกอบรมการบริการการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชน การฝึกอบรมในระยะแรกนั้นเน้นที่กระบวนการการสอน การแก้ปัญหา และการพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรมครูส่วนใหญ่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยเน้นการพัฒนาทักษะการติดต่อสัมพันธ์ของครูและผู้ปกครอง รูปแบบของการฝึกอบรมครูเพื่อการมีส่วนร่วมกับครอบครัว 7 ประการ คือ

- ❖ การมีส่วนร่วมกับครอบครัวโดยทั่วไป
- ❖ ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวโดยทั่วไป
- ❖ การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน
- ❖ การมีส่วนร่วมของครอบครัวกับกิจกรรมการเรียนรู้

-66-

- ❖ การสนับสนุนโรงเรียนของครอบครัว
- ❖ การสนับสนุนครอบครัวของโรงเรียน
- ❖ ครอบครัวเป็นเสมือนหน่วยงานการเปลี่ยนแปลง

2. การสร้างทีมงานเพื่อดูแลการมีส่วนร่วมกับชุมชน (Teams for Partnerships / Designated Person in Charge of Involvement)

ผู้บริหารสถานศึกษามักจะมอบหมายครูเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับสมาชิกของครอบครัวและชุมชน (Bernstein. 2003 : 64; citing Davis. 2002) เมื่อกลุ่มคนมาทำงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องสำคัญต้องทำให้ชัดเจน ลอมเมอร์ริน (Lommerin. 2000 : 2137-A) อธิบายว่าผู้บริหารสถานศึกษาเปรียบเสมือนผู้นำที่ต้องคัดเลือกบุคลากรเข้ามาเพื่อดูแลการมีส่วนร่วมของครอบครัว ผู้บริหารของโรงเรียนมีผลกระทบโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ต้องมีความถูกต้องชัดเจน บุคลากรเพียงคนเดียวไม่สามารถพัฒนาการมีส่วนร่วมของโรงเรียนครอบครัวและชุมชนได้สำเร็จ ต้องเป็นความพยายามของทุกคนทั่วทั้งโรงเรียน ถ้าผู้บริหารโรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง นักการศึกษา จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้ด้วยดี (Bernstein. 2003 : 64; citing NPTA. 1997 : 22)

ความหมายของทีมงาน

ทีมงานเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือ และมีความรู้สึกมุ่งมั่นต่อความสำเร็จในเป้าหมายร่วมกัน (Scott and Walker .1995 : 25) ทีมงาน คือกลุ่มของบุคคลซึ่งทำกิจกรรมในงานร่วมกันและมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน (McIntosh-Fletcher. 1996 : 1) เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้วางแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อรวบรวมวิเคราะห์การทำงานของกลุ่มคน โดยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาทีมงานและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่ม (Shermerhorn,Hunt & Osborn. 1994 : 328)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ทีมงาน หมายถึง กลุ่มของคนที่ทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ช่วยกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพและสมาชิกทุกคนพอใจ

-67-

องค์ประกอบของทีมงาน

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 139) กล่าวว่า ทีมงาน หรือ TEAMWORK สามารถกำหนดเป็นองค์ประกอบได้ดังนี้

T = Trust	ความไว้วางใจเชื่อใจกัน
E = Empathy	ความเข้าใจเห็นใจกัน
A = Agreement	ความเห็นร่วมกัน
M = Mutual Benefit	ผลประโยชน์ร่วมกัน
W = Willingness	ความเต็มใจ
O = Opportunity	ให้โอกาสกับทุกคนในทีม
R = Recognition	การยอมรับซึ่งกันและกัน
K = Knowledge Transfer	การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน

ประโยชน์ของการใช้ทีมงาน

ทีมงานที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นมาและมีการพัฒนาอย่างดี จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ คือ (Scott & Walker. 1995 : 55)

1. ช่วยลดการทำงานที่ซ้ำซาก
2. ช่วยเพิ่มความร่วมมือในการทำงาน
3. ช่วยให้เกิดความคิดเชิงนวัตกรรมใหม่ ๆ มากขึ้น
4. ช่วยให้การตัดสินใจดีขึ้น รอบคอบขึ้นและมีความสมบูรณ์ขึ้น
5. ช่วยสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ร่วมงาน
6. ช่วยปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตและบริการ
7. ช่วยเพิ่มผลผลิตและผลประโยชน์
8. ช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
9. ช่วยเพิ่มพันธะผูกพันต่อการดำเนินงาน
10. ช่วยลดความขัดแย้งที่นำไปสู่การทำลาย
11. ช่วยปรับปรุงความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างบุคคลและระหว่างหน่วยงาน
12. ช่วยเพิ่มมาตรฐานการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น

-68-

เทคนิคการทำงานเป็นทีม

นิวัตร์ นาคะเวช (2540 : 79 - 80) กล่าวถึง กลุ่มหรือทีมงานที่ดีมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมของกลุ่มหรือทีมอย่างชัดเจน
2. สมาชิกแต่ละคนในทีม ต้องมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบทั้งของตนเองและสมาชิกในทีม
3. พฤติกรรมการทำงานเป็นไปในลักษณะการทำงานร่วมกัน
4. เปิดโอกาสให้ทุกคนในทีม มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การแสดงความคิดเห็น เคารพและยอมรับฟังความคิดเห็นของเสียงส่วนน้อยอย่างดีด้วย
5. การสื่อสารและสัมพันธภาพในทีม จะต้องมีการบรรยากาศของความไว้วางใจและเปิดเผยต่อกันอย่างสูง
6. ต้องมีความยืดหยุ่นในการทำงานตามสมควร และสมาชิกในทีมร่วมรับรู้ด้วยกัน
7. การตัดสินใจหรือการจัดข้อขัดแย้งภายในทีม จะต้องอาศัยข้อเท็จจริงมิใช่ข้อมูลเป็นความรู้สึก
8. สมาชิกควรมีการยอมรับนับถือและเคารพในความแตกต่างในด้านความรู้ความสามารถของแต่ละคนด้วยความจริงใจ
9. หัวหน้าทีมควรเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งความประพฤติส่วนตัวและการทำงาน
10. มีระบบการสนับสนุนด้านขวัญ กำลังใจ ต่อสมาชิกในทีม ในการที่กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ดี ถูกต้อง บังเกิดผลต่อการทำงาน

3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision - Making)

เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัว และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ต้องมีการสื่อสารข้อมูลเพื่อให้ทราบว่าการทำงานมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ และการเข้ามาร่วมตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน (Bernstein. 2003 : 65; citing; Trarp. 2000; Simon & Epstein. 2001: 20; Griffith. 2001: 180; Davies. 2001: 107) การมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ และชุมชนสนับสนุนโรงเรียนเมื่อเขามีโอกาสเข้ามาแสดงความคิดเห็น (Bernstein. 2003 : 65; citing Ganner. 1997) เมื่อหุ้นส่วนแต่ละคนได้รับการยอมรับและมีอำนาจในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เป็นการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนที่มีประสิทธิภาพ (NPTA. 1997:33) โรงเรียนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการตัดสินใจ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และได้รับการสนับสนุนจากชุมชนมากกว่าโรงเรียนที่ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (NPTA. 1997:34)

-69-

บราวน์ เพอร์รี่ และแมคคินไทร์ (Bernstein. 2003 : 66; citing Brown, Perry & McIntire. 1995) ทำการศึกษาโรงเรียนที่มีการพัฒนา จำนวน 15 โรงเรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สวาพ (Swap. 1993 : 68) กล่าวถึงวิธีการที่ชุมชนเข้ามาสนับสนุนโรงเรียนด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ดังเช่น เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการของโรงเรียน เข้ามาร่วมเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการโรงเรียน เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานของโรงเรียน

เอปสไตน์ (Epstein. 1995 : 704) กล่าวถึง วิธีการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโรงเรียน คือ

- มีสมาคม องค์กร เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู ที่กระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน
- มีกลุ่มอิสระที่ช่วยพัฒนาหรือปฏิรูปโรงเรียน
- มีสภาหรือคณะกรรมการระดับเขตพื้นที่เพื่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
- มีการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งตัวแทน ทั้งระดับโรงเรียนและเขตพื้นที่
- มีเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงทุกครอบครัวกับตัวแทนผู้ปกครอง

นอกจากนี้ เอปสไตน์ (Epstein. 1995 : 706) กล่าวถึง ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้ปกครอง ดังนี้

1. ผู้ปกครองมีนโยบายว่าจะช่วยการศึกษาเด็ก
2. ผู้ปกครองมีความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโรงเรียน
3. ผู้ปกครองตระหนักว่าตนมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจของโรงเรียน
4. ผู้ปกครองได้แบ่งปันประสบการณ์และความเชื่อมโยงกับครอบครัวอื่น
5. ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงนโยบายการศึกษาของรัฐและเขตพื้นที่การศึกษา
6. ครูตระหนักถึงมุมมองของผู้ปกครองเสมือนปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาหรือการตัดสินใจของโรงเรียน

ตัดสินใจของโรงเรียน

7. ครูยอมรับสถานะของตัวแทนผู้ปกครอง ในคณะกรรมการและในบทบาทผู้นำการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสถานศึกษา

8. ครูมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ วางแผน แก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน การบริหารจัดการของโรงเรียน

9. ครูมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา

-70-

นิชชานี (Bernstein. 2003 : 66; citing Nissani. 1999) ศึกษา พบว่า
ผู้บริหารโรงเรียนมีวิธีการสนับสนุนจากชุมชน คือ

- ใช้ทักษะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อให้สมาชิกชุมชนเข้ามา
มีส่วนร่วม
 - สร้างความเข้าใจและส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างการสนับสนุนของชุมชน
และความสำเร็จของนักเรียน
 - มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย
 - ประเมินความต้องการของชุมชน
 - ให้โอกาสผู้ร่วมพัฒนา เข้าใจความสามารถและจุดแข็งของชุมชน
- สวาพ (Swap. 1993 : 85) กล่าวถึง วิธีการที่ชุมชนเข้ามาเสนอความเห็น

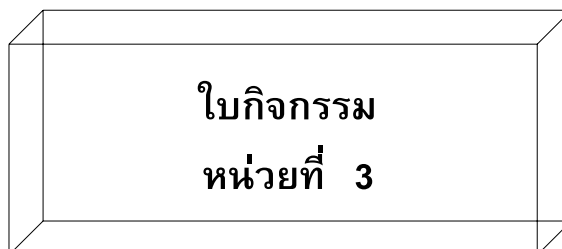
4 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาพันธกิจของโรงเรียน
2. เพื่อพัฒนาแผนในการปรับปรุงโรงเรียน
3. เพื่อหาบุคคลให้เข้ามาร่วมตัดสินใจ
4. เพื่อประชุมร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน

เฮนเดอร์สัน, มาร์เบอร์เกอร์ และโอม (Bernstein. 2003 : 68; citing Henderson,
Marburger & Ooms. 1986) กล่าวถึง การส่งเสริมชุมชนให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วม
เกี่ยวกับ

- การประเมินและพัฒนาการเรียนการสอน
- การจัดหางบประมาณ
- การกำหนดรูปแบบคณะทำงาน
- การพัฒนาบุคลากร

ความเป็นหุ้นส่วนหมายถึงการแบ่งปันอำนาจ ดังนั้นโรงเรียนต้องหาวิธีการให้สมาชิก
ของครอบครัวและชุมชนเข้ามาร่วมวางแผน กำหนดนโยบายและร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษา
(Davis. 2002 : 25) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างความสัมพันธ์กับ ครอบครัวและชุมชน
ด้วยการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความไว้วางใจกับกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วม เป็นการดีที่ผู้บริหาร
การศึกษา ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมกำหนดนโยบายโรงเรียนในการจัดการศึกษา พัฒนา
ความเป็นหุ้นส่วนของชุมชน (Burke & Picus. 2001 : 15)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบอกความสำคัญของการใช้ภาษาในการสื่อความหมายได้

กิจกรรมและวิธีดำเนินการ

1. วิทยากรเลือกอาสาสมัครขึ้นมา 1 คน และผู้สังเกตการณ์ 2 คน ที่เหลือเป็นผู้ร่วมกิจกรรม
2. วิทยากรให้คำแนะนำแก่อาสาสมัคร ผู้ร่วมกิจกรรมและผู้สังเกตการณ์ ดังนี้
 - 2.1 อาสาสมัคร จะได้รับแจกภาพ 2 ภาพ โดยมีหน้าที่อธิบายให้ผู้ร่วมกิจกรรมทำตามทีตนบอก 2 ตอน ตอนแรกนำภาพที่ 1 มาถือแล้วออกคำสั่งให้ผู้ร่วมกิจกรรมทำตามจนกระทั่งผลงานเสร็จ โดยไม่อนุญาตให้ผู้ร่วมกิจกรรมซักถามหรือส่งสัญญาณใด ๆ ตอนที่ 2 นำภาพที่ 2 มาถือแล้วออกคำสั่งให้ผู้ร่วมกิจกรรมทำตาม โดยเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมซักถามได้จนเป็นที่พอใจ ก่อนที่จะอธิบายแต่ละภาพ ให้อาสาสมัครทำความเข้าใจกับภาพและเตรียมวิธีการสั่งหรืออธิบาย เป็นเวลา 2 นาที
 - 2.2 ผู้ร่วมกิจกรรม จะได้รับแจกกระดาษอัดสำเนาคนละ 2 แผ่น ดินสอคนละ 1 แท่ง สำหรับทำกิจกรรมตามคำสั่งตอนแรกและตอนที่ 2

การทำกิจกรรมตอนแรกไม่อนุญาตให้ผู้ร่วมกิจกรรมซักถามหรือส่งสัญญาณใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้ร่วมกิจกรรมมีหน้าที่อย่างเดียว คือทำตามคำสั่งอาสาสมัคร

การทำกิจกรรมตอนที่สอง เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมทำตามอาสาสมัครบอกและสามารถซักถามได้เมื่อมีข้อสงสัย จนกระทั่งผลงานเสร็จจนเป็นที่พอใจ
 - 2.3 ผู้สังเกตการณ์ มีหน้าที่สังเกตพฤติกรรมของอาสาสมัครว่ามีวิธีการออกคำสั่งอย่างไร และผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรมอย่างไรตอนแรกและตอนที่ 2 ตลอดจนดูปฏิกริยาของทั้งสองฝ่ายด้วยเพื่อนำมาอภิปรายในกลุ่ม และทำหน้าที่จับเวลาตั้งแต่อาสาสมัครเริ่มอธิบายหรือออกคำสั่งจนกระทั่งจบกิจกรรมของแต่ละตอน
3. เมื่อทุกฝ่ายเข้าใจให้เริ่มกิจกรรม
4. วิทยากรเฉลยภาพตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ถามผู้ร่วมกิจกรรมว่าในแต่ละตอนมีผู้วาดภาพถูกกี่คน

-72-

5. ให้ผู้สังเกตการณ์เล่าพฤติกรรมและปฏิกิริยาตลอดจนวิธีการของอาสาสมัครและผู้ร่วมกิจกรรมที่ได้พบในขณะดำเนินกิจกรรมทั้งสองขั้นตอน
6. ถามความรู้สึกของอาสาสมัครที่ประสบขณะดำเนินกิจกรรมทั้งสองขั้นตอน
7. เปรียบเทียบจำนวนผู้วาดภาพถูก รวมทั้งเวลาที่ใช้ในการวาดภาพทั้งสองตอน ซึ่งจะพบว่า ตอนที่สองจะมีผู้วาดภาพถูกมากกว่า และใช้เวลามากกว่าตอนแรกด้วย แต่ผู้พูดและผู้ฟังเข้าใจกันได้ดีและสบายใจกว่า

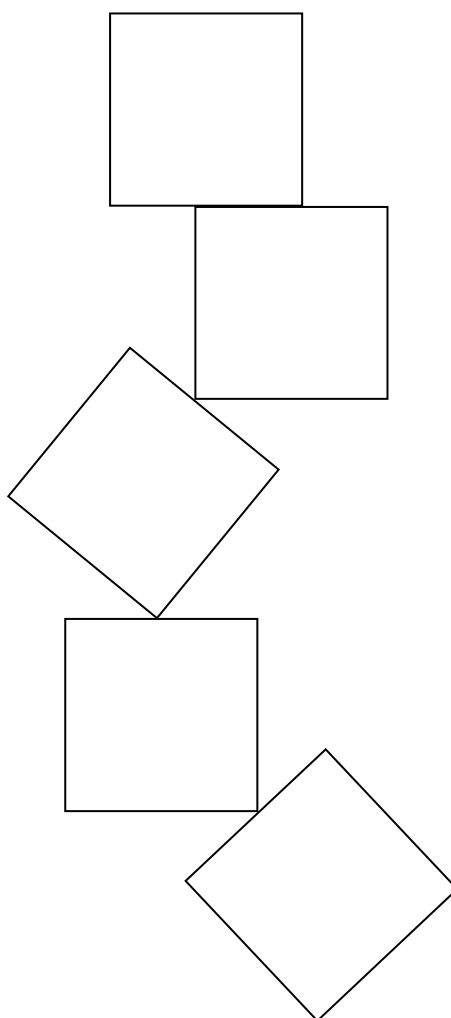
สรุปข้อคิดจากกิจกรรม

การสื่อความหมายเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคล โดยเฉพาะการสื่อความหมายทางวาจา การสื่อความหมายที่ดีจะต้องให้ความสำคัญกับผู้ฟังด้วย โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีโอกาสโต้ตอบ เพื่อการเข้าใจตรงกัน ซึ่งจะทำให้การสื่อความหมายนั้นมีประสิทธิภาพมากที่สุด

-73-

เอกสารประกอบกิจกรรมการสื่อความหมาย
ภาพที่ 1 การสื่อความหมายทางเดียว

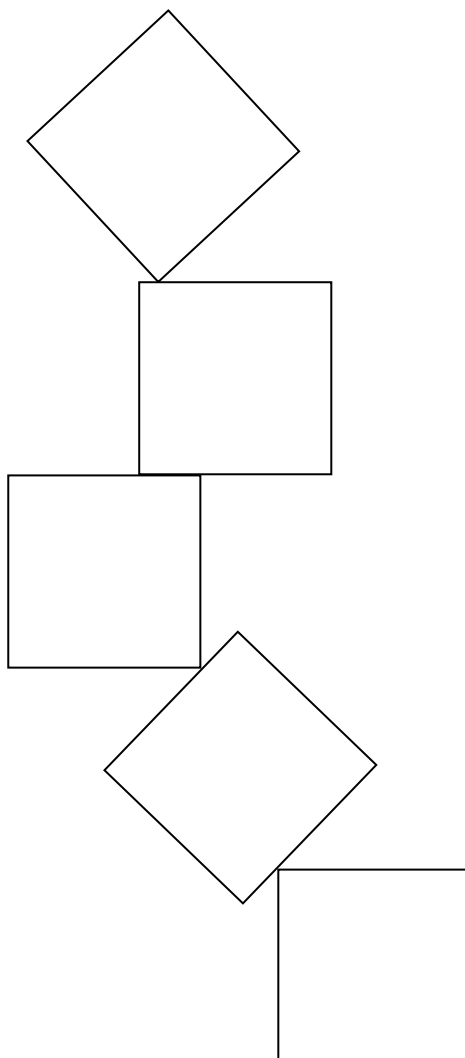
คำสั่ง ดูภาพแล้วหันหลังให้กลุ่ม คุณต้องการให้เพื่อนวาดภาพนี้ โดยเริ่มจากสี่เหลี่ยมบนสุดลงมาตามลำดับ และอธิบายให้ต่อเนื่องกันลงมาทีละรูป โดยให้สังเกตส่วนที่เชื่อมโยงกันในแต่ละรูป โดยไม่ให้มีการซักถาม

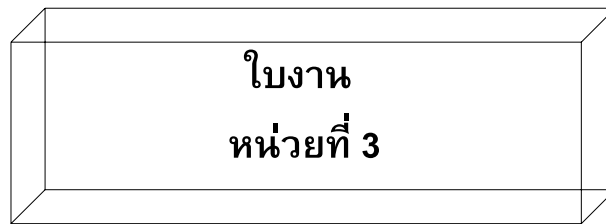
-74-

เอกสารประกอบกิจกรรมการสื่อความหมาย
ภาพที่ 2 การสื่อความหมายทางเดียว

คำสั่ง ดูภาพแล้วหันหลังให้กลุ่ม คุณต้องการให้เพื่อนวาดภาพนี้ โดยเริ่มจากสี่เหลี่ยมบนสุดลงมาตามลำดับ และอธิบายให้ต่อเนื่องกันลงมาทีละรูป โดยให้สังเกตส่วนที่เชื่อมโยงกันในแต่ละรูป คุณสามารถอธิบายซ้ำได้ตามต้องการ

-75-

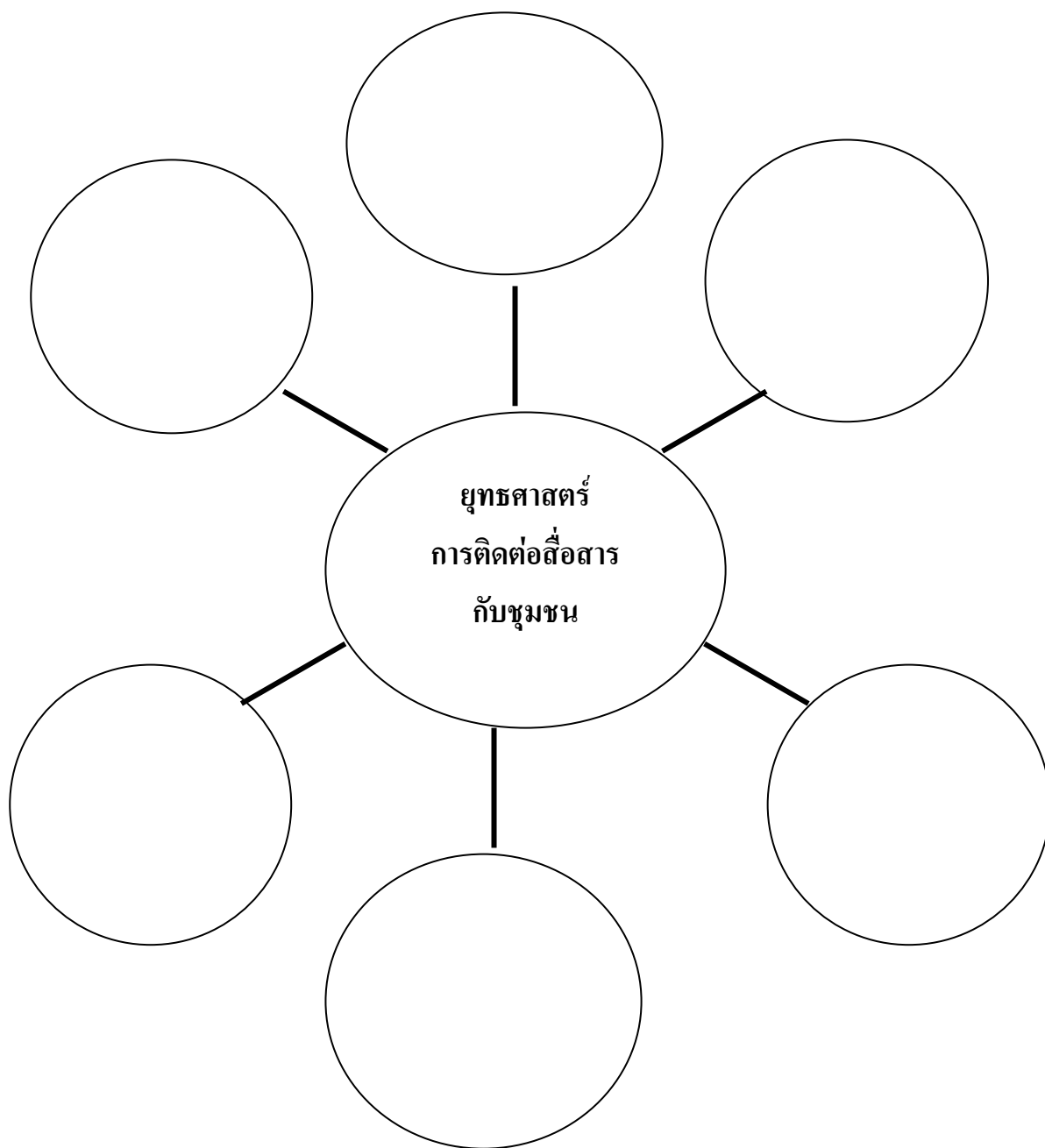
วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารกับชุมชน และสามารถบอกวิธีการติดต่อสื่อสารกับชุมชน ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานได้

กิจกรรม (ใช้เวลา 30 นาที คะแนนเต็ม 50 คะแนน)

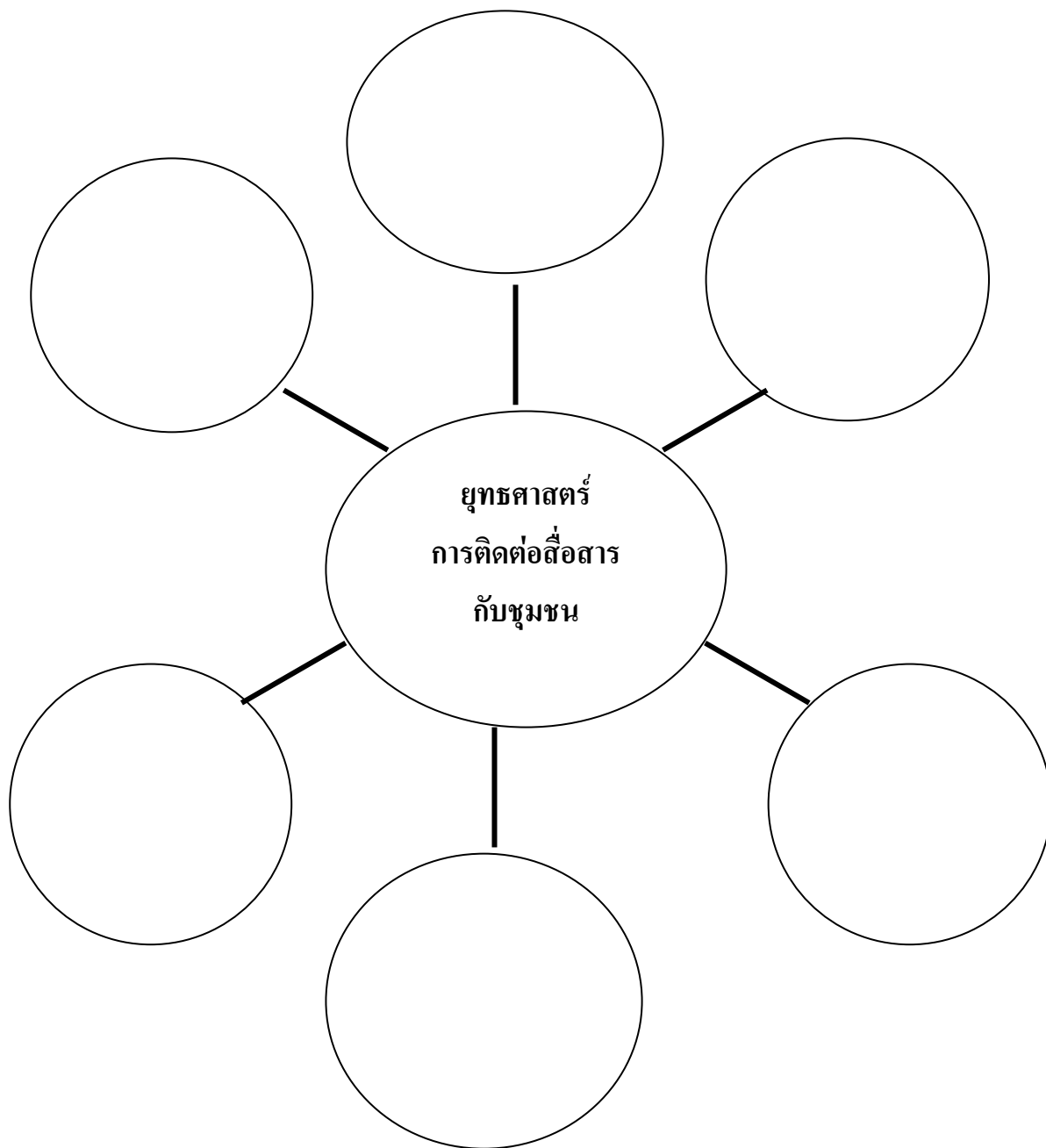
1. ก่อนที่วิทยากรบรรยาย ได้แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 9 คน
2. ให้แต่ละกลุ่มระดมสมองหัวข้อ ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับชุมชน โดยให้แต่ละกลุ่มช่วยกันระดมสมองให้มากที่สุด แล้วเขียนลงแผนที่ความคิด (Mind Mapping) ตามแบบ และให้แต่ละกลุ่มรวบรวมไว้ก่อนยังไม่ต้องนำเสนอ
3. หลังจากวิทยากรบรรยาย ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสาร เรียบร้อยแล้ว ให้แต่ละกลุ่มนำแผนที่ความคิดที่เขียนไว้ มาเปรียบเทียบ ว่ามีข้อเหมือน ข้อแตกต่าง และปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น ตลอดจนให้จำแนกยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเป็น 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารทางเดียว ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารสองทาง และยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ
4. ให้แต่ละกลุ่มนำแผนที่ความคิด ก่อนปรับปรุง หลังปรับปรุง มานำเสนอข้อแตกต่างที่พบ และสรุปยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับชุมชน

-76-
แผนที่ความคิด
(Mind mapping)

ก่อนฝึกอบรม

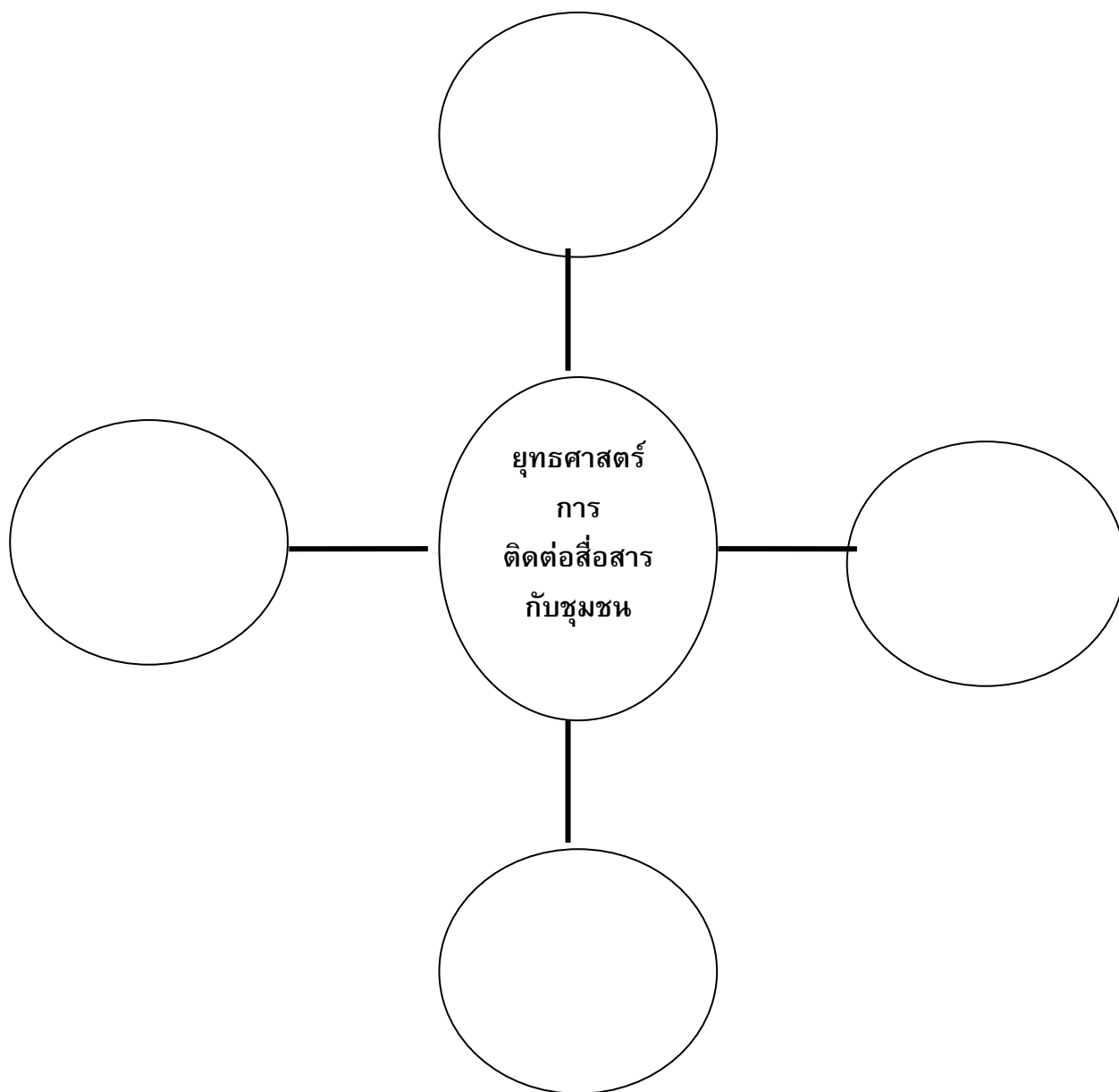
-77-
แผนที่ความคิด
(Mind mapping)

หลังฝึกอบรม

-78-

แผนที่ความคิด
(Mind Mapping)

-79-

แบบข้อคำถาม
หน่วยที่ 3

คำชี้แจง วิทยากรถามคำถามผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อไปนี้

1. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมช่วยกันบอกถึงประโยชน์ของการติดต่อสื่อสาร
2. การติดต่อสื่อสารประเภทใดที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับชุมชนมากที่สุด
3. จงแสดงความคิดเห็น การติดต่อสื่อสารมีความสำคัญต่อ ผู้บริหารสถานศึกษาอย่างไร และจะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ได้อย่างไร

-80-

แบบทดสอบ
หน่วยที่ 3
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน

คำชี้แจง ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. การติดต่อสื่อสารมีความหมายตรงกับข้อใดมากที่สุด
 - ก. การแลกเปลี่ยนข่าวสารและแบ่งปันความคิด ของบุคคล
 - ข. การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นระหว่างกัน
 - ค. กระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสารของบุคคลหลายบุคคล
 - ง. การกระทำโดยบุคคลหลายคนในการส่งข่าวสารและรับข่าวสาร
2. จุดมุ่งหมายของการติดต่อสื่อสารคือข้อใด
 - ก. เพื่อเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหา
 - ข. เพื่อเป็นการแสวงหาข้อมูล
 - ค. เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
 - ง. ถูกทุกข้อ
3. กระบวนการติดต่อสื่อสารประกอบด้วย
 - ก. ผู้ส่งข่าว การลงรหัส วิธีการ การถอดรหัส ข้อมูลย้อนกลับ
 - ข. การลงรหัส ผู้ส่งข่าว วิธีการ การถอดรหัส ข้อมูลย้อนกลับ
 - ค. วิธีการ ผู้ส่งข่าว การลงรหัส การถอดรหัส ข้อมูลย้อนกลับ
 - ง. ผู้ส่งข่าว วิธีการ การลงรหัส การถอดรหัส ข้อมูลย้อนกลับ
4. การติดต่อสื่อสารมีประโยชน์ต่อผู้บริหารอย่างไร
 - ก. ช่วยให้การดำเนินงานรวดเร็ว
 - ข. ช่วยให้เกิดการประสานงาน
 - ค. ช่วยให้การดำเนินงานตรงตามเวลา
 - ง. ช่วยให้มีควมรับผิดชอบมากขึ้น
5. ความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร ได้แก่
 - ก. การทำให้เกิดความเข้าใจ
 - ข. การทำให้เกิดการคาดคะเน
 - ค. การทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล
 - ง. การทำให้เกิดกำลังใจ

-81-

6. ข้อใดไม่ใช่ประเภทของการติดต่อสื่อสาร
 - ก. การติดต่อสื่อสารภายในบุคคล
 - ข. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล
 - ค. การติดต่อสื่อสารสาธารณะ
 - ง. ไม่มีข้อใดผิด
 7. แนวทางการสื่อสารให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ได้แก่
 - ก. การเยี่ยมบ้าน การส่งปฏิทินการปฏิบัติงานไปให้ที่บ้าน
 - ข. จัดหมายข่าว การเผยแพร่ผลงานโรงเรียนผ่านหนังสือพิมพ์
 - ค. การถ่ายภาพวีดีโอเกี่ยวกับโรงเรียน การโทรศัพท์
 - ง. ถูกทุกข้อ
 8. ยุทธศาสตร์สำคัญในการติดต่อสื่อสาร ได้แก่
 - ก. การให้ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ
 - ข. การรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้อื่น
 - ค. การวางแผนการติดต่อสื่อสาร
 - ง. ถูกทุกข้อ
 9. จัดหมายข่าว เป็นยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารประเภทใด
 - ก. สองทาง
 - ข. ทางเดียว
 - ค. เชิงปฏิบัติการ
 - ง. หลายทาง
 10. การติดต่อสื่อสารผ่านบุคคลอื่น เป็นการติดต่อสื่อสารประเภทใด
 - ก. ทางเดียว
 - ข. สองทาง
 - ค. เชิงปฏิบัติการ
 - ง. หลายทาง
 11. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ ของผู้บริหารสถานศึกษาคือข้อใด
 - ก. การสร้างทีมงาน
 - ข. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
 - ค. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - ง. ข้อ ก และ ค
-

-82-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 3

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผลงาน กลุ่ม	ตรงตาม วัตถุประสงค์ (15)	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้ (15)	การนำไปใช้ใน การปฏิบัติงาน (15)	ความตั้งใจ (5)	รวม (50)
1					
2					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 4

ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน
(Strategies for Providing Extra Help for Community)

หน่วยที่ 4

ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (3 ชั่วโมง)

ศึกษา การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร การให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบการเรียนรู้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. บอกวิธีการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการได้
2. บอกวิธีการให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัครได้
3. บอกวิธีการให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน
4. นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้
5. มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

เนื้อหาการเรียนรู้

1. การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ
2. การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร
3. การให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นนำ

วิทยากร แนะนำเนื้อหาของหน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบพอสังเขป

2. ขั้นกิจกรรม

2.1 การบรรยาย วิทยากรบรรยายสาระสำคัญของ การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร การให้ความช่วยเหลือในการสอนที่บ้าน โดยเอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer หรือ โปรแกรม power point

-86-

2.2 การถามคำถามและการตอบคำถาม เมื่อจบการบรรยายแต่ละใบความรู้ วิทยากรมีคำถามสั้น ๆ เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจแต่ละใบความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมถามคำถามได้ในระหว่างการบรรยาย

2.3 การอภิปรายรายกลุ่ม วิทยากรแจกใบงาน หน่วยที่ 4 ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปฏิบัติตามใบงาน และนำมาเสนอรายกลุ่ม

2.4 การทดสอบ วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบหน่วยที่ 4

3. ชั้นสรุป

วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาในหน่วยที่ 4

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม หน่วยที่ 4 ได้แก่ ใบความรู้ที่ 4.1, 4.2 และ 4.3
2. เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer
3. เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point
4. ใบงาน หน่วยที่ 4
5. แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 4
6. แบบประเมินผลงาน หน่วยที่ 4
7. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 4
8. แบบทดสอบ หน่วยที่ 4

การวัดและประเมินผล

1. การวัด ความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การช่วยเหลือแก่ชุมชน โดยการประเมินจากผลงานในชิ้นงานของหน่วยที่ 4 และการอภิปรายกลุ่ม และการทดสอบ

2. ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การถามคำถาม หรือการตอบคำถาม การร่วมอภิปราย

สามารถแสดงได้ตามตาราง 6

-87-

ตาราง 6 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 4

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน 2.การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน	1.การทดสอบ 2.การประเมินผลงานจากใบงาน 3.ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1. แบบทดสอบหน่วยที่ 4 2. แบบประเมินผลงาน 3.แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 4 4. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80 %

ใบความรู้ที่ 4.1

การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ

การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน เป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากการทำงานร่วมกัน ของสมาชิกของคณะทำงาน (School staff members) เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายโรงเรียน การระดมสมอง เพื่อหาวิธีการการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน (SEDL. 2000 :Online)

ผู้ปกครองสามารถให้ความร่วมมือสนับสนุนกับโรงเรียน เช่น สนับสนุนให้ความร่วมมือความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนและปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน สนับสนุนการเงิน วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เป็นวิทยากร ช่วยเหลือการสอน

การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของ เป้าหมายการศึกษา โรงเรียนจะสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วนโดยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม อารมณ์ และสติปัญญาของนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรช่วยเหลือผู้ปกครอง ในการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านเพื่อสนับสนุนลูกหลานเสมือนเป็นนักเรียน (Dietz.1997 : 25) ความสัมพันธ์ระหว่าง นักเรียน โรงเรียนและครอบครัว จะมีความสำคัญ ถ้าครอบครัวส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่บ้าน ดูแลการเจริญเติบโตและการเรียนรู้ของนักเรียน ครอบครัวมักพบปัญหาในการการช่วยเหลือนักเรียนที่บ้าน (Davis. 2000 : Online) ดังนั้นโรงเรียนต้องมีบทบาทเพื่อพัฒนาทักษะผู้ปกครอง โดยมียุทธศาสตร์ ดังนี้

- การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ไม่มีเวลามาโรงเรียน
- การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ขาดแคลนแหล่งทรัพยากรครอบครัว
- การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ขาดแคลนความต้องการพื้นฐาน

แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้ปกครอง

ริช (Dietz. 1997 : 29 - 30; citing Rich n.d.) ให้แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้ปกครอง ดังนี้

- การประชุมควรคำนึงถึงเวลาการทำงานของผู้ปกครอง
- ควรกำหนดการประชุมผู้ปกครอง ครู ในตอนเย็น
- ให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาต่อใกล้ที่ทำงานผู้ปกครอง
- ให้การดูแลนักเรียนก่อนและหลังเข้าโรงเรียน
- อำนาจความสะอาด คำนึงถึงรูปแบบ ในการประชุมของ กลุ่มผู้สนับสนุน บุคคล ขณะทำงาน
- แจงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมในห้องเรียนของนักเรียนและการดูแลเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ของนักเรียน

เดวิส (Davis. 2000 : Online) เสนอข้อควรคำนึงถึงเพื่อการสนับสนุนทักษะผู้ปกครองและยุทธศาสตร์สำหรับส่งเสริมทักษะผู้ปกครอง ไว้ ดังต่อไปนี้

➤ ข้อควรคำนึงถึงเพื่อการสนับสนุนทักษะผู้ปกครอง

- การต่อต้าน ผู้ปกครองต่อต้านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ
- วัสดุอุปกรณ์ รวบรวมข้อมูลข่าวสาร ช่วยเหลือผู้ปกครองในการจัดหา วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนด้านวิชาการและสภาพแวดล้อม สนับสนุนพัฒนาสังคม/อารมณณ์ของนักเรียน
- การเข้าถึงครอบครัว ค้นหาวิธีจัดหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับทุกครอบครัว
- การรับรู้และหลอมรวมครอบครัวที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน การรับรู้และยอมรับทุกครอบครัวและเชื่อได้ว่า ครอบครัวยินดีที่จะมาโรงเรียนและเชิญเข้ามามีส่วนร่วมทุกระดับการมีส่วนร่วม
- สร้างความเชื่อมั่นและสนับสนุนผู้ปกครองให้รู้สึกว่าเป็นที่โรงเรียนสนับสนุนเขา และช่วยเหลือลูกหลานเขา
- ความพร้อมในการเรียนรู้ ผู้ปกครองส่งลูกหลานมาโรงเรียนเพื่อความพร้อมต่อการเรียน และเด็ก ๆ สามารถ อยู่ในโรงเรียน โดยไม่มีความกังวลในเรื่องความปลอดภัย หรือ ความต้องการพื้นฐาน
- การพัฒนายุทธศาสตร์ของผู้ปกครอง ให้ครอบครัวเรียนรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ความเป็น ผู้ปกครอง เพื่อนำไปพัฒนาบุตรหลานของเขา

-90-

➤ ยุทธศาสตร์สำหรับส่งเสริมทักษะความเป็นผู้ประกอบการ

○ การสำรวจข้อมูลผู้ประกอบการ ได้แก่ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับผู้ประกอบการ เช่น สถานที่ทำงาน เบอร์โทรศัพท์

○ การปรึกษาผู้ประกอบการและคนอื่นในชุมชน

○ จัดโปรแกรมการเยี่ยมบ้าน

○ จัดหาข้อมูลข่าวสารเพื่ออ้างอิงถึงความสำเร็จ

○ ให้บริการสถานที่ของโรงเรียน

○ จัดหาข้อมูลพัฒนาการของนักเรียน เช่นการเปลี่ยนแปลงการบ้าน

การสื่อสารกับวัยรุ่น

○ การจัดงานสังสรรค์กับผู้ประกอบการ

ใบความรู้ที่ 4.2

การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง บุคคลที่ทำงานด้านการให้บริการโดยไม่มีค่าตอบแทน และลักษณะงานที่ทำนั้นมีระเบียบแบบแผนและเป็นทางการ แต่อย่างไรก็ตาม คำจำกัดความนี้ไม่ได้ใช้ในทุกกรณีแต่จะใช้ในกรณีที่ต้องแบ่งแยกชัดเจนจากผู้ให้ความช่วยเหลือชุมชนโดยการให้บริการ (Dervill & Munday. 1984 : 3)

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง บุคคลที่เสนอตนเองเพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยปราศจากการบังคับ หรือผลตอบแทนเป็นเงิน (Cowie. 1999 : 230)

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง บุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ เช่น เข้าเป็นอาสาสมัคร (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 1370)

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง ผู้ที่ศรัทธาจะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยคำนึงถึงเวลาว่าง ความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานก็เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม องค์กร หรือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน โดยไม่มีค่าจ้างตอบแทนในการทำงานและมีได้ยี่งงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นอาชีพ ทั้งนี้การปฏิบัติงานดังกล่าวอาจจะเป็นการให้บริการทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2534 : 14)

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน (สมพร เทพสิทธา. 2541 : 1)

ผลดีของการมีผู้ปกครองเป็นอาสาสมัคร คือ (Daniel & Rayna. 1996 : 142 - 143)

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองกับผู้บริหารโรงเรียนและครูดีขึ้น
2. การมีอาสาสมัครทำให้ดูแลเด็กได้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ทักษะการเรียนรู้ดีขึ้น เด็กได้รับการเอาใจใส่เป็นรายบุคคลมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาอารมณ์ สังคม และพฤติกรรมของเด็ก
3. เด็กมีพัฒนาการด้านการสื่อสารกับผู้ใหญ่ ทั้งด้านการสื่อสาร ภาษา และความไว้วางใจต่อบุคคลภายนอก
4. ครูและโรงเรียนได้เรียนรู้แนวทางและกิจกรรมที่หลากหลายในการดูแลเด็กจากผู้ปกครองที่มีประสบการณ์

รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเป็นอาสาสมัคร

กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 72) ได้สรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเป็นอาสาสมัคร ดังนี้

1. ด้านพ่อแม่ผู้ปกครอง

1.1 เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เป็นครูพ่อ ครูแม่ ในการสอน หรืออบรมวิชาการต่างๆ ตามความถนัดหรือเชี่ยวชาญ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านปัจจัย เพื่อพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน การลงมือพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน การช่วยฝึกทักษะ การกีฬาแก่นักเรียน การเข้ามาดูแลด้านโภชนาการในโรงเรียน เป็นต้น

1.2 จัดตั้งกลุ่ม/ชมรม/สมาคมผู้ปกครองโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง

1.3 สร้างและขยายเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่าย ทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน

2. ด้านโรงเรียน

2.1 สสำรวจข้อมูลผู้ปกครองในเรื่องความรู้ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญ ด้านต่างๆ พร้อมทั้งระดับความสนใจและเวลาที่จะอุทิศให้ในกิจกรรมการศึกษา

2.2 จัดทำห้องทำงานให้อาสาสมัครอย่างเหมาะสม

2.3 สร้างบรรยากาศเป็นมิตรกับผู้ปกครอง

2.4 มอบรางวัล คำชมเชยแก่อาสาสมัคร

2.5 ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง

2.6 ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายผู้ปกครองด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การให้ใช้สถานที่ประชุม การออกหนังสือเชิญ การเป็นวิทยากรบรรยาย การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

-93-

นอกจากนี้ พ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (พินิจดา วีระชาติ. 2542 : 9)

1. สนับสนุนให้ความร่วมมือ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนและปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน
2. ให้การสนับสนุนในด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน ที่จำเป็นในการช่วยเหลือพัฒนาโรงเรียน
3. ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เป็นกรรมการเป็นเจ้าหน้าที่ช่วยรับผิดชอบในการทำหน้าที่ต่างๆ ให้แก่โรงเรียน ในส่วนที่โรงเรียนขาด และจำเป็นต้องช่วยเหลือ
4. เป็นวิทยากรช่วยเหลือการเรียนการสอน และกิจกรรมของโรงเรียน
5. ประชาสัมพันธ์โรงเรียน

ใบความรู้ที่ 4.3

การให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือการฝึกหัด ซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ด้วย (อารี พันธุ์ณี. 2534 : 86; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2543 : 29) การเรียนรู้ที่บ้าน เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก (Epstein. 1995 : 701 - 705) การเตรียมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเด็กต้องครบถ้วนทั้งทางจิตใจ สติปัญญา ร่างกายและสังคม ไม่ใช่สภาพแวดล้อมทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ยังรวมความถึงสภาพแวดล้อมลักษณะที่สำคัญ 6 ลักษณะต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 48)

1. **ความพร้อมของพ่อแม่ผู้ปกครอง** ได้แก่ แรงบันดาลใจ ความสนใจ เกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน ตลอดจนความสามารถในการวางแผน
2. **รูปแบบและคุณภาพของภาษา** หมายถึงคุณภาพของภาษาที่พ่อแม่ผู้ปกครอง ใช้อย่างสม่ำเสมอในครอบครัว
3. **ท่าทีและการชี้แนะทางวิชาการ** ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การให้ข้อมูลทางวิชาการและสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน
4. **ความกระตือรือร้นของครอบครัว** ได้แก่ ลักษณะของกิจกรรมของครอบครัว งานอดิเรก การใช้เวลาในการดูโทรทัศน์และสื่ออื่นๆ การใช้ประโยชน์จากหนังสือและห้องสมุดจากแหล่งต่างๆ
5. **กิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้** ได้แก่ ลักษณะของของเล่น ประเภทของของเล่นเวลาที่ใช้ในการเล่น ลักษณะการเล่นที่สร้างสรรค์ และก่อให้เกิดจินตนาการ การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการเล่นกับลูก ความสม่ำเสมอในการเล่นและการใช้เวลาร่วมกัน
6. **นิสัยการทำงานของครอบครัว** ได้แก่ กิจกรรมของกิจวัตรประจำวัน การใช้เวลาในการศึกษามากกว่ากิจกรรมอื่นๆ

บทบาทของโรงเรียนในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการเรียนรู้ที่บ้าน

เอปสไตน์ (Epstein. 1995 : 704) กล่าวถึง บทบาทของโรงเรียนในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการเรียนรู้ที่บ้าน ดังนี้

1. จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารเพื่อเพิ่มทักษะของครอบครัวในทุกวิชาทุกระดับชั้น
2. มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและการติดตามการเรียนรู้ของนักเรียน
3. มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กในการปรับปรุงทักษะในแต่ละชั้น

และงานที่โรงเรียนมอบหมาย

4. จัดให้มีการบ้านที่เด็กต้องปรึกษาหรือมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นประจำ เพื่อให้ครอบครัวรู้ว่าเด็กได้เรียนอะไร

5. จัดให้มีปฏิทินกิจกรรมให้ผู้ปกครองและนักเรียนเรียนที่บ้าน
6. จัดให้มีกิจกรรมการอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ที่บ้าน
7. จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมในช่วงปิดเทอม
8. จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายของนักเรียนและโรงเรียนทุกปี

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 72) กล่าวถึง บทบาทของโรงเรียนในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการเรียนรู้ที่บ้านคือ ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก และจัดกิจกรรมการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมเพื่อให้เด็กได้แสดงออก

-96-

คลินสมิท (Dietz, 1997 : 39; citing Kleinsmith. n.d.) กล่าวว่า คณะครูอาจารย์ผู้ร่วมงาน เน้นความสำคัญกับครอบครัว ซึ่งครอบครัวมีความรับผิดชอบของการมีส่วนร่วมร่วมกัน ดังต่อไปนี้

1. การโทรศัพท์ หรือเยี่ยมบุคลากรในโรงเรียน ในโอกาสสำคัญ พูดคุยกับครูก่อนปัญหาเกิดขึ้น ไม่ใช่รอปัญหาเกิดก่อน
2. เข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสพิเศษต่างๆ ของโรงเรียน เช่น Open House การประชุมครู-ผู้ปกครอง สมาคมครู - ผู้ปกครอง การประชุมองค์กรครู - ผู้ปกครอง หาโอกาสเข้ามาร่วมกิจกรรมของนักเรียน เช่น การแสดงละคร ดนตรี กีฬา เป็นต้น
3. เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาชุมชน หรือคณะกรรมการ
4. เข้ามาร่วมเป็นอาสาสมัครโรงเรียน เช่น ผู้ติว ช่วยดูแลห้องเรียน หรือ เลขานุการ ช่างไม้ ช่างซ่อม ดูแลระหว่างการจัดกิจกรรม เช่น เต็นท์ การแข่งขันกีฬา การออกท้องที่ หรือ ร่วมเป็นกรรมการตัดสินกิจกรรม เช่น การแสดงวิทยาศาสตร์ และการแสดงศิลปะ
5. ช่วยตรวจสอบแก้ไข จดหมายข่าวของโรงเรียน
6. เป็นวิทยากรแนะนำด้านอาชีพและการเดินทางไปต่างประเทศ
7. เข้าไปมีส่วนร่วมกับการวางแผนหลักสูตร และ ร่วมอภิปรายเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน
8. สนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนถามบุตรหลานเขาว่า "ลูกถามคำถามที่ดีอะไรในวันนี้" หรือ "ลูกเรียนอะไรบ้างที่โรงเรียนวันนี้" และอธิบายการเป็นผู้ฟังที่ดี หลักสำคัญของการติดต่อสื่อสาร
9. ฝึกการอ่าน การใช้ห้องสมุด และการซื้อหนังสือของลูก

ใบงาน หน่วยที่ 4

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม บอกวิธีการให้ความช่วยเหลือกับชุมชน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้

กิจกรรม (1 ชั่วโมง คะแนนเต็ม 50 คะแนน)

1. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็น 3 กลุ่ม ตามความสมัครใจ
2. ให้กลุ่มที่ 1 ศึกษาใบความรู้ที่ 4.1 เรื่อง การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ แล้วเขียนโครงการเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 1 โครงการ ตามรูปแบบที่กำหนด
3. ให้กลุ่มที่ 2 ศึกษาใบความรู้ที่ 4.2 เรื่อง การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร แล้วเขียนโครงการเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร จำนวน 1 โครงการ ตามรูปแบบที่กำหนด
4. ให้กลุ่มที่ 3 ศึกษาใบความรู้ที่ 4.3 เรื่อง การให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน แล้วเขียนโครงการเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่บ้าน จำนวน 1 โครงการ ตามรูปแบบที่กำหนด
5. แต่ละกลุ่มนำเสนอโครงการ
6. วิทยากรสรุป

-98-

รูปแบบการเขียนโครงการ

1. ชื่อโครงการ

.....

2. ผู้รับผิดชอบโครงการ

.....

3. หลักการและเหตุผล

.....
.....
.....

4. วัตถุประสงค์ของโครงการ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. วิธีการดำเนินงาน

.....
.....
.....

6. ระยะเวลาการดำเนินงาน

.....

7. สถานที่ดำเนินงาน

.....

8. งบประมาณ

.....

9. การติดตามและประเมินผล

.....
.....

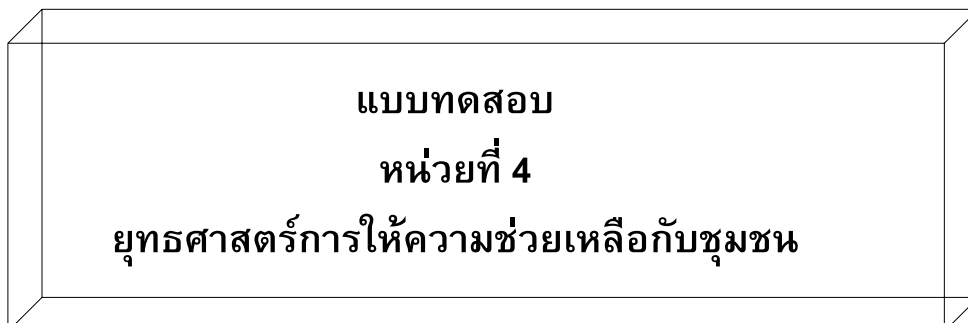
-99-

**แบบข้อคำถาม
หน่วยที่ 4**

คำชี้แจง วิทยากรถามคำถามผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อไปนี้

1. โรงเรียนของท่านให้ความช่วยเหลือชุมชนอย่างไรบ้าง
2. ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนได้อย่างไรบ้าง

-100-

คำชี้แจง ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. โรงเรียนมียุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการอย่างไร
 - ก. การช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ไม่มีเวลามาโรงเรียน
 - ข. การช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ขาดแคลน
 - ค. การช่วยเหลือผู้ประกอบการในการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้าน
 - ง. ถูกทุกข้อ
2. แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้ประกอบการ คือ
 - ก. การประชุมควรถูกรำถึงถึงเวลาการทำงานของผู้ประกอบการ
 - ข. การศึกษาต่อของนักเรียนไม่จำเป็นต้องใกล้ที่ทำงานผู้ประกอบการ
 - ค. รูปแบบการประชุมเป็นสิ่งที่ไม่ควรคำนึงถึง
 - ง. เวลาการประชุมโรงเรียนกำหนดตามความจำเป็นของโรงเรียน
3. ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมทักษะความเป็นผู้ประกอบการ ได้แก่
 - ก. การอำนวยความสะดวก
 - ข. การจัดโปรแกรมเยี่ยมบ้าน
 - ค. การจัดงานศิษย์เก่า
 - ง. การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร
4. เมื่อผู้ประกอบการเข้ามาเป็นอาสาสมัครมีผลดีต่อโรงเรียนอย่างไร
 - ก. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ผู้ประกอบการ ผู้บริหาร และครู
 - ข. ทำให้การดูแลเด็กได้มากขึ้น
 - ค. กิจกรรมการดูแลเด็กมีหลากหลายขึ้น
 - ง. ถูกทุกข้อ

-101-

5. แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเป็นอาสาสมัคร ได้แก่
 - ก. การจัดตั้งกลุ่ม/ ชมรม สมาคมผู้ปกครอง
 - ข. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
 - ค. สร้างเครือข่ายผู้ปกครอง
 - ง. ถูกทุกข้อ
6. ข้อใดมิใช่ สิ่งที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน
 - ก. การให้ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอน
 - ข. การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน
 - ค. การปรับปรุงกิจกรรมของโรงเรียน
 - ง. การเป็นวิทยากร
7. โรงเรียนมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการเรียนรู้ที่บ้านได้อย่างไร
 - ก. จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงปิดเทอม
 - ข. จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน
 - ค. จัดให้มีปฏิทินกิจกรรมระหว่างครูและนักเรียนที่บ้าน
 - ง. จัดให้ผู้ปกครองกำหนดเป้าหมายของนักเรียนเอง

.....

-102-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 4

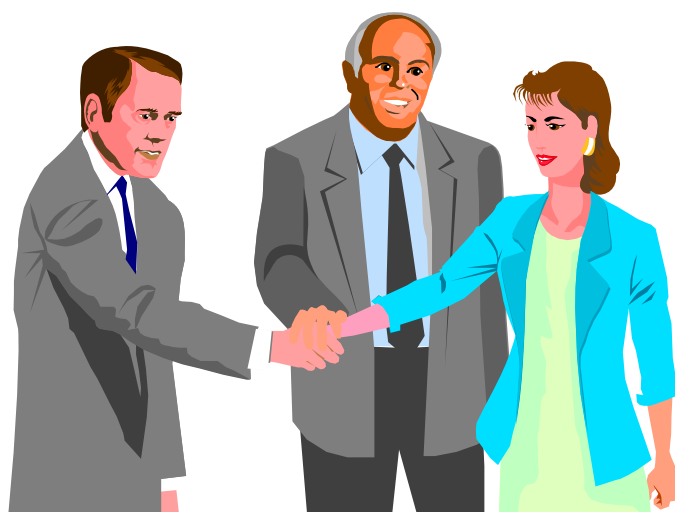
คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผลงาน กลุ่ม	ตรงตาม วัตถุประสงค์ (15)	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้ (15)	การนำไปใช้ใน การปฏิบัติงาน (15)	ความตั้งใจ (5)	รวม (50)
1					
2					
3					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

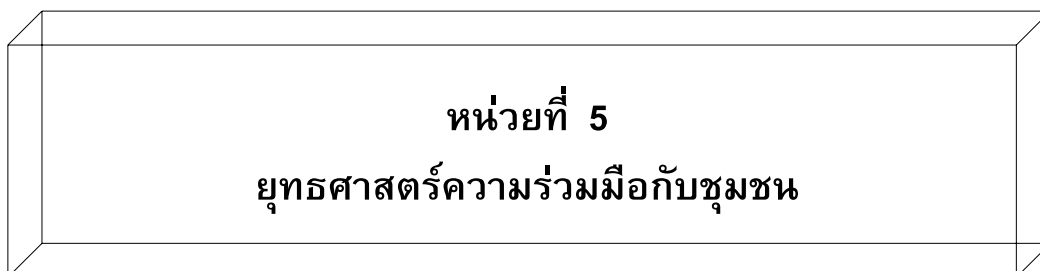
หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 5

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน
(Community Collaboration Strategies)

-105-

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (3 ชั่วโมง)

ศึกษา องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน ประโยชน์ของความร่วมมือ ข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน การประเมินความร่วมมือกับชุมชน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบการเรียนรู้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. อธิบายองค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกันได้
2. บอกประโยชน์ของความร่วมมือได้
3. บอกข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชนได้
4. นำกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้
5. นำวิธีการประเมินความร่วมมือกับชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้
6. มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

เนื้อหาการเรียนรู้

1. องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน
2. ประโยชน์ของความร่วมมือ
3. ข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน
4. ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน
5. กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
6. การประเมินความร่วมมือกับชุมชน

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. ขั้นนำ

วิทยากร แนะนำเนื้อหาของหน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบพอสังเขป

2. ขั้นกิจกรรม

2.1 การบรรยาย วิทยากรบรรยาย สาระสำคัญของ องค์ประกอบของ กระบวนการทำงานร่วมกัน ประโยชน์ของความร่วมมือ ข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับ ชุมชน ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน โดยใช้เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับ เครื่อง visualizer หรือ โปรแกรม power point

2.2 การถามคำถามและการตอบคำถาม เมื่อจบการบรรยายแต่ละใบความรู้ วิทยากร มีคำถามสั้น ๆ เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจแต่ละใบความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้า รับการฝึกอบรมถามคำถามได้ในระหว่างการบรรยาย

2.3 การอภิปรายรายบุคคล วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษา ใบความรู้ ที่ 5.3 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน และใบความรู้ที่ 5.4 การประเมินความ ร่วมมือกับชุมชนหลังจากนั้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติตามใบงาน หน่วยที่ 5 แล้วนำมา เสนอรายบุคคล

2.4 การทดสอบ วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบ หน่วยที่ 5

3. ขั้นสรุป

วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาในหน่วยที่ 5

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม หน่วยที่ 5 ได้แก่ ใบความรู้ที่ 5.1, 5.2 , 5.3 และ 5.4
2. เอกสารประกอบการบรรยายสำหรับเครื่อง visualizer
3. เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point
4. ใบงาน หน่วยที่ 5
5. แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 5
6. แบบทดสอบ หน่วยที่ 5
7. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 5
8. แบบประเมินผลงาน หน่วยที่ 5

-107-

การวัดและประเมินผล

1. การวัด ความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือชุมชน โดยใช้การประเมินจากผลงานจากชิ้นงานของหน่วยที่ 5 และ แบบทดสอบ หน่วยที่ 5

2. ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การถามคำถาม หรือการตอบคำถาม การร่วมอภิปราย สามารถแสดงได้ตามตาราง 7

ตาราง 7 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 5

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน 2.การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน	1.การทดสอบ 2.การประเมินผลงานจากใบงาน 3.ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1.แบบทดสอบหน่วยที่ 5 2.แบบประเมินผลงาน 3.แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 5 4. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80 %

ใบความรู้ที่ 5.1
องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน
ประโยชน์ของความร่วมมือ
ข้อควรคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน

โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ซึ่งตั้งอยู่ได้ด้วยความเชื่อ และความร่วมมือของประชาชน โรงเรียนที่มีชื่อเสียงดีเป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่นมักจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีลักษณะเป็นโรงเรียนในชุมชน ต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีและร่วมมือกับชุมชนอย่างใกล้ชิด

ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะบูรณาการทรัพยากรและการบริการจากชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งกับโรงเรียน (Dietz. 1997 : 115) ผู้บริหารสถานศึกษาที่ร่วมมือทำงานกับโรงเรียนและชุมชน ต้องมีทักษะในการขจัดปัญหา ความไม่ชัดเจน ความยุ่งยาก มีความยืดหยุ่น มีทักษะในการทำงานร่วมกัน และการทำงานเป็นทีม (Scheie. 2001 : 1) การร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะยั่งยืนที่สุด เมื่อพัฒนาโดยคณะทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย การสร้างทีม และการวางแผนทีมงาน (Boethel. 2000 : Online)

ความหมายการสร้างความร่วมมือกับชุมชน

การสร้างความร่วมมือกับชุมชน คือ การสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนรู้จักชุมชนดีขึ้นในแง่ที่สามารถค้นหาและใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาให้ชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน ผู้คนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน ตลอดจนเฝ้าอำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น ช่วยสละทรัพย์สินซื้ออุปกรณ์ ช่วยซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ อาคารเรียน รวมถึงการวางแผนพัฒนาโรงเรียน (พินิจดา วีระชาติ. 2542 : 45)

-109-

องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน

➤ องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน

โบเทล (Boethel .2000: Online) กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน
ได้แก่

1. ความพร้อมของชุมชน
2. สมาชิก
3. ภาวะผู้นำ
4. การตัดสินใจ
5. ผู้สนับสนุนภายนอก
6. การติดต่อสื่อสารและการจัดการความขัดแย้ง
7. แหล่งทรัพยากร

➤ ประโยชน์ของความร่วมมือกับชุมชน

สวัธน์ พุทธเมธา (2524 : 104 - 111) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วม
ชุมชน ดังนี้

1. การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม
3. ทำให้ครูกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน
4. เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการศึกษา
5. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน
6. เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์
7. เพื่อให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดี

-110-

➤ ประโยชน์ของความร่วมมือ

เดวิส (Davis. 2000 : Online) กล่าวถึง ประโยชน์ของความร่วมมือ ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมแหล่งวิชาการ
2. ส่งเสริมการบริการ
3. ทำให้มีผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพและผู้ช่วยเหลือ
4. มีการตัดสินใจอย่างราบรื่น
5. เพื่อพัฒนาภาพอนาคตชุมชน

➤ ข้อควรคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน

ความร่วมมือในการทำงานร่วมกับชุมชน ควรคำนึงถึงความอดทน เวลา ต่อการสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ การสนับสนุนของผู้นำ (Scheie. 2001 : 2) และมีข้อควรคำนึง ดังนี้

1. การพัฒนาการติดต่อสื่อสารกับชุมชน
2. การเชื่อมโยงเป้าหมาย โรงเรียน และชุมชนให้สอดคล้องกัน
3. การบูรณาการการบริการเด็กและครอบครัวกับการศึกษา
4. สร้างนโยบายให้มีความชัดเจน และรักษาความลับเป็นสำคัญ
5. ใช้อาคารสถานที่โรงเรียนให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

ในการสร้างความร่วมมือกับชุมชนสิ่งที่ควรคำนึงถึงที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ปัจจัยที่สนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม ซึ่ง ทักษนา แสงวงศ์ (2548, กันยายน) ได้กล่าวไว้ดังนี้

➤ ปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

1. ปัจจัยด้านบุคคล
2. ปัจจัยด้านการบริหาร
3. ปัจจัยด้านโครงสร้างชุมชน
 - 3.1 ค่านิยม
 - 3.2 วัฒนธรรม
 - 3.3 ลักษณะความสัมพันธ์
 - 3.4 โครงสร้าง
 - 3.5 คุณภาพของประชากร
 - 3.6 ลักษณะที่ตั้งถิ่นฐาน

-111-

➤ **ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วม**

1. ปัจจัยเกี่ยวกับสถานศึกษา
 - 1.1 ผู้บริหารไม่อยู่สถานศึกษา
 - 1.2 ครู-บุคลากร ประพฤติตนไม่เหมาะสม
 - 1.3 โรงเรียนปิดกั้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน
2. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
 - 2.1 สภาพเศรษฐกิจ
 - 2.2 สังคมอุตสาหกรรม
3. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน
 - 3.1 ชุมชนไม่ศรัทธาสถานศึกษา
 - 3.2 ขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการศึกษา
 - 3.3 สถานศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน

ใบความรู้ที่ 5.2 ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน

ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน

เดวิส (Davis. 2000 : Online) กล่าวถึง ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน ดังนี้

1. มีการจัดประชุมอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง
 2. เชิญสถานประกอบการเข้ามาร่วมงานโรงเรียน
 3. ให้ความรู้การมีส่วนร่วมกับชุมชน
 4. มีการกล่าวถึงและให้ความสำคัญกับสถานประกอบการที่เข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน
- นอกจากนี้ ไลออนตัส (Dietz. 1997 : 125; citing Liontus. n.d.) กล่าวถึง ยุทธศาสตร์

สำหรับความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. มีความเคารพต่อกฎและ ระเบียบของความเป็นหุ้นส่วนของผู้เข้ามามีส่วนร่วม
2. มีความยืดหยุ่นและประนีประนอม
3. มีทัศนคติที่ดี
4. ยอมรับข้อตกลง
5. มีความพยายาม
6. มีความต้องการอย่างแท้จริงเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานด้วยกันและขจัดกับปัญหา

ยุทธศาสตร์ของการสร้างความร่วมมือให้ประสบความสำเร็จ

ในการสร้างความร่วมมือกับชุมชนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามักประสบปัญหาในเรื่องไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรจากชุมชน ทั้งนี้ผู้บริหารควรจะต้องเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชนว่าชุมชนให้ความสนใจ เคารพเชื่อฟัง ให้การยอมรับนับถือใครบ้าง ใครเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน แล้วพยายามทำให้บุคคลเหล่านั้นเข้ามาเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วม เป็นยุทธศาสตร์ในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี บุคคลต่างๆ ที่จะได้รับการยอมรับศรัทธาจากชุมชน มีดังต่อไปนี้ (ทัศนาศาสตร์ 2542 : 78)

1. เด็ก เป็นศูนย์รวมจิตใจของพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน ดังนั้นต้องยึดเด็กให้ได้ โดยให้เด็กเกิดความศรัทธาในตัวครู ผู้บริหาร และโรงเรียน เด็กจะนำแนวคิด แนวทางใหม่ๆ จากโรงเรียนไปสู่บ้านและจากบ้านไปสู่ชุมชน

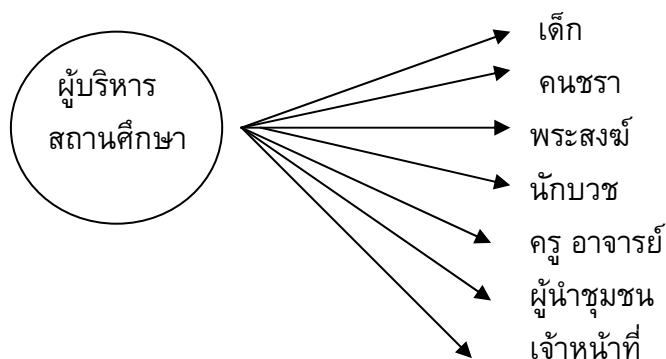
2. คนชรา สังคมไทยยอมรับนับถือผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในชุมชนบทไทย หากคนชราเกิดแนวร่วมจะเป็นเสียงให้เป็นอย่างดี พุดอะไรคนเชื่อถือ

3. พระสงฆ์ หรือนักบวชของศาสนาต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการพัฒนามาก เช่นเดียวกันคนไทยมีความผูกพันกับศาสนา ความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเคร่งครัดกับวิถีทางการปฏิบัติเพราะเชื่อว่าจะนำตนเองไปสู่หนทางที่ดี พบแต่ความสุขทั้งในอนาคตและในชาติหน้า ดังนั้นจะเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระสงฆ์ นักบวช คำสั่งสอนเหล่านั้นสามารถสอดแทรกสิ่งที่ต้องการให้ชุมชนพัฒนาได้

4. ครู อาจารย์ ครูอาจารย์ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ จะเป็นที่ยอมรับของชุมชน เป็นบุคคลที่ชุมชนยกย่องนับถือ เพราะเป็นผู้ดูแลเด็กในชุมชน ครูอาจารย์สามารถนำการพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้สำเร็จ

5. ผู้นำชุมชน หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคนในชุมชนที่ได้รับการยอมรับนับถือ หรือเป็นผู้รู้ในชุมชนหรือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น บุคคลเหล่านี้สามารถเป็นแนวร่วมในการพัฒนา เป็นอย่างดี

6. เจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการ เจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการระดับตำบล หรือระดับ ท้องถิ่นได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัย สาธารณสุข พัฒนาการ เกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่ ปฏิบัติอยู่ในท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญเช่นเดียวกันที่จะช่วยพัฒนาชุมชนไปสู่เป้าหมายได้ สามารถแสดงได้ ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 : ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือให้ประสบความสำเร็จ
ที่มา : ทิศนา แสงวงศ์ดี. (2542). *การเป็นผู้นำในชุมชน*. หน้า 79.

ยุทธศาสตร์ในการทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการบริหาร

ทัศนา แสงศักดิ์ (2548, กันยายน) กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการบริหาร คือ

1. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน
2. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
3. ปฏิรูปสถานศึกษาและโครงสร้างของท้องถิ่น
4. สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของชุมชน
5. ให้ครอบครัวมีส่วนเกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานร่วมกับชุมชน ดังนี้ (ทัศนา แสงศักดิ์. 2548, กันยายน)

1. ดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ
2. ทำอย่างต่อเนื่อง
3. ทำด้วยความเรียบง่าย
4. ดำเนินการด้วยความสร้างสรรค์
5. รู้จักปรับตัวเข้าหากัน
6. ดำเนินการด้วยความยืดหยุ่น

ใบความรู้ที่ 5.3

กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจร่วมกันและทัศนคติของทีมเพื่อการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน และ กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (Leadership for Better School. 1998 : Online)

1. กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน
 - 1.1 กิจกรรม ฉันทาคือใคร
 - 1.2 กิจกรรมจุดแข็ง จุดอ่อนของโรงเรียน
 - 1.3 กิจกรรม ระดมสมองมองสะท้อนย้อนหลังสิบปี
2. กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน
 - 2.1 กิจกรรมกระบวนการ 5 ขั้นตอนสำหรับสร้างวิสัยทัศน์
 - 2.2 กิจกรรม การสร้างแผนภาพอนาคต

-117-

กิจกรรม ฉันคือใคร

เป็นกิจกรรมการทำงานกับกลุ่ม และการเริ่มต้นประชุม ให้แต่ละคนแนะนำตนเองกับกลุ่ม และเข้าใจความหลากหลายของทรัพยากรและความคาดหวังในกลุ่ม ขนาดกลุ่ม กลุ่มละ 30 คนหรือน้อยกว่า สามารถกระทำกิจกรรม หนึ่งต่อหนึ่ง ถ้ากลุ่มใหญ่ให้แต่ละคนเขียนลงกระดาษเพื่อสามารถอ่านอย่างรวดเร็ว ใช้เวลาประมาณ 15 - 30 นาทีขึ้นกับขนาดของกลุ่ม เวลาที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นแต่ละคนที่จะทำงานและอ่านของคนอื่น อุปกรณ์ ได้แก่ กระดาษ ดินสอ และ ชีทสำหรับแต่ละคน หรืออาจมีเทป

วิธีการดำเนินงาน

1. ผู้ดำเนินการแจกกระดาษให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคน ซึ่งแบ่งเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ฉันคือใคร (Who am I)	สิ่งที่ฉันนำมาให้กลุ่มคืออะไร (What I bring to this group)
ฉันจะทำอะไร (What I do)	สิ่งที่ฉันคาดหวัง จากการประชุมคืออะไร (What I expect from this meeting)

2. ผู้ดำเนินการให้แต่ละคนเขียนแต่ละส่วน
3. หลังจากผ่านไป 3 - 5 นาที ให้แต่ละกลุ่มแบ่งกันอ่าน ถ้ากลุ่มเล็กใช้การหมุนเวียนจนกระทั่งทุกคนได้อ่านครบ ถ้ากลุ่มใหญ่ใช้วิธีติดไว้กับกำแพงห้องให้เวลาทุกคนอ่าน ผู้ดำเนินการสรุปจากประเด็นดังกล่าว
 - 3.1 การวางแผนอนาคตของโรงเรียน-ชุมชน การสร้างทัศนคติ ทักษะ ความรู้ และความสามารถ
 - 3.2 กิจกรรมทำให้มีมุมมองหลากหลายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน
 - 3.3 ทรัพยากรเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้วิสัยทัศน์โรงเรียน – ชุมชน สำเร็จขึ้นได้

กิจกรรมจุดแข็ง จุดอ่อนของโรงเรียน

เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับอนาคตของโรงเรียนภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม ขนาดกลุ่ม ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ไม่จำกัดจำนวนสมาชิก ขนาดห้องเพียงพอ ใช้เวลา ประมาณ 45 นาที วัสดุอุปกรณ์ สำเนาคำถามที่จะอภิปรายสามารถติดไว้ผนังถ้าเป็นกลุ่มเล็กแต่ละคนใน 3 กลุ่มสามารถมองเห็นได้

ประเด็นคำถามที่นำมาอภิปราย

1. จุดแข็งของโรงเรียนคืออะไร ? จุดอ่อนของโรงเรียนคืออะไร ?
2. จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ส่วนที่ดีที่สุดของโรงเรียนคืออะไร ? คุณคิดว่าในปัจจุบันนักเรียนมีประสบการณ์เหมือนกันหรือไม่ ยกตัวอย่าง

3. ความแตกต่างของโรงเรียนในปัจจุบันกับเมื่อคุณยังเป็นนักเรียนคืออะไร ?
ยกตัวอย่าง

4. อุปสรรคในอนาคตของโรงเรียนคืออะไร ?
5. โอกาสที่จะเกิดในอนาคตกับโรงเรียนคืออะไร ?

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ผู้ดำเนินการอภิปรายเป้าหมายของกิจกรรม เป็นการอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับอนาคตของโรงเรียน

2. แบ่งผู้มีส่วนร่วมเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่ม กำหนดเป็น กลุ่ม A , B หรือ C
3. ผู้ดำเนินการเตรียมสำเนาคำถามที่จะนำมาอภิปราย และมีข้อแนะนำดังนี้

รอบที่ 1

กลุ่ม A เป็นกลุ่มที่ต้องพูดกลุ่มแรก และให้เลือกคำถามจากที่กำหนดไว้

กลุ่ม B เป็นกลุ่มฟังกลุ่มแรก

กลุ่ม C เป็นกลุ่มสังเกตกลุ่มแรก

ประเด็นแรกนำอภิปรายโดยกลุ่มผู้พูด กลุ่มผู้ฟังสามารถถามเกี่ยวกับตัวอย่าง แสดงความคิดเห็น สามารถสรุปเป็นคำพูดตนเอง สรุปจากคนพูด ถ้าไม่ถูกต้อง คนพูดคนสังเกตสามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ คนสังเกตต้องไม่เว้น เติม ดีความอย่างอื่น

4. ผู้ดำเนินการ เริ่มต้นรอบแรก หลังจากใช้เวลา 7 - 10 นาที ต้องให้แต่ละกลุ่มหยุดกระบวนการ และแน่ใจว่าทุกกลุ่มเข้าใจบทบาท

-119-

5. ผู้ดำเนินการเริ่มรอบที่ 2 รอบ 2 กลุ่ม B เป็นกลุ่มพูด กลุ่ม C เป็น กลุ่มฟัง กลุ่ม A เป็นกลุ่มสังเกต ใช้เวลาประมาณ 7 - 10 นาที

6. รอบที่ 3 กลุ่ม C เป็นกลุ่มผู้พูด กลุ่ม A เป็นกลุ่มผู้ฟัง และกลุ่ม B เป็นกลุ่มสังเกต ผู้ดำเนินการสรุป จุดประสงค์การอภิปรายต้องการให้ผู้เข้าร่วมมาก ๆ

กิจกรรม ระดมสมองมองสะท้อนย้อนหลังสิบปี

เป้าหมาย ของกิจกรรม เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมอภิปรายอดีต ปัจจุบันและอนาคต และเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของกลุ่ม ใช้เวลา 15 - 30 นาที ขนาดของกลุ่ม ไม่เกิน 30 คน

ขั้นตอนการดำเนินการ

ผู้นำอภิปรายเขียน หัวข้อบนกระดาน : ปี 1950 1960 1970 1980 และ 1990 (ปรับให้สอดคล้องตามสภาพปัจจุบัน) ให้ผู้มีส่วนร่วมช่วยกัน ระดมสมอง สิ่งที่แตกต่างกันในแต่ละปี และเขียนไว้บนกระดานโดยไม่มีการอภิปรายหรือวิพากษ์วิจารณ์ ผู้นำต้องควบคุมเวลาแต่ละกลุ่มโดยจัดเรียงลำดับ เหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

เนื่องจากการเป็นกรกระทำที่นี้คุณภาพในอนาคตและการจดจำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมนี้เป็นสิ่งท้าทายของกลุ่มที่ต้องการรวมประเด็นการเปลี่ยนแปลงและอนาคต การประชุมควรมีการหยุดพักเพื่อผ่อนคลายความเครียด และ มีความสุขในการทำงานด้วยกัน

กิจกรรม การสร้างแผนภาพอนาคต

แผนภาพอนาคต (Scenario - building) หมายถึง ร่าง หรือ ต้นฉบับสำหรับอนาคต แนวความคิดในการเขียน ภาพอนาคต สามารถใช้กลุ่มเล็กร่วมอภิปราย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 กลุ่มอภิปรายถึงความเป็นไปได้ในอนาคตใน 10-15 ปีข้างหน้า

ขั้นที่ 2 อภิปรายถึงการพัฒนาภาพอนาคตที่เป็นไปได้ของโรงเรียน-ชุมชน

ขั้นที่ 3 เขียนรายละเอียด ความเป็นไปได้ในอนาคต

เป็นสิ่งสำคัญในการนำไปวางแผนกลยุทธ์หรือกระบวนการในการพัฒนาโรงเรียน เป็นกรนิยามอนาคตที่ต้องการและเป็นการวิเคราะห์ความต้องการในอนาคต

กิจกรรมกระบวนการ 5 ขั้นตอนสำหรับสร้างวิสัยทัศน์

กิจกรรมการสร้างวิสัยทัศน์ ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน ต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อ มีหน้าที่ทบทวน วิเคราะห์ วิสัยทัศน์ และเขียนร่างวิสัยทัศน์

ขั้นที่ 2 เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องแสดงวิสัยทัศน์ ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน ร่วมเสนอความคิดเห็น ในประเด็นคำถาม ดังเช่น

1. การเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
2. รูปแบบองค์การเป็นอย่างไร
3. ผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนมีความรู้และเป็นอย่างไรเมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้ว
4. โรงเรียนในอุดมคติจะสัมพันธ์กับโรงเรียนอย่างไร

ขั้นที่ 3 คณะทำงานแต่ละคน เสนอวิสัยทัศน์และแสดงความคิดเห็น

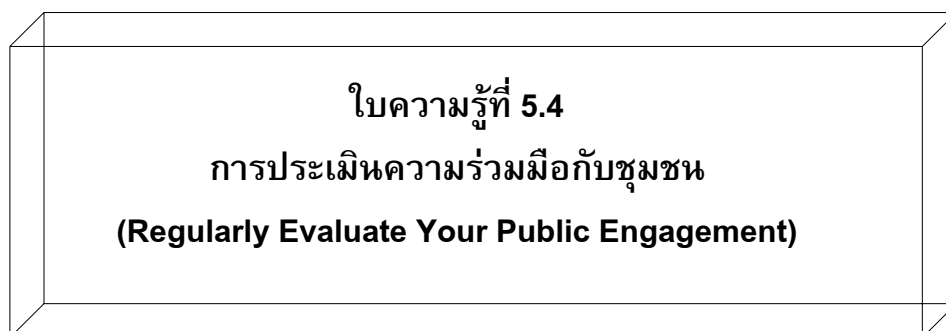
ขั้นที่ 4 สรุปความคิดเห็นร่วมกัน

ขั้นที่ 5 ร่างวิสัยทัศน์

ข้อดีข้อเสียของกิจกรรม

กระบวนการ 5 ขั้นตอนเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ เป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ร่วมงาน ผู้ดำเนินการจะมีประสิทธิภาพถ้าเป็นบุคคลภายนอก กระบวนการนี้ใช้เวลาประมาณ 3 - 6 เดือน องค์ประกอบของคณะกรรมการเป็นสิ่งสำคัญ ความรับผิดชอบและการควบคุมโดยกลุ่มการกำหนดคณะกรรมการควรพิจารณาอย่างรอบคอบ

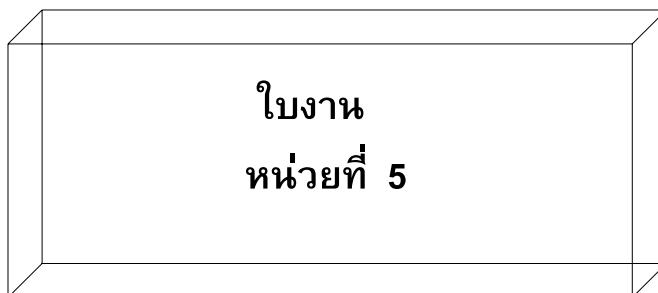
-121-

บุคลากรของโรงเรียนควรประเมินผลกระทบที่เกิดจากการร่วมมือช่วยเหลือของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจตั้งคำถามเพื่อการประเมิน ดังนี้ (SEDL. 2000 : Online)

1. การมีส่วนร่วมของครอบครัวและสมาชิกชุมชนทำให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ ?
2. ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร ?
3. กิจกรรม การประชุม การฝึกอบรมที่โรงเรียนจัดขึ้นได้รับความสนใจจากบุคลากรในโรงเรียนและครอบครัวหรือไม่ ทำไมจึงเป็นที่สนใจ ทำไมจึงไม่น่าสนใจ ?
4. จะใช้วิธีการใดเพื่อการสอดแทรกวัฒนธรรมของชุมชนเข้าไปโรงเรียนในรูปแบบของกิจกรรมและหลักสูตร ?
5. กรณีมีปัญหาทางภาษาที่ใช้สื่อสารนั้นมีผู้ที่ทำหน้าที่พร้อมหรือไม่ ?
6. มีผู้คอยประสานงานความเข้าใจระหว่างผู้ปกครองชุมชนกับโรงเรียนหรือไม่ ?
7. โรงเรียนของเรามีการต้อนรับที่อบอุ่นหรือไม่ มีศูนย์ข้อมูลครอบครัวหรือไม่ ?

-122-

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความร่วมมือกับชุมชน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานได้

กิจกรรม (ใช้เวลา 45 นาที คะแนนเต็ม 50 คะแนน)

1. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคน ศึกษา ใบความรู้ที่ 5.4 การประเมินความร่วมมือกับชุมชน แล้วประเมินความร่วมมือกับชุมชนของโรงเรียน ตามหัวข้อการประเมินความร่วมมือกับชุมชนในใบความรู้นั้น
2. ให้แต่ละคนศึกษาใบความรู้ที่ 5.3 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน แล้วเลือกกิจกรรม อย่างน้อย 1 กิจกรรม ที่จะใช้เสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน กิจกรรมที่เลือกควรเป็นกิจกรรมที่สามารถแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมกับชุมชนที่เกิดจากการประเมินในข้อ 1
3. ให้เขียนลงในแบบฟอร์มที่กำหนด
4. วิทยากรสุ่มผู้เข้ารับการอบรมมานำเสนอ

1. การประเมินความร่วมมือกับชุมชน

โรงเรียน.....

1.1 การมีส่วนร่วมของครอบครัวและสมาชิกชุมชนทำให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ หรือไม่ ?

การมีส่วนร่วมกับครอบครัว

.....
.....
.....
.....

การมีส่วนร่วมกับสมาชิกชุมชน

.....
.....
.....
.....

1.2 ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร ?

ผู้ปกครอง

.....
.....
.....
.....

สมาชิกชุมชน

.....
.....
.....
.....

1.3 กิจกรรม การประชุม การฝึกอบรมที่โรงเรียนจัดขึ้นได้รับความสนใจจากบุคลากร ในโรงเรียนและครอบครัวหรือไม่ ทำไมจึงเป็นที่สนใจ ทำไมจึงไม่น่าสนใจ ?

กิจกรรม

.....
.....
.....
.....

-124-

การประชุม

.....

.....

.....

การฝึกอบรม

.....

.....

.....

1.4 จะใช้วิธีใดเพื่อการสอดแทรกวัฒนธรรมของชุมชนเข้าไปโรงเรียนในรูปแบบของกิจกรรมและหลักสูตร ?

.....

.....

1.5 มีผู้คอยประสานงานความเข้าใจระหว่างผู้ปกครอง ชุมชนกับโรงเรียน หรือไม่ ?

.....

.....

1.6 โรงเรียนของเรามีการต้อนรับที่อบอุ่นหรือไม่ มีศูนย์ข้อมูลครบครันหรือไม่ ?

.....

.....

2. กิจกรรมที่โรงเรียนใช้เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ได้แก่

.....

.....

.....

.....

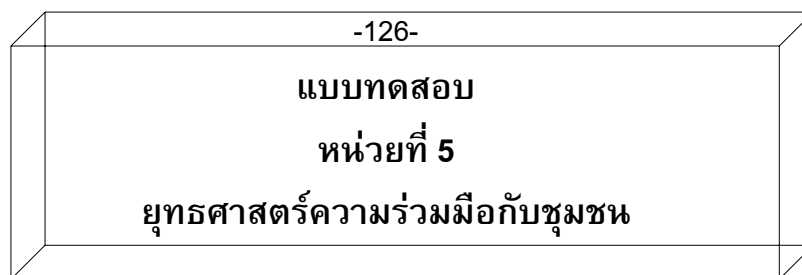
.....

-125-

**แบบข้อคำถาม
หน่วยที่ 5**

คำชี้แจง วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบคำถามต่อไปนี้

1. โรงเรียนของท่านให้ความร่วมมือกับชุมชนอย่างไรบ้าง
2. ท่านสามารถนำความรู้ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน ไปใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

คำชี้แจง ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ข้อใดเป็นองค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน
 - ก. องค์กรภายนอก
 - ข. การวางแผน
 - ค. ภาวะผู้นำ
 - ง. ความขัดแย้ง
2. ความร่วมมือกับชุมชนมีประโยชน์ต่อโรงเรียนอย่างไร
 - ก. ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน
 - ข. ทำให้ใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์
 - ค. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน
 - ง. ถูกทุกข้อ
3. ข้อควรคำนึงถึงในการสร้างความร่วมมือกับชุมชน
 - ก. ความอดทน เวลา การสนับสนุนของผู้นำ
 - ข. ความเข้มแข็ง กิจกรรม เวลา
 - ค. การรักษาความลับ ความอดทน ความเข้าใจ
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความร่วมมือกับชุมชนหมายถึงข้อใด
 - ก. การยอมรับ การสร้างค่านิยม มีความอดทน
 - ข. การยอมรับข้อตกลง มีทัศนคติที่ดี มีความพยายาม
 - ค. แก้ปัญหาาร่วมกัน สร้างข้อตกลง ยืดหยุ่น
 - ง. ประนีประนอม กำหนดข้อตกลง อดทน
5. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเพื่อความสัมพันธ์กับชุมชนโดยเข้าถึงชุมชนหมายถึงข้อใด
 - ก. นักเรียน พระสงฆ์ ผู้นำ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ปกครอง
 - ข. นักเรียน นักบวช คนชรา ผู้ปกครอง ครู
 - ค. นักเรียน นักบวช คนชรา ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ
 - ง. นักเรียน ครู ผู้ปกครอง นักบวช

-127-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 5

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผลงาน กลุ่ม	ตรงตาม วัตถุประสงค์ (15)	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้ (15)	การนำไปใช้ใน การปฏิบัติงาน (15)	ความตั้งใจ (5)	รวม (50)
1					
2					
3					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

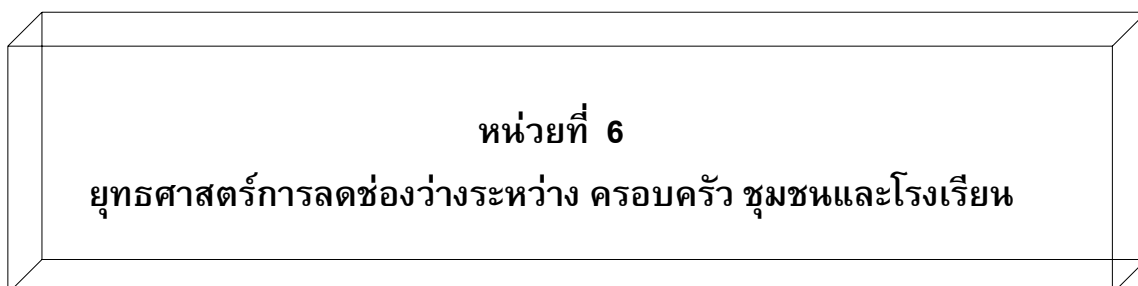
หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 6

ยุทธศาสตร์การลดช่องว่าง
ระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน
(Bridge the Gap between Families
Communities and School Strategies)

-130-

หน่วยที่ 6

ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (2 ชั่วโมง)

ศึกษา แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน การสร้างบรรยากาศของโรงเรียน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบการเรียนรู้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. อธิบายแนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ได้
2. บอกวิธีการสร้างบรรยากาศของโรงเรียน ได้
3. นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้

เนื้อหาการเรียนรู้

1. แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน
2. การสร้างบรรยากาศของโรงเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นนำ

วิทยากร แนะนำเนื้อหาหน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ให้ผู้เข้าฝึกอบรมทราบพอสังเขป

2. ขั้นกิจกรรม

2.1 การอภิปรายกลุ่ม วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ร่วมกันอภิปรายหัวข้อ การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน

2.2 การบรรยาย วิทยากรบรรยาย สาระสำคัญของ แนวทางการลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน การสร้างบรรยากาศของโรงเรียน โดยใช้เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer หรือโปรแกรม power point

-131-

2.3 การถามคำถามและการตอบคำถาม เมื่อจบการบรรยายแต่ละใบความรู้ วิทยากร มีคำถามสั้น ๆ เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจแต่ละใบความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมถามคำถามได้ในระหว่างการบรรยาย

2.4 การอภิปรายรายบุคคล วิทยากร ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปฏิบัติตามใบงาน หน่วยที่ 6 แล้วสุ่มมานำเสนออำเภอละ 1 คน

3. ชั้นสรุป

วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาในหน่วยที่ 6

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม หน่วยที่ 6 ได้แก่ ใบความรู้ที่ 6.1 และ 6.2
2. เอกสารประกอบการบรรยายสำหรับเครื่อง visualizer
3. เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point
4. ใบงาน หน่วยที่ 6
5. แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 6
6. แบบทดสอบ หน่วยที่ 6
7. แบบประเมินผลงาน หน่วยที่ 6
8. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 6

การวัดและประเมินผล

1. การวัด ความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน โดยใช้การประเมินจากผลงานของชิ้นงาน ของหน่วยที่ 6 และการนำเสนอผลงาน

2. ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การถามคำถาม หรือการตอบคำถาม การร่วมอภิปราย

สามารถแสดงได้ตามตาราง 8

-132-

ตาราง 8 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 6

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน 2.การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานได้	1.การทดสอบ 2.การประเมินผลงานจากใบงาน 3.ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1.แบบทดสอบหน่วยที่ 6 2.แบบประเมินผลงาน 3.แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 6 4. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80 %

-133-

ใบความรู้ที่ 6.1

ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

ช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน อาจเกิดจากบรรยากาศและท่าทีของโรงเรียนที่มีต่อผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน โรงเรียนต้องให้การต้อนรับที่ดี และง่าย ๆ เช่น มีป้ายต้อนรับ มีการแสดงผลงานนักเรียน หากครอบครัวและชุมชน มีความรู้สึกว่าได้รับการต้อนรับที่ดียิ่งทำให้พวกเขาต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้นบุคลากรทุกคนในโรงเรียน แม้กระทั่งนักการภารโรง มีความสำคัญต่อการทำให้ผู้ปกครองรู้สึกมีความเป็นเจ้าของโรงเรียน และภูมิใจที่บุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียนนี้และเต็มใจจะร่วมกิจกรรมโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ เน้นความพยายามทำให้ผู้ปกครองอยากกลับมาโรงเรียนอีก

แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน

แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน มีดังนี้ (SEDL. 2000 : Online)

1. จัดเตรียมบุคคลที่สามารถติดต่อกับชุมชนได้ เช่น สามารถประสานความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้
2. การช่วยเหลือให้ผู้ปกครองสามารถทำงานร่วมกับบุตรหลานได้ เช่น การทำ การบ้าน หรือกิจกรรมที่โรงเรียน
3. สอบถามผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน เกี่ยวกับความเชื่อในวิธีการเรียนรู้ของบุตรหลานและบทบาทของครอบครัวและโรงเรียนที่มีต่อนักเรียน
4. เชิญครอบครัวมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัฒนธรรมประเพณีและความรู้กับบุคลากรในโรงเรียน

การสร้างบรรยากาศโรงเรียน

กิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน องค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความสำเร็จคือ ทักษะ บุคลากรในโรงเรียนควรมีทัศนคติว่า ชุมชนเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียน (Caplan. 2000 : Online)

โรงเรียนที่มีความเป็นมิตร แสดงการต้อนรับกับชุมชน สามารถสร้างความเป็นหุ้นส่วนอย่างสำเร็จ (Davis. 2000: Online)

แชมเบอร์ (Caplan. 2000 : Online; citing Chamber. 1998) ได้พัฒนาแบบตรวจสอบที่สามารถประเมินความประทับใจครั้งแรก เมื่อเข้ามาในโรงเรียน คือ

- **สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน** ได้แก่
 1. สนาม พื้นดิน สร้างความประทับใจ
 2. สภาพพื้นดิน มีความสะอาดและสภาพดี
 3. มีบริเวณนั่งพักสำหรับผู้มาติดต่อ
- **สภาพแวดล้อม ทางเข้า** ได้แก่
 1. มีเครื่องหมายแสดงทางเข้าชัดเจน
 2. ทางเข้าหลักแสดงไว้ชัดเจน
 3. ทางเข้ามีเครื่องหมายยินดีต้อนรับผู้มาติดต่อและมีป้ายบอกทางไปอาคารต่าง ๆ
 4. ผู้มาติดต่อรู้สึกอบอุ่นและได้รับการต้อนรับ
 5. สภาพแวดล้อมมีความสะอาดและดูแลรักษาอย่างดี
- **สภาพแวดล้อมภายใน** ได้แก่
 1. ห้องสะอาด ตกแต่งอย่างดี และดูแลรักษาอย่างดี
 2. ห้องต่าง ๆ มีเครื่องหมายบอกชัดเจน
 3. มีผลงานนักเรียน ความสำเร็จแสดงไว้ผนังโรงเรียน
 4. แสงสว่าง อุณหภูมิพอเหมาะ
 5. การประกาศและเสียงกระดิ่งระดับเหมาะสม
- **สำนักงานหลัก** ได้แก่
 1. มีเครื่องหมายแสดงชัดเจนจากทางเข้า
 2. บุคลากรสามารถมองเห็นผู้มาติดต่อโดยง่ายเมื่อเขาเดินเข้ามา
 3. การตกแต่งสำนักงานดูดี เช่น สี แสงสว่าง ความสะอาด ดูแลรักษาความสะอาด
 4. โต๊ะ เก้าอี้สำหรับผู้มาติดต่อสะอาด

-135-

5. มีป้ายชื่อและหน้าที่ปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงาน
6. ให้การต้อนรับภายใน 2-3 นาที
7. บุคลากรให้การต้อนรับที่ดีและช่วยเหลือ เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใส
8. จัดที่นั่งในบริเวณสะดวก

การสร้างบรรยากาศเพื่อความสำเร็จ

บรรยากาศในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกที่สมาชิกกลุ่มมีต่อการทำงานและมีต่อสมาชิกด้วยกัน กลุ่มใดที่มีสมาชิกในกลุ่มมีความเข้าใจกัน มีความจริงใจต่อกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการประสานงานเป็นอย่างดี มีความสดชื่น ร่าเริง ไว้วางใจกัน การดำเนินงานก็เป็นไปโดยราบรื่น รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เรียกว่ามีบรรยากาศในการทำงานที่ดี

หลักการสร้างบรรยากาศความคุ้นเคยเป็นกันเอง เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย

 บรรยากาศของความรู้จักซึ่งกันและกัน ให้สมาชิกได้มีโอกาสศึกษากันและกัน โดยการสัมภาษณ์พูดคุยแนะนำตัวต่อกันในเรื่องทั่วไป เช่น ความคิด เจตคติ ความรู้สึก เป็นต้น

 บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ ให้สมาชิกรู้จักตนเอง ยอมรับนับถือตนเองและคนอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นสมาชิกกลุ่มด้วยกัน

 บรรยากาศที่มีความอบอุ่น ให้สมาชิกเห็นว่ากลุ่มนั้นมีค่ามีประโยชน์ต่อตน พยายามให้สมาชิกมีความสุข โดยให้ความจริงใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

 บรรยากาศที่มีความอิสระ ให้สมาชิกรู้สึกได้ว่าได้รับความเชื่อถือยอมรับในความสามารถของตน ปลอดภัยจากการตัดสินหรือมองไปในทางที่ไม่ถูกต้อง สามารถที่จะแสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์ต่อกลุ่ม

 บรรยากาศแห่งความสำเร็จ ให้สมาชิกได้กำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อสนองความต้องการของทุกคน ให้ทุกคนยอมรับในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ตนเองเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ และได้รับผลประโยชน์จากความสำเร็จของการทำงานร่วมกันอย่างยุติธรรม

-136-

ใบงาน หน่วยที่ 6

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ แนวทางการลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้

กิจกรรม (30 นาที คะแนนเต็ม 30 คะแนน)

1. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคนศึกษาใบความรู้ที่ 6.1 แล้วพิจารณาว่าโรงเรียนของท่านได้สร้างบรรยากาศโรงเรียน อะไรบ้าง และเมื่อศึกษาแล้วจะนำแนวความคิดการสร้างบรรยากาศโรงเรียนไปดำเนินการอย่างไร
2. ให้ผู้แทนผู้เข้ารับการอบรมมานำเสนอ ประกอบด้วย โรงเรียนสังกัดอำเภอเมือง อำเภอบ้านนา และอำเภอองครักษ์ อำเภอละ 1 โรงเรียน

-137-

**แบบข้อคำถาม
หน่วยที่ 6**

คำชี้แจง วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบคำถามต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่าการลดช่องว่างระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน มีประโยชน์ต่อการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนหรือไม่ อย่างไร
2. นอกจากการสร้างบรรยากาศโรงเรียน ท่านมีวิธีใดที่จะลดช่องว่างระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน

-138-

แบบทดสอบ

หน่วยที่ 6

ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

คำชี้แจง ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน เกิดจาก
 - ก. การสร้างบรรยากาศที่ดี
 - ข. การจัดการเรียนการสอนที่ดี
 - ค. การพัฒนาทักษะผู้ปกครอง
 - ง. การเข้ามาเป็นอาสาสมัคร
2. แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ได้แก่
 - ก. การช่วยเหลือผู้ปกครองเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
 - ข. การเชิญผู้ปกครองมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - ค. การให้ผู้ปกครองเข้ามาเรียนรู้
 - ง. การให้ชุมชนเข้ามาโรงเรียน
3. โรงเรียนใดบ่งบอกถึงการสร้างบรรยากาศของโรงเรียน
 - ก. โรงเรียนบ้านทุ่งโพธิ์ ให้การต้อนรับผู้มาติดต่ออย่างอบอุ่น
 - ข. โรงเรียนบ้านหนองจิก มีผลงานนักเรียน ความสำเร็จแสดงไว้ผนังโรงเรียน
 - ค. โรงเรียนบ้านโคกสูงจัดสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาดและดูแลรักษาอย่างดี
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. การสร้างบรรยากาศของความรู้จักซึ่งกันและกัน หมายถึงข้อใด
 - ก. การรู้จักในด้านความคิด เจตคติ ความรู้สึก
 - ข. การรู้จักยอมรับตนเอง
 - ค. การยอมรับความสามารถของตน
 - ง. ถูกทุกข้อ
5. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น หมายถึงข้อใด
 - ก. ให้สมาชิกรู้จักตนเอง
 - ข. ให้สมาชิกมีความสุข ให้ความจริงใจ
 - ค. ให้สมาชิกร่วมมือ ยอมรับความสามารถของตน
 - ง. ถูกทุกข้อ

-139-

แบบประเมินผลงาน
หน่วยที่ 6

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผลงาน ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ตรงตาม วัตถุประสงค์ (5)	นำความรู้จากการ ฝึกอบรม มาใช้ (10)	การนำไปใช้ ในการ ปฏิบัติงาน (10)	ความ ตั้งใจ (5)	รวม (30)

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 7

การประชุมเชิงปฏิบัติการ

(workshop)

หน่วยที่ 7

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (3 ชั่วโมง)

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมมากำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ประจำปี 2546

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

เนื้อหาการเรียนรู้

1. เนื้อหาจากใบความรู้ในหน่วยที่ 1-6
2. วัตถุประสงค์การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก
3. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

กิจกรรมการเรียนรู้

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)
 - 1.1 วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคน ทบทวนเนื้อหาจากใบความรู้ในหน่วยที่ 1 - 6
 - 1.2 วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ศึกษา วัตถุประสงค์การดำเนินโครงการตามพระราชดำริ ฯ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครนายก
 - 1.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาร่วมกันกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ ตามแบบฟอร์มที่กำหนด

-142-

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ส่งตัวแทนมานำเสนอ
3. วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุป

สื่อการฝึกอบรม

1. ใบความรู้ หน่วยที่ 7
2. ใบความรู้ หน่วยที่ 1-6
3. แบบฟอร์มกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ
4. เครื่อง visualizer
5. แบบประเมินผลงาน
6. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม

การวัดและประเมินผล

1. ประเมินจากผลการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผ่านเกณฑ์ 80 %
2. ประเมินจากการนำเสนอผลงาน

สามารถแสดงได้ตามตาราง 9

ตาราง 9 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 7

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ	การประเมินผลงานตามชิ้นงาน	แบบประเมินผลงาน	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80%

-143-

ใบความรู้ ที่ 7.1

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เป็นการฝึกอบรมที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติจริงโดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจึงให้ลงมือปฏิบัติ อาจเป็นการฝึกการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ประชุมเพื่อช่วยกันสร้างมือ หรือประชุมเพื่อสร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น การปฏิบัตินิยมให้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ มากกว่าปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

วิธีการ แบ่งกลุ่มทำงานตามกำหนด

- ข้อดี ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการประชุมทำให้ไม่เบื่อหน่าย
- ข้อจำกัด ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องทุ่มเทเวลาให้แก่งานให้มาก และเป็นกิจกรรมที่ใช้งบประมาณมาก ในบางครั้งต้องใช้อาคารสถานที่และใช้วัสดุอุปกรณ์มาก
- สถานที่และเวลา จัดแบบชั้นเรียนในการบรรยายแล้วจัดทำเป็นรูปวงกลมหรือตัวยูในการประชุมกลุ่มย่อย หรือลักษณะอื่นตามความเหมาะสมของการปฏิบัติ

ใบความรู้ ที่ 7.2

วัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

วัตถุประสงค์

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 3 (พ.ศ.2545 - 2549) กำหนดวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 27)

1. เพื่อลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหารและโรคติดต่อที่สำคัญของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
 2. เพื่อส่งเสริมโภชนาการดีและสุขภาพดีของเด็กตั้งแตอยู่ในครรภ์
 3. เพื่อเสริมสร้างความรู้ และพัฒนาทักษะทั้งทางวิชาการและการอาชีพที่เป็นรากฐานของการพึ่งตนเองให้แก่เด็ก ได้แก่ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การเกษตรกรรม อาชีพอื่นๆ และสหกรณ์
 4. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น
 5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ เพื่อให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ระยะที่ 3 (พ.ศ.2545 - 2549) ไว้ 5 ประการ คือ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2546 : 6)
1. ลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหาร และโรคติดต่อของนักเรียน
 2. ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพดีของนักเรียน
 3. ส่งเสริมความรู้และทักษะทั้งด้านวิชาการและการอาชีพ
 4. สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียน
 5. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ
- ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัย ยึดวัตถุประสงค์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

-151-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 7

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผลงาน กลุ่ม	ตรงตาม วัตถุประสงค์ (30)	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้ (30)	การนำไปใช้ใน การปฏิบัติงาน (20)	ความตั้งใจ (20)	รวม (100)
1					
2					
3					
4					
5					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยมนุษย์ถือเป็นศูนย์กลาง.
กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จารุวรรณ ขำเพชร. (2546). การศึกษาชุมชน. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ:
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมี
ส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ ค.ด. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ ปรานี. (2545). การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของ
ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน . วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (วิจัยและพัฒนาหลักสูตร).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2540). หลักการพัฒนาชุมชน . ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.
- ทัศน แสงศักดิ์. (2542). การเป็นผู้นำชุมชน. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ:
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- (2548). ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน. (เอกสารประกอบการบรรยาย)
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง
เชียงใหม่: ศิริลักษณ์การพิมพ์.
- นิวัตร นาคะเวช. (2540). กลยุทธ์การบริหารเชิงคุณภาพ. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.
กรุงเทพฯ : เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.
- บัญญัติ แก้วส่อง. (2531). รูปแบบทางสังคม – จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมี
ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. วิทยานิพนธ์ กศ.ด.(พัฒนศึกษาศาสตร์).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพฯ.
- พนิจดา วีระชาติ. (2542). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับปรับปรุง .
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- ณัฐพฤกษ์ แก้วพิบูลย์และคณะ. (2547). *การศึกษาชุมชน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น.
- วิโรจน์ สารัตนะและคณะ. (2545). *ผู้บริหารใหม่ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
ผลการวิจัยเพื่อการวิพากษ์*. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2534). *รายงานการวิจัย เรื่องอาสาสมัครกับการปฏิบัติงานสังคม
สงเคราะห์*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริกาญจน์ โกสุม. (2542). *การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุดา ทัพสุวรรณ. (2529). *การเป็นผู้นำในชุมชน* (เอกสารประกอบการสอน). กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา.
- (2541). *หน้าที่ผู้นำในการบริหารการศึกษา* (เอกสารประกอบการสอน).
กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวัฒน์ พุทเมธา.(2524). *ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน*. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2541). *แนวคิดและทิศทางการพัฒนางานอาสาสมัครในสังคมไทย
ใน ทำเนียบอาสาสมัครภาครัฐบาลและเอกชน*. หน้า 1. กรุงเทพฯ : กรมประชาสัมพันธ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. (2546). *พระราชดำริที่ทรงคุณค่า พระมิ่งขวัญการ
ประถมศึกษาานครนายกปีที่ 15*. ราชบุรี : ธรรมรักษ์การพิมพ์.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. (2541). *แผนพัฒนา
เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ
สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 2 พ.ศ.2540-2544*. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทปิยะทรัพย์
การพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *รายงานการวิจัยรูปแบบและพัฒนาการ
การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- (2544). *รายงานการศึกษาเรื่องความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : พริกหวาน.
- เสริมศักดิ์ วิศาลภรณ์. (2525). *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช.
- (2537). *ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหาร
การศึกษา*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหาร
การศึกษา*. หน่วยที่ 5-8. หน้า 178-271. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- อรพินท์ สโพชคชัย. (2538). *การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน*.
 รายงานการประชุมวิชาการประจำปี 2538 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี จอมเทียน.
 กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อรุณ รักรธรรม. (2536). *แนวโน้มของทฤษฎีองค์การในอนาคต ใน ประมวลสาระชุดวิชา
 ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. หน่วยที่ 2 หน้า 271. กรุงเทพฯ :*
 สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อารี พันธุ์มณี. (2540). *จิตวิทยาการเรียนรู้การสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 เลิฟแอนด์ลิฟ.*
- อุทัย ดุลยเกษม. (2540). *คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. ขอนแก่น:
 โรงพิมพ์คลังนาเนา.*
- เอกชัย กี่สุขพันธุ์. (2538). *การบริหาร: ทักษะและการปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
 สุขภาพใจ.*
- Bernstein, Susan Beth. (2003, August). A School, Family, Community Partnership
 Predictor Model : Based on Principals, Communication and Action Strategies,
Dissertation Abstracts International.64 (02): 344. Retrieved September 21,
 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/3081684>
- Boethel, Martha. (2000). *Making the Collaborative Process Work. (Benefits
 [Squared] : The Exponential Results of Linking , Issue Number Six,*
 Retrieved November 26, 2004, from <http://www.searcheric.org /...>
- Burke, M.A. & Picus, L.O. (2001). *Developing Community-Empowered School.*
 Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.
- Caplan , J .(2001). *Strengthening the Connection Between School and Home .
 Essential for Principals .* Retrieved January 7, 2005,
 from www://searcheric.org.
- Cohen , J.M.& Uphoff ,N.T. (1977). *Rural Development Participation : Concept and
 Measures for Project Design Implementation and Evaluation.*
 New York: The Rural Development Committee Center for International
 Studies.
- Cowie,A.P. (1999). *English Dictionaries for Foreign Learners: A History.* Oxford :
 Clarendon Press.

- Daniel, U.L.& Rayna, F.L. (1996). Home Environment: The Family and Cognitive Development. In *Society and Education*. 9th ed. p.95. Boston : Allyn and Bacon.
- Davis, D. (2000). *Supporting Parent, Family, and Community Involvement in Your School*. Portland. OR : Northwest Regional Education Laboratory, Retrieved January 28, 2005, from <http://www.nwrel.org/csrdp/index.html>
- Davies, D.(2001). Family Participation in Decision-Making and Advocacy. In D. Hiatt-Michael (Ed.), *Promising Practices for Family Involvement in Schools*. pp.107-152. Greenwich, Conn. : Information Age Publishing.
- Davito, Joseph. A. (1986). *The Interpersonaly Communication Book*. 4th ed. New York: Harper & Row.
- Dervill, A.& Munday ,J.K. (1984). *Effective Leadership in Voluntary Organizations*. Chicago : Follett.
- Dietz, Michael, J. (1997). *School ,Family, And Community : Technique and Model for Successful Collaboration* . Maryland : Aspan Publisher ,Inc.
- Epstein, J.L. (1995, May). School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We Share, *Phi Delta Kappa*. V.76 : 701 - 712.
- Epstein, J.L. (2001). *School. Family. And Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. Boulder, Colorado : Westview Press.
- Ghai, D. & Westendorff, D. (1993). *Monitoring Social Progress in the 1990s: Date Constraints*. Concerns and Priorities. Aldershot : Avebury.
- Gray, Pual. (1992). Group Decision Support System. Decision Support Systems. In Stohr, E.A & Konsynski,B.R, *Information Systems and Decision Processes*. p.75. Los Alamitos,Calif.: IEEE Computer Society Press.
- Griffith, J. (2001). Principal leadership of parent involvement. *Journal of Education Administration*. 39(2) : 162 -186.
- Hoy, Wayne K. & Miskel, Cecil G. (2001). *Educational Administration : Theory Research and Practice* . 6 th ed. New York : McGraw Hill.
- Leadership for Better Schools. (1998). Retrieved December 8, 2004. from <http://www.search.org/scripts/seget2.asp?db-ericft&want-http://searcheric.org/eric/ED43...>

- Lommerin, C.S. (2000, September). What Middle-Level Principals Do to Encourage and Nurture Parent Involvement: A Qualitative Study, *Dissertation Abstracts International*. 61(03) : 834. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9965993>
- McCroskey, J.C. (1971). *An Introduction to Interpersonal Communication* [S.l.] : Prentice-Hall.
- McIntosh.-Fletcher, D. (1996). *Teaming by Design : Real Teams for Real People*. Chicago: Irwin Professional Pub.
- National Parent Teacher Association. (1997). *National Standards for Parent family Involvement Programs*. Chicago, IL : National PTA.
- Pearse, A. & Stiefel, M. (1979). *Inquiry into Participation: A research Approach*. Geneva : United Nations Research Institute for Social Development.
- Roger , E.M. & Shoemaker , F. (1971). *Communication of Innovation* . New York : The Free Press.
- Scheie, D.M., and Williams, T. (2001, February). *Strengthening School and Communities through Collaboration*. Minnesota : Rainbow Research, Inc .
- Simom, B.S. & Epstein, J.L. (2001). School, Family, and Community Partnerships: Linking Theory to Practice. In D. Hiatt-Michael (Ed.), *Promising Practices for Family Involvement in Schools*. pp.1 - 24. Greenwich, CT: Information Age Publishing.
- Southwest Educational Development Laboratory. (2000) . *Family and Community Involvement*. Retrieved January 5, 2005. from <http://www.Sedl.org/pubs/family29/family-involve.pdf>
- Swap, S.M. (1993). *Developing Home-school Partnerships: From Concepts to Practice*. New York : Teachers College Press.
- Townsend, Tony. (1994). *Effective Schooling for The Community*. London : Routledge .

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	นางสาวพจนีย์ มั่งคั่ง
วันเดือนปีเกิด	10 มกราคม 2504
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ 94 หมู่ 9 ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก 26130
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 94 หมู่ 9 ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก 26130
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 6
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2523	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสมถวิลราชดำริ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2526	การศึกษาระดับบัณฑิต (คณิตศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ. 2543	การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2549	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

-80-

แบบทดสอบ
หน่วยที่ 3
ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารกับชุมชน

คำชี้แจง ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว

1. การติดต่อสื่อสารมีความหมายตรงกับข้อใดมากที่สุด
 - ก. การแลกเปลี่ยนข่าวสารและแบ่งปันความคิด ของบุคคล
 - ข. การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นระหว่างกัน
 - ค. กระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสารของบุคคลหลายบุคคล
 - ง. การกระทำโดยบุคคลหลายคนในการส่งข่าวสารและรับข่าวสาร
2. จุดมุ่งหมายของการติดต่อสื่อสารคือข้อใด
 - ก. เพื่อเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหา
 - ข. เพื่อเป็นการแสวงหาข้อมูล
 - ค. เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
 - ง. ถูกทุกข้อ
3. กระบวนการติดต่อสื่อสารประกอบด้วย
 - ก. ผู้ส่งข่าว การลงรหัส วิธีการ การถอดรหัส ข้อมูลย้อนกลับ
 - ข. การลงรหัส ผู้ส่งข่าว วิธีการ การถอดรหัส ข้อมูลย้อนกลับ
 - ค. วิธีการ ผู้ส่งข่าว การลงรหัส การถอดรหัส ข้อมูลย้อนกลับ
 - ง. ผู้ส่งข่าว วิธีการ การลงรหัส การถอดรหัส ข้อมูลย้อนกลับ
4. การติดต่อสื่อสารมีประโยชน์ต่อผู้บริหารอย่างไร
 - ก. ช่วยให้การดำเนินงานรวดเร็ว
 - ข. ช่วยให้เกิดการประสานงาน
 - ค. ช่วยให้การดำเนินงานตรงตามเวลา
 - ง. ช่วยให้มีควมรับผิดชอบมากขึ้น
5. ความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร ได้แก่
 - ก. การทำให้เกิดความเข้าใจ
 - ข. การทำให้เกิดการคาดคะเน
 - ค. การทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล
 - ง. การทำให้เกิดกำลังใจ

-81-

6. ข้อใดไม่ใช่ประเภทของการติดต่อสื่อสาร
 - ก. การติดต่อสื่อสารภายในบุคคล
 - ข. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล
 - ค. การติดต่อสื่อสารสาธารณะ
 - ง. ไม่มีข้อใดผิด
 7. แนวทางการสื่อสารให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ได้แก่
 - ก. การเยี่ยมบ้าน การส่งปฏิทินการปฏิบัติงานไปให้ที่บ้าน
 - ข. จัดหมายข่าว การเผยแพร่ผลงานโรงเรียนผ่านหนังสือพิมพ์
 - ค. การถ่ายภาพวีดีโอเกี่ยวกับโรงเรียน การโทรศัพท์
 - ง. ถูกทุกข้อ
 8. ยุทธศาสตร์สำคัญในการติดต่อสื่อสาร ได้แก่
 - ก. การให้ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ
 - ข. การรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้อื่น
 - ค. การวางแผนการติดต่อสื่อสาร
 - ง. ถูกทุกข้อ
 9. จัดหมายข่าว เป็นยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารประเภทใด
 - ก. สองทาง
 - ข. ทางเดียว
 - ค. เชิงปฏิบัติการ
 - ง. หลายทาง
 10. การติดต่อสื่อสารผ่านบุคคลอื่น เป็นการติดต่อสื่อสารประเภทใด
 - ก. ทางเดียว
 - ข. สองทาง
 - ค. เชิงปฏิบัติการ
 - ง. หลายทาง
 11. ยุทธศาสตร์การติดต่อสื่อสารเชิงปฏิบัติการ ของผู้บริหารสถานศึกษาคือข้อใด
 - ก. การสร้างทีมงาน
 - ข. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
 - ค. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - ง. ข้อ ก และ ค
-

-82-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 3

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผลงาน	ตรงตาม วัตถุประสงค์	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้	การนำไปใช้ใน การปฏิบัติงาน	ความตั้งใจ	รวม
กลุ่ม	(15)	(15)	(15)	(5)	(50)
1					
2					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

-83-

แบบสังเกตพฤติกรรมการฝึกอบรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
หน่วยที่ 3

คำชี้แจง ให้ผู้สังเกตให้คะแนนผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยสังเกตพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

	พฤติกรรม	ความสนใจใน การฝึกอบรม	การแสดง ความคิดเห็น	การถาม การตอบ คำถาม	รวม
ผู้เข้ารับ การฝึกอบรม		(10)	(10)	(10)	(30)

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
หรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 4

ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน
(Strategies for Providing Extra Help for Community)

หน่วยที่ 4

ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (3 ชั่วโมง)

ศึกษา การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร การให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบการเรียนรู้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. บอกวิธีการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการได้
2. บอกวิธีการให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัครได้
3. บอกวิธีการให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน
4. นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้
5. มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

เนื้อหาการเรียนรู้

1. การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ
2. การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร
3. การให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นนำ

วิทยากร แนะนำเนื้อหาของหน่วยที่ 4 ยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบพอสังเขป

2. ขั้นกิจกรรม

2.1 การบรรยาย วิทยากรบรรยาย สาระสำคัญของ การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร การให้ความช่วยเหลือในการสอนที่บ้าน โดยเอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer หรือ โปรแกรม power point

2.2 การถามคำถามและการตอบคำถาม เมื่อจบการบรรยายแต่ละใบความรู้ วิทยากรมีคำถามสั้น ๆ เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจแต่ละใบความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมถามคำถามได้ในระหว่างการบรรยาย

2.3 การอภิปรายรายกลุ่ม วิทยากรแจกใบงาน หน่วยที่ 4 ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปฏิบัติตามใบงาน และนำมาเสนอรายกลุ่ม

2.4 การทดสอบ วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบหน่วยที่ 4

3. ชั้นสรุป

วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาในหน่วยที่ 4

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม หน่วยที่ 4 ได้แก่ ใบความรู้ที่ 4.1, 4.2 และ 4.3
2. เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer
3. เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point
4. ใบงาน หน่วยที่ 4
5. แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 4
6. แบบประเมินผลงาน หน่วยที่ 4
7. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 4
8. แบบทดสอบ หน่วยที่ 4

การวัดและประเมินผล

1. การวัด ความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การช่วยเหลือแก่ชุมชน โดยการประเมินจากผลงานในชิ้นงานของหน่วยที่ 4 และการอภิปรายกลุ่ม และการทดสอบ

2. ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การถามคำถาม หรือการตอบคำถาม การร่วมอภิปราย

สามารถแสดงได้ตามตาราง 6

ตาราง 6 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 4

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน 2.การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน	1.การทดสอบ 2.การประเมินผลงานจากใบงาน 3.ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1. แบบทดสอบหน่วยที่ 4 2. แบบประเมินผลงาน 3.แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 4 4. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80 %

ใบความรู้ที่ 4.1

การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ

การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน เป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากการทำงานร่วมกัน ของสมาชิกของคณะทำงาน (School staff members) เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายโรงเรียน การระดมสมอง เพื่อหาวิธีการการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน (SEDL. 2000 :Online)

ผู้ปกครองสามารถให้ความร่วมมือสนับสนุนกับโรงเรียน เช่น สนับสนุนให้มีความร่วมมือความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนและปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน สนับสนุนการเงิน วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เป็นวิทยากร ช่วยเหลือการสอน

การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของ เป้าหมายการศึกษา โรงเรียนจะสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วนโดยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม อารมณ์ และสติปัญญาของนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรช่วยเหลือผู้ปกครอง ในการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านเพื่อสนับสนุนลูกหลานเสมือนเป็นนักเรียน (Dietz.1997 : 25) ความสัมพันธ์ระหว่าง นักเรียน โรงเรียนและครอบครัว จะมีความสำคัญ ถ้าครอบครัวส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่บ้าน ดูแลการเจริญเติบโตและการเรียนรู้ของนักเรียน ครอบครัวมักพบปัญหาในการการช่วยเหลือนักเรียนที่บ้าน (Davis. 2000 : Online) ดังนั้นโรงเรียนต้องมีบทบาทเพื่อพัฒนาทักษะผู้ปกครอง โดยมียุทธศาสตร์ ดังนี้

- การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ไม่มีเวลามาโรงเรียน
- การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ขาดแคลนแหล่งทรัพยากรครอบครัว
- การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ขาดแคลนความต้องการพื้นฐาน

แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้ปกครอง

ริช (Dietz. 1997 : 29 - 30; citing Rich n.d.) ให้แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้ปกครอง ดังนี้

- การประชุมควรคำนึงถึงเวลาการทำงานของผู้ปกครอง
- ควรกำหนดการประชุมผู้ปกครอง ครู ในตอนเย็น
- ให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาต่อใกล้ที่ทำงานผู้ปกครอง
- ให้การดูแลนักเรียนก่อนและหลังเข้าโรงเรียน
- อำนวยความสะดวก คำนึงถึงรูปแบบ ในการประชุมของ กลุ่มผู้สนับสนุน บุคคล คณะทำงาน
- แจกข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมในห้องเรียนของนักเรียนและการดูแลเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ของนักเรียน

เดวิส (Davis. 2000 : Online) เสนอข้อควรคำนึงถึงเพื่อการสนับสนุนทักษะผู้ปกครองและยุทธศาสตร์สำหรับส่งเสริมทักษะผู้ปกครอง ไว้ ดังต่อไปนี้

➤ ข้อควรคำนึงถึงเพื่อการสนับสนุนทักษะผู้ปกครอง

- การต่อต้าน ผู้ปกครองต่อต้านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ
- วัสดุอุปกรณ์ รวบรวมข้อมูลข่าวสาร ช่วยเหลือผู้ปกครองในการจัดหา วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนด้านวิชาการและสภาพแวดล้อม สนับสนุนพัฒนาสังคม/อารมณ์ของนักเรียน
- การเข้าถึงครอบครัว ค้นหาวิธีจัดหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับทุกครอบครัว
- การรับรู้และหลอมรวมครอบครัวที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน การรับรู้และยอมรับทุกครอบครัวและเชื่อได้ว่า ครอบครัวยินดีที่จะมาโรงเรียนและเชิญเข้ามามีส่วนร่วมทุกระดับการมีส่วนร่วม
- สร้างความเชื่อมั่นและสนับสนุนผู้ปกครองให้รู้สึกที่โรงเรียนสนับสนุนเขา และช่วยเหลือลูกหลานเขา
- ความพร้อมในการเรียนรู้ ผู้ปกครองส่งลูกหลานมาโรงเรียนเพื่อความพร้อมต่อการเรียน และเด็ก ๆ สามารถ อยู่ในโรงเรียน โดยไม่มีความกังวลในเรื่องความปลอดภัย หรือ ความต้องการพื้นฐาน
- การพัฒนายุทธศาสตร์ของผู้ปกครอง ให้ครอบครัวเรียนรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ความเป็น ผู้ปกครอง เพื่อนำไปพัฒนาบุตรหลานของเขา

➤ ยุทธศาสตร์สำหรับส่งเสริมทักษะความเป็นผู้ประกอบการ

- การสำรวจข้อมูลผู้ประกอบการ ได้แก่ ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับผู้ประกอบการ เช่น สถานที่ทำงาน เบอร์โทรศัพท์
 - การปรึกษาผู้ประกอบการและคนอื่นในชุมชน
 - จัดโปรแกรมการเยี่ยมบ้าน
 - จัดหาข้อมูลข่าวสารเพื่ออ้างอิงถึงความสำเร็จ
 - ให้บริการสถานที่ของโรงเรียน
 - จัดหาข้อมูลพัฒนาการของนักเรียน เช่นการเปลี่ยนแปลงการบ้าน
- การสื่อสารกับวัยรุ่น
 - การจัดงานสังสรรค์กับผู้ประกอบการ

ใบความรู้ที่ 4.2

การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง บุคคลที่ทำงานด้านการให้บริการโดยไม่มีค่าตอบแทน และลักษณะงานที่ทำนั้นมีระเบียบแบบแผนและเป็นทางการ แต่อย่างไรก็ตาม คำจำกัดความนี้ไม่ได้ใช้ในทุกรณแต่จะใช้ในกรณีที่ต้องแบ่งแยกชัดเจนจากผู้ให้ความช่วยเหลือชุมชนโดยการให้บริการ (Dervill & Munday. 1984 : 3)

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง บุคคลที่เสนอตนเองเพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยปราศจากการบังคับ หรือผลตอบแทนเป็นเงิน (Cowie. 1999 : 230)

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง บุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ เช่น เข้าเป็นอาสาสมัคร (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 1370)

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง ผู้ที่ศรัทธาจะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยคำนึงถึงเวลาว่าง ความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานก็เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม องค์กร หรือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน โดยไม่มีค่าจ้างตอบแทนในการทำงานและมีได้ยี่ดงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นอาชีพ ทั้งนี้การปฏิบัติงานดังกล่าวอาจจะเป็นการให้บริการทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2534 : 14)

▪ **อาสาสมัคร** หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน (สมพร เทพสิทธิ์า. 2541 : 1)

ผลดีของการมีผู้ปกครองเป็นอาสาสมัคร คือ (Daniel & Rayna. 1996 : 142 - 143)

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองกับผู้บริหารโรงเรียนและครูดีขึ้น
2. การมีอาสาสมัครทำให้ดูแลเด็กได้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ทักษะการเรียนรู้ดีขึ้น เด็กได้รับการเอาใจใส่เป็นรายบุคคลมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาอารมณ์ สังคม และพฤติกรรมของเด็ก
3. เด็กมีพัฒนาการด้านการสื่อสารกับผู้ใหญ่ ทั้งด้านการสื่อสาร ภาษา และความไว้วางใจต่อบุคคลภายนอก
4. ครูและโรงเรียนได้เรียนรู้แนวทางและกิจกรรมที่หลากหลายในการดูแลเด็กจากผู้ปกครองที่มีประสบการณ์

รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเป็นอาสาสมัคร

กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาระดับพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 72) ได้สรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเป็นอาสาสมัคร ดังนี้

1. ด้านพ่อแม่ผู้ปกครอง

1.1 เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เป็นครูพ่อ ครูแม่ ในการสอน หรืออบรมวิชาการต่างๆ ตามความถนัดหรือเชี่ยวชาญ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านปัจจัย เพื่อพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน การลงมือพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน การช่วยฝึกทักษะ การกีฬาแก่นักเรียน การเข้ามาดูแลด้านโภชนาการในโรงเรียน เป็นต้น

1.2 จัดตั้งกลุ่ม/ชมรม/สมาคมผู้ปกครองโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง

1.3 สร้างและขยายเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่าย ทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน

2. ด้านโรงเรียน

2.1 สำรวจข้อมูลผู้ปกครองในเรื่องความรู้ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญ ด้านต่างๆ พร้อมทั้งระดับความสนใจและเวลาที่พอจะปฏิบัติได้ในกิจกรรมการศึกษา

2.2 จัดทำห้องทำงานให้อาสาสมัครอย่างเหมาะสม

2.3 สร้างบรรยากาศเป็นมิตรกับผู้ปกครอง

2.4 มอบรางวัล คำชมเชยแก่อาสาสมัคร

2.5 ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง

2.6 ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายผู้ปกครองด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การให้ใช้สถานที่ประชุม การออกหนังสือเชิญ การเป็นวิทยากรบรรยาย การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

นอกจากนี้ พ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน ในเรื่องต่างๆ ดังนี้ (พินิจดา วีระชาติ. 2542 : 9)

1. สนับสนุนให้ความร่วมมือ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนและปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน
2. ให้การสนับสนุนในด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน ที่จำเป็นในการช่วยเหลือพัฒนาโรงเรียน
3. ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เป็นกรรมการเป็นเจ้าหน้าที่ช่วยรับผิดชอบในการทำหน้าที่ต่างๆ ให้แก่โรงเรียน ในส่วนที่โรงเรียนขาด และจำเป็นต้องช่วยเหลือ
4. เป็นวิทยากรช่วยเหลือการเรียนการสอน และกิจกรรมของโรงเรียน
5. ประชาสัมพันธ์โรงเรียน

ใบความรู้ที่ 4.3

การให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือการฝึกหัด ซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ด้วย (อารี พันธุ์ณี. 2534 : 86; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2543 : 29) การเรียนรู้ที่บ้าน เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก (Epstein. 1995 : 701 - 705) การเตรียมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเด็กต้องครบถ้วนทั้งทางจิตใจ สติปัญญา ร่างกายและสังคม ไม่ใช่สภาพแวดล้อมทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ยังรวมความถึงสภาพแวดล้อมลักษณะที่สำคัญ 6 ลักษณะต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 48)

1. ความพร้อมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ได้แก่ แรงบันดาลใจ ความสนใจ เกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน ตลอดจนความสามารถในการวางแผน
2. รูปแบบและคุณภาพของภาษา หมายถึงคุณภาพของภาษาที่พ่อแม่ผู้ปกครองใช้อย่างสม่ำเสมอในครอบครัว
3. ทำที่และการชี้แนะทางวิชาการ ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การให้ข้อมูลทางวิชาการและสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน
4. ความกระตือรือร้นของครอบครัว ได้แก่ ลักษณะของกิจกรรมของครอบครัว งานอดิเรก การใช้เวลาในการดูโทรทัศน์และสื่ออื่นๆ การใช้ประโยชน์จากหนังสือและห้องสมุดจากแหล่งต่างๆ
5. กิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ ได้แก่ ลักษณะของของเล่น ประเภทของของเล่นเวลาที่ใช้ในการเล่น ลักษณะการเล่นที่สร้างสรรค์ และก่อให้เกิดจินตนาการ การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการเล่นกับลูก ความสม่ำเสมอในการเล่นและการใช้เวลาร่วมกัน
6. นิสัยการทำงานของครอบครัว ได้แก่ กิจกรรมของกิจวัตรประจำวัน การใช้เวลาในการศึกษามากกว่ากิจกรรมอื่นๆ

บทบาทของโรงเรียนในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการเรียนรู้ที่บ้าน

เอปสไตน์ (Epstein. 1995 : 704) กล่าวถึง บทบาทของโรงเรียนในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการเรียนรู้ที่บ้าน ดังนี้

1. จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารเพื่อเพิ่มทักษะของครอบครัวในทุกวิชาทุกระดับชั้น
2. มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและการติดตามการเรียนรู้ของนักเรียน
3. มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กในการปรับปรุงทักษะในแต่ละชั้น

และงานที่โรงเรียนมอบหมาย

4. จัดให้มีการบ้านที่让孩子ต้องปรึกษาหรือมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นประจำ เพื่อให้ครอบครัวรู้ว่าเด็กได้เรียนอะไร

5. จัดให้มีปฏิทินกิจกรรมให้ผู้ปกครองและนักเรียนเรียนที่บ้าน
6. จัดให้มีกิจกรรมการอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ที่บ้าน
7. จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมในช่วงปิดเทอม
8. จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายของนักเรียนและโรงเรียนทุกปี

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 72) กล่าวถึง บทบาทของโรงเรียนในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการเรียนรู้ที่บ้านคือ ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก และจัดกิจกรรมการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมเพื่อให้เด็กได้แสดงออก

คลินสมิท (Dietz. 1997 : 39; citing Kleinsmith. n.d.) กล่าวว่า คณะครูอาจารย์ผู้ร่วมงาน เน้นความสำคัญกับครอบครัว ซึ่งครอบครัวมีความรับผิดชอบของการมีส่วนร่วมร่วมกัน ดังต่อไปนี้

1. การโทรศัพท์ หรือเยี่ยมบุคลากรในโรงเรียน ในโอกาสสำคัญ พูดคุยกับครูก่อนปัญหาเกิดขึ้น ไม่ใช่รอปัญหาเกิดก่อน
2. เข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสพิเศษต่างๆ ของโรงเรียน เช่น Open House การประชุมครู-ผู้ปกครอง สมาคมครู - ผู้ปกครอง การประชุมองค์กรครู - ผู้ปกครอง หาโอกาสเข้ามาร่วมกิจกรรมของนักเรียน เช่น การแสดงละคร ดนตรี กีฬา เป็นต้น
3. เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาชุมชน หรือคณะกรรมการ
4. เข้ามาร่วมเป็นอาสาสมัครโรงเรียน เช่น ผู้ติว ช่วยดูแลห้องเรียน หรือ เลขานุการ ช่างไม้ ช่างซ่อม ดูแลระหว่างการจัดกิจกรรม เช่น เต็นท์รำ การแข่งขันกีฬา การออกห้องที่ หรือ ร่วมเป็นกรรมการตัดสินกิจกรรม เช่น การแสดงวิทยาศาสตร์ และ การแสดงศิลปะ
5. ช่วยตรวจสอบแก้ไข จดหมายข่าวของโรงเรียน
6. เป็นวิทยากรแนะนำด้านอาชีพและการเดินทางไปต่างประเทศ
7. เข้าไปมีส่วนร่วมกับการวางแผนหลักสูตร และ ร่วมอภิปรายเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน
8. สนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนถามบุตรหลานเขาว่า "ลูกถามคำถามที่ดีอะไรในวันนี้" หรือ "ลูกเรียนอะไรบ้างที่โรงเรียนวันนี้" และอธิบายการเป็นผู้ฟังที่ดี หลักสำคัญของการติดต่อสื่อสาร
9. ฝึกการอ่าน การใช้ห้องสมุด และการซื้อหนังสือของลูก

ใบงาน หน่วยที่ 4

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม บอกวิธีการให้ความช่วยเหลือกับชุมชน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้

กิจกรรม (1 ชั่วโมง คะแนนเต็ม 50 คะแนน)

1. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็น 3 กลุ่ม ตามความสมัครใจ
2. ให้กลุ่มที่ 1 ศึกษาใบความรู้ที่ 4.1 เรื่อง การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ แล้วเขียนโครงการเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 1 โครงการ ตามรูปแบบที่กำหนด
3. ให้กลุ่มที่ 2 ศึกษาใบความรู้ที่ 4.2 เรื่อง การให้ความช่วยเหลือในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร แล้วเขียนโครงการเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร จำนวน 1 โครงการ ตามรูปแบบที่กำหนด
4. ให้กลุ่มที่ 3 ศึกษาใบความรู้ที่ 4.3 เรื่อง การให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่บ้าน แล้วเขียนโครงการเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่บ้าน จำนวน 1 โครงการ ตามรูปแบบที่กำหนด
5. แต่ละกลุ่มนำเสนอโครงการ
6. วิทยากรสรุป

รูปแบบการเขียนโครงการ

1. ชื่อโครงการ

.....

2. ผู้รับผิดชอบโครงการ

.....

3. หลักการและเหตุผล

.....
.....
.....

4. วัตถุประสงค์ของโครงการ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. วิธีการดำเนินงาน

.....
.....
.....

6. ระยะเวลาการดำเนินงาน

.....

7. สถานที่ดำเนินงาน

.....

8. งบประมาณ

.....

9. การติดตามและประเมินผล

.....
.....

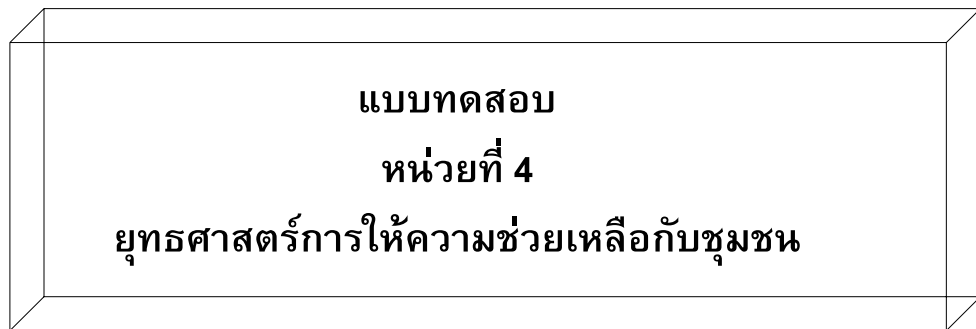
-99-

**แบบข้อคำถาม
หน่วยที่ 4**

คำชี้แจง วิเคราะห์ถกถามคำถามผู้เข้ารับการศึกษาต่อไปนี้

1. โรงเรียนของท่านให้ความช่วยเหลือชุมชนอย่างไรบ้าง
2. ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนได้อย่างไรบ้าง

-100-

คำชี้แจง ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. โรงเรียนมียุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการอย่างไร
 - ก. การช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ไม่มีเวลามาโรงเรียน
 - ข. การช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ขาดแคลน
 - ค. การช่วยเหลือผู้ประกอบการในการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้าน
 - ง. ถูกทุกข้อ
2. แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้ปกครอง คือ
 - ก. การประชุมควรคำนึงถึงเวลาการทำงานของผู้ปกครอง
 - ข. การศึกษาต่อของนักเรียนไม่จำเป็นต้องใกล้ที่ทำงานผู้ปกครอง
 - ค. รูปแบบการประชุมเป็นสิ่งที่ไม่ควรคำนึงถึง
 - ง. เวลาการประชุมโรงเรียนกำหนดตามความจำเป็นของโรงเรียน
3. ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมทักษะความเป็นผู้ประกอบการ ได้แก่
 - ก. การอำนวยความสะดวก
 - ข. การจัดโปรแกรมเยี่ยมบ้าน
 - ค. การจัดงานศิษย์เก่า
 - ง. การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร
4. เมื่อผู้ประกอบการเข้ามาเป็นอาสาสมัครมีผลดีต่อโรงเรียนอย่างไร
 - ก. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร และครู
 - ข. ทำให้การดูแลเด็กได้มากขึ้น
 - ค. กิจกรรมการดูแลเด็กมีหลากหลายขึ้น
 - ง. ถูกทุกข้อ

-101-

5. แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเป็นอาสาสมัคร ได้แก่
 - ก. การจัดตั้งกลุ่ม/ ชมรม สมาคมผู้ปกครอง
 - ข. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
 - ค. สร้างเครือข่ายผู้ปกครอง
 - ง. ถูกทุกข้อ
6. ข้อใดมิใช่ สิ่งที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน
 - ก. การให้ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอน
 - ข. การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน
 - ค. การปรับปรุงกิจกรรมของโรงเรียน
 - ง. การเป็นวิทยากร
7. โรงเรียนมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการเรียนรู้ที่บ้านได้อย่างไร
 - ก. จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงปิดเทอม
 - ข. จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน
 - ค. จัดให้มีปฏิทินกิจกรรมระหว่างครูและนักเรียนที่บ้าน
 - ง. จัดให้ผู้ปกครองกำหนดเป้าหมายของนักเรียนเอง

.....

-102-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 4

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผลงาน	ตรงตาม วัตถุประสงค์	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้	การนำไปใช้ใน การปฏิบัติงาน	ความตั้งใจ	รวม
กลุ่ม	(15)	(15)	(15)	(5)	(50)
1					
2					
3					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

-103-

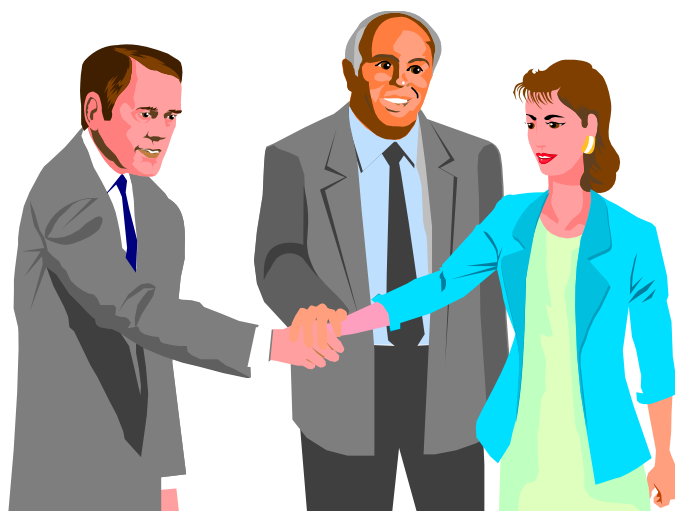
**แบบสังเกตพฤติกรรมการฝึกอบรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
หน่วยที่ 4**

คำชี้แจง ให้ผู้สังเกตให้คะแนนผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยสังเกตพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

	พฤติกรรม	ความสนใจใน การฝึกอบรม	การแสดง ความคิดเห็น	การถาม การตอบ คำถาม	รวม
ผู้เข้ารับ การฝึกอบรม		(10)	(10)	(10)	(30)

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

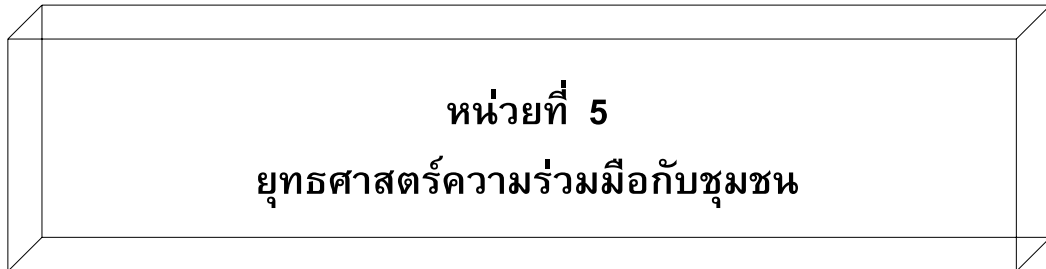
หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 5

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน
(Community Collaboration Strategies)

-105-

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (3 ชั่วโมง)

ศึกษา องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน ประโยชน์ของความร่วมมือ ข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน การประเมินความร่วมมือกับชุมชน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบการเรียนรู้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. อธิบายองค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกันได้
2. บอกประโยชน์ของความร่วมมือได้
3. บอกข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชนได้
4. นำกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้
5. นำวิธีการประเมินความร่วมมือกับชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้
6. มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน

เนื้อหาการเรียนรู้

1. องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน
2. ประโยชน์ของความร่วมมือ
3. ข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน
4. ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน
5. กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
6. การประเมินความร่วมมือกับชุมชน

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. ขั้นนำ

วิทยากร แนะนำเนื้อหาของหน่วยที่ 5 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบพอสังเขป

2. ขั้นกิจกรรม

2.1 การบรรยาย วิทยากรบรรยาย สาระสำคัญของ องค์ประกอบของ กระบวนการทำงานร่วมกัน ประโยชน์ของความร่วมมือ ข้อคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับ ชุมชน ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน โดยใช้เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับ เครื่อง visualizer หรือ โปรแกรม power point

2.2 การถามคำถามและการตอบคำถาม เมื่อจบการบรรยายแต่ละใบความรู้ วิทยากร มีคำถามสั้น ๆ เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจแต่ละใบความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้า รับการฝึกอบรมถามคำถามได้ในระหว่างการบรรยาย

2.3 การอภิปรายรายบุคคล วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษา ใบความรู้ ที่ 5.3 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน และใบความรู้ที่ 5.4 การประเมินความ ร่วมมือกับชุมชนหลังจากนั้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติตามใบงาน หน่วยที่ 5 แล้วสุ่มมา นำมาเสนอรายบุคคล

2.4 การทดสอบ วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบ หน่วยที่ 5

3. ขั้นสรุป

วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาในหน่วยที่ 5

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม หน่วยที่ 5 ได้แก่ ใบความรู้ที่ 5.1, 5.2 , 5.3 และ 5.4
2. เอกสารประกอบการบรรยายสำหรับเครื่อง visualizer
3. เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point
4. ใบงาน หน่วยที่ 5
5. แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 5
6. แบบทดสอบ หน่วยที่ 5
7. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 5
8. แบบประเมินผลงาน หน่วยที่ 5

-107-

การวัดและประเมินผล

1. การวัด ความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การให้ความร่วมมือชุมชน โดยใช้การประเมินจากผลงานจากชิ้นงานของหน่วยที่ 5 และ แบบทดสอบ หน่วยที่ 5

2. ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การถามคำถาม หรือการตอบคำถาม การร่วมอภิปราย สามารถแสดงได้ตามตาราง 7

ตาราง 7 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 5

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน 2.การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน	1.การทดสอบ 2.การประเมินผลงานจากใบงาน 3.ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1.แบบทดสอบหน่วยที่ 5 2.แบบประเมินผลงาน 3.แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 5 4. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80 %

ใบความรู้ที่ 5.1
องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน
ประโยชน์ของความร่วมมือ
ข้อควรคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน

โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ซึ่งตั้งอยู่ได้ด้วยความเชื่อ และความร่วมมือของประชาชน โรงเรียนที่มีชื่อเสียงดีเป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่นมักจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีลักษณะเป็นโรงเรียนในชุมชน ต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีและร่วมมือกับชุมชนอย่างใกล้ชิด

ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะบูรณาการทรัพยากรและการบริการจากชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งกับโรงเรียน (Dietz. 1997 : 115) ผู้บริหารสถานศึกษาที่ร่วมมือทำงานกับโรงเรียนและชุมชน ต้องมีทักษะในการจัดปัญหา ความไม่ชัดเจน ความยุ่งยาก มีความยืดหยุ่น มีทักษะในการทำงานร่วมกัน และการทำงานเป็นทีม (Scheie. 2001 : 1) การร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะยั่งยืนที่สุด เมื่อพัฒนาโดยคณะทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย การสร้างทีม และการวางแผนทีมงาน (Boethel. 2000 : Online)

ความหมายการสร้างความร่วมมือกับชุมชน

การสร้างความร่วมมือกับชุมชน คือ การสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนรู้จักชุมชนดีขึ้นในแง่ที่สามารถค้นหาและใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาให้ชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน ผู้คนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน ตลอดจนเฝ้าอำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น ช่วยสละทรัพย์สินซื้ออุปกรณ์ ช่วยซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ อาคารเรียน รวมถึงการวางแผนพัฒนาโรงเรียน (พินิจดา วีระชาติ. 2542 : 45)

องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน

➤ องค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน

โบเทล (Boethel .2000: Online) กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน
ได้แก่

1. ความพร้อมของชุมชน
2. สมาชิก
3. ภาวะผู้นำ
4. การตัดสินใจ
5. ผู้สนับสนุนภายนอก
6. การติดต่อสื่อสารและการจัดการความขัดแย้ง
7. แหล่งทรัพยากร

➤ ประโยชน์ของความร่วมมือกับชุมชน

สุวัฒน์ พุทธเมธา (2524 : 104 - 111) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมกับ
ชุมชน ดังนี้

1. การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม
3. ทำให้ครูกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน
4. เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการศึกษา
5. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน
6. เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์
7. เพื่อให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดี

-110-

➤ ประโยชน์ของความร่วมมือ

เดวิส (Davis. 2000 : Online) กล่าวถึง ประโยชน์ของความร่วมมือ ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมแหล่งวิชาการ
2. ส่งเสริมการบริการ
3. ทำให้มีผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพและผู้ช่วยเหลือ
4. มีการตัดสินใจอย่างราบรื่น
5. เพื่อพัฒนาภาพอนาคตชุมชน

➤ ข้อควรคำนึงถึงการสร้างความร่วมมือกับชุมชน

ความร่วมมือในการทำงานร่วมกับชุมชน ควรคำนึงถึงความอดทน เวลา ต่อการสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ การสนับสนุนของผู้นำ (Scheie. 2001 : 2) และมีข้อควรคำนึง ดังนี้

1. การพัฒนาการติดต่อสื่อสารกับชุมชน
2. การเชื่อมโยงเป้าหมาย โรงเรียน และชุมชนให้สอดคล้องกัน
3. การบูรณาการการบริการเด็กและครอบครัวกับการศึกษา
4. สร้างนโยบายให้มีความชัดเจน และรักษาความลับเป็นสำคัญ
5. ใช้อาคารสถานที่โรงเรียนให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

ในการสร้างความร่วมมือกับชุมชนสิ่งที่ควรคำนึงถึงที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ปัจจัยที่สนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม ซึ่ง ทักนา แสงวงศ์ (2548, กันยายน) ได้กล่าวไว้ดังนี้

➤ ปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

1. ปัจจัยด้านบุคคล
2. ปัจจัยด้านการบริหาร
3. ปัจจัยด้านโครงสร้างชุมชน
 - 1.1 ค่านิยม
 - 1.2 วัฒนธรรม
 - 1.3 ลักษณะความสัมพันธ์
 - 1.4 โครงสร้าง
 - 1.5 คุณภาพของประชากร
 - 1.6 ลักษณะที่ตั้งถิ่นฐาน

-111-

➤ **ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วม**

1. ปัจจัยเกี่ยวกับสถานศึกษา
 - 1.1 ผู้บริหารไม่อยู่สถานศึกษา
 - 1.2 ครู-บุคลากร ประพฤติตนไม่เหมาะสม
 - 1.3 โรงเรียนปิดกั้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน
2. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
 - 2.1 สภาพเศรษฐกิจ
 - 2.2 สังคมอุตสาหกรรม
3. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน
 - 3.1 ชุมชนไม่ศรัทธาสถานศึกษา
 - 3.2 ขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการศึกษา
 - 3.3 สถานศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน

-112-

ใบความรู้ที่ 5.2

ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน

ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน

เดวิส (Davis. 2000 : Online) กล่าวถึง ยุทธศาสตร์เพื่อความร่วมมือกับชุมชน ดังนี้

1. มีการจัดประชุมอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง
 2. เชิญสถานประกอบการเข้ามาร่วมงานโรงเรียน
 3. ให้ความรู้การมีส่วนร่วมกับชุมชน
 4. มีการกล่าวถึงและให้ความสำคัญกับสถานประกอบการที่เข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน
- นอกจากนี้ ไลออนตัส (Dietz. 1997 : 125; citing Liontus. n.d.) กล่าวถึง ยุทธศาสตร์

สำหรับความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. มีความเคารพต่อกฎและ ระเบียบของความเป็นหุ้นส่วนของผู้เข้ามามีส่วนร่วม
2. มีความยืดหยุ่นและประนีประนอม
3. มีทัศนคติที่ดี
4. ยอมรับข้อตกลง
5. มีความพยายาม
6. มีความต้องการอย่างแท้จริงเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานด้วยกันและขจัดกับปัญหา

ยุทธศาสตร์ของการสร้างความร่วมมือให้ประสบความสำเร็จ

ในการสร้างความร่วมมือกับชุมชนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามักประสบปัญหาในเรื่องไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรจากชุมชน ทั้งนี้ผู้บริหารควรจะต้องเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชนว่าชุมชนให้ความสนใจ เคารพเชื่อฟัง ให้การยอมรับนับถือใครบ้าง ใครเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน แล้วพยายามทำให้บุคคลเหล่านั้นเข้ามาเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วม เป็นยุทธศาสตร์ในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี บุคคลต่างๆ ที่จะได้รับการยอมรับศรัทธาจากชุมชน มีดังต่อไปนี้ (ทัศนาศาสตร์ 2542 : 78)

1. เด็ก เป็นศูนย์รวมจิตใจของพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน ดังนั้นต้องยึดเด็กให้ได้ โดยให้เด็กเกิดความศรัทธาในตัวครู ผู้บริหาร และโรงเรียน เด็กจะนำแนวคิด แนวทางใหม่ๆ จากโรงเรียนไปสู่บ้านและจากบ้านไปสู่ชุมชน

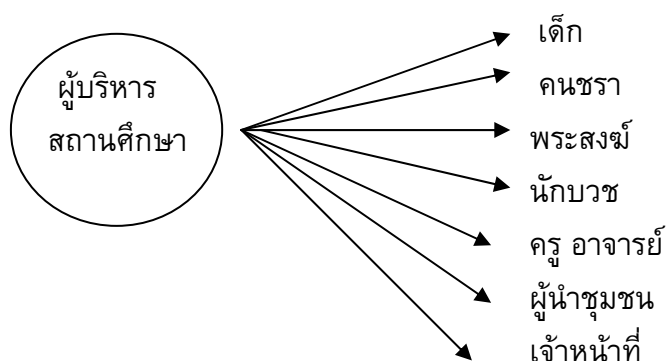
2. คนชรา สังคมไทยยอมรับนับถือผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในชุมชนบทไทย หากคนชราเกิดแนวร่วมจะเป็นเสียงให้เป็นอย่างดี พุดอะไรคนเชื่อถือ

3. พระสงฆ์ หรือนักบวชของศาสนาต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการพัฒนามาก เช่นเดียวกันคนไทยมีความผูกพันกับศาสนา ความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังเคร่งครัดกับวิถีทางการปฏิบัติเพราะเชื่อว่าจะนำตนเองไปสู่หนทางที่ดี พบแต่ความสุขทั้งในอนาคตและในชาติหน้า ดังนั้นจะเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระสงฆ์ นักบวช คำสั่งสอนเหล่านั้นสามารถสอดแทรกสิ่งที่ต้องการให้ชุมชนพัฒนาได้

4. ครู อาจารย์ ครูอาจารย์ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ จะเป็นที่ยอมรับของชุมชน เป็นบุคคลที่ชุมชนยกย่องนับถือ เพราะเป็นผู้ดูแลเด็กในชุมชน ครูอาจารย์สามารถนำการพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้สำเร็จ

5. ผู้นำชุมชน หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคนในชุมชนที่ได้รับการยอมรับนับถือ หรือเป็นผู้รู้ในชุมชนหรือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น บุคคลเหล่านี้สามารถเป็นแนวร่วมในการพัฒนา เป็นอย่างดี

6. เจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการ เจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการระดับตำบล หรือระดับ ท้องถิ่นได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัย สาธารณสุข พัฒนาการ เกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่ ปฏิบัติอยู่ในท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญเช่นเดียวกันที่จะช่วยพัฒนาชุมชนไปสู่เป้าหมายได้ สามารถแสดงได้ ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 : ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือให้ประสบความสำเร็จ
ที่มา : ทศนา แสงศักดิ์. (2542). การเป็นผู้นำในชุมชน. หน้า 79.

ยุทธศาสตร์ในการทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการบริหาร

ทัศนา แสงศักดิ์ (2548, กันยายน) กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการบริหาร คือ

1. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน
2. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
3. ปฏิรูปสถานศึกษาและโครงสร้างของท้องถิ่น
4. สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของชุมชน
5. ให้ครอบครัวมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานร่วมกับชุมชน ดังนี้ (ทัศนา แสงศักดิ์. 2548, กันยายน)

1. ดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ
2. ทำอย่างต่อเนื่อง
3. ทำด้วยความเรียบง่าย
4. ดำเนินการด้วยความสร้างสรรค์
5. รู้จักปรับตัวเข้าหากัน
6. ดำเนินการด้วยความยืดหยุ่น

ใบความรู้ที่ 5.3

กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจร่วมกันและทัศนคติของทีมเพื่อการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน และ กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (Leadership for Better School. 1998 : Online)

1. กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน
 - 1.1 กิจกรรม ฉันทคือใคร
 - 1.2 กิจกรรมจุดแข็ง จุดอ่อนของโรงเรียน
 - 1.3 กิจกรรม ระดมสมองมองสะท้อนย้อนหลังสิบปี
2. กิจกรรมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน
 - 2.1 กิจกรรมกระบวนการ 5 ขั้นตอนสำหรับสร้างวิสัยทัศน์
 - 2.2 กิจกรรม การสร้างแผนภาพอนาคต

-117-

กิจกรรม ฉันคือใคร

เป็นกิจกรรมการทำงานกับกลุ่ม และการเริ่มต้นประชุม ให้แต่ละคนแนะนำตนเองกับกลุ่ม และเข้าใจความหลากหลายของทรัพยากรและความคาดหวังในกลุ่ม ขนาดกลุ่ม กลุ่มละ 30 คนหรือน้อยกว่า สามารถกระทำกิจกรรม หนึ่งต่อหนึ่ง ถ้ากลุ่มใหญ่ให้แต่ละคนเขียนลงกระดาษเพื่อสามารถอ่านอย่างรวดเร็ว ใช้เวลาประมาณ 15 - 30 นาทีขึ้นกับขนาดของกลุ่ม เวลาที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นแต่ละคนที่จะทำงานและอ่านของคนอื่น อุปกรณ์ ได้แก่ กระดาษ ดินสอ และ ชีทสำหรับแต่ละคน หรืออาจมีเทป

วิธีการดำเนินงาน

1. ผู้ดำเนินการแจกกระดาษให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคน ซึ่งแบ่งเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ฉันคือใคร (Who am I)	สิ่งที่ฉันนำมาให้กลุ่มคืออะไร (What I bring to this group)
ฉันจะทำอะไร (What I do)	สิ่งที่ฉันคาดหวัง จากการประชุมคืออะไร (What I expect from this meeting)

2. ผู้ดำเนินการให้แต่ละคนเขียนแต่ละส่วน
3. หลังจากผ่านไป 3 - 5 นาที ให้แต่ละกลุ่มแบ่งกันอ่าน ถ้ากลุ่มเล็กใช้การหมุนเวียนจนกระทั่งทุกคนได้อ่านครบ ถ้ากลุ่มใหญ่ใช้วิธีติดไว้กับกำแพงห้องให้เวลาทุกคนอ่าน ผู้ดำเนินการสรุปจากประเด็นดังกล่าว
 - 3.1 การวางแผนอนาคตของโรงเรียน-ชุมชน การสร้างทัศนคติ ทักษะ ความรู้ และความสามารถ
 - 3.2 กิจกรรมทำให้มีมุมมองหลากหลายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน
 - 3.3 ทรัพยากรเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้วิสัยทัศน์โรงเรียน – ชุมชน สำเร็จขึ้นได้

กิจกรรมจุดแข็ง จุดอ่อนของโรงเรียน

เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับอนาคตของโรงเรียนภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม ขนาดกลุ่ม ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ไม่จำกัดจำนวนสมาชิก ขนาดห้องเพียงพอ ใช้เวลา ประมาณ 45 นาที วัสดุอุปกรณ์ สำเนาคำถามที่จะอภิปรายสามารถติดไว้ผนังถ้าเป็นกลุ่มเล็กแต่ละคนใน 3 กลุ่มสามารถมองเห็นได้

ประเด็นคำถามที่นำมาอภิปราย

1. จุดแข็งของโรงเรียนคืออะไร ? จุดอ่อนของโรงเรียนคืออะไร ?
2. จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ส่วนที่ดีที่สุดของโรงเรียนคืออะไร ? คุณคิดว่าในปัจจุบันนักเรียนมีประสบการณ์เหมือนกันหรือไม่ ยกตัวอย่าง

3. ความแตกต่างของโรงเรียนในปัจจุบันกับเมื่อคุณยังเป็นนักเรียนคืออะไร ?
ยกตัวอย่าง

4. อุปสรรคในอนาคตของโรงเรียนคืออะไร ?
5. โอกาสที่จะเกิดในอนาคตกับโรงเรียนคืออะไร ?

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ผู้ดำเนินการอภิปรายเป้าหมายของกิจกรรม เป็นการอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับอนาคตของโรงเรียน

2. แบ่งผู้มีส่วนร่วมเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่ม กำหนดเป็น กลุ่ม A , B หรือ C
3. ผู้ดำเนินการเตรียมสำเนาคำถามที่จะนำมาอภิปราย และมีข้อแนะนำดังนี้

รอบที่ 1

กลุ่ม A เป็นกลุ่มที่ต้องพูดกลุ่มแรก และให้เลือกคำถามจากที่กำหนดไว้

กลุ่ม B เป็นกลุ่มฟังกลุ่มแรก

กลุ่ม C เป็นกลุ่มสังเกตกลุ่มแรก

ประเด็นแรกนำอภิปรายโดยกลุ่มผู้พูด กลุ่มผู้ฟังสามารถถามเกี่ยวกับตัวอย่าง แสดงความคิดเห็น สามารถสรุปเป็นคำพูดตนเอง สรุปจากคนพูด ถ้าไม่ถูกต้อง คนพูดคนสังเกตสามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ คนสังเกตต้องไม่เว้น เติม ดีความอย่างอื่น

4. ผู้ดำเนินการ เริ่มต้นรอบแรก หลังจากใช้เวลา 7 - 10 นาที ต้องให้แต่ละกลุ่มหยุดกระบวนการ และแน่ใจว่าทุกกลุ่มเข้าใจบทบาท

-119-

5. ผู้ดำเนินการเริ่มรอบที่ 2 รอบ 2 กลุ่ม B เป็นกลุ่มพูด กลุ่ม C เป็น กลุ่มฟัง กลุ่ม A เป็นกลุ่มสังเกต ใช้เวลาประมาณ 7 - 10 นาที

6. รอบที่ 3 กลุ่ม C เป็นกลุ่มผู้พูด กลุ่ม A เป็นกลุ่มผู้ฟัง และกลุ่ม B เป็นกลุ่มสังเกต ผู้ดำเนินการสรุป จุดประสงค์การอภิปรายต้องการให้ผู้เข้าร่วมมาก ๆ

กิจกรรม ระดมสมองมองสะท้อนย้อนหลังสิบปี

เป้าหมาย ของกิจกรรม เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมอภิปรายอดีต ปัจจุบันและอนาคต และเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของกลุ่ม ใช้เวลา 15 - 30 นาที ขนาดของกลุ่ม ไม่เกิน 30 คน

ขั้นตอนการดำเนินการ

ผู้นำอภิปรายเขียน หัวข้อบนกระดาน : ปี 1950 1960 1970 1980 และ 1990 (ปรับให้สอดคล้องตามสภาพปัจจุบัน) ให้ผู้มีส่วนร่วมช่วยกัน ระดมสมอง สิ่งของแต่ละคนทำได้ในแต่ละปี และเขียนไว้บนกระดานโดยไม่มีการอภิปรายหรือวิพากษ์วิจารณ์ ผู้นำต้องควบคุมเวลาแต่ละกลุ่มโดยจัดเรียงลำดับ เหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

เนื่องจากการเป็นกรกระทำที่นี้คุณภาพในอนาคตและการจดจำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมนี้เป็นสิ่งท้าทายของกลุ่มที่ต้องการรวมประเด็นการเปลี่ยนแปลงและอนาคต การประชุมควรมีการหยุดพักเพื่อผ่อนคลายความเครียด และ มีความสุขในการทำงานด้วยกัน

กิจกรรม การสร้างแผนภาพอนาคต

แผนภาพอนาคต (Scenario - building) หมายถึง ร่าง หรือ ต้นฉบับสำหรับอนาคต แนวความคิดในการเขียน ภาพอนาคต สามารถใช้กลุ่มเล็กร่วมอภิปราย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 กลุ่มอภิปรายถึงความเป็นไปได้ในอนาคตใน 10-15 ปีข้างหน้า

ขั้นที่ 2 อภิปรายถึงการพัฒนาภาพอนาคตที่เป็นไปได้ของโรงเรียน-ชุมชน

ขั้นที่ 3 เขียนรายละเอียด ความเป็นไปได้ในอนาคต

เป็นสิ่งสำคัญในการนำไปวางแผนกลยุทธ์หรือกระบวนการในการพัฒนาโรงเรียน เป็นกรนิยามอนาคตที่ต้องการและเป็นการวิเคราะห์ความต้องการในอนาคต

กิจกรรมกระบวนการ 5 ขั้นตอนสำหรับสร้างวิสัยทัศน์

กิจกรรมการสร้างวิสัยทัศน์ ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน ต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อ มีหน้าที่ทบทวน วิเคราะห์ วิสัยทัศน์ และเขียนร่างวิสัยทัศน์

ขั้นที่ 2 เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องแสดงวิสัยทัศน์ ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน ร่วมเสนอความคิดเห็น ในประเด็นคำถาม ดังเช่น

1. การเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
2. รูปแบบองค์การเป็นอย่างไร
3. ผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนมีความรู้และเป็นอย่างไรเมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้ว
4. โรงเรียนในอุดมคติจะสัมพันธ์กับโรงเรียนอย่างไร

ขั้นที่ 3 คณะทำงานแต่ละคน เสนอวิสัยทัศน์และแสดงความคิดเห็น

ขั้นที่ 4 สรุปความคิดเห็นร่วมกัน

ขั้นที่ 5 ร่างวิสัยทัศน์

ข้อดีข้อเสียของกิจกรรม

กระบวนการ 5 ขั้นตอนเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ เป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ร่วมงาน ผู้ดำเนินการจะมีประสิทธิภาพถ้าเป็นบุคคลภายนอก กระบวนการนี้ใช้เวลาประมาณ 3 - 6 เดือน องค์ประกอบของคณะกรรมการเป็นสิ่งสำคัญ ความรับผิดชอบและการควบคุมโดยกลุ่มการกำหนดคณะกรรมการควรพิจารณาอย่างรอบคอบ

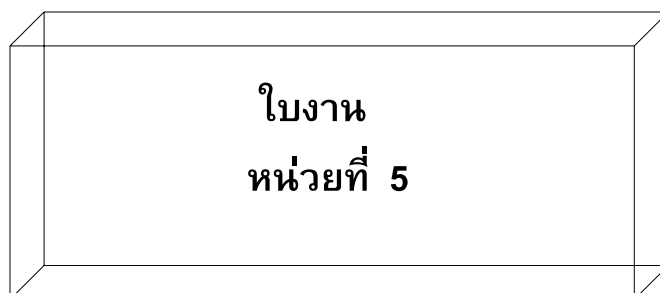
-121-

ใบความรู้ที่ 5.4
การประเมินความร่วมมือกับชุมชน
(Regularly Evaluate Your Public Engagement)

บุคลากรของโรงเรียนควรประเมินผลกระทบที่เกิดจากการร่วมมือช่วยเหลือของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจตั้งคำถามเพื่อการประเมิน ดังนี้ (SEDL. 2000 : Online)

1. การมีส่วนร่วมของครอบครัวและสมาชิกชุมชนทำให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ ?
2. ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร ?
3. กิจกรรม การประชุม การฝึกอบรมที่โรงเรียนจัดขึ้นได้รับความสนใจจากบุคลากรในโรงเรียนและครอบครัวหรือไม่ ทำไมจึงเป็นที่สนใจ ทำไมจึงไม่น่าสนใจ ?
4. จะใช้วิธีการใดเพื่อการสอดแทรกวัฒนธรรมของชุมชนเข้าไปโรงเรียนในรูปแบบของกิจกรรมและหลักสูตร ?
5. กรณีมีปัญหาทางภาษาที่ใช้สื่อสารนั้นมีผู้ที่ทำหน้าที่พร้อมหรือไม่ ?
6. มีผู้คอยประสานงานความเข้าใจระหว่างผู้ปกครองชุมชนกับโรงเรียนหรือไม่ ?
7. โรงเรียนของเรามีการต้อนรับที่อบอุ่นหรือไม่ มีศูนย์ข้อมูลครอบครัวหรือไม่ ?

-122-

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความร่วมมือกับชุมชน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานได้

กิจกรรม (ใช้เวลา 45 นาที คะแนนเต็ม 50 คะแนน)

1. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคน ศึกษา ใบความรู้ที่ 5.4 การประเมินความร่วมมือกับชุมชน แล้วประเมินความร่วมมือกับชุมชนของโรงเรียน ตามหัวข้อการประเมินความร่วมมือกับชุมชนในใบความรู้นั้น
2. ให้แต่ละคนศึกษาใบความรู้ที่ 5.3 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน แล้วเลือกกิจกรรม อย่างน้อย 1 กิจกรรม ที่จะใช้เสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน กิจกรรมที่เลือกควรเป็นกิจกรรมที่สามารถแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมกับชุมชนที่เกิดจากการประเมินในข้อ 1
3. ให้เขียนลงในแบบฟอร์มที่กำหนด
4. วิทยากรสุ่มผู้เข้ารับการอบรมมานำเสนอ

1. การประเมินความร่วมมือกับชุมชน

โรงเรียน.....

1.1 การมีส่วนร่วมของครอบครัวและสมาชิกชุมชนทำให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ หรือไม่ ?

การมีส่วนร่วมกับครอบครัว

.....
.....
.....

การมีส่วนร่วมกับสมาชิกชุมชน

.....
.....
.....

1.2 ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร ?

ผู้ปกครอง

.....
.....
.....

สมาชิกชุมชน

.....
.....
.....

1.3 กิจกรรม การประชุม การฝึกอบรมที่โรงเรียนจัดขึ้นได้รับความสนใจจากบุคลากร ในโรงเรียนและครอบครัวหรือไม่ ทำไมจึงเป็นที่สนใจ ทำไมจึงไม่น่าสนใจ ?

กิจกรรม

.....
.....
.....

-124-

การประชุม

.....

.....

.....

การฝึกอบรม

.....

.....

.....

1.4 จะใช้วิธีใดเพื่อการสอดแทรกวัฒนธรรมของชุมชนเข้าไปโรงเรียนในรูปแบบของกิจกรรมและหลักสูตร ?

.....

.....

1.5 มีผู้คอยประสานงานความเข้าใจระหว่างผู้ปกครอง ชุมชนกับโรงเรียน หรือไม่ ?

.....

.....

1.6 โรงเรียนของเรา มีการต้อนรับที่อบอุ่นหรือไม่ มีศูนย์ข้อมูลครบถ้วนหรือไม่ ?

.....

.....

2. กิจกรรมที่โรงเรียนใช้เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ได้แก่

.....

.....

.....

.....

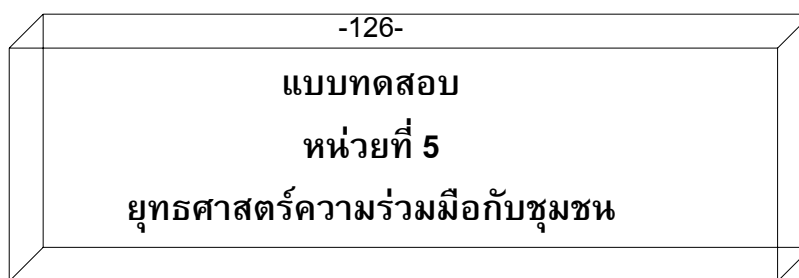
.....

-125-

**แบบข้อคำถาม
หน่วยที่ 5**

คำชี้แจง วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบคำถามต่อไปนี้

1. โรงเรียนของท่านให้ความร่วมมือกับชุมชนอย่างไรบ้าง
2. ท่านสามารถนำความรู้ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน ไปใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

คำชี้แจง ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ข้อใดเป็นองค์ประกอบของกระบวนการทำงานร่วมกัน
 - ก. องค์กรภายนอก
 - ข. การวางแผน
 - ค. ภาวะผู้นำ
 - ง. ความขัดแย้ง
2. ความร่วมมือกับชุมชนมีประโยชน์ต่อโรงเรียนอย่างไร
 - ก. ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน
 - ข. ทำให้ใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์
 - ค. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน
 - ง. ถูกทุกข้อ
3. ข้อควรคำนึงถึงในการสร้างความร่วมมือกับชุมชน
 - ก. ความอดทน เวลา การสนับสนุนของผู้นำ
 - ข. ความเข้มแข็ง กิจกรรม เวลา
 - ค. การรักษาความลับ ความอดทน ความเข้าใจ
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความร่วมมือกับชุมชนหมายถึงข้อใด
 - ก. การยอมรับ การสร้างค่านิยม มีความอดทน
 - ข. การยอมรับข้อตกลง มีทัศนคติที่ดี มีความพยายาม
 - ค. แก้ปัญหาาร่วมกัน สร้างข้อตกลง ยืดหยุ่น
 - ง. ประนีประนอม กำหนดข้อตกลง อดทน
5. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเพื่อความสัมพันธ์กับชุมชนโดยเข้าถึงชุมชนหมายถึงข้อใด
 - ก. นักเรียน พระสงฆ์ ผู้นำ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ปกครอง
 - ข. นักเรียน นักบวช คนชรา ผู้ปกครอง ครู
 - ค. นักเรียน นักบวช คนชรา ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ
 - ง. นักเรียน ครู ผู้ปกครอง นักบวช

-127-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 5

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผลงาน	ตรงตาม วัตถุประสงค์	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้	การนำไปใช้ใน การปฏิบัติงาน	ความตั้งใจ	รวม
กลุ่ม	(15)	(15)	(15)	(5)	(50)
1					
2					
3					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

-128-

แบบสังเกตพฤติกรรมการฝึกอบรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
หน่วยที่ 5

คำชี้แจง ให้ผู้สังเกตให้คะแนนผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยสังเกตพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

	พฤติกรรม	ความสนใจใน การฝึกอบรม	การแสดง ความคิดเห็น	การถาม การตอบ คำถาม	รวม
ผู้เข้ารับ การฝึกอบรม		(10)	(10)	(10)	(30)

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

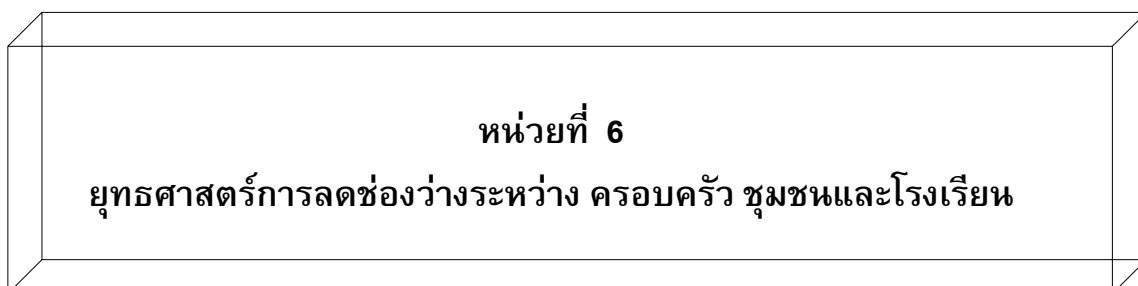
หน่วยที่ 6

ยุทธศาสตร์การลดช่องว่าง

ระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน

(Bridge the Gap between Families
Communities and School Strategies)

-130-

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (2 ชั่วโมง)

ศึกษา แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน การสร้างบรรยากาศของโรงเรียน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบการเรียนรู้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. อธิบายแนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ได้
2. บอกวิธีการสร้างบรรยากาศของโรงเรียน ได้
3. นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้

เนื้อหาการเรียนรู้

1. แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน
2. การสร้างบรรยากาศของโรงเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นนำ

วิทยากร แนะนำเนื้อหาหน่วยที่ 6 ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ให้ผู้เข้าฝึกอบรมทราบพอสังเขป

2. ขั้นกิจกรรม

2.1 การอภิปรายกลุ่ม วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ร่วมกันอภิปรายหัวข้อ การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน

2.2 การบรรยาย วิทยากรบรรยาย สาระสำคัญของ แนวทางการลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน การสร้างบรรยากาศของโรงเรียน โดยใช้เอกสารประกอบการบรรยาย สำหรับเครื่อง visualizer หรือโปรแกรม power point

-131-

2.3 การถามคำถามและการตอบคำถาม เมื่อจบการบรรยายแต่ละใบความรู้ วิทยากร มีคำถามสั้น ๆ เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจแต่ละใบความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมถามคำถามได้ในระหว่างการบรรยาย

2.4 การอภิปรายรายบุคคล วิทยากร ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปฏิบัติตามใบงาน หน่วยที่ 6 แล้วสุ่มมานำเสนออำเภอละ 1 คน

3. ชั้นสรุป

วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาในหน่วยที่ 6

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม หน่วยที่ 6 ได้แก่ ใบความรู้ที่ 6.1 และ 6.2
2. เอกสารประกอบการบรรยายสำหรับเครื่อง visualizer
3. เอกสารประกอบการบรรยาย โปรแกรม power point
4. ใบงาน หน่วยที่ 6
5. แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 6
6. แบบทดสอบ หน่วยที่ 6
7. แบบประเมินผลงาน หน่วยที่ 6
8. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 6

การวัดและประเมินผล

1. การวัด ความรู้ ความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน โดยใช้การประเมินจากผลงานของชิ้นงาน ของหน่วยที่ 6 และการนำเสนอผลงาน

2. ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การถามคำถาม หรือการตอบคำถาม การร่วมอภิปราย

สามารถแสดงได้ตามตาราง 8

-132-

ตาราง 8 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 6

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน 2.การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานได้	1.การทดสอบ 2.การประเมินผลงานจากใบงาน 3.ประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1.แบบทดสอบหน่วยที่ 6 2.แบบประเมินผลงาน 3.แบบข้อคำถาม หน่วยที่ 6 4. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80 %

-133-

ใบความรู้ที่ 6.1

ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

ช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน อาจเกิดจากบรรยากาศและท่าทีของโรงเรียนที่มีต่อผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน โรงเรียนต้องให้การต้อนรับที่ดี และง่าย ๆ เช่น มีป้ายต้อนรับ มีการแสดงผลงานนักเรียน หากครอบครัวและชุมชน มีความรู้สึกว่าได้รับการต้อนรับที่ดียิ่งทำให้พวกเขาต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้นบุคลากรทุกคนในโรงเรียน แม้กระทั่งนักการภารโรง มีความสำคัญต่อการทำให้ผู้ปกครองรู้สึกมีความเป็นเจ้าของโรงเรียน และภูมิใจที่บุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียนนี้และเต็มใจจะร่วมกิจกรรมโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ เน้นความพยายามทำให้ผู้ปกครองอยากกลับมาโรงเรียนอีก

แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน

แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน มีดังนี้ (SEDL. 2000 : Online)

1. จัดเตรียมบุคคลที่สามารถติดต่อกับชุมชนได้ เช่น สามารถประสานความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้
2. การช่วยเหลือให้ผู้ปกครองสามารถทำงานร่วมกับบุตรหลานได้ เช่น การทำ การบ้าน หรือกิจกรรมที่โรงเรียน
3. สอบถามผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน เกี่ยวกับความเชื่อในวิธีการเรียนรู้ของบุตรหลานและบทบาทของครอบครัวและโรงเรียนที่มีต่อนักเรียน
4. เชิญครอบครัวมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัฒนธรรมประเพณีและความรู้กับบุคลากรในโรงเรียน

การสร้างบรรยากาศโรงเรียน

กิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน องค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความสำเร็จคือ ทักษะคน บุคลากรในโรงเรียนควรมีทัศนคติว่า ชุมชนเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียน (Caplan. 2000 : Online)

โรงเรียนที่มีความเป็นมิตร แสดงการต้อนรับกับชุมชน สามารถสร้างความเป็นหุ้นส่วนอย่างสำเร็จ (Davis. 2000: Online)

แชมเบอร์ (Caplan. 2000 : Online; citing Chamber. 1998) ได้พัฒนาแบบตรวจสอบที่สามารถประเมินความประทับใจครั้งแรก เมื่อเข้ามาในโรงเรียน คือ

- **สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน** ได้แก่
 1. สนาม พื้นดิน สร้างความประทับใจ
 2. สภาพพื้นดิน มีความสะอาดและสภาพดี
 3. มีบริเวณนั่งพักสำหรับผู้มาติดต่อ
- **สภาพแวดล้อม ทางเข้า** ได้แก่
 1. มีเครื่องหมายแสดงทางเข้าชัดเจน
 2. ทางเข้าหลักแสดงไว้ชัดเจน
 3. ทางเข้ามีเครื่องหมายยินดีต้อนรับผู้มาติดต่อและมีป้ายบอกทางไปอาคารต่าง ๆ
 4. ผู้มาติดต่อรู้สึกอบอุ่นและได้รับการต้อนรับ
 5. สภาพแวดล้อมมีความสะอาดและดูแลรักษาอย่างดี
- **สภาพแวดล้อมภายใน** ได้แก่
 1. ห้องสะอาด ตกแต่งอย่างดี และดูแลรักษาอย่างดี
 2. ห้องต่าง ๆ มีเครื่องหมายบอกชัดเจน
 3. มีผลงานนักเรียน ความสำเร็จแสดงไว้ผนังโรงเรียน
 4. แสงสว่าง อุณหภูมิพอเหมาะ
 5. การประกาศและเสียงกระดิ่งระดับเหมาะสม
- **สำนักงานหลัก** ได้แก่
 1. มีเครื่องหมายแสดงชัดเจนจากทางเข้า
 2. บุคลากรสามารถมองเห็นผู้มาติดต่อโดยง่ายเมื่อเขาเดินเข้ามา
 3. การตกแต่งสำนักงานดูดี เช่น สี แสงสว่าง ความสะอาด ดูแลรักษาความสะอาด
 4. โต๊ะ เก้าอี้สำหรับผู้มาติดต่อสะอาด

-135-

5. มีป้ายชื่อและหน้าที่ปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงาน
6. ให้การต้อนรับภายใน 2-3 นาที
7. บุคลากรให้การต้อนรับที่ดีและช่วยเหลือ เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใส
8. จัดที่นั่งในบริเวณสะดวก

การสร้างบรรยากาศเพื่อความสำเร็จ

บรรยากาศในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกที่สมาชิกกลุ่มมีต่อการทำงานและมีต่อสมาชิกด้วยกัน กลุ่มใดที่มีสมาชิกในกลุ่มมีความเข้าใจกัน มีความจริงใจต่อกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการประสานงานเป็นอย่างดี มีความสดชื่น ร่าเริง ไว้วางใจกัน การดำเนินงานก็เป็นไปโดยราบรื่น รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เรียกว่ามีบรรยากาศในการทำงานที่ดี

หลักการสร้างบรรยากาศความคุ้นเคยเป็นกันเอง เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย

 บรรยากาศของความรู้จักซึ่งกันและกัน ให้สมาชิกได้มีโอกาสศึกษากันและกัน โดยการสัมภาษณ์พูดคุยแนะนำตัวต่อกันในเรื่องทั่วไป เช่น ความคิด เจตคติ ความรู้สึก เป็นต้น

 บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ ให้สมาชิกรู้จักตนเอง ยอมรับนับถือตนเองและคนอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นสมาชิกกลุ่มด้วยกัน

 บรรยากาศที่มีความอบอุ่น ให้สมาชิกเห็นว่ากลุ่มนั้นมีค่ามีประโยชน์ต่อตน พยายามให้สมาชิกมีความสุข โดยให้ความจริงใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

 บรรยากาศที่มีความอิสระ ให้สมาชิกรู้สึกได้ว่าได้รับความเชื่อถือยอมรับในความสามารถของตน ปลอดภัยจากการตัดสินหรือมองไปในทางที่ไม่ถูกต้อง สามารถที่จะแสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์ต่อกลุ่ม

 บรรยากาศแห่งความสำเร็จ ให้สมาชิกได้กำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อสนองความต้องการของทุกคน ให้ทุกคนยอมรับในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ตนเองเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ และได้รับผลประโยชน์จากความสำเร็จของการทำงานร่วมกันอย่างยุติธรรม

-136-

ใบงาน หน่วยที่ 6

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ แนวทางการลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้

กิจกรรม (30 นาที คะแนนเต็ม 30 คะแนน)

1. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคนศึกษาใบความรู้ที่ 6.1 แล้วพิจารณาว่าโรงเรียนของท่านได้สร้างบรรยากาศโรงเรียน อะไรบ้าง และเมื่อศึกษาแล้วจะนำแนวคิดการสร้างบรรยากาศโรงเรียนไปดำเนินการอย่างไร
2. ให้ผู้แทนผู้เข้ารับการอบรมมานำเสนอ ประกอบด้วย โรงเรียนสังกัดอำเภอเมือง อำเภอบ้านนา และอำเภอองครักษ์ อำเภอละ 1 โรงเรียน

-137-

แบบข้อคำถาม
หน่วยที่ 6

คำชี้แจง วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบคำถามต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่าการลดช่องว่างระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน มีประโยชน์ต่อการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนหรือไม่ อย่างไร
2. นอกจากการสร้างบรรยากาศโรงเรียน ท่านมีวิธีใดที่จะลดช่องว่างระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน

-138-

แบบทดสอบ

หน่วยที่ 6

ยุทธศาสตร์การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

คำชี้แจง ขอให้ท่าน ทำเครื่องหมาย X ทับข้อ ก ข ค ง ที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. การลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน เกิดจาก
 - ก. การสร้างบรรยากาศที่ดี
 - ข. การจัดการเรียนการสอนที่ดี
 - ค. การพัฒนาทักษะผู้ปกครอง
 - ง. การเข้ามาเป็นอาสาสมัคร
2. แนวทางการลดช่องว่างระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ได้แก่
 - ก. การช่วยเหลือผู้ปกครองเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
 - ข. การเชิญผู้ปกครองมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - ค. การให้ผู้ปกครองเข้ามาเรียนรู้
 - ง. การให้ชุมชนเข้ามาโรงเรียน
3. โรงเรียนใดบ่งบอกถึงการสร้างบรรยากาศของโรงเรียน
 - ก. โรงเรียนบ้านทุ่งโพธิ์ ให้การต้อนรับผู้มาติดต่ออย่างอบอุ่น
 - ข. โรงเรียนบ้านหนองจิก มีผลงานนักเรียน ความสำเร็จแสดงไว้ผนังโรงเรียน
 - ค. โรงเรียนบ้านโคกสูงจัดสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาดและดูแลรักษาอย่างดี
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. การสร้างบรรยากาศของความรู้จักซึ่งกันและกัน หมายถึงข้อใด
 - ก. การรู้จักในด้านความคิด เจตคติ ความรู้สึก
 - ข. การรู้จักยอมรับตนเอง
 - ค. การยอมรับความสามารถของตน
 - ง. ถูกทุกข้อ
5. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น หมายถึงข้อใด
 - ก. ให้สมาชิกรู้จักตนเอง
 - ข. ให้สมาชิกมีความสุข ให้ความจริงใจ
 - ค. ให้สมาชิกร่วมมือ ยอมรับความสามารถของตน
 - ง. ถูกทุกข้อ

-139-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 6

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

	ผลงาน	ตรงตาม วัตถุประสงค์	นำความรู้จากการ ฝึกอบรม มาใช้	การนำไปใช้ ในการ ปฏิบัติงาน	ความ ตั้งใจ	รวม
ผู้เข้ารับ การฝึกอบรม		(5)	(10)	(10)	(5)	(30)

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

-140-

**แบบสังเกตพฤติกรรมการฝึกอบรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
หน่วยที่ 6**

คำชี้แจง ให้ผู้สังเกตให้คะแนนผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยสังเกตพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

	พฤติกรรม	ความสนใจใน การฝึกอบรม	การแสดง ความคิดเห็น	การถาม การตอบ คำถาม	รวม
ผู้เข้ารับ การฝึกอบรม		(10)	(10)	(10)	(30)

เอกสารประกอบการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกรวมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ

หน่วยที่ 7

การประชุมเชิงปฏิบัติการ

(workshop)

หน่วยที่ 7

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ (3 ชั่วโมง)

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมมากำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ประจำปี 2546

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

เนื้อหาการเรียนรู้

1. เนื้อหาจากใบความรู้ในหน่วยที่ 1-6
2. วัตถุประสงค์การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก
3. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

กิจกรรมการเรียนรู้

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)
 - 1.1 วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคน ทบทวนเนื้อหาจากใบความรู้ในหน่วยที่ 1 - 6
 - 1.2 วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ศึกษา วัตถุประสงค์การดำเนินโครงการตามพระราชดำริ ฯ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครนายก
 - 1.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาร่วมกันกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ ตามแบบฟอร์มที่กำหนด

-142-

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ส่งตัวแทนมานำเสนอ
3. วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุป

สื่อการฝึกอบรม

1. ใบความรู้ หน่วยที่ 7
2. ใบความรู้ หน่วยที่ 1-6
3. แบบฟอร์มกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ
4. เครื่อง visualizer
5. แบบประเมินผลงาน
6. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม

การวัดและประเมินผล

1. ประเมินจากผลการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผ่านเกณฑ์ 80 %
2. ประเมินจากการนำเสนอผลงาน

สามารถแสดงได้ตามตาราง 9

ตาราง 9 รายละเอียดเครื่องมือการวัดและประเมินผล หน่วยที่ 7

ตัวชี้วัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การวัด
การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ	การประเมินผลงานตามชิ้นงาน	แบบประเมินผลงาน	ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	ผ่านเกณฑ์ 80%

-143-

ใบความรู้ ที่ 7.1

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เป็นการฝึกอบรมที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติจริงโดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจึงให้ลงมือปฏิบัติ อาจเป็นการฝึกการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ประชุมเพื่อช่วยกันสร้างมือ หรือประชุมเพื่อสร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น การปฏิบัตินิยมให้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ มากกว่าปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

วิธีการ แบ่งกลุ่มทำงานตามกำหนด

- ข้อดี ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการประชุมทำให้ไม่เบื่อหน่าย
- ข้อจำกัด ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องทุ่มเทเวลาให้แก่งานให้มาก และเป็นกิจกรรมที่ใช้งบประมาณมาก ในบางครั้งต้องใช้อาคารสถานที่และใช้วัสดุอุปกรณ์มาก
- สถานที่และเวลา จัดแบบชั้นเรียนในการบรรยายแล้วจัดทำเป็นรูปวงกลมหรือตัวยูในการประชุมกลุ่มย่อย หรือลักษณะอื่นตามความเหมาะสมของการปฏิบัติ

ใบความรู้ ที่ 7.2

วัตถุประสงค์ของโครงการตามพระราชดำริ ฯ

วัตถุประสงค์

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 3 (พ.ศ.2545 - 2549) กำหนดวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. 2541 : 27)

1. เพื่อลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหารและโรคติดต่อที่สำคัญของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
 2. เพื่อส่งเสริมโภชนาการดีและสุขภาพดีของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์
 3. เพื่อเสริมสร้างความรู้ และพัฒนาทักษะทั้งทางวิชาการและการอาชีพที่เป็นรากฐานของการพึ่งตนเองให้แก่เด็ก ได้แก่ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การเกษตรกรรม อาชีพอื่นๆ และสหกรณ์
 4. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น
 5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ฯ เพื่อให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ระยะที่ 3 (พ.ศ.2545 - 2549) ไว้ 5 ประการ คือ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2546 : 6)
1. ลดระดับความรุนแรงของปัญหาการขาดสารอาหาร และโรคติดต่อของนักเรียน
 2. ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพดีของนักเรียน
 3. ส่งเสริมความรู้และทักษะทั้งด้านวิชาการและการอาชีพ
 4. สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียน
 5. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ
- ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัย ยึดวัตถุประสงค์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

-151-

แบบประเมินผลงาน

หน่วยที่ 7

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำการประเมินผลงานจากการทำใบงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางการประเมินฉบับนี้

ผลงาน	ตรงตาม วัตถุประสงค์	นำความรู้จาก การฝึกอบรม มาใช้	การนำไปใช้ใน การปฏิบัติงาน	ความตั้งใจ	รวม
กลุ่ม	(30)	(30)	(20)	(20)	(100)
1					
2					
3					
4					
5					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

-152-

แบบสังเกตพฤติกรรมการฝึกอบรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
หน่วยที่ 7

คำชี้แจง ให้ผู้สังเกตให้คะแนนผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยสังเกตพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

	พฤติกรรม	ความสนใจใน การฝึกอบรม	การแสดง ความคิดเห็น	การถาม การตอบ คำถาม	รวม
ผู้เข้ารับ การฝึกอบรม		(10)	(10)	(10)	(30)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยมนุษย์ถือเป็นศูนย์กลาง*.
กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จารุวรรณ ขำเพชร. (2546). *การศึกษาชุมชน*. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ:
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ชูชาติ พวงสมจิตร. (2540). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร*.
วิทยานิพนธ์ ค.ศ. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ ปรานี. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ศ. (วิจัยและพัฒนาหลักสูตร).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2540). *หลักการพัฒนาชุมชน*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.
- ทัศนาศ แสงศักดิ์. (2542). *การเป็นผู้นำชุมชน*. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ:
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- (2548). *ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับชุมชน*. (เอกสารประกอบการบรรยาย)
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง*
เชียงใหม่: ศิริลักษณ์การพิมพ์.
- นิวัตร นาคะเวช. (2540). *กลยุทธ์การบริหารเชิงคุณภาพ*. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.
กรุงเทพฯ : เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.
- บัญญัติ แก้วส่อง. (2531). *รูปแบบทางสังคม – จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ศ.(พัฒนศึกษาศาสตร์).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*.
กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพฯ.
- พินิจดา วีระชาติ. (2542). *การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉบับปรับปรุง*.
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- ณัฐพฤกษ์ แก้วพิบูลย์และคณะ. (2547). *การศึกษาชุมชน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น.
- วิโรจน์ สารัตนะและคณะ. (2545). *ผู้บริหารใหม่ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
ผลการวิจัยเพื่อการวิพากษ์*. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2534). *รายงานการวิจัย เรื่องอาสาสมัครกับการปฏิบัติงานสังคม
สงเคราะห์*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริกาญจน์ โกสุม. (2542). *การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุดา ทัพสุวรรณ. (2529). *การเป็นผู้นำในชุมชน (เอกสารประกอบการสอน)*. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา.
- (2541). *หน้าที่ผู้นำในการบริหารการศึกษา (เอกสารประกอบการสอน)*.
กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวัฒน์ พุทเมธา.(2524). *ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน*. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2541). *แนวคิดและทิศทางการพัฒนางานอาสาสมัครในสังคมไทย
ใน ทำเนียบอาสาสมัครภาครัฐบาลและเอกชน*. หน้า 1. กรุงเทพฯ : กรมประชาสัมพันธ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. (2546). *พระราชดำริที่ทรงคุณค่า พระมิ่งขวัญการ
ประถมศึกษาานครนายกปีที่ 15*. ราชบุรี : ธรรมรักษ์การพิมพ์.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. (2541). *แผนพัฒนา
เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ
สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 2 พ.ศ.2540-2544*. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทปิยะทรัพย์
การพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *รายงานการวิจัยรูปแบบและพัฒนาการ
การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- (2544). *รายงานการศึกษาเรื่องความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : พริกหวาน.
- เสริมศักดิ์ วิศาลภรณ์. (2525). *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช.
- (2537). *ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหาร
การศึกษา*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหาร
การศึกษา*. หน่วยที่ 5-8. หน้า 178-271. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- อรพินท์ สโพชคชัย. (2538). *การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน*.
 รายงานการประชุมวิชาการประจำปี 2538 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี จอมเทียน.
 กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อรุณ รักรธรรม. (2536). *แนวโน้มของทฤษฎีองค์การในอนาคต ใน ประมวลสาระชุดวิชา
 ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. หน่วยที่ 2 หน้า 271. กรุงเทพฯ :*
 สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อารี พันธุ์มณี. (2540). *จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 เลิฟแอนด์ลิฟ.*
- อุทัย ดุลยเกษม. (2540). *คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. ขอนแก่น:
 โรงพิมพ์คลังนา.*
- เอกชัย กี่สุขพันธุ์. (2538). *การบริหาร: ทักษะและการปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
 สุขภาพใจ.*
- Bernstein, Susan Beth. (2003, August). A School, Family, Community Partnership
 Predictor Model : Based on Principals, Communication and Action Strategies,
Dissertation Abstracts International.64 (02): 344. Retrieved September 21,
 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/3081684>
- Boethel, Martha. (2000). *Making the Collaborative Process Work. (Benefits
 [Squared] : The Exponential Results of Linking , Issue Number Six,*
 Retrieved November 26, 2004, from <http://www.searcheric.org /...>
- Burke, M.A. & Picus, L.O. (2001). *Developing Community-Empowered School.*
 Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.
- Caplan , J .(2001). *Strengthening the Connection Between School and Home .
 Essential for Principals .* Retrieved January 7, 2005,
 from www://searcheric.org.
- Cohen , J.M.& Uphoff ,N.T. (1977). *Rural Development Participation : Concept and
 Measures for Project Design Implementation and Evaluation.*
 New York: The Rural Development Committee Center for International
 Studies.
- Cowie,A.P. (1999). *English Dictionaries for Foreign Learners: A History.* Oxford :
 Clarendon Press.

- Daniel, U.L.& Rayna, F.L. (1996). Home Environment: The Family and Cognitive Development. In *Society and Education*. 9th ed. p.95. Boston : Allyn and Bacon.
- Davis, D. (2000). *Supporting Parent, Family, and Community Involvement in Your School*. Portland. OR : Northwest Regional Education Laboratory, Retrieved January 28, 2005, from <http://www.nwrel.org/csrdp/index.html>
- Davies, D.(2001). Family Participation in Decision-Making and Advocacy. In D. Hiatt-Michael (Ed.), *Promising Practices for Family Involvement in Schools*. pp.107-152. Greenwich, Conn. : Information Age Publishing.
- Davito, Joseph. A. (1986). *The Interpersonaly Communication Book*. 4th ed. New York: Harper & Row.
- Dervill, A.& Munday ,J.K. (1984). *Effective Leadership in Voluntary Organizations*. Chicago : Follett.
- Dietz, Michael, J. (1997). *School ,Family, And Community : Technique and Model for Successful Collaboration* . Maryland : Aspan Publisher ,Inc.
- Epstein, J.L. (1995, May). School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We Share, *Phi Delta Kappa*. V.76 : 701 - 712.
- Epstein, J.L. (2001). *School. Family. And Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. Boulder, Colorado : Westview Press.
- Ghai, D. & Westendorff, D. (1993). *Monitoring Social Progress in the 1990s: Date Constraints*. Concerns and Priorities. Aldershot : Avebury.
- Gray, Pual. (1992). Group Decision Support System. Decision Support Systems. In Stohr, E.A & Konsynski,B.R, *Information Systems and Decision Processes*. p.75. Los Alamitos,Calif.: IEEE Computer Society Press.
- Griffith, J. (2001). Principal leadership of parent involvement. *Journal of Education Administration*. 39(2) : 162 -186.
- Hoy, Wayne K. & Miskel, Cecil G. (2001). *Educational Administration : Theory Research and Practice* . 6 th ed. New York : McGraw Hill.
- Leadership for Better Schools. (1998). Retrieved December 8, 2004. from <http://www.search.org/scripts/seget2.asp?db-ericft&want-http://searcheric.org/eric/ED43...>

- Lommerin, C.S. (2000, September). What Middle-Level Principals Do to Encourage and Nurture Parent Involvement: A Qualitative Study, *Dissertation Abstracts International*. 61(03) : 834. Retrieved September 21, 2004, from <http://wwwlip.umi.com/dissertations/fullcit/9965993>
- McCroskey, J.C. (1971). *An Introduction to Interpersonal Communication* [S.l.] : Prentice-Hall.
- McIntosh.-Fletcher, D. (1996). *Teaming by Design : Real Teams for Real People*. Chicago: Irwin Professional Pub.
- National Parent Teacher Association. (1997). *National Standards for Parent family Involvement Programs*. Chicago, IL : National PTA.
- Pearse, A. & Stiefel, M. (1979). *Inquiry into Participation: A research Approach*. Geneva : United Nations Research Institute for Social Development.
- Roger , E.M. & Shoemaker , F. (1971). *Communication of Innovation* . New York : The Free Press.
- Scheie, D.M., and Williams, T. (2001, February). *Strengthening School and Communities through Collaboration*. Minnesota : Rainbow Research, Inc .
- Simom, B.S. & Epstein, J.L. (2001). School, Family, and Community Partnerships: Linking Theory to Practice. In D. Hiatt-Michael (Ed.), *Promising Practices for Family Involvement in Schools*. pp.1 - 24. Greenwich, CT: Information Age Publishing.
- Southwest Educational Development Laboratory. (2000) . *Family and Community Involvement*. Retrieved January 5, 2005. from <http://www.Sedl.org/pubs/family29/family-Involve.pdf>
- Swap, S.M. (1993). *Developing Home-school Partnerships: From Concepts to Pi* New York : Teachers College Press.
- Townsend, Tony. (1994). *Effective Schooling for The Community*. London : Routledge.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	นางสาวพจนีย์ มั่งคั่ง
วันเดือนปีเกิด	10 มกราคม 2504
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ 94 หมู่ 9 ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก 26130
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 94 หมู่ 9 ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก 26130
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 6
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2523	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสมถวิลราชดำริ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2526	การศึกษาระดับบัณฑิต (คณิตศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ. 2543	การศึกษาระดับบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2549	การศึกษาระดับบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ